

Paris
1711

m

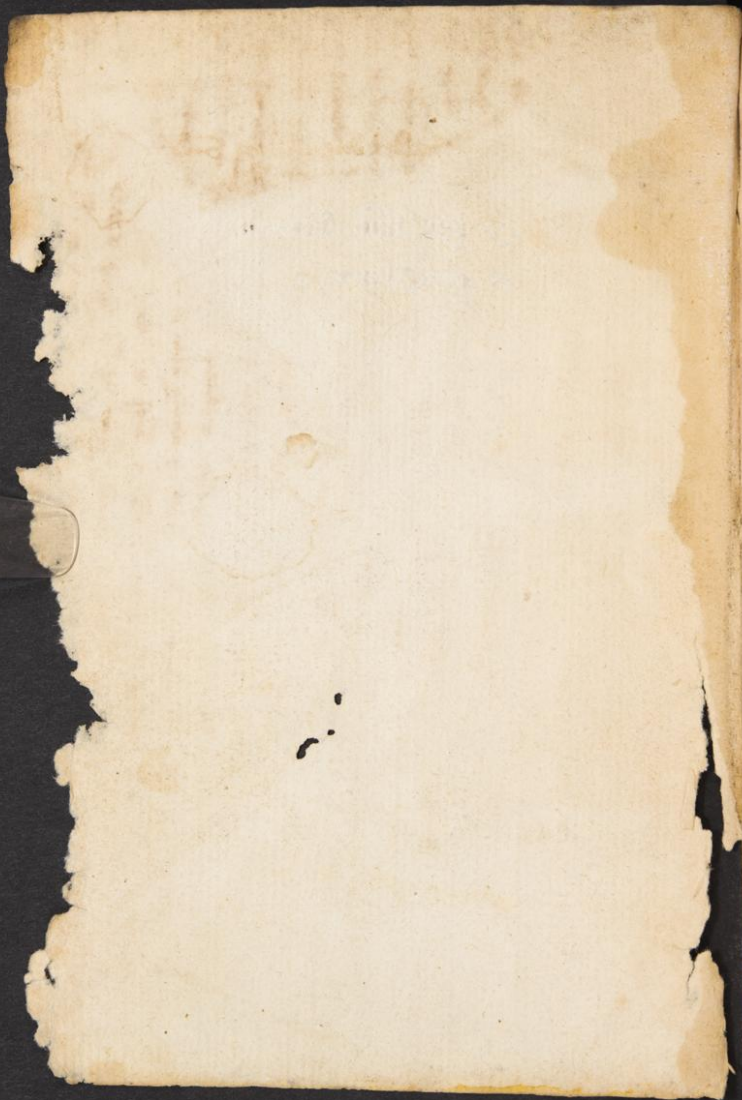
313.

[Faint, illegible handwriting in blue ink on the leather and paper surfaces, likely bleed-through from the reverse side of the book.]

Ex pte fr̄is Henrici
de gerishym.

1408-600 01

12
con

C
n
3

Manipulus curato

rum. *fron* Cronstet in dusseldorp sub
17. & custodia sine hanc gestu

Uenundantur a Iohanne par-
uo commozante in vico Sancti
Jacobi sub insigne Lilii Aurei

(1548)

Epistola actoris

Liber qui manipulus curatorū inscribitur in quo
per necessaria officia eorū quib⁹ animarū cura cōmissa
est breuiter pertractantur Feliciter incipit

Actoris epistola

REUERENDI chulsto patri ac sodio ray
mundo diuina prouidentia sc̄e sedis valentie e-
piscopo suorum deuotorum mīnīm⁹ Guido de monte
rocherii cum deuota ⁊ humili recommendatione se to-
tum suis obsequiis mancipatum. Fons sapientie dei ꝑ
bum dispositione mirabili cuncta ordinans ⁊ disponēs
militantem ecclesiam ordinauit ⁊ disposuit ad istar ec-
clesie triūphantis quod figuratiue fuit ostensū legisla-
tori moysi qm̄ ꝑceptū fuit sibi edificare tabernaculum
in deserto iuxta exemplar quod sibi i mote fuerat demō/
strati. Tabernaculum si quidē in hui⁹ mundi deserto
ꝑstructū est militans ecclia ad instar illi⁹ q̄ surū ē ihe-
rusale ordiata. Cui⁹ si qd̄ militātis ecclie fundamen-
ta in montib⁹ sc̄is ꝑpheta rememorās ꝑ mōtes supe-
riores platos aplis succedētes insinuat q̄ ad modum
spirituū sup̄me hierarchie medios inferiores veꝝz pla-
tos illuminent/perficiant/ ⁊ expurgēt vt sic medii a su-
periorib⁹ illuminati sc̄i ꝑfecti stutib⁹ ac erroribus ex-
purgati inferiores. s. laicos similimodo illuminēt ꝑfici-
b⁹ ⁊ expurgēt qd̄ facere neq̄ūt: nisi fuerit dñis doctri-
nis sicuti. hęc ergo attendas ⁊ vigili meditatiōe ꝑpen-
sas: sequis opusculi. s. istructiōe neophitoꝝ ⁊ curatorꝝ cō-
positi: rudi qd̄ stilo: s. vtū si curās s̄ d̄bor ornatu s̄ s̄
ita ꝑmodo ⁊ ꝑfectu. qd̄ qd̄ a opusculū ad vos q̄ estis
sacro sc̄e ecclie lūtare ꝑclax q̄ lucretꝝ velut lucerna lu-
cēs in firmamento ecclie militātis q̄ radio diuine sapie-
tię ꝑlogꝝ vite sacratiōis ac sarculo correctiōis charita-
tiue subditos vros illūiatis ꝑficiatis ⁊ purgatis dupl

hūiliter destinādū. vt luna correctionis vſe polituz p
deat i publicū: qđ ſi illa pdire non audeat. Suscipia-
tis vos igr pſ cū affectu beniuolo pſis opusculū qđ of-
fert hūilitas/ comitat affectio/ ⁊ caritas pſuadet core-
ctūq; ⁊ emēdat ū ſi vſe videt dñatiōi cōuenire cōicare
curetis neophitis. i. nouitus. vt q̄ nesciūt ad ſcāt. ⁊ qui
ſciūt ſcire ſe gaudeāt/ ⁊ ad inatoza pſcēdāt. Q̄ſam re-
uerēdā pſonā pſeruet dñs/ cui me humiliter recōmēdo
Scriptū Caroli. Anno dñi millesimo tricētesimo trice-
ſimo tertio

Prologus

Quoniam ſim qđ dē ppheta malachias ca. ii. immo
dñs p malachiā. Labia sacerdotis custodiunt ſa-
piētiā ac ſcīaz. ⁊ legē requirēt d ore eius. xi. q. i. Sacer-
dotib⁹. Angel⁹ em dñi exercitūū est. Idcirco ne sacer-
dotib⁹ legis euāgelice pſigat illd qđ dñs cuidā sacer-
doti legis moſaice p eūdē prophetā pmanat dicēsq; tu
ſcīaz repuliſti michi. ego repellā te ne ſacerdotio fūga-
ris michi dignū dixi aliq̄ ad neophitorū ſacerdotū in-
ſtructionē magie curatoz ſcribere per q̄ poſſint ſe i epe-
cutione ſui officii dirigere ⁊ deo ſuo. i. xpo debite mini-
ſtrare. ¶ Nemo autē de pſūptionis temeritate me iudī-
cet q̄ ego pctōz ignoſcās ⁊ inſci⁹ pſumā ſacriā ſacerdo-
tes. qui ſacre legis proſeſſores ſūt iſtruire. ⁊ dñſus enī
de illius adiutorio q̄ ora mutoz apit ⁊ ligas infantū
diſertas facit loq̄ ſiſtis paruo caniculo qui latratu ſuo
mag nos leporarios ſcitāt ad currendū tractabo aliq̄
breuiſ ſcribere. vt donē magis pfectis ⁊ pſtioribus ma-
teriā i altiora ⁊ ſubtiliora ⁊ magis vtilia conſcribēdi.
Conſido enī q̄ ille qui dedit aſine baſtan loquelā mi-
chi ſue rationabili creature inſundat ſcientiā. Nec eo
rubescāt venerabiles ſacerdotes a me eoz ſeruitore mi-
nimo edoceri. ſed conſiderent illud ſbium doctoris epi-
mū Auguſtini quod ponitur in decre. q. iii. cap. Si hē

Prologus

res. Ego iam senex. et sexaginta annorum etatis non erube-
scerem a puero amiculo edoceri. Licet enim ut dicit Se-
neca. Recrudescere sit ienes addiscere tam magis vel
recrudescere est eos ignorare. **C**um autem quilibet si
vult officium suum debite exequi. debet scire ea que ad illud
officium spectant. Officium autem sacerdotum maxi-
me curatorum consistit in quattuor secundum quattuor et hi
mologias istius nominis sacerdos: que habentur in diana
sceno. **Q**ui sacerdotes sunt missarum celebratores. ideo
dicitur sacerdos quasi sacra dicens sacramentorum ministri-
tatores. ideo dicitur quasi sacer dux. plebis doctores. **Q**ui
ideo dicitur sacerdos quasi sacra docens. ergo propter
primum debent habere tantum de scientia que sciunt recte et
distincte legere ea que in missae officio continentur etiam
congrue pronuntiare et accentuare. et ad minus gram-
maticaliter intelligere. **P**ropter secundum debent tantum ha-
bere de scientia que sciunt numerum sacrorum. et que sit de-
bita forma et debita materia cuiuslibet sacramenti. **E**t
modum debite ea ministrandi. potissime de sacramen-
tis que ad eos spectant. **P**ropter tertium debent habe-
re tantum de scientia que sciunt discernere inter lepram
et lepra. id est inter peccatum et peccatum et imponere peni-
tentias salutare. **P**ropter quartum tantum debent ha-
bere de scientia que sciunt ad minus populi in articulis
et aliis rudimentis fidei informare. **C**ommissum autem
primo quia illud spectat ad grammaticam et satis sup-
pono quod domini episcopi nullum ad sacerdotum ordi-
nem promoueam nisi fuerit sufficienter in grammati-
calibus imbutus. **E**t que de hoc agatur quando de sa-
cramento eucharistie tractabitur de tribus aliis in hoc
libello est agendum. **Q**uem libellum manus pulum cura

roꝝ uoluit vocari. ex eo qꝫ sacerdos potissime curati de
bet istu libellu hꝛe i manibꝫ vt videat ea qꝫ circa suum
officiu sunt agenda.

C Finit plogus

Diuisio huius libri

Dividitur ergo pꝛis opꝛiculu i tres ptes. In qꝫ
pꝛima agit de sacramentis ⁊ de his qꝫ pꝛinet ad
sacroꝝ administratione. In scda de penitencia ⁊ de his qꝫ
pꝛinet ad pꝛessionuꝝ audientia ⁊ pꝛiaꝝ impositione. In
tertia de articulis fidei ⁊ de his qꝫ pꝛinet ad pꝛli infoꝛ
matione. Quatuꝫ ad pꝛima pte pꝛio videbis aliquid de
sacris in gꝛali. scdo de quolibꝫ eozꝫ i spꝛali. **Q**uantu
ad sacra in gꝛali. pꝛio videdu e deozꝫ institutio. Scdo
de eozꝫ efficacia ⁊ pꝛute. Tertio de eozꝫ numero ⁊ disti
ctione. Quado aut ageꝫ de quolibꝫ eozꝫ in spꝛali. pꝛi
mo videbis dꝫ sacro baptismi. Scdo de eucharistia. Ter
tio de cofirmatione. Quarto de pꝛia. Quinto de sacro
ordinis. Sexto de extrema unctione. Septimode sacro
matrimonii.

Tractatus primus pꝛime pꝛis pꝛin
cipalis. qui est de sacris in gꝛali **C**apitulum. j.

De institutione sacramentozꝫ

Sciendum ergo qꝫ oia sacramenta noue legis fue
runt immediate instituta a xꝫo: qꝫ probant docto
res sic. Illius est sacramenta alicuius legis instituere
cuius est lege dare ⁊ condere sed xꝫstus fuit immedi
ate conditor/ statutor/ ⁊ dator/ noue legis. vt diffiue pꝛ
bat apostolus in epistola ad Galathas. ⁊ habetur ab
Esaia. dicente. Dominus rex noster: dominꝫ legisfer nꝫ
ipse ueniet ⁊ saluabit nos. ergo ad solum xꝫm pꝛinuit
instituere noue legis sacramenta. Sacramentum entꝫ
baptismi instituit qꝫ baptismu in iordane a iohane su/
scipit. tunc enim vt dicit beda. Tactu sue mundissime
carnis vꝫn regeneratiua cōtulit aquis. Licet aut tꝫc

Capitulum. l.

sacramentū baptisimi instituit: tñ nullus ad baptisimi suscepcionē erat obligatus vsq post resurrectionē. qñ scz in die ascensionis dixit apłis ⁊ aliis discipulis. Eures i mūdū vniuersū pdicate euangeliū oi creature qui cre diderit ⁊ baptizat⁹ fuerit saluus erit q̄ nō non crediderit p̄dñabit. Sacfz p̄firmationis instituit qñ posuit man⁹ supra capita puuloꝝ ⁊ apłis p̄hibētib⁹ dē Sinaitē puulos venire ad me: ⁊ aliq̄ doctores dicāt q̄ sacf̄m p̄firmatiōis instituit i die p̄thecostes. s. qñ misit visibilē. s. sup apłos. p̄im tñ reputo verius Sacf̄m eucharistie instituit in die cene post comestione agni paschalis qñ panem ⁊ vinum in suū corpus ⁊ s̄guinē suū ineffabilē ptate p̄uertit dicens. Accipite ⁊ manducate hoc ē cos meū. ⁊ sū p̄o calice dixit. Accipite ⁊ bibite ex hoc oēs. hic est calix sanguinis mei. Sacf̄m p̄nie instituit qñ ex ordiū sue saluberrime predicationis assumpsit dicens. Penam agite appropinquabit ei regnū celozū. Quod aut pctā essent figuranda sacerdotib⁹ figuratiue instituit qñ decē leprosis ab ipsis misdatis p̄cepit dicens. Au. xvii. Ire oñdite vos sacerdotib⁹. ⁊ ei teste p̄pheta. ezech. c. xviii. qui dicit in persona xp̄i. Quacūq̄ hora ingemuerit pctōi olm iniquitatis ei⁹ nō recordabor peccata in p̄tritiōe dimittāf. tñ nichilomin⁹ sunt confessiōe confitenda sacerdotibus si possibilitas occurrat.

¶ Sacf̄m ordinis instituit de⁹ qñ in die cene post q̄cōl. cauit apłos dixit eis. hoc facite in meam commemoratiōnē. Tūc ei scdm doctores oēs apłos ordinauit. ¶ Sacramētū nō ordinis xp̄s instituit septupliciter scdm q̄ sunt septē ordines/ quattuor non sacri ⁊ tres. vt ho stiaratus: lectoratus: exorcistatus: ⁊ acolitus. Et tres sacri: ⁊ maiores. vt subdiaconatus: diaconatus: ⁊ p̄sbyteratus/ qui omnes dicūtur vnum sacramentū.

Infida

qd ad vñū puta p̄byteratū p̄ncipit: ordinātur. ¶ **O**
 dinē ergo ostiariat⁹ instituit: qñ fecit flagellū de funis
 culis: ⁊ eiecit de templo venderites ⁊ ementes. Ordī
 nem lectorat⁹ instituit: qñ legendo d̄ba esate p̄dicauit
 dicens. Spūs dñi sup me eo q̄ vn̄xerit me: paup̄b⁹ eū
 gelizare misit me. Ordīnē exorcistat⁹ instituit qñ demo
 nes ab oib⁹ obsessis eici p̄cepit. Ordīnē accolitatus
 instituit qñ p̄dicādo dixit. Ego sup lux mūdi. Ordīnē
 sūt subdiaconat⁹ instituit: qñ post cenē pedes discipu
 loꝝ suoz lauit. Ordīnē diaconat⁹ qñ discipulos velut
 leuita vigilare monuit. Ordīnē p̄bat⁹ instituit qñ di
 scipulis suis corp⁹ ⁊ sanguinē suū sumēdū p̄buit dicens
 Hęc quotiēscūq̄ feceritis: i met mēoriā facietis. dñs
 p̄t corp⁹ ⁊ sanguinē suū i ara crucis semet hostiā ob
 tulit. ¶ **S**acm̄ vero extreme vnctōnis instituit qñ a
 post olos misit vn̄gere ⁊ sanare infirmos. Vñ alij do
 ctōres dicūt q̄ b̄t̄s Jacob⁹ instituit sacm̄ istud qñ in
 canonica sua dixit. Infirma q̄s ex vobis: i ducat p̄f
 byteros ecclesie vt orient sup eū vn̄gentes oleo: sancto: is
 salua eoz reuerentia nō reputo verū p̄pter rationem
 superi⁹ dicit̄ in p̄ncipio huius cap̄. Credo est q̄ il
 lud dictū b̄t̄i Jacobi nō fuit institutio hui⁹ sacramēt̄i
 sed eius promulgatio. Unde beat⁹ Jacobus non fuit
 institutor huius sacri: sed solū promulgator. ¶ **D**e sa
 cramēto aut̄ matrimonii qñ fuerit institutum ⁊ vtrū
 fuerit institutū a xp̄o incarnato. est dubiū cum matri
 monium fuerit in statu innocētie ⁊ in t̄p̄e quod fuit aī
 incarnatiōis. Ideo ad huius dubitationis solutionē
 Sciendū q̄ infimōnū p̄t̄ trib⁹ mōis cōsiderari: vñ
 mō p̄t̄ est officii nature. Sc̄do mō p̄t̄ est remediū
 carnalis p̄cupiscentie: q̄ p̄ infimōnū satisficit p̄cupiscentie
 carnali. Tertio mō p̄t̄ est signū p̄iudicis alieni

Capitulum secundum.

sus res puta xpi & ecclesie quā signat cōiunctio alax vi
ri & vxoris & cōiunctionis nature humane & diuine in
psona filii dei quā signat iunctio corporū. Adfronius
pimo & scđōmō p̄sideratū nō est sac̄m̄ prout loqui-
mur hic de sacramento matrimonii: sed tertio mō p̄s-
deratū est sac̄mētū & sic fuit institutū a xpo qm̄ i
vterovirginis marie voluit naturā nostrā diuine na-
ture vntre in vnitatem suā suppositū seu p̄sone. quā vni-
onē signat m̄fronium. Sciendū enī in actu matrimo-
niali vir & vxor duo sunt in carne vna. sic due nature. s.
hūana et diuina sunt in vna persona. s. i p̄sone filii.

De efficacia et virtute sac̄oz La. ii.

De efficacia autē & virtute sac̄oz sciendū est q̄
virtus sac̄oz i ḡnali: q̄ postea dicitur de virtu-
tute cuiuslibet in specialī: in duob⁹ cōsistit. s. in auferē-
do culpā & in cōferendo gratiā. Omne enī sac̄m̄ noue
legis nisi sit obex i impedimentū ex pte recipiētis
aufert culpā si inuenit eā et cōfert vel auget gratiam

Et per hoc differunt sacramenta noue legis a sa-
cramētis antiquę legis: & q̄ sac̄a antique legis (sa-
cramēto circūcisiōis excepto) quantū erat ex parte o-
peris operati nullā habebāt virtutē quā tū ad ablatio-
ne culpe & collatiōe gr̄e: s; totā virtutē & efficaciatē suā
habebāt ex pte operis operantis. **S**acramēta au-
tē noue legis nō solū hnt efficaciatē ex pte opis opera-
ti imo etiā ex pte opis operātis. Opus operātis vocat̄
deuotio suscipiētis sac̄m̄. Op̄ opatū vocat̄ actus
exercitatus circa sac̄a: sicut op̄ opatū i baptismo ē as-
p̄ctio vel iherisio aq̄ & platio sb̄oz. Ad autē sac̄a noue
legis q̄tū ē ex pte opis operātis p̄ferat̄ gr̄am & sint
eā gr̄e p̄p̄ diffinitionē sacramētū q̄ pontif̄ a magistro
sentētiat̄ in. iiii. vbi sic d̄. Sacramētū est inuisibilis

gratie visibilis forme signū qđ ita signū est gr̄e deiz
 inuisibilis gratie formavit eius similitudine ingerat &
 cā existat. Utrū autē sacramēta noue legis sint causa
 gr̄e sine qua non: vel cā ppter quā indiget studio ma
 ioris inq̄sitiōis qđ p̄b̄ opusculū exposulet. Est et alia
 fr̄ factōz noue legis: qz qđā eoz īprimūt caracterē
 in suscipientib⁹ ea. scilicet baptisimi p̄firmatiōis & ordi
 nis. Et est caracter p̄tās spūalis qđā p quā suscipiēs
 sacm̄ pōt aliquid facere vel recipere qđ non poterat
 añ. sicut baptizat⁹ pōt recipere alia sacra ecclie qđ nō
 pōt facere nō baptizat⁹: & ordinatus pōt exercere offi
 ciū sui ordinis qđ nō pōt facere nō ordinat⁹ & p̄firma
 tus tenetur audact p̄fiteri fidē xp̄i tpe p̄secutiōis fidel
 ad qđ nō tenet nō p̄firmat⁹ nisi forte inquireretur in
 specialit de fide. Alia autē sacra. s. eucharistia / penitētia
 infirmitū / & extrema vntio nō īprimūt talē caracte
 rē qz p̄sit multoties iterari sicut hō multoties cōicare
 p̄fiteri. inungi & mortua vna vxore pōt cū alia p̄trahere
 Sz sacra q̄ īprimūt caracterē non dicit nec p̄sit itera
 ri: sicut null⁹ dz bis baptizari nec p̄firmari nec eodez
 ordinē bis ordinari. Et rō est: qz virt⁹ eoz semper ma
 net scilicet caracter qui est indelebilis.

¶ De numero & distinctione sacrorum. Ca. iij.

Quantū ad nūerū sacramētorū sciēdum qđ sacra
 sunt septem puta: baptisim⁹: confirmatio eucharis
 tia: p̄nia extrema vntio: ordo: & infirmitū. Distinctio
 istoz sacrorū datur per sufficientiā quorūdā doctorū
 que talis est. Sicut est i vita corporali: sic suo mō debz
 esse in vita spūali. In vita autē corporali videm⁹ qđ p̄
 mo ḡnatur homo: scđo augetur: tertio nutritur: quar
 to venit ad tantā perfectionē s̄tutis qđ pōt sibi simillē
 generare: & sic genus humanū multiplicatur. Et qz

Capitulum primum.

sanctas hōs pōt impediri p infirmitatē: ideo hō sōdiget
duplici medicina. Una ptra infirmitatē: alia ptra rel
quias infirmitatis: (r sicut in vita corpli quinqz neces
saria sunt. s. gñatio. augmentum. nutrimentū: multipli
catio. r medicina: sic simili mō in vita spūali qualis est
vita fidelū viuentū in fide r vntate ecclesie sunt quinqz
necessaria. s. spūalis gñatio q̄ fit in baptismo per quam
hō regeneratur p̄pō: spūale augmētū qd̄ fit in p̄firma
tiōe: in qua gr̄a baptismatis augetur spūale nutrime
tum qd̄ datur in eucharistia q̄ est oibus spūalis aie: r
qz fideles indigent multiplicari spūaliter r corporal
ter q̄tū ad multiplicationē spūalem accipit sacm̄ or
dinis/p qd̄ ministri ecclesie multipli cātur q̄tū ad mul
tiplicationē corporalē accipit sacm̄ m̄fimonū qd̄ or
dinatur ad multiplicationē corporalē fidelū. Spūa
lis medicina cōtra spūalem infirmitatē q̄ est petn̄/est
pn̄ia: alia est contra reliquias peccatorū quē est exte
rius vnctio. Et hec de sacramentis in generali.

Tractat⁹ scds pile ptis p̄ncipalis est de baptismo

Ca. i. quid sit baptismus r vnde dicatur.

Nunc dicendum est de sacramentis i spāl r p̄rio
de baptismo. Circa quod cōsideranda sunt
octo. p̄mo quid est baptismus. Secundo de mate
ria eiusdem. Tertio d̄ forma Quarto de ministro.
Quinto de scripturis. Sexto de ritu baptismi
Septimo de effectu eiusdem. Octauo de an̄eris eius
Baptismus est ablutio corporis exterioris cum s̄
scripta. i. taxata s̄borū forma facta: ita q̄ illa ablutio
materialis q̄ fit exteri⁹ i corpe signū est abluōnis spū
alis quā de⁹ facit interi⁹ i mente. Et d̄r baptism⁹ a ba
ptizo as are: qd̄ idem est q̄ abluo is ire **U**n̄ baptism⁹
grece idem est quod abluo latine

Sanctus

lotio

C. 2. u. de materia baptismi.

Materia baptismi est aqua simplex elementaris
 Quod aut ista aqua sit propria materia baptismi ha-
 bet totam rationem ex institutione christi qui instituit baptismum
 fieri in aqua: si aut instituisset baptismum in vino vel in alio
 liquore loquor, vinu vel ille alio liquor esset propria materia
 baptismi. Alii tamen congruenter solent assignari a doctoribus
 b. quare et ipse instituit baptismum fieri magis in aqua quam
 in alio liquore quia una est: quia sacramentum maxime necessitatis debet
 habere materiam maxime communem: ne propter defectum ma-
 terie aliquis impediret a susceptione baptismi: sed bap-
 tismus est sacramentum maxime necessitatis: quia sine baptismum non
 homo potest saluari Ideo nullus potest se excusare a susce-
 ptione baptismi propter defectum materie vel propter car-
 nitatem eius baptismi: debet habere materiam maxime communem ta-
 lis autem materia est aqua quae inuenitur in qualibet terra. et ubi fa-
 cili potest haberi. Posset etiam aliquis se excusare si materia
 baptismi esset vinum vel oleum vel aliquid aliud liquoris pieci-
 osi: quod non inueniret in terra. nec posset ita de facili habe-
 ri. Alia congruentia seu ratio est: quia puritas aquae maxime
 est conueniens baptismi: est enim aqua mundificativa for-
 didum et refrigeratiua estuatum. et peruisa. lucida oculum
 tuentium. Sicut baptismus mundat sordes alicuius vocat bap-
 tismus: quia baptismus grece idem est quod lotio latine. Sicut
 baptizare idem est quod lauare. Sicut baptismus refrigerat estum
 carnalis concupiscentie sicut et oculos mentis respec-
 tu diuine noticie. Ergo ergo doctores sic. Illud est
 propria materia baptismi cuius puritas conuenit maxime ba-
 ptismo. sed aqua est huiusmodi ergo aqua est propria materia baptismi
 Quod autem aqua sit benedicta vel non nichil facit ad baptismum
 quia ita bene potest fieri baptismus in aqua non benedicta sicut in be-
 nediecta: sed aqua baptismalis in ecclesia benedicitur propter

liquore
 liquor

etia

nota

propter

Capitulum. II.

r maior reuerentiā circa baptismū. ¶ Sed nūqd i aqua
 rosacea vt in aq ardēte vt i aliqb⁹ aquis distillatis pos
 set fieri baptism⁹ si aq elemētar⁹ iueniri nō possz: Dicē
 dū ē q nō qz tales aq sūt ppe aq: s3 humores illoz co
 poz a qb⁹ distillant. In lituio tñ si aqua nō possz iue
 niri posset fieri baptism⁹: cū lituūū nichil altud sit q̄ s
 q̄ colata p cineres. Et propter eādē rōnē dicūt aliqui
 doctores q i vīna ppe defectū aq posset baptizari q̄
 nō credo verū: qz vīna nō est aqua s3 humor resolutus
 a cibis comestis. Et idē dico de saltua. ¶ Sed nonne i
 brodio carnū posset fieri baptism⁹ vbi alta aq nō possz
 inueniri? Dicēdū est q aut tāta resolutio carnū est fa
 cta i brodio illo q desinit spēs aq esse: r est alia spēs de
 nouo gñata r tūc nō pōt fieri baptism⁹: aut nō ē ibi tā
 ta resolutio carnū facta: r tūc fieri pōt r i tali brodio
 baptizari. Qñ aut sit talis resolutio facta r qñ nō pōt
 pēpēdi ex spissitudine. Si em sit tāta spissitudo illius
 brodiū quāta ē i carne vt aliquātulum minor: nō credo
 q posset i illo brodio baptizari. Si aut nō sit tāta spiss
 itudo s3 brodiū sit pigue/credo q tunc i illo brodio pos
 set baptizari. Et idē dico de luto. si aq exp⁹imat ex li
 lo i aq illa epōssa posset fieri baptism⁹: et si nō liq̄ficeret
 i illa aqua li q̄facta ex nīue posset fieri baptism⁹. ¶ So
 let aut ab aliqb⁹ talis q̄stio fieri. Si est vn⁹ puer bapti
 zād⁹ iuxta vnū pfūdū puteū r ille q dz euz baptizare
 nō haberet cū q traheret aquā de puteo nec posset a
 liūde aquā habere. r puer esset in periculo mortis nūq
 quid deberet eū in puteū p̄ticere: dicēdo baptizo te in
 mīne patris r filii r spūs sancti amen? Dicendum est q
 non qz scdm q dicit btūs p̄ paulus. Non sunt faciēda
 mala vt inde euemant bona. licet ergo ex hoc istud bo
 num eueniret q anima illi⁹ pueri saluaretur: tamē ille

27

1. offa aū
id gms abp

O
 vt
 fili
 te i
 tur
 qz q
 curā
 qd p
 ad
 me
 na
 recat
 tas
 mag
 so et
 p̄tates
 nūqz

qui proijceret eum faceret istud malus q̄ peccaret mortaliter. ⁊ sic quantum in se esse damnaret animam suam: ⁊ quilibet secundum exordium charitatis plus debet diligere animam suam q̄ animam cuiuscuq̄ alterius. Et si dicat q̄ talis pot̄ p̄teriri de isto p̄cto ⁊ sic non damnaret animam suam. Dicedū q̄ istud est fatuū dicere: q̄ nullus certus est de vita sua. vñ ille non est certus si statim post q̄ peccerit puerū. vel etiā i ip̄o actu peccatiōis moriatur. vñ habere tale spes est. p̄p̄te tentare deū. q̄ certū ē si talis proiciat puerū peccat mortalit̄ incertus ē autē deo dabit sibi ip̄aciū penitendi. q̄re faciendū est sc̄d̄ cōsiliū b̄ti augu. dicēns. Tene certum ⁊ dimitte incertus. Notādū autē q̄ si aqua sit calida vel frigida nichil facit ad baptismū. s̄z semper vitādū est piculū baptizādū.

Ca. iiii. de forma baptismi

Quia forma baptismi sciendū q̄ alia forma vtiū greci in baptizando. ⁊ alia forma latini. Greci ei vtiū tali forma. baptizet seruus x̄pi. In nomine patris ⁊ filii ⁊ sp̄s sancti amē. Latini autē vtiū tali forma: baptizo te in nomine patris ⁊ filii. ⁊ sp̄s sancti. ⁊ quibus ex vtraq̄ forma sequatur baptismus. nā greci baptizati sunt sicut latini qd̄ p̄ter q̄ redeunt ad vnitatē ecclesie romane non rebaptizantur: tñ forma latinoꝝ cōuenientior est q̄ forma grecoꝝ qd̄ p̄ter q̄ ad nūc ex duobus. Primo q̄ illa forma baptismi cōuenientior ē q̄ magis concordat cū v̄bis x̄pi instituentis baptismū. s̄z x̄ps institūens baptismū dixit apl̄is. vt recitat b̄tus ma. i. euā. suo. ca. vi. Ille docete omnes gentes baptizantes eos: i. nomine patris ⁊ filii ⁊ sp̄s sancti. ⁊ cū istis v̄bis magis concordat istud v̄bū baptizo q̄ baptizet. q̄ baptizo est actiuū. ⁊ baptizet est passiuū. ⁊ istud p̄tercipiū baptizantes descendit ab actiuo ⁊ non a passiuo. q̄ conuenientior est forma latinoꝝ q̄ dicit baptizo q̄ grecoꝝque.

Capitulum.iii.

dicit baptizet. Secundo potest illis vel parere sic. Illa forma
 baptismi est convenientior: in qua et per quam exprimentur ea que
 sunt necessaria in baptismo. scilicet talis est forma latinorum per
 gratiam ad formam grecorum. quia in baptismo est necessaria
 virtus dei conferentis efficaciam baptismi et istud tangit
 utriusque forma cum dicitur. In nomine patris et filii et spiritus sancti.
 amen. Est etiam ibi necessaria persona suscipiens baptismum
 et istud exprimitur in forma grecorum cum dicitur. Et sic in forma
 autem latinorum exprimitur cum dicitur. Et sic in forma
 persona ministrans baptismum que non exprimitur ad modum explicitum
 se in forma grecorum. In forma autem latinorum exprimitur ex
 plicite per hoc quod dicitur baptismi: que uenientior est forma
 latinorum quam grecorum. Similiter est etiam que forma que uisitur
 romana ecclesia domino disponente omni ecclesiarum causa putat esse
 magistra extra de baptismo et eius effectu. et maiores. sic uenientior
 quatuor alia. Est ergo debita forma baptismi
 Baptismo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quod autem non
 dicitur baptizatus. ut addat etiam nomen: aut ponat ibi ego
 dicendo petre vel maria ego baptizo te: in nomine patris et
 filii. et spiritus sancti amen: non sunt de essentia forme esse sine
 ipse possit fieri baptismus: tamen dicitur poni in forma propter
 maiorem expressionem: sed non sit necessarium que ponatur.
 Ista autem forma potest perferri in latino ut quicumque alio ideo
 mate. Utrum autem possit aliquid inuari circa istam formam
 Sciendum est que ille que aliquid mutaretur: aut intendere
 mutare ritum ecclesie. et sic non esset baptismus aut inten
 deret facere illud idem quod facit ecclesia. sed ex quadam
 ignorantia uel inaduertentia aliquid circa istam formam
 mutaret. sic circa hoc sciendum est que talis mutatio potest
 fieri quibus modis. Uno modo totaliter omittendo solummodo ip
 sum. Et tunc non sit baptismus ex tali forma sicut dicitur
 tur baptizo te in nomine genitoris et geniti et procedens ab

utroq; lz ei ex cōi vsū loquēdi; genitor significet psem
 et genitus filiū; z pcedēs ab utroq; spm̄ sc̄m̄: tñ ppe
 loquendo i diuinis genitor/ z genit/ z pcedēs exp̄ss̄
 significāt act⁹ notionales ip̄aruz psonar/ q̄ ip̄as pfo
 nas. in forma autē baptismi dz fieri mētio exp̄ssa de p̄
 sōis. Alio mō pōt fieri mutatio exp̄ssa circa formā ip̄
 s̄ baptismi: trāsponēdo p̄ba ip̄i⁹ iose sicut si diceret:
 Baptizo te. Ego i noie p̄ris et filii z. ff. amen. Vel quo
 mōlibz aliter trāsponēdo. z tūc cū maneat idē sensus
 p̄bor/ extali mutatione nō ipedit baptism⁹. Alio mō
 pōt fieri mutatio, addēdo aliqd ad ip̄am formā z tunc
 talis additio corrūpit sensuz p̄bor forme sicut muta
 bat formā. Arr̄ dicēdo sic. Baptizo te in noie patris
 matoris z filii minoris z. ff. z tūc nō fit baptism⁹. aut
 talis additio nō corrūpit sensuz verbor forme: eo q̄
 nō obstāte tali additione adhuc manet idē sensus ver
 bor z tūc si ille qui addit aliqd itendat mutare formā
 nichil facit cū nō baptizat in fide ecclie. Si autē nō itē
 dit mutare formā ecclie: sed ex quadā fatua deuotio
 ne addat aliquld sic dicēdo. Baptizo te in noie patris
 zc. z beate virginis: vel beata virgo iuuuet te: vel aliqd
 aliud simile talis additione nō ipedit baptismū. Alio mō
 potest mutari forma baptismi diminuendo aliquid de
 ea et tunc si diuinuaf dictio integra quacūq; sit illa ō
 ōibus istis baptizo te. in noie p̄ris z filii z. ff. amē. nihil
 fit: q̄ oia ista verba sunt de essentia forme. Si autem
 non diuinuaf dictio integra: s; ps dictiois: tūc autem
 diminutio talis fit i p̄ncipio dictiois sicut de ista dictio
 ne p̄ris vel q̄cūq; alia subtrahat prima littera vl̄ sylla
 ba talis diminutio ipedit baptismū cū tollat sens⁹ ver
 bor. Si autē talis diminutio fiat de fine dictiois: sicut ō
 ista dictioe p̄ris renouat vl̄ aliqd tale diminutio talis

Capitulum. iiii.

non impedit baptismū cum maneat idem sensus s̄bo-
ruz. Sicut narratur i decretis tracta. de conse. di. iiii.
c. i. ketulerunt nunci q̄ q̄daz sacerdos ignar⁹ lingue
latine baptizabat sub ista forma. Baptizo te i noie pa-
tris et filii ⁊ spiritus s̄cta. ⁊ dicit papa in decreto il-
lo q̄ vere bati zabat. Aliomō potest fieri mutatio cir-
ca formaz baptismi interrūpendo s̄ba isti⁹ forme: et
tunc si sit tāta interrūptio q̄ mutet it̄tionez baptisā-
tis sicut si de mane diceret. Ego baptizo te: et postea
iret ad expediendum negotia sua ⁊ postea quando re-
diret diceret i noie patris ⁊c. nichil faceret. Si autem
nō sit tāta interrūptio q̄ mutet intentionē baptizātis
sicut si diceret baptizo te i noie patris: et hoc dicto di-
cat assistentibus: tacete orate d̄ū vel aliqd tale ⁊ po-
stea perficeret non impeditur baptismus.

Cap. iiii. de ministro baptismi

Minister baptismi est duplex. vii⁹ extra casū neces-
sitatis: ⁊ iste est solus sacerdos. Ad solum enim
sacerdotē extra casum necessitatis p̄tinet baptizare
Cuius rō assignat a doctoribus tal ille est p̄cipuus et
ordinarius minister sacramentoz qui h̄z p̄tātē supra
corpus x̄pi verum: s̄z sacerdos est huiusmodi: ergo so-
lus sacerdos est: p̄cipuus ⁊ ordinarius minister sacramē-
torū. **Q**ui autem ad illum pertineat ministratio sacra-
mentorum qui h̄z potestatem super corpus x̄pi verum
p̄batur sic. **Q**ui ad illū pertinet ordinatio corporis x̄pi
mistici quod est ecclesia. s. congregatio fidelium q̄ h̄z
potestatem super corp⁹ x̄pi verum: sed talis est sacer-
dos: quare ad solum sacerdotem p̄tinet disp̄sare siue
ministrare sacramēta. Ali⁹ est minister baptismi i casu
necessitatis: ⁊ iste pōt esse tam vir q̄ mulier: tā fidelis
q̄ infidelis: hoc eī interest iter baptismi ⁊ alia sacra

q̄ minister baptismi potest esse ali⁹ q̄ sacerdos: nō autē
 mīster aliorum sacroꝝ. Et ratio istius est: q̄ baptism⁹
 est sacm̄ maxime necessitatis / non autē alia sacra / q̄ si
 ne baptismō non potest aliquis saluus fieri. sine vero
 alijs sacramentis multi saluantur. Arguunt ergo do-
 ctōres sic. Illud sacm̄ quod est tante necessitatis quod
 sine eius susceptione nullus potest saluari. debet habe-
 re ministrum ita communem q̄ p̄pter defectum mini-
 stri nullus ab eis susceptione excusetur. sed sacm̄ ba-
 ptismi est tante necessitatis q̄ sine eius susceptione nul-
 lus saluari potest dicente chꝛisto saluatore nostro i. Jo.
 ca. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. ⁊ sp̄sctō non
 potest introire in regnū dei. Ideo sacm̄ debz habere mi-
 nistrū eōdem q̄ nemo p̄pter defectū mīstri excusetur a
 susceptione baptismi. Et idcirco in casu necessitatis t̄
 vir q̄ mulier tam infidelis q̄ fidelis sicut iudeus: pa-
 ganus / heretic⁹ / pōt baptizare. dūmō baptizat in aqua
 ⁊ debite proferat verba forme baptismi. ⁊ habeat inten-
 tionē faciendi illud qd̄ facit ecclia. I. infidelis credat
 illud nichil valere: ita tñ q̄ sp̄ deserendus est ceteris pa-
 tribus digniori. vnde infidelis in p̄sentia viri non dz ba-
 ptizare: mulier etiam in p̄sentia viri non debz bap-
 tizare. non p̄motus ad sacros ordines in p̄sentia p̄moti. nō
 dz baptizare. Silt nec laicus in p̄sentia clerici tonsurati
 non debz baptizare. Et ratio istoz est. q̄ ille qui bap-
 tizat in p̄sentia ⁊ p̄ibaptizat ⁊ representat ei⁹ p̄sonam
 q̄ perfectius representat p̄ fidelē q̄ per infidelē p̄ vi-
 rū q̄ per mulierē: per promotū / q̄ per non promotū ⁊
 tonsuratum / q̄ per non tonsuratum. ¶ Sciendum tñ q̄
 in illo qui baptizat requiritur semper intētio baptizan-
 di. s. faciendi illud quod intendit seu facit. ecclia: ali-
 ter non ē baptism⁹. Quis alia necessaria ad baptism⁹

Capitulum. iiii.

sint sibi: non autē requiritur de necessitate q̄ sit talis i
tētio q̄ baptizans intendat baptismuz valere baptiza
to ad vitam eternam: immo cum intentione cōtraria
scz cum intentione q̄ baptismus nichil valeat: potest
etiam baptism⁹ fieri solū cōm requiritur q̄ baptizans
intēdat facere illud quod facit ecclesia: et sic quod cū
q̄ sit illd̄ valet baptism⁹. ¶ Sed nūquid si aliquis mi
nim⁹ vel q̄cunq; alius ludendo aspergat aquā sup̄ ali
quos nō baptizatos dicēdo: baptizo vos i noie p̄ris
et tales erūt baptizati. Dicēdum q̄ talis aut intēdit
baptizare intēdendo facere illud quod facit ecclesia. li
cet de hoc faciat trufas et derisiones suas et tūc talis
(q̄uis graui⁹ peccet faciēdo irruerētā sacro t̄ij ve
re p̄fert baptismum. Si autem in mente nō intendat
facere illud qd̄ ecclesia facit nichil facit. ¶ Nunquid,
i casu necessitatis aliquis pōt seip̄s baptizare dicēdo
q̄ iste casus ponitur i quadā decretali i cipiēte. Debi
tū. extra de baptismo et c. effe. Ubi narratur q̄ quōs
iudeo q̄ p̄ofter metū iudeorū nō audebat vocare ali
quem fidelē: sed accipiēs aquam dicit baptizo me: et c.
Et ad eius euidētiam notādū q̄ triplex est baptism⁹
scz fluminis: q̄n̄ aliq̄s baptizat in aqua: et iste baptism⁹
est sacramētū ecclesie: et de isto loquitur hic. Et loq̄n
do de tali baptismō null⁹ potest baptizare seip̄m: et rō
redditur a papa i illa decreta: h̄: qz baptism⁹ est q̄dam
generatio spiritualis: et sicut seip̄m nemo pōt genera
re corporaliter / dicēte beato Aug. in li. de tri. null⁹ seip̄
sum gignit corporaliter: quare null⁹ pōt seip̄m ḡnare
sp̄ialr̄ baptizādo seip̄m. ¶ Est et ali⁹ baptism⁹. sc̄. fla
minis q̄n̄ sp̄issetūs mūdāt et abluūt aīaz alicui⁹ iuis
bilr̄ a pctō: et tali baptismō pōt aliq̄s seip̄s baptizare
disponāto se ad gr̄am dei vt nō baptizatus adultus

habendo deuotionem ad baptismum: et essendo in proposito et si haberet oportunitatem susciperet baptismi sacram. Unde et si moriatur in tali proposito saluat: nec est contra verbum allegatum: nisi quis regnatus fuerit et c. quia intelligendum est renatus ex aqua in puulis in re. i. adultis in re vel in voto licet enim iste non sit regeneratus ex aqua in re. est tamen in voto. ¶ Est et alius baptismus. s. sanguinis: quoniam aliquis non baptizatus suscipit mortem pro fide christi. et talis baptismus proficit ad salutem: dum tamen habeatur baptismus aque in voto si ille qui sustinet mortem sit adultus. sicut habetur in legenda beate marthyrine de rhetoribus qui ad eius predicationem conuersi sunt quos imperator fecit perire. Si autem non sit adultus non requiritur tale votum: sed sufficit mors tollerata pro christo sicut fuit de iuocentibus. et tali baptismo nullus potest se baptizare: quia nulli licitum est seipsum interficere pro quacumque causa: nec est contra hoc de sansone et iofia qui interfecerunt seipsos. quod ut dicit beatus hieronymus. Factum eorum non est trahendum ad consequentiam. quod privilegia paucorum non faciunt legem communem. Itaque quid etiam in ministro requiritur bonitas vite. scilicet quod sit sine peccato mortali: Dicendum est quod illa questio intelligenda est de sacerdote. quod ut dictum est ipse proprius est minister baptismi. Unde ad huius solutionem dicendum est quod quantum ad effectum baptismi nichil facit bonitas/vel malitia ministri. quod siue sit bonus siue malus offerat. ut dictum est baptismus vere. Sed quantum ad ministrum/utrum peccet vel non/baptizando: dicendum quod aut sacerdos baptizat in casu necessitatis: et sine solemnitate aliqua sicut facit una antea vetula et tunc non peccat mortali si baptizet existens in peccato mortali: aut baptizat extra casum ne

Capitulum. lxxi.

cessitatis et cum solemnitate: et tunc peccat mortaliter
 existens in peccato mortali si baptizet: quia facit irreueren-
 tiam sacramenti. Verum est quod dominus durandus quodam episcopo
 anicicenis qui fuit doctor sacri palatii in suo sacramen-
 tali: quod quicumque sacerdos existens in peccato mortali
 baptizet peccat mortaliter. Utrum autem opinio eius sit
 vera: nescio: scio tamen quod est bene dura. ¶ Sciendum insuper
 quod minister baptismi debet esse unus. et rō cōiter assigna-
 tur a doctoribus: quia baptizans baptizat in persona christi
 que est una. et ideo persona baptizanti debet esse una. unde plu-
 res non possunt baptizare unum. Et si dicat quod unus potest bap-
 tizare plures dicendo: ego baptizos in nomine patris et filii
 et spiritus sancti. Dicendum quod non est simile: quia quando de baptizos dicitur
 est ac si diceret ego baptizo te: et te: quia autem deus nos bap-
 tizamus te: idem est ac si diceret: ego et tu baptizamus te:
 quia differentia est inter nos et vos: quia nos idem est quod ego
 et tu: vos autem idem est quod te et te: ideo dicendo vos nihil mu-
 tatur in forma sed dicendo nos aliquid mutatur in for-
 ma. ¶ Solet autem potest talis casus ponat quod hic sint duo
 unus sit mutus et alius mancus: et sit ibi unus puer baptizan-
 dus: et mutus aspergat eum aqua: et mancus proferat ver-
 ba querit utrum talis puer sit baptizatus. Dicendum quod aut
 sit baptizatus in forma grecorum aut latinorum: si in forma
 latinorum tunc dicunt aliqui doctores quod talis puer non est bap-
 tizatus: quia ut dicitur est in quacumque forma baptizet bap-
 tizans in forma christi baptizatus ut dicitur beatus Iohannes bap-
 tista dicens de christo. Qui me misit baptizare ipse mihi dixit.
 super quem videris spiritum descendere: hic est qui baptizat per-
 sona autem christi est una. unde athanasius. Non duo sed unus
 est christus: quare oportet quod ille qui baptizat sit unus in quacum-
 que forma baptizet. Alii autem doctores sicut Iohannes
 Scotus et sui sequaces dicunt quod si baptizant in forma gre-

eorum baptizatus est. qz vt dictū est lz ille q baptizat
 baptizat i psona xpi cuius est vna psona. baptizat tñ
 in noie trinitatis in qua sunt plēs psonē: z sic nō cōtra-
 riat baptismō hz formā grecoꝝ si sint plures baptizā-
 tes. Que istaz opinionum sit vera/ nescio: scz iudicio
 meo papa eēt cōsulendus sup hoc ad quē maiores: sꝫ-
 stioēs potissime circa articulos fidei cōtingētes sunt
 referēde: extra de baptiza ppter rationē supradictaz
 de differentia. scz inter nos z vos q est rō venerabilis
 doctoris sancti Thome in vltima pte summe sue. Al
 signatur etiā talis rō a magistro herueo britone qz in
 sacro maxime veritatis nichil dꝫ esse falsitatis. hz ba-
 ptismus est sacramētū maxime veritatis. Ergo in ba-
 ptismo nichil dꝫ eē falsitat: Sz si isti vterēt forma lati-
 norū qua vitur romona ecclia z sibi adherētes. esset
 in tali bapismo falsitas. qz si mās diceret ego bap-
 tizo te. i. absoluo te mēiret. qz ipē nō abluir. imo hoc fa-
 cit mutus. quare manifestū est q talis bapismus ē nul-
 lus. Hanc aut rōnē cōantur soluere aliq doctores di-
 centes q si ille mās nō diceret ego bap tizo te. sz di-
 ceret nos bap tizam⁹ te z sic nō diceret falsum/ imo ve-
 rū: qz ista oꝫ nos bap tizam⁹ te nā est per sinodochez
 sicut si eēt duo scriptores q scripsissent vnū librū ita
 q vnus scripsisset vnā medietatē z ali⁹ aliā. vnus eoz
 posset vere dicere nos scripsimus istū librū. A simi-
 li cum mutus in tali bapismo aspergat seu infundat
 aquā z mās proferat verba vterqz pōt dicere nos
 bap tizam⁹ te. Hōc aut nichil valet qz ad hoc. q aliq
 ppositio verificetur p sinodoche de duob⁹ opz q ābo
 fecerint act⁹ eiusdē rōnis qz si fecissent act⁹ diuersaz
 rōnū vna ppositio nō possz verificari d cis: sicut si vn⁹
 rasisset pgamēnū de quo eēt fact⁹ liber: z ali⁹ scripsis-

Capitulum. v

set librum ista propositio nos scriptum istum librum nul
lo modo posset verificari de illis. Sic et de istis est dice
dum nos baptizamus te. qz infundere aquam et dicere
verba sunt actus diuersarum rationum. Ideo de eis nul
lo modo potest dicta propositio verificari.

Ca. v. de suscipientibus baptismum

Baptismus dicitur suscipere tam viri quam mulieres quod si
tamen in revel in voto ut dictum est nullus po
test saluari. sed aliter est ad adultos et aliter de parvulis
quia in adulto qui recipit baptismum requiritur intentio
propria suscipiendi illud quod confert ecclesia quod ne
mo ex aqua et spiritu sancto renascetur nisi volens/sal
tem in adultis sue voluntatis arbitris in. c. Nemo de con
se. di. iiii. In puulo autem sufficit fides et intentio eorum quod
eum offerunt ad baptismum. ¶ Sed nunquid potest aliquis in
vetro matris baptizari: sicut si una mulier pregnantis de
vno puero sit in periculo mortis/nunquid in ventre eius debet
puer baptizari. Dicendum est quod non. Cuius ratio assignatur a
doctoribus talis: quod ille qui suscipit baptismum: debet suscipi a
manibus ministris ecclesie et aspergi aqua vel immergi. scilicet
ista non potest fieri circa existentem in utero matris quod etiam
in utero matris non debet nec potest baptizari vide supra. ca. qm
in matris in principio de pse. di. iiii. Tibi dicitur quod qui fecit ad
adam adhuc natus non est secundum christum adhuc generari non potest
Et in. c. Si quicquid est in homine. ¶ Sed ponatur quod aliqua pars
pueri appareat extra. nunquid talis puer si timeat de
periculo ita non potest expectari quod totaliter nascatur potest
baptizari. Dicendum quod illa pars que apparet extra aut est
caput/aut alia pars corporis. si sit caput debet aspergi aqua dice
do. Baptizo te in nomine patris et filii et est verbo baptizatus
et si nascatur postea non debet amplius baptizari. et ratio est: quod ca
put est principalior pars corporis et in eo viget omnis sensus

De susipientibus baptismum **So. xii.**

corporis Si aut illa ps q̄ aparet ē alia q̄ caput: sicut
manus vel pes: tūc dicūt aliqui doctores q̄ illa ps de
bet aspergi aqua ⁊ baptizari: ⁊ tūc est vere baptizat⁹
⁊ si nascat⁹ nō d̄z ampli⁹ baptizari. Et rō ē q̄ baptis-
mus fit p̄pter aiām ⁊ nō p̄pter corpus: aiā autē quā-
tum ad suam essentiā est tota in toto: ⁊ tota in qualibz
parte corp̄is Ideo vna parte corp̄is baptizata totū
est baptizatū: ⁊ si nascatur postea non d̄z ampli⁹ ba-
ptizari. ¶ Alii autē dicūt q̄ talis parsque apparet ex
tra debet aspergi aqua ⁊ baptizari Sed si puer nasca-
tur postea d̄z baptizari sub ista forma. Si tu es bapti-
zatus ego non baptizo te: sed si tu non es baptizatus
ego baptizo te in nomine patris ⁊c. Quis istorū veri⁹
dicat nescio: sed tamen credo q̄ istud vltimum sit secu-
rius. ¶ Sed nuq̄d si esset aliquis sanctificatus in ve-
ro matris d̄z baptizari? Dicendū q̄ sic non quidē pro-
pter culpam quē haberet sed vt ascriberetur numero
fidei: in susceptione characteris baptismatis ⁊ vt im-
pletur preceptum christi de susceptione baptismi.
¶ Sed nunquid filii iudeorū paruuli sunt baptizādē
inuitis parentibus? Dicēdus q̄ aliqui doctores sicut
Iohannes scotus: ⁊ dominus Durādus eps Aniciē-
sis ⁊ sui sequaces dicūt q̄ sic dicunt enim q̄ principes
⁊ dñi terrarū in quibus habitant iudei p̄nt eis auferre
filios: ⁊ eis iuuis facere eos baptizari cū iudei sint
eorum serui: ⁊ s̄m leges filii seruorū sint dñorū quorū
sūt serui: ita q̄ p̄nt eos v̄dere v̄l ipignorare Arguūt
ergo sic maius est aliq̄ posse obligare vel abdicare
seruituti alicuius dñi temporalis: q̄ seruituti dei cui
oīs homo de iure naturali tenet seruire s̄z dñi terrarū
in quib⁹ habitāt iudei p̄nt v̄dere filios iudeorū ⁊ tra-
dere eos alteri dño iuuis parētib⁹ ergo p̄nt eos iuuis

Capitulum. 9.

parētibz tradere ieruituti xpi quod fit in suscipiēdo
baptisimū. Alii vero doctores sicut sanctus et thomas
aquino et sui sequaces dicunt qd filii iudeorū paruu
non sunt inuitis parētibz baptizandi. et hoc prope
periculum quod posset contingere qm isti puuli qui inui
tis parētibz essent baptizati essent aduiti cum profes
sione naturaliter sequatur patrē ipsi forte abnegarēt bap
tismū. et redirent in iudaismum. Verisimile est enim qd
si iudeorū filii paruuli essent inuitis parētibz bap
tizati di chustianissimi imperatores et reges qui precesserunt
et fuerunt tanti zelatores fidei fecissent filios iudeorū ba
ptizari et etiam summi pontifices inducerāt reges et prin
cipes in quorum terris habitant iudei ad hoc faciēdu
z quis istorum uerius dicat iudicio lectoris relinquo.

Sed nunquid furiosi et amentes debent baptizari
Dicendum qd isti furiosi aut fuerūt furiosi a natiuita
te: ita qd nūq habuerunt vsū rationis: aut habuerūt
aliquotiens vsū rationis: sed amiserūt ipm prope ali
quā cām. Si fuerūt furiosi a natiuitate nō sunt bap
tizandi: qz ut dictū est in adulto requirī fides et deuotio su
scipiendi illud qd confert ecclia Sed tales nō possūt
habere fidē nec intentionem cum supponat eos nūq ha
buisse vsū rōnis. ergo tales nō pnt suscipere baptisimū
si aut fuerūt furiosi a natiuitate s; habuerūt aliquot
iens vsū rōnis: vel habebāt aliquotiens p lucida itual
la siue tēp: tūc in tpeq habebāt lucida interualla aut
vsū rōnis habebāt fidē et deuotionem ad baptisimū et
petierūt ipz dnt baptizari si necessitas sit qz sint i fu
ria. Si aut tpe quo habebāt vsū rōnis: vel tpe quo ha
bebāt p lucida iterualla nō habebāt fidē et deuotionem
ad baptisimū et non petebant ipm nō dnt baptizari. et
dico de demouiacis. qz si anteq essent demouiaci habebāt

bant fidē & deuotionē ad baptismū & petebant baptisari: dicit baptisari: si autē non habebant nō dicit baptisari. Sile iudiciū est de frenetico. ¶ Utrū autem dormiens debeat baptisari. Dicēdū est qđ si possit excitari non dicit baptisari in sōno sed non possit excitari tunc distinguitur dum est: ut superius: qđ aut tpe vigilie habuit deuotionem ad baptismū & petiuit ipsum: tunc debet baptisari aut nō habuit fidē nec deuotionē ad baptismū tūc nō debet baptisari. ¶ Sed qđ si sit vnū mōstrū qđ habeat duo corpora cōiuncta dicitur ne baptisari. ut vna psona vt vt dicitur: Dico qđ cū baptismus fiat ppter alias & nō ppter corpus: qđ tūcūq; essent duo corpora si solū esset vna anima deberet baptisari vt vna psona. sed si esset due anime deberet baptisari i vt due persone. Sed quō scietur vtrum sit vna persona vel due? Dico qđ si sint duo corpora & duo capita supponendū ē duas esse alias. Si autē vnum esset caput: esset vna aia. & tō si sint duo pectora & duo capita supponendū est duas esse alias. si autē vnū esset pectus & vnum caput qđ tūcūq; oīa alia mēbra essēt multiplicata erit vna aia. ¶ Ca. vi. de ritu baptismi.

Baptismus fit duobus modis. Vno mō imergēdo in aquā. Alio mō aspergēdo aquā. quis autē fiat melius dicēdū qđ nisi tuncatur de periculo vt ppter baptismi debilitatē vel pueri vel aliquid aliud melius fit imergendo in aquam qđ aspergēdo. Cuius rō assignatur. qđ baptismus signat sepulturā xpī. Unde dicit apostolus. Consepulti enim estis xpō p baptismū. Sed melius figuratur sepultura qđ fit imergendo qđ qđ fit i aspergendo. Sciēdū qđ vnusquisq; debet seruare ritum ecclesie: nec debet ipse mutare. Utrum autē requiratur terna immersio vel aspergio: vel sufficiat vna? Dicendum est qđ sufficit vna in ca. ppter. pte. dist. iiii. ¶ Sed cete

Capitulum. vii.

ris paribus fit melius per ternam in ca. post q̄ distinc.
 iiii. Et glo. q̄ baptismus datur in nomine toti⁹ trinita
 tis. que melius representatur per ternam immersione vel
 aspersione q̄ p̄ vnā. ita tñ qd̄ verba non finiuntur ante cō
 oēs tres sunt cōplete. In hoc aut̄ qd̄ fiat vna vel terna
 quilibet debet seruare ritum ecclesie sue

Ca. vii. de effectu baptismi

Effectus principalis baptismi sunt delere oēm cul
 pā tā originalē q̄ actualē et conferre grām et ape
 rire tā nuam regni celestis. in quo differt a circumcisioe
 qm̄ licet ante passionē et p̄i cūcisio deleret culpam ori
 ginalē et cōferret grām tñ tānuā regni celestis aperire
 nō poterat. Et ista est snia venerabilis Bede qui dicit
 in omelia sua de circumcisioe dñi. Scire inquit debet
 fraternitas v̄sa: qd̄ idēz salutifere curacionis remediū
 olīm circumcisio in lege contra originale peccatum age
 bat. qd̄ nunc t̄p̄e gratie reuelante baptismus agere cō
 suevit excepto qd̄ ianuā regni celestis aperire nō pote
 rat. ¶ Sciendū qd̄ baptismus aliter operatur in puillis
 et aliter in adultis q̄ paruulis nichil requiritur a parte
 ipsorum et adultis requiritur a pte ipsorum qd̄ non po
 nāt obicē. i. qd̄ nō hēant p̄trariā dispositionē. i. qd̄ nō ac
 cedāt ficte ad baptismū. sed accedant cū d̄bita deuotio
 ne nō solū aut̄ baptismus cōfert grām imo etiā omnib⁹
 ipsum suscipientibus: tā paruulis q̄ adultis qui non
 ponūt obicē cōfert oēs virtutes theologicas q̄ moza
 les. et si non q̄tum ad vsum: ad min⁹ q̄tum ad habituz
 et ista est snia consilii gñalis. et habetur in constitutiōn
 bus domini Clementis quinti. extra de sum. tri. et fide
 catholica. fidei catholice. Et est insuper alius effectus
 baptismi. q̄ p̄ ip̄u contrahitur cognatio spūalis q̄ ipe
 dit matrumom̄i contrahendum et dirūit iā cōtractuz

De hoc tñ dicit iura qñ ager de matrimonio. Per ba-
ptisimū ēt imprimē character vt dictū est supra iō baptis-
mus non d̄z iterari. imo pena illius qui iteraret fm̄ les-
ges esset decapitatio c. Ne sc̄tñ baptiteret. l. ii. fz̄ p̄o ca-
nones est qđ non promoueantur ad sacros ordines

Ca. viii. de annexis baptisimo.

Baptisimū quādo fit cōdebita solēnitate p̄cedunt
Catechismus ⁊ exorcismus. Catechismus idēz est
qđ instructio. qz̄ in catechismo instruitur baptizandus
de fide ⁊ merito fidei. Unde baptizādo petit sacerdos
Quid petis ab ecclesia. At ipse si sit adultus respōdet
fidem. ¶ Si autem sit paruulus respondēt in perso-
na eius patrin: Et tunc sacerdos petit. Fides quid
tibi prestabit. At illi respondēt. vitam eternā. Tunc
dicit sacerdos. Hęc est vita eterna. ⁊c. Et in isto cathe-
cismo facit tria sacerdos. Primo mittit digitū in aures
eius ⁊ ponit de salua eius in ore eius: ⁊ signat qđ ba-
ptizandus debet habere aures appertas ad audiēdū
verba dei ⁊ documēta fidei. Positio saluę signat qđ d̄z
esse p̄optus ad loquēdū de fide. qz̄ locutio fit median-
te salua. Secūdo facit ei crucē in fronte ⁊ in pectore ⁊
signat qđ baptizāndus debz̄ habere ⁊ recipere fidē xp̄i
in corde: quod signat crux facta in pectore ⁊ in ore con-
fiteri fidem ch̄risti nec debet erubescere fidem xp̄i quod
signat crux facta in fronte: quia in fronte statim appa-
ret ⁊ recūdit: quoniam secūdū qđ dicit apostolus ad
Ro. xii. corde creditur ad iusticiā. ore autē p̄fessio fit
ad salutē. Tertio ponit ei sal in ore quod signat sapie-
tia iuxta doctrinā apostoli. Ca. Col. iii. Hic sermo ei d̄z
esse diuine sapientie cōditus. Exorcismus idēz est qđ
aduratio. qz̄ adiuratur demō. vt recedat de ala bap-
tizādi. ⁊ det locū sp̄sū sc̄to adueniēti. Et facit tria sacer-

Capitulum. viii

dos baptizādo: qz p̄rio facit crucē in frōte cū pollice
z signat q̄ baptizandus cōsignatur: vt sit templū dei
seu habitaculum spūs sancti. Secundo facit ei crucē
de spūto ad aures: ad nares: z ad os: z signat q̄ bapti-
zandus dz hēre aures cordis clausas: ne audiat sug-
gestiones dyaboli. Os etiā dz hēre clausus ne loqat̄
mala vba. Et dz sic viuere: vt sit s̄m doctrinā apli bo-
nus odor xpi i vita sua: v̄l istd significat q̄ dz emitte-
re fumū orōnis deuote p̄ quē effugat demō. Iuxta ver-
bū raphaelis i thobia. c. iiii. Fum⁹ eius effugat omne
genus demoniorū. Et ista facit cū spūto. i. virtute xpi
q̄ significat p̄ spūto s̄m q̄ dicit̄ glosa sup istud Jo. ix.
Lutū fecit ex spūto. nā sicut spūtū emittit̄ ab interiori-
bus cordis: ita fili⁹ dei gignit̄ ex substantia dei patris
Tertio facit ei crucē de oleo exorcisato in pectore z i-
ter spatulas. z signat q̄ baptizandus dz esse fortis ad
luctandū contra dyabolum z ad portandū onera pe-
nitētie. z ista sunt mediante oleo diuine grē. Post ba-
ptisimū autēz tr̄ta facit sacerdos baptizato: qz primo
ungit̄ eū crismate: z signat virtutem gratie spūs sancti
quā suscepit in baptisimo. Scdō tradit ei vestem albā z
signat innocentia baptisimalē. Tertio tradit ei cereum
accensum z signat lumen fidei qd datur in baptisimo.
¶ Sciendū in super q̄ ista non sunt de essentia bap-
tis: qz sine ipsis bene pōt dari baptisim⁹ in casu necessi-
tatis. Sed in tali casu si baptizatus superuixerit: dz
portari ad ecclesiam z ibidē cathērisari z exorcisari pro
pter ritū ecclē seruādū: nō autēz itēz baptizari si sit
certū q̄ sit recte baptizatus s̄z si nō sit certū dz bap-
tizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego nō baptizo
te. s̄z si tu nō es baptizatus: ego baptizo te i noīe patris
z filii z spūs. amē. Et hec dicta de baptisimo sufficiās

Tractatus tertius prime partis principalis de cōfirmatione. **C**apitulū .i. quid est confirmatio.

Quia spūale gñationē seq̄ augmētū spūale ideo post q̄ de spūali gñatione q̄ fit in baptisimo dictū est. restat dicere de spūali augmēto qd̄ fit in p̄firmatione. Circa quā p̄sideranda sunt septē. Primo quid est p̄firmatio. Secdo de materia p̄firmatiōis. Tertio de forma eiusdē. Quarto de eius ministro. Quinto de suscipientib⁹ p̄firmationē. Sexto de ritu ipsius. Septimo de eius effectu. **C**onfirmatio sic pōt diffiniri. Confirmatio est p̄signatio facta cuz crismate in fronte baptizati ab ep̄o cū certa formaverborum ad audacter confitendum nomen x̄risti.

Capitulū .ii. de materia confirmationis.

Materia p̄firmatiōis vt ptz ex p̄dicta diffinitione est crisma in quo quidē crismate sunt duo. scilicet oliuaz ⁊ balsam⁹. Et rō quare ista duo sunt materia huius sacri est institutio x̄pi q̄ instituit ista duo ē materia hui⁹ sacri. lz enī nō inueniat in euangelis q̄ x̄p⁹ istud sacm̄ instituerit: nisi br̄s petrus qui fuit vicari⁹ x̄pi pastor ac rector vniuersalis ecclesie/ ita docuit ita predicauit et promulgauit x̄pm̄ instituisse. Et licz ista promulgatio non inueniat in canonicis. i. i. epl̄is. b. pe t̄i dñs papa hz in decretis romane ecclesie: ⁊ pōt h̄r̄i ex ob̄sn̄tia primeus totius ecclesie vniuersalis a t̄pe petri vsq̄ nūc q̄ qdē ob̄sn̄tia p̄m̄iet auctoritati cuius cūq̄ cū vniuersalis ecclesia regat a spū. sc̄to ⁊ errare nō possit. **E**t si q̄rat quare euāgeliste nō posuerūt i euāgelis matias ⁊ formas sac̄oz. Ad hoc r̄s̄det. b. dionysius i lib. de celesti hierar̄chia dicens q̄ euāgeliste noluerūt hoc facere/ ne materie ⁊ forme sac̄oz ventr̄s i derisionē infidelīū qm̄ scz q̄ dicit saluator. **M**argarite

Capitulum. ff.

nō sūt ponēde añ porcos Secus tñ est de baptisimo. qā
baptisimus est sacm maxie necessitatis cuz sine baptis
mo nullus saluari possit: ideo oportuit q̄ forma ei⁹ es
set oib⁹ cōis ⁊ manifesta: idcirco euāgeliste posuerunt
eā exp̄sse euāgelis. ¶ Assignat autē a doctorib⁹ talis
rō quare crisma est pp̄ia materia huius sacri. qz ī cris
mate vt dictū est sunt duo. s. oleū oliuarum ⁊ balsamus
Et proprietates istoz maxime pueniūt huic sacro. qz
oleum oliuarū ē nutrimentū splēdoris: ⁊ iō ponit in lam
pade vt lumē possit ibi durare: iō oleū est signum mato
ris voti ⁊ luminis fidei: quā fidē dz habere pie ceteris
p̄firmat⁹: qz tenet se exp̄sse obicere p̄secutorib⁹ fidei. et
p̄fiteri fidē etiā absq̄ hoc q̄ req̄rat. Unde de p̄firmato
dz in psalmo. Inueni dauid seruū meū in baptisimū su
sceptioe: oleo sctō meo unxi eum ī p̄firmatione auxiliab̄
tur enim ei manus mea in fidei p̄secutioe Balsam⁹ au
tem ratione sue fragratie designat odorem bone fame
⁊ op̄is: omis q̄ dz esse in confirmato. vñ in Ecclesia. ca.
xxii. Sicut cynamomū ⁊ balsamū aromatizans odorē
dedit. Arguunt ergo doctores sic. Illud est pp̄ia ma
teria sacri p̄firmationis cuz proprietates maxie cōne
niunt effectui ipsius sacramenti s̄ ista. s. oleū oliuarū ⁊
balsamus sunt huiusmodi ergo ista sūt pp̄ia materia
sacri confirmatiōis. ¶ Sciendū autē q̄ ista p̄mo dñt
esse sanctificata seu benedicta ab ep̄o atēq̄ sint pp̄ia
materia huius sacramenti. Cuius rō assignat a sacro
Thoma de aquino. in. iiii. suo qz in sacris q̄ xp̄s recepit
ī corpe suo non requiritur sctificatio matie eoz qz ipse
tactu sui sctissimi corpis sctificauit ea. ⁊ iō qz xp̄s fuit
baptizatus non req̄rit de necessitate sacri q̄ aqua pri⁹
b̄dicatur anteq̄ sit materia sacramēti qm̄ vt d̄beda.
Ep̄us tactu sue mundissime carnis. Cum regeneratio

De forma confirmationis Fo. xvi.

nis cōtulit aquis. Et etiā xps suscepit sacm eucha-
ristie in seipso: non requirit q panis et vinū prius bñdi-
cant añq̄ sint materia sacri eucharistie. Sz in illis sa-
cramētis q̄ xps non suscepit in seipso. requirit q̄ prece-
dat materie p̄secratio. z qm̄ xps non suscepit sacm cō-
firmationis in seipso. ideo in cōfirmatione requiritur
materie p̄secratio. et idē dico de sacro ordinis z de sa-
cro extreme vinctōis. Alia rō assignatur ab eodem do-
ctore in vltima parte summe sue: qz in illis sacris in quib-
us requiritur minister specialiter p̄secratus requiritur
q̄ materia sacri conformiter se habeat ad ministrū
sacramenti. sed in sacramento confirmationis requiritur
minister specialiter consecratus scz eps. quare in
sacramento confirmationis requiritur materia specia-
liter consecrata. In alia autem materia non potest fie-
ri hoc sacramentum.

Ca. iiii. de forma confirmationis

Forma istius sacri sunt verba q̄ eps dicit qm̄ facit
crucē fronte p̄firmandi cū crismate. q̄ sunt ista
Consigno te signo crucis: confirmo te crismate salu-
tis. In nomine patris zc. q̄ autem illa forma sit pueniens
forma huius sacri: p̄ qm̄ illa forma est conueniens
forma sacramenti: p̄ quem et in qua exprimentur ea.
q̄ sunt necessaria ad sacm p̄firmationis: sed: i ista for-
ma q̄ sunt necessaria ad sacm p̄firmationis exprimū-
tur: qz in confirmatione est necessaria persona minist-
ri p̄ferentis sacm: z istud exprimit cū dicitur: Consigno
et p̄firmo. zc. Est insup ibi necessaria p̄sona suscipiēs
sacm: q̄ exprimit cū dicitur: te. Est ibi etiā necessaria ma-
teria sacri: que exprimitur cum dicitur crismate. Est
insup ibi necessaria p̄sona dei p̄ferentis efficacitā sacro
que exprimitur cū dicitur In nomine patris zc. Est

Capitulum. iiii.

ctus etiam sacramenti exprimit i ista forma sed istud vi
debit infra qñ agetur de effectu eius de qñare ma nife
stum est q ista forma est pueniens forma huius sacri

Ca. iiii. de ministro confirmationis

Minister huius sacri cōfirmationis est solus ep̄s.
Cuius ratio assignatur a doctoribus talis sicut
est in politia corpali bene ordinata/ ita suo modo debet
esse in politia spiritali Sed sic est in politia corporali
bene ordinata q̄ promouere aliquem ad statum ⁊ gra
dū excellentie super alios pertinet ad illum qui habet
curam communitatis. s. ad principem q̄ ego confirma/
tus per sacm cōfirmationis ponitur in statu excellen
tie super alios cum cōfirmatus efficiatur miles ch̄isti
Ideo cōferre sacm cōfirmationis pertinet ad solū ep̄s
qui habet curam totius cōmunitatis in sua diocesi.

Sed queritur vtrum in casu necessitatis alius q̄ e
p̄scop⁹ possit confirmare? Dicendum q̄ i materia ista do
ctores p̄triantur subinuicē. Aliqui dicunt qd̄ papa
posset cōmittere cuiuscūq̄ fideliviro qd̄ ministraret sacm
cōfirmationis. Et assignant talem rationē. Illi qui te
nent locū xp̄i in terra. ⁊ habet plenitudinē potestatis
in ecclesia dei potest dispensare in sacris oibus que nō
sunt instituta a xp̄o. sed non legitur in toto canone no
ui testamenti qd̄ ch̄istus instituerit sacm cōfirmatio
nis dari a solis ep̄is. ergo papa qui h̄ plenitudinē po
testatis in ecclia ⁊ tenent locum ch̄isti potest ordinare
qd̄ istud sac̄y cōferatur ab alio q̄ ep̄is. Alii doctores
dicunt p̄trariū. s. q̄ papa nō potest cōmittere alicui nī
sī sit ep̄scopus q̄ p̄ferat sacramentum cōfirmationis.
Quorum ratio est. quia in illis que sunt de necessitate
sacramenti non potest per papam aliquid immutari. s. q̄
ep̄scopus de necessitate sacramenti confirmationis est

minister huius sacramenti: ergo non potest p aliquem fieri. puta q̄ ait q̄ episcopus conferat illud sacramentum. Abais huius rōnis ab omnibus conceditur. Abi nor pbatur: q̄ sicut de eius necessitate est q̄ ei⁹ materia sit sanctificata nec aliquis pōt mutare sic de necessitate eius est q̄ eius minister sit sanctificatus que sanctificatio fit in spiritali vel episcopali cōsecratione q̄ re solus episcopus de necessitate ē minister huius sacri. Alii tamen doctores tenent viam mediam dicētes q̄ papa non potest committere cuiuscūq̄ fidei indifferenter q̄ conferat hoc sacramentum. sed omni sacerdoti pōt committere. Et rationem primi dicti assignant. Quia nulli potest committi q̄ habeat potestatem supra corp⁹ christi mysticū administrans quo ad dispensationem sacramentorum nisi habeat potestatem supra corpus christi verum que supra corpus christi mysticum potestas descendit a potestate super corpus christi verū: sed sol⁹ sacerdos habet potestatem supra corp⁹ christi verū: ergo soli sacerdoti pōt p̄mitti q̄ habeat potestatem supra corpus christi mysticū: et hoc in dispensando sacramenta. Sed ministrando sacramētū confirmationis habetur potestas supra corpus christi mysticū. quare soli sacerdoti pōt committi q̄ sit minister sacramenti cōfirmationis. Rōnem scđi dicti assignāt et quodam decreto in quo legitur q̄ gregorius papa cōmisit quibusdā sacerdotibus aglie q̄ vngerent baptisatos in fide cum crismate: sed in tali victione confertur sacramentum confirmationis: quare potest p̄mitti sacerdotibus a papa q̄ conferant hoc sacramentum. Et hoc vltimum rep̄to verius

¶ La. v. de suscipientibus confirmationem

Sacramētū confirmationis dicitur recipere oēs baptisati tā viri q̄ mulieres q̄ secus est de nullitia

Benipu.

cl.

Capitulum. vi.

seculari ⁊ de militia spūali: qm̄ militiā seculare nō debent recipere mulieres: s; solū viri: q; mulieres non sūt apte ad pugnādū corporaliter. Militiā autē spūalē p̄nt recipere om̄es indifferenter tā viri q̄ mulieres: q; tā viri q̄ mulieres sūt apti ad pugnādū spūalē p̄tra persecutores fidei s; militia spūalis habet i confirmatiōe quare facim̄ illud p̄nt recipere tā viri q̄ mulieres. Et hoc ē q̄ dicit ap̄la. In christo iesu neq; masculus neq; femina quasi velit dicere quot quo ad christū non est differentia de masculino ⁊ femina. ¶ Sed nunq̄d pueri sunt cōfirmandi. Dicēdū q; sic statim cum incipiūt habere vsum rōnis: q; tūc sunt apti ad p̄tendū fidē xp̄i et in sacro istodaf spūscitūg ad robur vt fides xp̄i audaciter recipiat ⁊ p̄stet. S; nunq̄d sine pctō pōt aliq; om̄ittere ne vnq; recipiat sacm̄ confirmatiōis. Dicēdū q; sine isto sacro pōt es aliq; saluus: q; multi non cōfirmati saluant: sed si occurrat oportunitas suscipiēdi illud sacramētum quilibet d; illud suscipere. Et si ne cā rōnabili omittat ipsuz suscipere peccat mortaliter. Cui⁹ rō est: q; quilibet q̄tū est in se. d; se dispone re ad suscipiendū grām: vel eius augmentum si sit capax eius: sed in sacramento confirmatiōis si digne suscipiat p̄fertur grā vel auget: ergo quilibet habita oportunitate d; suscipere istū sacramētū. Ideo sacerdotes curam animarum habentes debent instruere parochianos suos vt quādo episcopus erit i parochia p̄sēns suscipiant istud sacramētum.

Ca. vi. de ritu confirmatiōis.

Ritus istius sacramēti confirmatiōis est qm̄ aliq; confirmatur / inūgitur per modū crucis ab ep̄o in fronte cū crismate sub forma verborū s̄d̄icta: puta *Consigno te etc.* Et iste ritus est conueniens. Cui⁹ ra

flo est: qz in ritu sacri debet signari virtus ⁊ effectus
 cran. enti: modo virtus ⁊ effectus sacri cōfirmatiōis d
 q̄ per ipsum datur spūs sanctus ad audacter fidē xp̄i
 p̄tendē m: ⁊ quot per ip̄m confirmat̄ efficitur pugil
 ch̄x̄sti. ⁊ ista signantur in ritu istius sacri. Nam p̄ v̄n
 ctionem signatur quot p̄firmatus in confirmatione ef
 ficitur pugil xp̄i nam antiquitus pugiles inungeban
 tur. per alia autem signatur quot confirmatus debz au
 dacter confiteri fidem xp̄i. Nā a confessione xp̄i potest
 aliquis impediiri propter duos. s. propter verecundiā v̄l
 propter timorē: Contra primum fit cōfirmatio cruz in
 fronte cum crismate. vt videlz non erubescat p̄fiteri fi
 dē xp̄i: qz in fronte primo apparet verecūdia qz qñ hō
 verecundat̄ frons incipit primo erubescere: id cōtra ru
 bore verecundie inungitur frons. Sed contra timorē
 fit etiā cruz in fronte: qz qñ hō timet incipit frons. ⁊ e
 tiam tota facies palescere: id contra timorē p̄firmat̄
 munif signo crucis. Alapa autē q̄ datur p̄firmato non
 est de necessitate sacramenti. sed solum propter memo
 riam datur. Locus autē vinctiōis dz etiā aliquo p̄ano
 mundo inuolui p̄pter reuerentiam sacramenti.

¶ Cap. vii. de effectu confirmationis

Effectus hui⁹ sacri est qz vt dictum est spūs sac̄t⁹
 ad robur ⁊ audaciam p̄tendinomen xp̄i ⁊ fidez
 in eo datur. Nō nisi sit obex. i. impedimētū ex pte susci
 pientis in sacro isto datur noua gratia vel antiqua au
 getur. Et etiā alius effect⁹ istius sacri: qz per ip̄m si be
 ne ⁊ digne suscipiatur peccata oblita mortalia ⁊ venia
 lia dimittuntur. Per istud etiā sacramentū impruē
 caracter. vt supra dictum est: ideo istud sacm̄ non debz
 nec potest bis suscipi: immo qui bis scienter susciperet
 meretur secūdū leges decapitari. Vt supra dictum est

Capitulum .i. et ii.

de baptisino. ¶ Sciendum autē qd caract cōfirmatiōis
p̄supponit caracterem baptisim. qz null⁹ p̄t suscipere i
stud sacm nisi fuerit baptisatus. p̄ter illud etiā sacra
mentum cōtrahit cognatio spūalis sicut qd baptisimum
q̄ impedit matrimonium p̄trahēdū et dirimit iā p̄tractū
De hoc dicit lra qū azef de iurimōio. Et hec de sa
cramento cōfirmationis dicta sufficiant

¶ Tractatus quartus p̄tine partis principalis est de
sacramento eucharistie.

¶ Ca. i. quid est eucharistia et unde dicatur

¶ Est q̄ dicitur est de ḡnatiōe spūali q̄ fit i ba
ptisino et d̄ augmēto spūali qd̄ fit in cōfir
matiōe dicēdū est de spūali nutrimento qd̄
est in sacramēto eucharistie. Circa qd̄ cō
siderāda sūt vndeci. p̄mo qd̄ sit eucharis
tia. Secdo de ministro eucharistie seu misse
qs et q̄us d̄ esse. Tertio matia eucharistie q̄ et q̄us d̄
eē. Quarto de forā eucharistie. Quinto in q̄ loco d̄ cele
brari missa. Sexto de tpe q̄ debz celebrari missa. Septi
mo quotiēs i die d̄ celebrari. Octauo de vestib⁹ q̄bus
d̄ indui sacerdos i missa. Nono cui d̄ dari. sacramen
tū eucharistie. Decimo de ritu misse. Undecimo de de
fectibus q̄ p̄t occurrere in missa. ¶ Eucharistia p̄t
sic d̄finiri. Est sacramētū corpis et sanguinis x̄p̄i
sub speciebus panis et vini virtute verborū a sacerdote
prolatorū et d̄ ab eo qd̄ est bonū et caros gratia qz i eo
cōtinet ille q̄ est fons gratie. s. x̄ps de cuius plenitudine
omnes accepimus gratiam. vt d̄ Jo. ii. cap.

¶ Ca. ii. de ministro eucharistie

¶ Minister sacramēti eucharistie. i. minister q̄ p̄t. et
d̄ celebrare missam est sacerdos rite et legitime
ordinatus sine peccato mortali exiūs. et cui non ē p̄h

De ministro eucharistie F. 175

bitum celebrare. Dico q̄ p̄t̄ r̄ dz̄ qz̄ multi p̄nt̄ r̄ nō d̄nt̄ celebrare sicut sacerdos heretici v̄l̄ excoicati v̄l̄ scismatici vel degradati: qz̄ si celebrāt veraciter p̄ficiunt corpus christi: tñ peccant mortaliter in dicendo missā r̄ nō solū ipsi celebrantes imo oēs q̄ audier̄ eorū missam si sunt notorie tales. Dico rite r̄ legitime ordinatus: qz̄ nullus nisi sit rite r̄ legitime ordinatus sacerdotē p̄t̄ celebrare missam. Intelligendū est tñ q̄ alius quis nō rite r̄ legitime ordinatus p̄t̄ esse duob⁹ modis. Uno q̄. s. i. ordinatōe sua omittat aliqd̄ qd̄ sit de essentia ordinis vel ordinationis. sicut q̄ nō ordinet̄ ab ep̄o. vel qñ ordinatur ei man⁹ nō iungant vel qñ tradat̄ ei calix. vel q̄ ordinās nō dicat verba debita r̄ statuta. vel qd̄ nō habeat int̄t̄ionē ordinādi. r̄ talis nullo mō p̄t̄ celebrare. qz̄ talis nō est sacerdos. Alio mō. s. q̄ in ordinatōe sua seruatis oib⁹ q̄ sunt de essentia ordinis seu ordinationis omittatur aliquid eorū que sunt de solennitate ordinis vel ordinationis r̄ talis bene p̄t̄ celebrare tñ credo q̄ non debet potissime si ex negligentia sua fuerit aliqd̄ tale omisū qd̄ autē sit de essentia ordinis vel ordinationis r̄ qd̄ de solennitate non est p̄ntis speculationis. Quia scire istud magis spectat ad ep̄z̄ q̄ ad simplicem sacerdotē. Dico ēt sine pctō mortali existens qz̄ nullus in peccato mortali exis dz̄ celebrare missā. ¶ Notādū tñ q̄ aliq̄ esse in pctō mortali p̄t̄ intelligi duobus modis. Uno mō vt sit in pctō notorio. Alio modo q̄ sit in peccato mortali occulto. Primo modo si sit notorius heretic⁹ scismaticus. excoicatus. simoniacus. vel fornicari⁹ nō solum ipse peccat in celebrādo. immo oēs qui audier̄ missas ei⁹. Et ratio est qz̄ ista quatuor crimina maxie repugnāt huic sacramento. Hā in hoc sacramento est.

Capitulum.ii.

secretū fidel: ideo repelluntur heretici. Est et vinculus
caritatis: ideo repelluntur schismatici et excommunicati.
Est etiam vas gratie: unde vocatur eucharistia tōdo re
pelluntur simoniaci qui gratiā emūt et vendunt. Ele
uar, in iūper hominem ad statum spūale. ideo repellun
tur fornicari notorii qui omnes sunt carnales. et dicitur
tur notorii fornicarii. signa nō ppter suspitionē v̄l alia
signa. pbabilia: s; qz sūt fm iuris ordinem condemnati
ti de tali crimine. Vel sponte in iudicio confessi sūt: vel
canonice conuicti: vel propter euidentiā facti qñ fas
ctum est ita notoriū quod non indiget testimoniis: non
possit aliqua tergiversatio celari si sit in pctō mortali
occulto. ¶ Sciendum est q; aliquem esse in peccato
mortali occulto potest intelligi tribus modis. Uno mo
do qz iam commisit: vel scit se commississe tēpore prete
rito aliquod peccatū mortale de quo non dolet nec pen
nitet: nec conteritur. Et talis sic celebrans non solum
peccat mortali: imo mortalissime. Et de tali dicit apo
stolus: q; qui manducat et bibit indigne iudicii: scilicet
mortis eterne sibi manducat et bibit. Alio modo aliquis
potest esse in peccato mortali occulto. qz scz commisit a
liquod peccatum mortale quod non fuit confessus tamen
non recolat de illo peccato. Et talis aut diligenter exa
minavit cōsciā suam anteq; se poneret ad celebrādum
et nullo modo potuit recordari de illo pctō et est i ppo
sito q; si recordaretur cōfiteretur illud peccatum et fac
ceret penitentiā de illo. et i gñali conteritur de omnib;
pctis oblitus. et tunc iste non peccat in celebrādo in imo
virtute sacramēti misse meretur veniā et absolutur d
illo peccato. ¶ Et ita intelligitur illud verbum epini
doctōis. Hugo. q; illud sacramentū vivificat mortuos
id est illos q; isto modo epites in mortali pctō celebrās

tamen si postea talis recordatur de illo pctō: tenetur
 de illo confiteri. Et ideo quilibet tenet anteq̄ ponat se
 ad celebrandū diligenter examinare conscientiā suā
 si sit in pctō mortali vel non: et ita precepit bt̄us p̄dus
 lusus dicens. p̄rober aut̄. i. examinet seipm̄ homo: et sic
 de pane illo edat et de calice bibat: sicut et̄ in pctō
 mortali de quo non recordat̄ exponat se ad celebrandū
 dum anteq̄ examinauerit aliquo modo p̄scientiā suā
 credo q̄ peccat: q̄ ē trāsgressor̄ p̄cepti apostoli iā dī-
 citi. s. illi⁹ p̄bet seipsum hō r̄c. Tertio mō aliq̄s potest
 eē in pctō mortali: sed q̄ recordat̄ se determinate ali-
 quod pctm̄ mortale p̄mississe: et tūc aut̄ iste h̄z l̄ p̄nti co-
 p̄iā p̄fessōis aut non: si sic tenet̄ anteq̄ celebrat̄ p̄ sita-
 ri: et nisi p̄fiteat̄ peccat mortaliter ī celebrādo: nec suf-
 ficat sibi p̄fessio generalis que fit in principio missę: q̄
 ista confessio extendit se solū ad pctā venialia et nō ad
 mortalia: maxime ad illa de quib⁹ homo recordat̄. Et
 sicut talis nō h̄z cop̄iā sacerdotis aut̄ iminet sibi neces-
 sitas celebrādo puta q̄ iste est curat⁹ et est dies dñica
 vel dies solēnis: et p̄pls sibi p̄missus vult audire missā
 et esset scādalu in populo nisi ipse celebraret: vel forte
 aliquis parochianus suus est infirmus periculose et
 requirit̄ istū q̄ det sibi corpus xp̄i et iste non habz ho-
 stiam consecratę quā det sibi vel iminet sibi aliqua
 necessitas celebrādi sicut sunt nuptie vel aliquid tale.
 In istis casibus et similibus ipse tenetur cōfiteri et
 penitere de peccato suo et esse in proposito confitendi
 ipsum quando habebit oportunitatem et dicat missas
 in nomine domini: quia christus qui est summ⁹ sacer-
 dos absoluit eum: sed confiteatur postea quando ha-
 bebūt cop̄iā confessoris. Si aut̄ iste vt dictum est quod
 sic extitit in peccato mortali nulla imineat necessitas

Capitulum.ii.

celebrandi in nullo modo se exponat ad celebrandum: quod
absque dubio si celebraret mortalissime peccaret. ¶ Sed
pone quod aliquis sacerdos recepit pecuniam ab aliquo
ut dicat missam de requie vel aliquam aliam nunquid ta-
lis sacerdos habet necessitatem legitimam celebrandi
ita quod possit celebrare existens in peccato mortali absque
hoc quod confiteatur quando non habet copiam confesso-
ris. Dico saluo meliori iudicio quantum michi videtur
quod nullus sacerdos debet accipere pecuniam pro dicendo
missam: ita quod intentio sua sit sic quod missam equiparet
pretio pecunie. in finem quod dicit apostolus. Si spiritualia vo-
bis seminamus: non est mirum si temporalia vestra me-
tamus. Non est ergo prohibitum quod sacerdos pro sus-
tentatione vite sue: non pro pretio missae recipiat pecu-
niam ab eo pro quo dicit missam: maxime quando sacer-
dos non habet sufficientes redditus pro sustentatione vite
Sed nunquid talis receptio pecunie est necessitas le-
gitima celebrandi: excusans istum existens in peccato mor-
tali possit celebrare missam absque peccato sine hoc quod confi-
teatur si non habet copiam confessoris? Dico saluo me-
liori iudicio quod iste sacerdos: aut est obligatus ratione be-
neficij sibi collati per superiores: vel pro illis quibus huiusmodi patro-
natus in illo beneficio ad dicendum qualibus die missas si-
cut sunt illi qui habent vicarias perpetuas in aliqua ecclesia et
de tali idem michi videtur dicendum sicut dicit supra de cura
to cui imminet necessitas celebrandi. scilicet quod conteratur et pe-
niteat de peccato suo: et sit in proposito confitendi et celebrandi in ho-
norem domini et confiteatur quod occurreret sibi confessor. Aut iste sa-
cerdos recipit pecuniam pro dicendo aliquam aliam missam singulis
sicut sunt multi qui recipiunt pecuniam pro missis rogatis
sicut pro una missa vel pro pluribus de requie vel de sancto
spiritu vel de beata virgine: vel de infirmis. &c. et de isto dico quod exi-

stans in peccato mortali nullo modo an teq̄ cōfiteatur
 d̄ se exponere ad dicendum missam q̄ peccaret morta-
 liter in dicendo nec existens in tali casu d̄ se recipere pe-
 curiam p̄ dicēdo missam statim: n̄o d̄ se excusare dicē-
 do. Amice ego non sum bene dispositus p̄ nunc pro di-
 cendo missam: sed quando deus voluerit qd̄ ego sum di-
 spositus: ego libenter faciā qd̄ petitis & si alius instan-
 ter petat qd̄ statim dicat missam: si receperit pecunias
 cāsibi statim restituit: & nullo modo erponat se ad cele-
 brandum. ¶ Dicit autem quis & qualis d̄ esse minister
 missę in descriptione predicta: cui non est prohibitus ce-
 lebrare: qd̄ dixi prope aliquos religiososq̄b̄ secundū sta-
 tuta sue religionis habet qd̄ non celebrat q̄d̄ sunt i
 aliq̄b̄ penitētis p̄ quibsdā pctis p̄teritis. Sed nunq̄
 angel⁹ p̄t esse minister huius sacri i nūquid angelus
 p̄t ministrare seu consecrare. Dicendū est qd̄ angelus
 neq̄ bon⁹ neq̄ malus p̄t celebrare v̄l cōsecrare. q̄ nō
 est susceptibilis characteris sacerdotalis. Ordo ei p̄ sup̄
 ponit characterē baptismalē: v̄l null⁹ p̄t ordinari in sa-
 cerdotē nisi sit baptizatus. Arguunt ergo doctores sic
 Nullus p̄t suscipere characterē baptismalē nisi fuerit
 baptizatus. Sed angelus non p̄t baptizari: q̄ d̄ qd̄
 ille q̄ baptisat aspergat aqua: angel⁹ aut̄ nō p̄t aspergi aq̄
 cum non sit res corporea ergo nō p̄t baptizari & per
 p̄ns non p̄t i sacerdotē ordinari. Et si dicat qd̄ l̄z ange-
 lus non sit res corporea: tñ p̄t assumere corpus: & sic i
 illo corpe poterit baptisari: sicut aīa rōnal̄ nō ē res cor-
 poreā & tñ baptisat i corpe. Dicendū qd̄ nō est simile: q̄
 aliter v̄nū aīa corpou & alit̄ angel⁹: q̄ aīa v̄nū corpi: v̄t
 forma materie/ angel⁹ aut̄ non v̄nū sic: sed sicut motus
 mobilis: ideo aīa baptisato corpe baptisat: nō aut̄ angel⁹
 q̄ aīa & corpe faciūt v̄nū suppositū non sic angelus

774

Ca.iii:

cum corpore quod assumit. Et ideo secundum philosophum in primo metaphisice. Actiones sunt suppositorum alia baptisato corpe baptisat. non autem angelus et sic per omnia alia potest suscipere characterem baptismalem/non autem angelus quare angelus consecrare non potest. Sed quod si angelus malus presertaret unam hostiam dicendo eam esse consecratam. nunquam illa hostia deberet adorari. Dicendum est quod si angelus malus presertaret eam non esset adoranda nisi consisteret per certo quod esset rite consecrata. scilicet si angelus bonus presertaret eam esset adoranda. Et ratio est quia angelus malus teste saluatoris mendax est. et pater mendacium et semper vitiosus decipere hominem. quare nunquam debet sibi crediti. angelus autem bonus est semper verax et veritatis alumnus et semper vitiosus ad hominis salutem. et ideo semper debet sibi crediti. unde quia ut dicit apostolus. Angelus malus sepe transfiguratur in angelum lucis. ideo semper hostia ab angelo presertata est adoranda sub consuetudine. scilicet quod rite sit consecrata. nisi consisteret pro certo quod esset bonus angelus

Ca.iii. de materia eucharistie

Materia sacramenti missae est duplex. scilicet panis et vinum et ratio quare ista duo sunt materia huius sacramenti est: quia illud sacrum ordinatur ad spirituale nutritionem tunc autem sicut nutritio corporis consistit in cibo et potu corporalibus et panis habet maxime rationem cibi et vinum habet rationem potus: ita nutritio haec spiritualis consistit in cibo et potu spiritualibus: ideo in isto sacramento datur corpus christi sub specie panis in cibum et sanguis christi sub specie vini in potum. Et ita dicit ipsemet ipse Iohannes. vi. Caro mea vere est cibus: et sanguis meus vere est potus. Scilicet dicitur est tamen quod panis qui est materia huius sacri est panis de tritico: aqua elementari confectus. Dico panis quia in pasta non possit confici corpus christi. Dico etiam de tritico

q̄ in alio pane sicut in pane de silligine: vel de oudeoyt
 de quocunq; alio grano nisi de tritico posset celebrari
 missa. Dico etiam confectus aqua elementari: quia da
 to q̄ sit confectus alia aqua q̄uis esset de tritico: cū
 alio liquore sicut cum vino. vel cum lacte. vel cū aq̄ ros
 sacca: et sic de aliis vniuersaliter nisi esset confectus cū
 aqua simplici: et tali pane posset confici corpus christi
 ¶ Scienduz etiam q̄ ex precepto et vsu romane eccle
 sie que dño disponente oim ecclesiarum caput et mater
 est. et magistra de foro competenti. capit. vii. Et ideo oēs
 ecclesie sūt tanq̄ matri et mḡre debent in omnib; obe
 1107a
 dire. Idem de quo conficitur corpus xpi deb; esse azi
 mus: q̄ lz ex vi sacramenti in pane fermento posset con
 fici corpus xpi. ¶ In hylomūus qui in pane fermentato
 celebraret peccaret mortalr et esset grauter puniendus
 ¶ Notandū insuper q̄ vinū qd̄ est materia huius sa
 cramenti d; esse vinum de vite: q̄ in alio vino sicut in
 vino malorum granatorū vel mororum: vel pomorū: vl̄
 in quocunq; alio vino: in vino vitis non potest celebra
 ri. ¶ Notandū p̄nr qd̄ in aceto vl̄ in agresta non potest
 celebrari: et intellige de aceto. quod oim est acetum: q̄
 in vino aliquantulum acetoso posset celebrari: licet non
 deberet si posset haberi aliud vinū. Et ratio est: q̄ ace
 tum nō est eiusdem speciei cū vino cū habeat p̄trarias
 virtutes. In musto vero posset celebrari: tam credo qd̄
 melius est expectare quousq; sit bene defectatū cū nus
 strū rōe sue immositate vix possit bñ euelli quin aliquid
 de eo remaneat i vale: rō quare ista duo. s. panis de tri
 tico et vinū de vite sunt magis materia huius sacramē
 ti q̄ aliqua alia duo ē ista potissim;: q̄ xps instituit sa
 cramentū hoc i ista materia celebrari: si enī in alia ma
 teria instituisset illa est propria materia huius sacramē

Capitulum tertium.

Et sed congruenter xps in ista materia magis instituit illud sacramentum celebrari quod in aliis: quod effectus corporales panis et vini maxime spiritualiter conveniunt huic sacramento. Panis enim habet naturaliter confortare. Juxta illud psalmus panis cor hominis confirmat. Vinum autem habet lenificare. Juxta illud eiusdem. Vinum lenificat cor hominis: et istud sacramentum digne sumptum confortat summe spiritualiter: ne in via huius mundi deficiat: ideo vocat viaticum. I. viatores confortans et lenificans. Et ideo vocat eucharistia ab eo quod est bonum et charos quod est gratia: quasi bona gratia quae summe habet lenificat. Sicut enim panis ex multis granis conficitur et vinum ex multis racemis conficitur. sic in precepto ne corporis et sanguinis dicitur christi fideles ad invicem spiritualiter unius: ideo vocat cetero a con. quod est simul et unio quasi simul unio. Ipse est christus comparavit se grano frumenti: dicens Ioh. xii. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit etc. Comparavit se etiam viti. Ioh. v. Ego sum vitis vera. Ideo sacramentum corporis et sanguinis vino de vite et in pane tritico conficitur.

Sciendum est. quod licet aqua non sit de essentia materie huius sacri: tamen dicitur admisceri vino in calice. sed modice quantitate: quia aqua signat populum: iuxta illud Isai. xlvi. Aquae multe populi multi. Ideo mixtio aquae cum vino in calice signat unionem spirituales christi et populi: que fit fructu huius sacramenti. Sed nunquid sacerdos possit in quacumque quantitate: ista materia consecrare? Dicitur aliqui doctores quod non: sed solum quantum sufficeret sibi et populo sibi presentato. Cuius ratio est: quia cum istud sacrum ordinem ad usum fidelium sacerdos non potest plus consecrare: nisi quantum sufficit usui fidelium. Alii doctores dicunt quod non est determinata quantitas ultra quam sacerdos non possit consecrare: immo in quacumque quantitate presentet sibi panis et vinum

in yta q̄titate posset celebrare. Lumentim in forma
 cōsecrationis ponat illud p̄nomē hic hoc demō
 stratiuū oꝛ q̄ materia cōsecranda subiciat oculis sa
 cerdotis. Q̄i dicunt q̄ sacerdos existens in altari nō
 pōt p̄secrare totū panē ⁊ vinū quod est i platea: vel to
 tū vinū qd̄ est in celario: sed totū panē ⁊ vinū qd̄ sibi
 offertur i quacūq̄ quātitate posset p̄secrare. Et rō ē
 q̄: si p̄ia opinio esset vera seq̄ret q̄ sacerdos existēs
 in deserto non posset tot hostias p̄secrare quod posset
 vnus qui esset i vna magna ciuitate: nec etiā sacerdos
 simplex posset tot hostias p̄secrare quod posset sacer
 dos curat⁹: quare oīa sunt absq̄ rōe dicta. Et r̄idēt
 ad rōnē eorū ⁊ dicunt q̄ d̄ria est i ter istd̄ sacm̄ ⁊ alia
 sac̄ra: q̄ essentia alioꝝ sacramentoy p̄sistit i d̄sp̄satio
 ne ⁊ vsu materie sicut essentia baptismi p̄sistit i aq̄
 s̄que ⁊ platione forme. ⁊ ita est de aliis sacramentis
 sed essentia sacramēti eucharistie cōsistit in consecra
 tione materie ⁊ nō in vsu eius. q̄ posito q̄ hostia p̄se
 crata nūq̄ sumeret verū esset sacramētū. ⁊ iō h̄ sacer
 dos nō debeat cōsecrare nisi tot hostias q̄ sibi ⁊ p̄p̄o
 suo sunt necessarie. t̄n̄ si p̄secraret mille milia oēs eēnt
 p̄secrare Solz aūt circa istā materiā ab aliquib⁹ r̄atis
 moueri q̄s̄to si essent. xii. hostie p̄secrāde ⁊ sacerdos
 nō crederet esse nisi. xii. nūqd̄ oēs. xii. essent cōsecre
 te: Ad hoc r̄idet d̄ns berengari⁹ archieps̄ p̄posella
 nus mgr̄ i theologia parisiēsis i quodā colibeto suo
 q̄ aut iste sacerdos itēdit p̄secrare oēs hostias q̄ s̄nt
 ante se quotquot s̄nt. t̄n̄ credit q̄ nō s̄nt nisi. xii. ⁊ tūc
 dicit q̄t oēs sunt consecrate. Aut intendit consecrare
 p̄se. xii. ⁊ non plures et nō determinat que sunt illo
 xi. ⁊ tunc dicit quod nulla est p̄secrata. q̄ cum quolibet
 sic cōsecrabilis ita q̄ non magis vna q̄ alia. ⁊ f̄o

Capitulum. iiii

cerdos non magis se determinet ad istamquam ad aliam: quia ratione tu dices quod ista non est consecrata eadem ratione ego dicam quod nec illa: et sic poterit dici de qualibet quare nulla erit consecrata. Unde quando sacerdos habet consecrare plures hostias non determinare debet ad certum numerum. sed debet habere intentionem et consecret quicquid est ante se

Cap. iiii. de forma eucha. et consecrationis sanguinis
Omnia sacramentorum forme consistunt in verbis certis et determinatis. et ideo forma sacramenti eucharistie in aliquibus verbis limitatis consistit. Ad sciendum autem in quibus verbis forma istius sacramenti consistit. Notandum quod in missa sunt quedam verba que sunt de solemnitate. et quedam sunt que de necessitate requiruntur. Verba que sunt de solemnitate sunt illa que solum faciunt ad ornatum et quandam decorum missae: sicut per se et gloria in excelsis: et quedam verba que dicuntur infra sanctus et agnus: et ista nichil faciunt ad essentiam missae: imo credo quod non debet esse sermo debeat dimitti totaliter melodie: vel ad minus abbreviari: quod plene proficit sermo quam talia carmina cum ista mitterent aures corporis: et sermo medicetur languores cordis. Verba que sunt de necessitate sunt illa que directe sunt de officio missae. Notandum tamen quod duplex est necessitas. quod quedam est necessitas facti: et quedam precepti. In missa ergo quedam sunt verba de necessitate facti. et quedam de necessitate precepti. De necessitate facti sunt illa que a beato petro apostolo et ab aliis summis pontificibus successoribus suis fuerunt instituta dici in missa. De necessitate autem facti sunt illa que christus in cena presulit quando istud sacramentum instituit: Et est differentia inter ista verba quia si quis dimitteret verba que sunt tantum de necessitate precepti. et diceret illa que sunt de

necessitate sacramenti et haberet intentionem consecrandi
 consecraret. si mortalissime peccaret et est grauius peccatum
 peccandus. Si autem diceret omnia verba que sunt de necessitate
 recepti et dimitteret illa que sunt de necessitate sacra-
 menti quantumcumque intenderet consecraret: tamen non conse-
 craret. Quia ergo secundum philosophum forma sit que dat esse rei
 et sine qua res esse non potest manifestum est quod illa sola
 verba que sunt de necessitate sacramenti sunt forma huius
 sacramenti. Illa autem verba quantum ad formam
 consecrationis corporis christi sunt hec. Hec est ei corpus
 meum. Sciendum autem quod hec dictio ei non
 est de necessitate facti: quia posito quod aliquis sacerdos cum
 intentione consecrandi proferet ista verba. Hec est corpus
 meum: et non diceret eum vere consecraret. Utrum autem
 oporteat quod precedat aliqua verba que sunt de integri-
 tate forme. Notandum quod doctor subtilis in iur. suo de-
 cit quod omnia illa verba ab illo loco que prout in clausula versus
 ad illum locum simili modo et exclusiue sunt necessaria ad
 formam consecrationis corporis christi. Et ratio sua est: quia sa-
 cerdos consecrans proferet verba consecrationis in persona
 christi oportet ergo quod verba consecrationis precedat aliqua
 verba per que demonstrat quod sacerdos loquitur in persona christi
 Illa autem sunt ista que prout in clausula versus
 quod illa verba precedat. Et istud declarat ipse prout in clausula versus
 plura. Si aliquis diceret. dico iesum christum ministrum fuisse
 circuncisionis in certis ecclesiis vtrum illud verbum dictum fuisse
 est ab ipso paulo. scilicet si diceret paulus. ut dico iesum christum et
 tunc est cunctis audientibus certum quod illis verbis est
 dictum a beato paulo. Similiter in proposito ad hoc quod de
 notet quod sacerdos dicat ista verba. scilicet. Hec est ei corpus meum
 in persona christi. oportet quod precedat aliqua alia verba per que debent
 intelligi quod christus de ista verba. Hec est enim corpus meum

Capitulum quartum

Ista autē s̄ba sunt illa: pura. Qui pridie .x. Alii autē
doctores dicunt vt dictum est q̄ duplex est necessitas. s.
sacri ⁊ precepti. Dicunt ergo q̄ de necessitate sacramē
ti sunt tm̄ ista quattuor s̄ba: hoc est corpus meū q̄ cū
istis quattuor verbis fieret consecratio si sacerdos di
ceret ea cū it̄tōe consecrādi: oīa autē alia sunt tantū
necessitate p̄cepti: q̄ lz̄ omittens aliqd̄ eoz̄ mortaliter
peccet: tñ̄ p̄ccaret. Et r̄ndent ad rōnem suā quādo di
cit q̄ sacerdos consecrans loquitur in persona xp̄i. ⁊ i
deo oportet q̄ dicat aliqua verba per que denotentur
q̄ loquitur in persona xp̄i: dicit q̄ de necessitate sacra
menti non requiritur sed sufficit intentio sacerdotis in
tendentis loqui in persona ch̄isti. Et p̄p̄ea ista s̄ba.
Hoc est corpus meū satis ostendunt q̄ sacerdos nō lo
quitur in persona xp̄i: q̄ nullus credit q̄ sacerdos ve
lit dicere q̄ istud est suū propriū corpus s̄ loquitur
in persona xp̄i cuius est illud corpus. Dicendum ergo
q̄ forma consecrationis corporis ch̄isti consistit preci
se in his verbis. Hoc est enim corpus meū. De hoc au
tem q̄ demonstrat illud pronomen demonstratiuū hoc
dixerunt aliqui doctores q̄ istud pronomen hoc demō
strat corpus ch̄isti. Alii autem dicūt q̄ non. sed substā
tiam panis. Sed istud salua reuerentia dicentium nō
est verum: ⁊ arguo sic contra eos. Secundū sentētiā
oīm doctorum ⁊ secundum veritatem verba sacramen
talia efficiunt illud qd̄ significant: sed verba predicta
sc̄z hoc est enī corpus meum non efficiūt q̄ corpus xp̄i
s̄ corpus xp̄i verum: q̄ ante q̄ ista verba proferantur
corpus xp̄i erat corpus xp̄i: nec efficiunt etiam q̄ pa
nis sit corp⁹ xp̄i: q̄ ista est falsa substātia panis est cor
pus xp̄i. ergo istud pronomen hoc non demonstrat cor
pus xp̄i. nec substantiam panis. Et propter hoc dicit

aliqui alii q̄ istud pronomen hoc nichil demonstrat. q̄a
 verba dicuntur recitatie a sacerdote. ⁊ ideo istud p̄
 nomen hoc non tenetur demonstratue: ⁊ materialiter
 tantum Sed istud nichil est dictu q̄ non tollit difficul
 tatem: q̄m̄ lz ista s̄ba dicant̄ me recitatio a sacerdote
 p̄secrante t̄m̄ x̄ps̄ p̄secrans in diecene non dixit ista s̄
 ba recitatie. ⁊ ideo quādo dixit ista verba istud p̄no
 mē hoc aliquid demonstrabat ⁊ ideo q̄ro quid tunc de
 monstrabat ⁊ sic remanet eadē difficultas prius Ideo
 dicunt aliqui q̄ istud p̄nomen hoc nichil demonstrat de
 terminatū. sed demonstrat aliquid indeterminatū. unde
 q̄m̄ d̄f. H̄oc est enim corpus meum in persona x̄pi oꝝ q̄
 precedāt aliqua verba per que datur itelligi q̄ ch̄st̄⁹
 dixit hec verba. H̄oc est enim corpus meū ⁊ est sensus
 q̄ hoc quod p̄tinetur sub illis speciebus quicquid sit il
 lud est corpus x̄pi. Et si obiciatur q̄ illud quod p̄tie
 tur sub illis speciebus pro toto t̄pe quo d̄nr̄ verba ē pa
 nis q̄ corpus ch̄risti nō incipit ibi eē nisi post prolatio
 nem vltime syllabe. f. um. ergo si quando dicitur hoc est
 sit sensus q̄ illud q̄ d̄ continetur sub illis sp̄ebus sit cor
 pus x̄pi erit sensus q̄ panis erit corpus quod est falsū
 Dicendum q̄ ista propositio. H̄oc est enim corpus me
 um. sicut ⁊ quelibet alia donec proferat non est perfe
 cta nec p̄fectum sensus generat in animo auditoris. iō
 non est iudicandū de eius veritate quousq̄ sit tota p̄
 lata. Constat aut̄ sc̄dm̄ fidē q̄ istud quod p̄tinet sub i
 stis speciebus post plat̄ sonē vltime syllabe ē corp⁹ x̄pi
 Ideo vere dicitur q̄ d̄ istud pronome hoc demonstrat il
 lud quod continetur sub istis speciebus quodcūq̄ sit
 illud: ⁊ hec de forma consecrationis corporis

Sequitur de forma consecrationis
 sanguinis

¶ H̄anc̄ spu.

di.

Quia forma psecrationis sanguinis xpi sciendū
 est in qbus verbis pssitit. Illi⁹ em̄ est duplex opt
 nō hā scilicet thō. de aquino z sui sequaces dicunt q
 forma psecrationis sanguinis consistit in his verbis.
 Hic est ei calix sanguinis mei noui z eterni testamēti
 mysteriū fidei q̄ pro vobis z pro multis effundet in re
 missionē peccōrū. ita q̄ oia ista p̄ba sunt de essentia for
 me: z q̄ aliquid istoz dimitteret nichil faceret. et rō
 est qz de eēntia z integritate alicuius propositiōis nō
 solū sunt subiectū z p̄dicatū: sed etiā ea que sunt de
 minationes subiecti z p̄dicati: sed ista verba noui et
 eterni vsqz peccōrū sunt determinationes istz p̄dicati
 Hic ē calix sanguis mei quare oia sunt de eēntia for
 me. Mag⁹ autē hēric⁹ de gandauo z sui sequaces di
 cunt q̄ in istis p̄bis tm̄. Hic est calix sanguis mei cō
 sistit forma psecrationis sanguinis. z qd̄ tūc istis p̄bis
 dictis statū est ibi s̄guis xpi. Alia autē p̄ba q̄ sequū
 tur. s. noui z etni testamēti z c nō sunt scdm̄ istos de es
 sentia forme nec de necessitate sacramēti: sed solū de
 necessitate p̄cepti vsi q̄ dimitteret aliquid istoz ver
 borū puta noui z eterni zc. lz grauitē peccaret. tū ve
 re psecraret. z rō istoz est ista. qz p formas sacramen
 tales nō iporat de necessitate sacri nisi illud qd̄ effi
 ciunt. s. eēntia sanguinis xpi in istosac̄o directe z ex
 plicite significatur p̄ ista verba: ergo sc̄ile in istis ver
 bis pssitit forma consecrationis sanguis christi. Que
 istarū opinionū sit verior: fateor me nescire p̄uinā tñ
 reputo securiorē et ad eā cōfirmandā adducit frater
 Bern⁹ de guerao quodā electus claromōtensis bac
 calarius parisiē in theologia in correctorio suo p̄tra
 magistrū henricū talia duo signa p̄rimū est q̄ sacer
 dos nō oñdit p̄fosanguinē xpi imissa ad orādū quo
 usqz p̄pleuerit oia verba predicta. s. Hic est calix vsqz

ad remissionē peccatorū. Et statim dictis his verbis eie
 uat calicē ostēdens sanguinē xp̄i p̄p̄lo adoranduz in si-
 gnū q̄ tunc completa ē p̄secratio sanguinis ⁊ nō ante
 Scdm̄ signū est q̄ beat⁹ ambro. qui est vnus de q̄tuor
 doctoribus principalibus in ecclesie missali suo scripsit
 oia ista verba l̄is aureis ⁊ ḡn̄aliter formas omnium sa-
 c̄orum: ergo de iētōe beati am. fuit q̄ oia verba p̄di-
 cta cēt de forma consecratiōis sanguinis Iudicio ē
 meo paruo illud v̄r cē de iētōe illius decretalis Luz
 marthe: extra de cele. mis. Lasus enīz decretalis est iste
 Quidā ep̄s attendens ⁊ videns q̄ in nullo euangelio
 rum iuenit q̄aliquis euāgelizax posuerit ista s̄ba mi-
 steriū fidei mirabatur q̄s fuerit tāte audacie q̄ fuerit
 ausus verbis sacramentalibus interponere ista verba
 Et sup̄ hoc cōsultit d̄m̄ papam. Et p̄stat q̄ iūctio sua
 erat q̄ istud cēt de integritate forme: als q̄stio sua esset
 nulla: q̄ eodē mō posset querere de quolz s̄bo tot⁹ ca-
 nonis: ⁊ papa non resp̄ndit cū de q̄stōe illa imo cōmē-
 dat: ergo v̄r q̄ oia illa verba sint de integritate forme
 Et q̄cqd̄ sit de veritate istarū opinionū: nescio cōsulo
 t̄i cuius celebranti q̄ dicat oia verba p̄dicta sub nō cō-
 textu ⁊ cū actuali iētōe p̄secrandi q̄tū poterit Sci-
 endū aut̄ q̄ p̄ista verba isti⁹ forme tangunt̄ q̄tuor bez-
 neficia q̄ reci p̄imus passione xp̄i: cuius passiois ist⁹ sa-
 cramentū est rememoratiū: iuxta verbū apl̄i ad cor. c
 xi Quotiescūq̄ māducabitis panē hūc ⁊ calicēz bibe-
 tis: ⁊c. s̄m̄ effect⁹ siue p̄m̄uz b̄n̄ficū passiois xp̄i ē
 q̄ per ip̄am sumus a pt̄ate d̄monis liberati: ⁊ istud tā-
 gitur in forma sac̄i cū d̄: H̄c est calic̄ sanguinis mei
 Sicut ei olim filii israel fuerunt d̄ potestate ⁊ seruitū-
 te pharaonis liberati p̄ s̄aguinē agni paschalis: sic p̄
 pulus fidelis est de pt̄ate demōis liberatus p̄ s̄aguinē
 xp̄i: scdm̄ qd̄ p̄it̄et̄ Joh̄ in apo. c. v. d̄c̄s de ch̄altoire

Capitulum. lxxxiii.

demisti nos de⁹ i sanguine tuo. Secū⁹ effect⁹. siue be-
neficiū qđ recipim⁹ a passiōe xp̄i est qđ p ipsā sumus
celestis glorie heredes effecti z istđ tāḡi i forma ista
cū dī noui z eterni testamenti. Sicut ei pater condēs
testamentū filios heredes p̄stituit: sic ch̄ist⁹ nouū te-
stamētū ordinans p̄stituit nos heredes gl̄ie paradisi. et
istud testm̄i fuit i sua passiōe ordiatū atqz p̄firmatūqz
testm̄i morte testatoris p̄firmat vt dī apls pau. c. ix. et
hoc ē qđ ponit i eadē eplā dicēs de xp̄o. Noui testam̄i
z modiator est vt morte int̄ueniēte rep̄missionē acci-
piāt qđ vocati sunt et̄ne hereditatis. ¶ Sciēdū autē qđ
lex euāgelica dicitur nouū et eternum testamētum
ad differētiam legis mosaice q̄ fuit vet⁹ testamētum
z trāsitoriu. Et dī noui qz noua p̄mittit. scz bona ce-
lestia q̄ nunq̄ legūt̄ur promissa fuisse i veteri testamē-
to: sed solum tēporalia: et ideo quia bona temporalia
trāsitoria sunt: ideo testamētum vetus fuit transito-
rium: Et qz bona celestia eterna sunt: ideo testamētū
nouum dicitur eternū. Dicitur etiam nouū q̄a no-
uo modo fuit institutum. s. a sanguine ch̄isti. Lex etiā
mosaica fuit instituta cum sanguine animalū scđm
qđ legitur. z recitat apls in epistola ad heb. ix. cap. di-
cens. qz postqz moyses scripsit legem in libro z legerat
coram omni populo. aspersit librum suum et populus
sanguine vitulorum z hyrcorū dicens. Hic est sanguis
testamenti zc. Sz lex euangelica fuit instituta mediā
re sanguine xp̄i: scđm qđ dicit ip̄emet xp̄s. Lu. xxi. c.
Hic calix noui testamētī est in meo sanguine: z istā ra-
tionē tāḡit apls ad heb. ix. c. dicens. Hō em̄ per sāgu-
nem vitulorū z hyrcorū: sed per proprium sanguinem
int̄rouit semel in sancta eterna redēptioae inuenta: z
iō noui testamētī mediator ē. ¶ Terri⁹ effect⁹ siue ter

De forma consecrationis sanguinis **So. xxvii**
tū bñficiū qđ per passionē xp̄i accepim⁹ est qđ per ip̄s
sam sumus de fide catholica informati ⁊ istud tangit
in forma istius sanctissimi sacramenti. cū dī misteriuꝝ
fidei. Sicut enī s̄m qđ dicit ambro. in lib. qui vocatur
exameron s̄guis qui subtrahitur sub alla dextera co
lūbe valet ad illuminādū oculos corpales: ita s̄guis
xp̄i qui exit de latere ei⁹ dextro pendētis in cruce vaiz
ad illuminandū oculos spūales aie ad credendū ea
que sunt fidei. Et in huius figurā velū tēpli quod oc
cultabat ea que erant infra sc̄tā sanctorū fuit in passio
ne xp̄i sc̄issimū in signum qđ ea que erant occultata et
velata subvmbra legis ac prophetarū fuerūt manife
sta ⁊ referata. ¶ Quartus effectus siue bñficiū qđ p
passionē xp̄i accepim⁹ est qđ sumus per ip̄sus a pctis e
mūdatt: ⁊ hoc tangitur in forma ista / cū dī in remissio
nē pctōꝝ. et de hoc loquitur bñs ioh̄esēuā. i. apo. c. iiii
dicens. Dilexit nos ⁊ lauit nos a pctis nr̄is in sangui
ne suo. Et his ptz qđ forma cōsecratiōis corpis xp̄i s̄
cise p̄sistit i his verbis. H̄oc est enī corp⁹ meū. Math.
xxvi. Mar. iiii. Lu. xxii. Joh. xix. c. Forma autē p̄seca
tiōis sanguis xp̄i p̄sistit i his verbis. H̄oc est calix san
guis mei noui ⁊ eterni testamētī ministeriū fidei qđ pro
vobis ⁊ p̄ multis effundet i remissionē pctōꝝ. vñ cum
ōia ista verba canonis debeāt dici cū magna reueren
tia / p̄tritiōe deuotiōe ⁊ mētis recollectione: ista verba
sp̄l̄t cū sūma deuotiōe ⁊ actuali intētiōe q̄tū pos
sibile est debent dici. ⁊ si aliq̄s querat vel tubitet qua
re in forma cōsecrationis sanguinis non dicitur. H̄ic
est sanguis meus ⁊c. sicut i forma cōsecratiōis corpis
dicitur hoc est corpus meuz. Potest dici qđ causa hu
iusmodi est: qm̄ hoc sacramētū ordinatur ad vsū si
delū qui vsus est spiritalis ⁊ sacramētalis māduca

Capitulum.iiii.

tio q̄tum ad corpus ⁊ sacramentalis ac sp̄ualis pot⁹
 q̄tum ad sanguinē: ⁊ q̄ hoīes magis abhorrent bibe-
 re sanguinē q̄ comedere carnes. id ad remouendū hor-
 rore non d̄r in forma consecrationis sanguinis/hic est
 sanguis meus: sicut d̄r in forma consecratiōis corporis
 x̄pi hoc est corpus meū: ⁊ est ibi quedā figura quā grā-
 maticū vocāt metonymiā sc̄z q̄ cōtinens ponitur p̄
 cōtēto: sicut q̄ d̄r bibatis illud vas vini: q̄ non est sen-
 sus q̄ homo bibit vas: sed q̄ bibit vinū q̄ est in vase
 Sicut q̄ d̄r hic est calix sanguinis mei: non est sens⁹ q̄
 virtute verborū sit ibi calix. q̄ antea erat: sed q̄ ibi sit
 sanguis x̄pi. ¶ S̄z aliq̄s dubitaret quare in forma cō-
 secrationis cor: poris x̄pi nō d̄r hoc est corpus meū q̄
 pro vobis tradet: sicut d̄r in forma p̄secrationis sāgui-
 nis q̄ pro vobis effundet: cū ita bene fuerit corpus tra-
 ditū pro nobis sicut sanguis effusus. Ad hoc est dicen-
 dum q̄ istud sac̄m est rememoratīuū passionis ⁊ mor-
 tis x̄pi: ita dicit ap̄ls. i. cor. xi. Quotiescunq̄ mandu-
 cabitis panē hūc ⁊ calicē bibeitis mortē d̄ni annuncia-
 bitis donec veniat dies. s. iudicii. x̄ps etiā hoc sac̄m in-
 stituit dicit Lu. xxii. Quotiescūq̄ sumetis hoc facite
 in meā commemoratiōē: hoc est in memoriā mee pas-
 sionis: passio autē ⁊ mors x̄pi meli⁹ representatur p̄ ef-
 fusionē sanguinis. q̄ per traditionē corporis: adeo dicit
 tur in formā ⁊ consecrationis sanguinis qui pro vobis
 effundetur in remissionē peccatōr: ⁊ nō d̄r in forma conse-
 crationis corporis qui pro vobis tradet. Notādū etiā
 q̄ licet ex virtute verborū forme consecrationis cor-
 poris sub specie panis si tantum corpus x̄pi: ⁊ virtute
 verborū cōsecratiōis sanguinis sub specie vini sit tātū
 sāguis x̄pi: tñ ex quadā naturali p̄comitātia sub vtra
 q̄ specie est totus x̄ps verus deus ⁊ ver⁹ homo ita d̄r

In quo loco debeat cele. mis. **So. xxviii.**
In prosa de corpore christi ubi dicitur: caro eius: sanguis
porus manet: tamen christus totus sub utraque specie.

Ca. v. in quo loco debeat celebrari missa.

Ultis est influentia loci proprii: et reuera est mirabilis
in tantum quod rem mutat et alterat a sua natura sicut nar-
rat philosophus in libro de plantis de pomis persie dicitur
a persia ubi primitus inuenta fuerunt. Nam ea que na-
scuntur ibi comesta interficiunt ea autem que nascuntur apud
nos sunt ad comedendum suauia et iocunda ex quo prima
nifeste ostenditur facit locum ad mutationem rei. Et propter
hoc fuit preceptum filiis israel in libro Numeri. c. v. quod non
offerret sacrificium nisi in loco quem dominus elegerit. Si est
sacrificium israeliticum quod de carnibus hircorum vitulorum
agnorum fiebat offerri non debebat nisi in loco sancto et
mundo: quanto magis sacrificium catholicum in quo Christus
verus deus et verus homo offertur: non debet fieri nisi illo
loco sancto et mundo. unde locus in quo debet missa regu-
lariter celebrari est ecclesia. et ita ponit Augustinus. dicens. extra
ecclesiam non est locus veri sacrificii. Et dico regulariter
ter: quia in aliquibus casibus potest missa celebrari extra
ecclesiam. **¶** Notandum quod ad nunc ecclesia potest capere duo
modos. Uno modo ecclesia idem est quod congregatio si-
delium qui congregantur in fide et charitate: et ita accepit
Augustinus ecclesiam quam dicitur quod extra ecclesias. id est extra fidei ecclesie
non est locus veri sacrificii. Alio modo ecclesia idem est quod
ipsa domus materialis in qua dicuntur horae et missae: extra
ecclesiam sic dictam potest aliquibus casibus missa cele-
brari: sicut in honesto exercitu. vel quando ad aliquam festiuitatem
etatem: vel ad inuocationem alicuius sancti: vel obsequium
alicuius defuncti: vel ad aliquam missam nouam vel ad
aliquod aliud. tale quod est multitudo magna populi et ec-

Capitulum.v.

clessa est pua. ita q̄ nō possit ibi recipi ppls: p̄t i cimitre
 rio vel in aliqua alia platea honesta r̄ mūda erigi alta
 re. r̄ debz ibi decē aptari: ne puluis vel status vēti vel
 aliquid tale possit offendiculū inferre. De licētia autē
 diocēsani epi propter aliquā necessitatez pōt missa cele
 briari in domo alicuius: i aliqua parte apta ad hoc tra
 tū q̄ sup altare portatile ponant desup aliquam tabu
 lā lapideā alicui stipiti annexā benedictā ab episcopo
 Et ista tabula dz esse integra: qz si cēt fracta non dbe/
 ret ibi missa celebrari: nec ēt si esset a stipite amota. imo
 peccarent qui ibi celebrarent: r̄ ista ēt tabuladebz lapi
 dea esse: r̄ non de aliqua alia materia: r̄ huius rō ēvna
 qz xps q̄ imolatur ibi vocatur petra. vii dt apls. i. Ad
 cor. x. Petra aut erat xps. Alia cā ē. qz sepulchrū xpi
 qd̄ rep̄itat altare fuit excisum de petra vt dicit euang
 gelista marcus: r̄ propter eandē rōem corp̄ alia dicit esse
 linea r̄ nonde aliqua alia materia. qz xps in illo monu
 mēto fuit involutus isydore munda. i. in lino cādidiſſi
 mo. r̄ corporalia signāt illa lintheamina in quibz xps
 mortuus fuit involutus. Calix etiā nō debet esse de vi
 tro: qz de facili posset frangi: nec de ligno: quia lignum
 porosum est r̄ in poris posset sanguis subitrare: nec de
 calibe: nec de cupro: nec de auriculo: qz inducunt fasti
 dium r̄ esset periculum de vomitu. potest autē fieri de
 auro/ argento/ r̄ stamno. Sciendū autē qd̄ quādo alta
 re est totū consecratū seu benedictū nō dz qd̄ ibi sit ta
 bula alia. Notandum etiam qd̄ altare siue sit i ecclesia
 siue extra ecclesiam semp dz erigi versus oriente: ita
 qd̄ ille q̄ dicit missam habeat faciē ad oriētē. r̄ ratio ē qz
 xps vocatur oriens. L. u. i. Visitauit nos oriēs ex alto:
 r̄ de ip̄o xpo cātat ecclā Quēs splēdor lucis etne. alia
 cā est qz sicut dicit philosophi: pars oriētalis est dex

In quo loco dz cele. mis.

So. xxix

tra pars celi: sicut autem quod dicitur per prophetam. **Math. xxv. c. Deo** statuet bonos a dextris. ut ergo in iudicio mereamur positi a dextris debemus orare versus orientem: et quia principalior oratio est missa: ideo ille qui dicit missam debet habere faciem versus orientem. Quod autem ecclesia inquit dicitur missa sit consecrata vel non nichil facit ad missam: quantum ad solennitatem missae semper si possibile est debet dici in ecclesia consecrata cum sit multum honorificatum et utile ecclesiam esse consecratam. quia quum aliquis intrat ecclesiam consecratam causa orationis remittitur sibi peccata venialia.

C Sciendum autem quod in nave nisi debet missa celebrari propter periculum effusionis sanguinis. In ecclesia autem sanguinis vel feminis effusione polluta non debet missa celebrari. et si aliquis ibi celebraret peccaret mortaliter non tamen ex hoc efficeretur irregularis sicut fuit declaratum per dominum Bonifacium octavum extra de sen. ex co. c. f. Is qui li. vi.

S i etiam ecclesia esset predicto modo polluta non posset in cimiterio sibi contiguo celebrari: quia quum ecclesia est polluta cimiterium sibi contiguum similiter est pollutum: sed si cimiterium sit pollutum non oportet quod ecclesia sibi contigua sit polluta cum principale trahat annexum et non annexum principale. ut habet extra de pse. eccle. vel altaris. c. Sic ecclesia. li. vi. vnde sicut in cimiterio contiguo ecclesie pollutum debet aliquis celebrare nec et debet aliquis ibi sepeliri. Secus esset si cimiterium non esset contiguum ecclesie. quia posito quod ecclesia esset polluta cimiterium tamen non contiguum ipsi ecclesie non esset pollutum utraque in capitulo pallegato. **T**empore etiam interdicti non debet dicere alta voce nec ianuis apertis missa: nec etiam alte hore in ecclesia nisi in quattuor festiuitatibus. scilicet die natalis domini: in die resurrectionis: in die penthecostes: et in die assumptionis beate virginis marie. **I**te autem

Capitulum.vi.

ecclesie fraudes seruitis suis debitis: et ne diuini officii negligat: et fidelium deuotio minuatur et indeuotio infidelium augeatur tunc cuiuscumque interdictis tanuis excludis excoicatis et interdictis exclusis canonicis non pulsatis de missa et totum reliquum diuini officii tam diurnum quam nocturnum dici submissa voce in ecclesia: ita quod non possit audiri ab his qui sunt extra. *Dia* ista habetur extra de sen. excom. et interdicti. c. Alma mater. lib. vi. et qui contrarium fecerit est irregularis et intelligibilis: nec etiam ipse potest eligere nec potest absoueri nisi in casu mortis tamen: nisi per sedem apostolicam ut habetur extra de sen. exco. c. Is qui in ecclesia: lib. vi. Aliquo etiam excoicato penite nullus deus celebrare missam in ecclesia nec alibi: alioquin peccaret mortaliter et ultra hoc esset suspensus ab ingressu ecclesie: nec posset absolui nisi ab illo qui tulit sententiam excoicationis ut habetur extra de priuilegiis. c. *De* poy. lib. vi. Et non deus istud cõtenit: quia si sic suspensus celebraret: esset irregularis ut habetur expresse extra de sen. exco. c. Si cui. lib. vi.

Ca. vi. de tpe quo celebrat missa.

Ut dicit Salomõ *Dia* tps habet. et hoc rõnablr Resem penes varietatẽ tẽporũ maximã requirunt imutationẽ. Quod euidentissime apparet in lactu ca: quã tẽpore sue iuuentutis frigidẽ et humide sitnature feruorisq; sanguinis et colere est extinctiua: et quã frõdescit in humore cõuertit calidũ et siccum: et amarum quod obest colericis et sup calefactis. Ex quo liquide apparet quod res penes mutacionẽ tẽporũ mutetur et alterant. Ad satis pulchre fuit figuratũ *Exodi. xvi* ca ubi legit quod manna collectum tpe debito erat hõis oẽ delectamentũ: et oẽm saporem suauitatis quã autẽ nõ colligebat tẽpore debito. i. die sabbati con-

putrescebat et vermibus scaturiebat. Illud erat figura corporis christi: sicut dicitur in legenda corporis christi: ubi dicitur huiusmodi sacri figura precessit quoniam pluit dominus manna preterit in deserto: sicut ergo manna non debebat colligi nisi tempore debito. ita istud sacratissimum sacrificium non debet offerri nisi tempore debito. Sciendum ergo quod missa debet celebrari de die et non de nocte: nisi in festo natiuitatis christi in quo missa celebratur media nocte. quia in illa hora fuit natus christus. De hoc tamen magis infra dicetur. Antiquitus etiam dicebatur missa de nocte in vigilia resurrectionis domini. Unde in oratione missae ad hoc dicitur. Deus qui hanc sacratissimam noctem. et ratio quare missa de die dicitur et non de nocte est unaquod in missa commemoratur passio christi qui fuit de die et non de nocte. Alia ratio est: quia per noctem status peccati: per diem status gratie figuratur. unde dicitur glo. super illud apostoli ad rom. xiiii. c. Abiciamus ergo opera tenebrarum. id est peccata et induamur arma lucis. id est virtutes quae sunt arma gratie. Ad figurandum ergo quod ille qui dicit missam debet esse ista tu gratie et sine peccato: id est de die et non de nocte. Quia autem hora debet dici missa. Notandum quod tres sunt horae principales quibus debet missa celebrari. scilicet tertia / sexta / et nona et quare magis in illis tribus horis quam in aliis debet dici missa ratio est: quia ut frequenter dictum est: missa debet in memoriam passionis christi: christus autem in his tribus horis fuit passus et crucifixus: hora enim tertia fuit crucifixus: ligatus iudeorum et sententia pilati: quia hora tertia clamabant iudei crucifige crucifige eum: et illa hora pilatus ad iudicauit satisfacere petitioni eorum. Hora sexta fuit eleuatus in cruce. unde dicitur Johan. c. iiii. erat autem hora quasi septima et crucifixerunt eum. Hora autem nona emisit spiritum unde dicitur Math. xxvii. et circa horam nonam exclamauit voce

Capitulum. vi

magna. Et sequitur et emisit spm̄. Et istud itelligo de
 missa que d̄r solēniter in ecclesia. qz misse particulares
 possunt dici a puncto aurore vsqz ad sextam et indies
 ieiuniorum vsqz ad nonaz. post aut̄ nonā nō d̄z celebra
 ri missa. nisi forsitā in dieb⁹ ieiunioꝝ et ratione ordinū.
 Incidentaliter aut̄ est notandum qd̄ non solum missa
 verūetiā alic̄ hore canonice dicuntur et cantant̄ in me
 moriam passiōis xp̄i. Matutinum nāqz officiū dicit̄ in
 moriam quod xp̄s hora matutinali fuit capt⁹ vincitus
 et multipliciter delusus in domo anne principis sacer
 dotum ad quem fuit ductus. Et debet dici media no
 cte. iuxta illud. ps̄. xviii. Medie nocte surgebam ad cō
 sitendum nomini tuo. Prima d̄r in memoriā qd̄ illa ho
 ra xp̄s in domo caph̄e. fuit ligat⁹ ad colūnā et durissi
 me ac grauissime flagellat⁹. ita scd̄z qd̄ dixerat Esa. p
 pheta. A plāta pedis vsqz ad verticē capitis nō erat i
 eo sanitas. Tertia d̄r in memoriā qd̄ in illa hora xp̄s
 fuit ductus ad pylatū. et crucifix⁹ fuit linguis iudeoꝝ
 clamātū et dicentū. Tolle tolle crucifige eū. Et tunc
 fuit impletū illd̄ ps̄o. xxi. Aperuerūt sup me os suum
 sicut leo rapiens et rugiens. Sexta d̄r in memoriā qd̄
 in illa hora xp̄s fuit spoliat⁹. Illusus et a militib⁹ cla
 uellatus in cruce. Et tūc fuit impletū illud ps̄. po. xxi
 Foderunt manus meas et pedes meos. et. Non adice
 in memoriā qd̄ in illa hora xp̄s felle et aceto potat⁹ ex
 pirauit dicens. Pater mi. In man⁹ tuas d̄c p̄mendo
 spm̄ meū. Et tunc impletum est illud ps̄. po. lxviii. De
 derunt in escam meam fel: et in siti mea potauerūt me
 aceto. Trespere dicūtur in memoriā qd̄ in illa hora xp̄s
 fuit dat⁹ a pylato nobili decurioni: et per ioseph fuit de
 cruce depositus. Completorium d̄r in memoriā qd̄ i il
 la hora xp̄s a sua matre tristissima et ab aliis sanctis

Quoties in die missa debet cel. Fo. xxxi.

mulieribus lamētatus aromatibus conditus fuit po-
situs i sepulchro: et sic bonum esset et cōgruū: vt ques-
libet istarū horarū diceretur hora determinata: iux-
ta illud ps̄ ps̄o. cxviii. Septies i die laudem dixi tibi.
Verum q̄: propter rei familiaris occupatōē: vel p̄
propter humanā fragilitatē neq̄ istō seruari: seruetur
istō quod ordinatum est extra de cele. mis. c. Presby-
tero. vbi d̄. Presbyter matutinali officio expleto .s.
media nocte mane cēsū sue kuitutis vcz primā / etiā /
septā / nonā / vesperūq̄ psoluat: ita tñ q̄ horis cōpetē
tib⁹ aut a se: aut a scolarib⁹ cōpleātur. deniq̄ pactis
horis et visitatis i firmis si voluerit exeat ad opus ru-
rale ieiun⁹. et dicātur oēs iste hore pmodū qui prec̄
p̄itur extra. c. liii. Dolētes. vbi p̄cipit q̄ diuinū offm̄
tā diurnū q̄ nocturnū dicat studiose: pariter et deo-
te. et q̄ scienter transgredif̄ illud mandatum: sciat se
mortaliter peccare vt p̄z: q̄ est transgressor ecclesie.
Notādū inlup q̄ nullus d̄ dicere missam quousq̄
dixerit matutinas: et cōgruū est etiā q̄ prima dicatur
an̄ missā. Alie aut̄ hore p̄ter vesp̄as et p̄pletoriū p̄nt
dici an̄ missam. Notādū etiā q̄ sacerdos nō d̄ dice-
re seu facere officium p̄ voluntate sua: sed de tempore
vel de sanctis de quibus agitur in illa terra.

Cap. vii. quotiens in die debet celebrari missa.

Et quo dictū est q̄ missa d̄ celebrari d̄ die restat
dicere quoties i die debet celebrari missa. Et est
sciendū q̄ scdm̄ qd̄ d̄ extrade cele. mis. ca: Consultuisti
nullus d̄ dicere missam nisi semel i die. Et sic ei felix
est qui dine celebraret vnā. Excipitur dies natiuitatis
dñi. qua die celebrātur tres. ita q̄ illa die p̄t vn̄as sa-
cerdos celebrare tres missas: vt habet de p̄e. dist. i. c.
Nocte sc̄tā. Et rō quare illa die dñr tres misse. vn̄a est

Capitulum. vii

nota

ppe misteriu qm p istas tres missas repntat tres sta-
 tus. i. stat^o añ legē / stat^o legis / r stat^o gratie. Illa missa
 q cantat media nocte repntat statū q fuit ante legem.
 qñ totus mund^o erat in tenebris: vñ in illa missa cāta ē
 illa pphetia esaye. Populus gentiu q ambulabat i te-
 nebus vidit lucē magnā. Scda missa q cantant i auro-
 ra signat statū fm q fuit sub lege: in quo statu incepe-
 rūt hoies scire xpm ppter dicta legis r prophetar: s; nō
 habebāt pfectā noticiā de eo: r iō cātatur in auro-
 ra qñ incipit lux apparere: s; nō bñ clare. Qñ illa mis-
 sa cāta ē. Lux fulgebit hodie. r. Tertia missa dñ i cla-
 ro die: r signat statū grē i q sum^o: r dñ offm. Puer nat^o
 est nobis. r. ¶ **A**lia cā est ad representādū tres natiui-
 tates xpi. Hā pñā dñ ad repñtandū natiuitatē eternā
 qua natus est ex patre. vñ in introitu illius. Dominus
 dixit ad me fili^o meus es tu: ego hodie genui te. Et dñ
 illa missa de nocte qñ tps est obscurū ad dñ signādū q
 illa natiuitas est nobis occulta. Scda missa dicitur ad
 representādū natiuitatē spūalē qua nascit xps in aiabus
 iustoz p grāz. Qñ cantat i illa missa. Lux fulgebūt ho-
 die sup nos. lux. i. gratia dei. Tertia missa repntat nati-
 uitatē tpālē qua nar^o est ex brā r gēle maria pro salute
 nra. vnde cantat. Puer natus est nobis. r. Verūtāmē
 si pñderant euāgelia q legūt i istis missis. Pñā mis-
 sa repntat natiuitatē tpālē qua xps natus est secundū
 carnē ex maria virgine. vñ de illd euāgeliiū qd legit in
 illa missa. puta. exijt edictū a cesare augusto. loquitur
 totum de ista natiuitate: vtpz intuenti ipsum. Secūda
 representat spūalē natiuitatē: tūc ei legitur istd euan-
 gelium. Pastores loquebantur adinuicem quod totū
 potest intelligi de ista spiritali natiuitate. Tertia
 repntat natiuitatē eternā qua natus est ex patre. Qñ

tunc legitur euāgelium iohannis. In principio erat Verbum
 quod totum loquitur de natiuitate eterna filii dei. Notandum
 est quod in die pasche non dicitur missa et ratio est: quia illud sacrificium
 est figura passionis christi: quod tunc die fuit facta et ueniēte
 ueritate scilicet passionis pro illa die dicitur cessare figura scilicet
 factam. Alius autem diebus non debet dicere sacerdos nisi
 si uerā missam: nisi in casu necessitatis in quo potest cele-
 brare duas missas tantum: et unus casus est. Si aliquis mo-
 riatur et sacerdos celebrauerit missam de die potest dice-
 re missam pro defunctis. scilicet Requiem eternam: dummodo
 sit ieiunus et non sit alius sacerdos qui celebraret. Ali-
 us casus est: si sit aliquis in periculo mortis et petat cor-
 pus christi sibi dari et sacerdos non habeat hostiam pre-
 cratam potest iterum celebrare: dummodo ut predictum sit ieiun-
 nus et non sit alius paratus celebrare: quia illud spiritus est in-
 telligendum. Alius casus est propter necessitatem nuptiarum
 rui. scilicet quando tempus nuptiarum transiit si missa dicta superueniant
 aliqui qui habeant contrahere: potest iterum sacerdos cele-
 brare dum sit ieiunus: ut supra dixi. Alius casus est pro-
 pter necessitatem peregrinorum: quoniam scilicet superuenient
 nisi missa dicta. Et istum casum ponit Ray. in summa sua. scilicet
 salua eius reuerentia illud uidetur expressisse contra capitulum. Re-
 ferente. extra de cele. miss. Casus eius illius capituli est
 quod archiepiscopus spontinus in die cene domini de antiqua con-
 suetudine tenetur officere crisma in ecclesia spontina. et
 idem archiepiscopus ascendit de mane de consuetudine ad gar-
 garinam ecclesiam ut recipiat ibi peregrinos illius loci et
 ibi a clero et populo appellatur celebrare. unde super hoc ipse
 raitur per litteras papae: quod papa respondit quod in ecclesia spontina in
 qua tenetur crisma officere tantummodo dicitur celebrare. ex quo
 manifeste apparet quod ratio peregrinorum non dicitur transgredi in
 institutio de uenica missa celebranda in die: saluo tantum me-

Capitulum. vii.

lloꝝ iudicio magis approbo circa istā consuetudinem
q̄ obseruatur i aliq̄bus ecclesijs gallicanis quando sic
dicta missa veniunt aliq̄ pegrini ad aliquem ecclesiam
si nō sit ibi alius sacerdos parat⁹ celebrare: sacerdos
iduit se sicut si deberet dicere missā: ⁊ dicit eis missam.
de beata virgine: vel de sancto spiritu. vel de illo factō
p̄ quo fit pegratio. nō tñ dicit canonē nec cōsecrat: sꝫ
oñdit eis reliq̄as aliquas loco eleuationis corpis xp̄i
⁊ ista missa vocat missa sicca. tñ si alibi seruet alia cōsu-
etudo iuxta opinionē. Ray: non contemno eam. Alius
casus est propter necessitatem honestatis v̄l vtilitatis
vt si missa dicta supueniat aliqua magna p̄sona q̄ vel-
let audire missam: pōt iterū sacerdos celebrare dūmo-
do sit ieiunus. Istū casū ponit glo. sup cap. Q̄suluisti
in titu. de cele. mis. De ista necessitate nescio qd̄ dicam:
q̄ non video hic tātā necessitatē q̄ propter eaz̄ debeat
transgredi mandatum de vnica missa celebranda p̄ser-
tim cum magne persone non multum nostris t̄pib⁹: ita
afficiantur ad missas: ⁊ illi qui afficiuntur ducūt secū
proprios sacerdotes. Alius cas⁹ est propter necessita-
tem debiti: sicut qñ sunt due ecclesie annexe. ⁊ quelibet
est curata. i. habet curā aiarū ⁊ hñt redditus ita tenu-
es q̄ nō sufficerēt duobus sacerdotibus: sed vnus sol⁹
sacerdos h̄z curam vtriusq̄. In isto casu sacerdos pōt
vna die in qualibet illarum ecclesiarum celebrare in il-
lis diebus in quibus tenetur populo suo ad dicendum
missam vel administrandum sacra vel officia illa que
requirunt missam. ⁊ iste casus in multis locis contin-
git: ⁊ seruatur in partibus tholosanis ⁊ etiam in alijs
partibus ⁊ credo q̄ in iure non inuenitur preceptum
expressum de vna missa tñ celebranda cum in omnib⁹
capitulis in q̄b⁹ fit mentio de ista materia ponat istud

De vesti. qbus dz indui sacer. Fo. xxxiij.

verbū sufficit qd verbū nō iporat vī coactiua. Consi-
etudo tamē ecclesie q̄ p̄mnet cuiusq; auctoritati h̄z
z tenet hoc. id nullus dz facere p̄trariū. z si faciat pec-
cat z puniri dz. In quocūq; aut casu quādo sacerdes
celebrat plures missas. in prima non dz sumere aquam
vel vinum post sumptionē sanguinis. s; solum os laua-
re z cauere sibi q̄tus potest ne aliquid transglutiat qd
sacramenta a ieiuno sunt sumenda. z i q̄libz missa co-
pus christi recipiat. z sanguinē. z in vltia recipiat ab-
lutionē q̄ cōiter recipitur post sumptionem sanguinis
xpi z non in aliis missis: vt dixi. Ista habentur extra
de ce. m. ca. ex pte. z de p̄se di. v. vt ieiuni. z. vii. q. i.

Cap. viii. de vestibus quib; dz indui sacerdos.

Omnī tēpore vestimenta tua sint candida verbuz
est sapientis. Quantū faciat debet; vsus vestimē-
torum ad debitā administrationē officii qd q̄sq; exercet
satis ostendit sapientia medicorum. Lōp̄rtū est enī qd
colliriū salubritatis doloris oculoꝝ mitigantiū trituz
ab apotecario i debita veste qua die p̄cedente i adur;
fuerat viride missū in oculis: patientē cruciabat. si er-
go vestis idebita nocet i p̄fectione colliriū q̄tus magis
nocet in p̄secratiōe corpis xpi. Cū figuratiue fuit p̄re-
ceptū legislatori moysi: Exo. xx viii. facies vestes sc̄tās
aaron i qbus sc̄tificatus ministrat michi. ¶ Cū sc̄iēdū
q̄ oēs vestes quas induit sacer dos dñt eē sc̄tificare z
b̄ndicte ab ep̄o: Notandū ergo ille vestis q̄ primo indui-
tur. s. illa pua camisia vel suppelliciu. nō est de essentia
miste in simplici sacerdote: s; solū de b̄n̄ esse: qd dico pro-
pter ep̄os z canonicos regulares z capellanos hono-
ris dñi nostri pape quoz est talis hitus/ergo cū illa p/
ua camisia de qua dictū est vel loco ei; p̄putatosup pel-
licio septem sunt vestes quibus induitur sacerdos in

Manipu:

e i

Capitulum. viii.

missa. s. illa camissa. v. loco et illud suppellectilis: amictus
 alba / cigulū / manipul⁹ / stola / r casula. Et iste septēve
 stes signāt septē dona spūssancti quib⁹ d³ est sacerdos
 pfusus: vnde Luce. xxiii. Induamini virtute spūsscti
 ex alto vel signāt q^o sacerdos d³ esse cōtra septē pctā
 mortalia munitus r armatus. vnde ap^ls ad ephē. vi.
 Induite vos armatura dei vt possitis stare aduers⁹
 insidias dyaboli: vel signāt septē virtutes. s. tres theo/
 logicales r quattuor cardinales quib⁹ d³ esse adoma
 tus. vnde ep^o. ad ro. xiii. ca. Induamini arma lucis. i.
 arma virtutū. non est licitum indutum sacco. i. pecca
 to aulam regis. i. xp̄i qui est rex regū intrare vt d^r i lib
 Iheser. iiii. ca. vel signant q^o sacerdotes debēt esse sep
 tē operibus mie dediti. vnde ap^ls. Induamini Iesu³
 dñm xp̄m cuius sapientie non est numerus vt dicit in
 psal. vel signāt q^o septē petitiones ofomis dñice exau
 ditur. In signū cuius legis in lib. Iheser q^o hester in
 duta vestib⁹ regis: fuit exaudita ab assuero. vel signāt
 q^o sacerdotes digne cū istis septem vestibus celebra
 tes habebunt septē dotes in paradiso. s. Quattuor ex
 pte corps r tres ex parte aie. In cuius signū legitur
 in gene. xxvii. q^o iacob indutus vestib⁹ esau valde bo
 nis bñdictionē patris habuit. vel signāt q^o plus iesus
 toto tpe quo mundus durabit: quod tps septē diebus
 voluitur erit nobiscum vsq^o ad cōsummationē seculi
 in isto sacro. r ita pmittit tpe q^o nō mentitur dices. ecce
 ego vobiscū sum vsq^o ad cōsummationē seculi. ¶ Et
 vt sp̄ali⁹ devnaqua⁹ veste dicatur. Sciendū q^o ista ca
 missa seu suppellectiū signat q^o sacerdos d³ habere mū
 dicitā vite. ē enī illa camissa de lino albo r mūdō: r pp^l
 hęc d^r sacerdos. Lauabo inter innocētes man⁹ meas
 r circūdabo glare tuū dñe. Amictū quod ponit sup

caput signat elevationē mentis ad deū quā sacerdos
 d̄z habere p̄ a liis maxie q̄i d̄t missa: vii d̄t ip̄e. Surtus
 corda. i. corda sint eleuata sursum ad deū. Alba que est
 longa signat p̄seuerentiam in bono q̄ d̄z habere sacer
 dos: q̄z qui p̄seuerauerit vsq̄ ad finem hic saluauerit
 Lingulū. i. zona quod p̄hibet nevestes fluant sup̄ ter
 ram: signat timorem dei qui prohibet ne aie fluant per
 pct̄m. q̄z vt d̄t sapiens. Qui timēt deū p̄parabūt cor
 da sua ⁊ in conspectu illius sc̄tificabūt animas suas
 Manipul⁹ signat fructū bonoz operum q̄ bōi sacerdo
 tes reportabunt in paradiso. Unde de eis dicit in p̄
 cxxv. Veniētes aut̄ venient cum exultatione portātes
 manipulos. Stola significat mortificationem carnis
 vnde ponitur ad modum crucis. ad designandū q̄ sa
 cerdotes d̄nt portare crucē p̄rie in coade vl̄ in corpore
 suo: ⁊ ita d̄t ap̄ls. Mortificationē xp̄i iesu in corpore ves
 tro circūferentes. Casula q̄ coopit oēs alias vestes et
 p̄minet oibus aliis vestib⁹ signat caritatē q̄ p̄m̄net
 oib⁹ aliis virtutib⁹ ⁊ q̄ cooperit multitudines pct̄ōrū.
 In caritate ergo radicati iuste viuamus. Mulre autē
 adaptationes posset adduci. sed hec sufficiant quo ad
 presens.

¶ Ca. lx. cui debet dari eucharistia

Quoniam nō est bonū sumere panē filiorum ⁊ dare
 canibus ⁊ margarite non sunt porcis dāde. Cū ī
 isto sacro ptineat panis viuus qui de celo descēdit xp̄s
 sc̄zerus de⁹ ⁊ verus hō q̄ est p̄ciosissima margarita
 quā cū inuenerit hō abscondit ⁊ p̄gaudio illius va
 dit ⁊ vendit oia q̄ h̄z ⁊ erit eam ⁊ iō sacramētus illud
 non est dandū canibus nec porcis. i. pct̄ōribus immun
 dis. ¶ Ad sciendū ergo q̄bus d̄z dari istud sacramētū
 videndū est p̄mo de modis sumendi ipsum. Notandū
 q̄ istud sacramētū potest sumi corporaliter ⁊ sacramē
 e. ii

Capitulum. x.

saliter: & spūaliter. & tñm hoc pōt quatuor modis sumi
Quidā ei sumūt istud sacm corporaliter tñm. sicut a-
liquis infidelis q̄ nō credit in isto sacro eē. veracitē cor-
pus xp̄i. Si ei sumeret hostiā p̄secratā sumeret istud
sacm corporaliter tñm: q̄ p̄stat q̄d nō sumeret spūaliter
cum non reciperet fructum sacramenti: non etiam re-
ciperet sacramentaliter: quia ille recipit istud sacra-
mentū sacramentaliter q̄ credit veraciter in isto sacro
eē corpus christi. sed iste vt dictum est non credit. q̄a
non recipit istud sacm sacramentaliter s̄ corporaliter.
Et idem dico de cane vel de mule vel quacunq; alia
bestia. si p̄tingat / quod absit / comedere hostiā p̄secra-
tam. Quidā autē sumūt istud sacm spūaliter tñm:
sicut fideles iusti et sancti cum deuotione audientes
missam: vel habentes deuotionē ad audiendū eā qui
licet non cōitent. sunt tñm participes fructus ipsius sa-
cramenti. Et sic intelligitur verbū Aug. dicētis. Cre-
de et menducasti. crede. s. fide firma. & menducasti. s.
spūaliter. Quidā sumūt seu comedūt sacramentaliter &
corporaliter simul. sed non spūaliter sicut falsi xp̄iani
q̄ sumunt istud sacm in pctō mortali: tales ei corporaliter
sumunt. q̄ recipiūt species consecratas & etiā
sumūt sacramentaliter. q̄ ex quo sunt xp̄iani credūt
sub illis speciebus eē veraciter corp⁹ xp̄i. & sic vtunt
sacro vt est sacm. sed nō recipiunt spūaliter q̄ nō re-
cipiunt fructū sacramenti. Quidā vero recipiūt istud
sacm corporaliter: sacramentaliter: & spūaliter simul
sicut sunt illi q̄ cū deuotione & fide existētes i charita-
te et gratia dei recipiunt istud sacramentū. & ex rece-
ptione eius multa bona recipiūt. s. grām i p̄nti et gl̄iam
in futuro. Et Secundo sciendū ē quot requiruntur ad
debitam: susceptionem huius sacramenti que sūt tria

notu

Cui debet dari eucharistia.

So. xxxv.

sz immunitas a pctō mortali: eleuatio mētis ad des-
z mūdicia corporalis. De primo dictū est supra i p̄o
ca. z etiā aliqd dicit infra. De secūdo. s. de eleuatione
mētis in des. sacerdos ante canonē dicit Surfū cor-
da: quasi dicat q̄ volēs sumere istud sacramētū d̄ha-
bere cor suam eleuatū ad des. Tertio. s. de mūdicia
corporali videm⁹ q̄ tractātes aliqd sac̄z manus
suas lauāt: z tō cū i isto sac̄o tractet ille q̄ est sc̄us
ctoꝝ requiritur in sumēte mūdicia corporalis. Notādū
tñ q̄ immunitas a pctō mortali requirit de necessitate ad
debitā sumptionē ist⁹ sacramētī: Alii autē duo requi-
runtur de magna cōgruitate. z tō cū aliqua imūdicia
corporalis habeat atq̄si secū annexā culpā mortālē z
ebetudīnē mētis: sicut est pollutio q̄ accidit in somnis
vidēdū est de ista pollutione quō impedit sumptionē
istius sac̄i. Sciēdū ergo q̄ pollutio q̄ accidit i somnis
nō est pctm̄ de se: sed pōt eē effect⁹ pcti mortalis v̄ve-
nialis vel nulli⁹ sc̄bz q̄cā illi⁹ pōt eē pctm̄ mortale v̄-
veniale vel nullū: sēmp ergo recurrēdū est ad cām: vñ
puenit ista pollutio: pōt eīm puenire vel ex cogitatio-
ne preterita vel ex ebrietate z crapula: vel ex tentatio-
ne dyabolica: vel ex infirmitate: vel ex alleuatiōe na-
ture. p̄d̄m̄is duob⁹ modis non pōt esse sine peccato
mortali vel veniali: q̄ si cogitatio deliberata cū con-
sensu p̄cesserit vel ebrietas vel crapula fuerit delibe-
rata vel cōsuetudinaria. pctm̄ ē mortale. z adeo talis
pollutio ipedit de necessitate sūptionē ist⁹ sac̄i si autē
cogitatio nō fuerit cū p̄sensu deliberato vel ebrietas si-
ue crapula nō fuerit deliberata nec p̄suerudinaria pctm̄
est veniale. z tō talis pollutio de necessitate nō ipedit
susceptiōez i ist⁹ sac̄i sz tñ de icōgruitate ipedit ma-
xīe si fuerit cū turpi ymaginatione. q̄ ex cogitatione

Nota

Capitulum. lx

vt cõiter dē deprauat mens. S; si aliqd qđ sponderet
 sicut reuerentia festiuitatis vñ tinea de scandalo nõ
 d; dimitti ppter hoc corpis rpi pceptio. Si aut̃ proue
 niat ex illusione dyabolica non credo q; debeat dimitti
 maxime si veniat tpe magne festiuitatis vel cõis siue
 gñialis cõois. Si aut̃ ex naturali infirmitate vñ alleuia
 tiõ nature dicitur ppter reuerentiam laudabile ē nisi
 sit aliquid qđ reformet pctm̃: vt dictũ est supra. Et illd
 decretũ qđ dicit: q; post talem pollutionē hõ d; abstinere.
 fruit: horis itelligendũ est vt i dist: p̃dicta. Niso ergo
 quot modis sumitur istud sacm̃ r q; requiruntur ad v
 bitã ei⁹ susceptionē. Quidãdũ ē nunc q; dñt sumere istud
 sacm̃. Unde sciendũ ē q; istud sacm̃ d; sumi a ieiunis.
 vt habetur. vii. q. i. Nichil de p̃se. di. v. vt ieiuni. Notãdũ
 tamen q; duplex est ieiuniũ: quoddã est nature aliõ est
 ecclesie. Ieiuniũ nature soluit p sumptionem cuiuscũq;
 cibi vel potus sũpti in modũ cibi vel pot⁹ vñ et medicie
 Ieiuniũ ecclesie soluit p comestione cuiuscũq; sumpti p
 modum cibi vna comestione facta. Qñ ergo d; q; sacra
 mentum eucharistie d; sumi a ieiuno intelligit d; ieiu
 nio nase q; pñt d; itrare in os xpiani ille sc̃tissimus ci
 b⁹ q; q̃cũq; ali⁹ cibis ita q; ille q; sumit istũ cibũ sacro
 sc̃m nihil añ sũpserit ista die: vñ p modũ cibi vñ pot⁹ vel
 medicine verũtñ q; necessitas nõ h; legē r iñrmis nõ
 est posita lex: idco iñrm r illi qui sunt in necessitate po
 siti nõ sũt ad hoc obligati imo quacũq; hora siue v die
 siue v nocte siue post prãdũ siue añ pñt q̃tũcũq; fue
 rit eis necesse illud sacm̃ sumere. Sed quid si aliq; sa
 cerdos vñ alius q; d; cõicare d; mane lauet os suũ. r fos
 te trãsglutiat aliqd de aq; mũqd ipedit a susceptione hu
 i⁹ sacri. dico q; añ susceptionē hui⁹ sacri decēs ē vt q; s
 spũat r corgat mũdet se q̃tũ p̃t. r iõ lauare os añs

sceptionem istius sacramenti. approbo et laudo: ita tñ q
 caueat ne aliqd de aqua trāsglutiat sciēter verūm si a
 liqd trāsglutiat nō in magna q̄titate cū salua et per
 modū saluē nō credo q̄ impediatur facti. S; p̄e q̄ ali
 qs de nocte et sero amissus et bacca salua vel feniculū
 vel aliquid aliud sumpserit et aliquid de reliquis remā
 serit inter dentes: et cum abluat trāsglutit aliquid de
 hoc quod remanserat inter dentes nunquid impedit
 a susceptione istius facti? Dico q̄ nō ex quo sciēter
 nō facit. sed trāsglutit p̄ modū saluē. Istud etiā sa
 crāmētū non dz sumit nisi ab illo q̄ h; vsūm ratiōis vsū
 non debet dari pueris aq̄ perueniant ad annos dis
 cretionis vt h̄ in. c. Dis vtriusq; sexus extra de pe. et
 remis. qz ante istud t̄ps nesciunt discernere inter cibuz
 istū et cibum corporale. et sic ipsi nō exhiberent reuer
 rentiā debitā tāto sc̄o. Eadē etiā rōne istud factm
 nō ē dādū amentib; siue furiosis. Distinguendū est tñ
 de istis. qz aut tales fuerunt furiosi a natiuitate ita q̄
 nunq̄ habuerūt vsūm ratiōis: et credo q̄ i istis istū sa
 crāmētū nō debet dari. qz istud factm requirit actus
 lem deuotionez in suscipiente. Et tales nō p̄t habere
 eā aut tales habuerūt aliqñ vsūz rōnis: sed amiserūt
 ip̄m p̄pter aliqñ cām. et h̄nt aliqua lucida interualla
 et t̄pe quo h̄nt talia lucida interualla si petāt cū deuo
 tione istud factm: et velint ip̄m recipere reuerenter dz
 eis darīta tamen q̄ t̄pe furie nullō mō det eis p̄pter
 cām iam dictā. Freneticis etiā non debet dari istud
 factm maxime si timeat de reuerentia ad sacramētū
 sicut d̄ expulsiōne vel aliquo alio tali. loquor autē de
 freneticis in quib; ligatus est omnino vsus ratiōis.
 Demoniācis autē si cū deuotione et reuerentia peterēt
 credo q̄ d̄ret eis dari. dū tñ tales habeāt vsū rōnis.

Capitulum .ix

actualem deuotionem ad istud sacrz. Et credo qd tãtã
deuotionẽ habere possent ad sacrz qv̄tute sacri a de
monio liberarẽtur. Leprosus etiam non dõ dari istud sa
cramẽtũ qd̄ itelligo de leprosis sic isectis qd̄ nõ possẽt
corpus dominicum recipere rtractare in ore suo qn̄ ip
suz reijcerent sicut sunt multi qb̄ ceciderũt labia rõs
tes: r sunt toti corrosi ad guttur. Sicut legitur de quo
dam monacho cisterciensi in vita sc̄ti Ludouici quon
dam regis francie cui quando ponebatur bol⁹ i ore ca
debat sibi bolus de ore: r tali sic leproso nondebet dari
corpus xpī aliis aut̄ leprosis bñ pot̄ dari. Sacerdos e
tiam leprosus non debet in p̄sentia populi celebrare.
sz si ad p̄tẽ vel in secreto uellet/posset. Et ita itelligo
illa ca. extra. de ele. Egrotante r de rectorib⁹. Et tua
nos Hugo etiaz dicit qd̄ sacerdos leprosus posset cele
brare alius leprosis p̄sẽtib⁹: Dã natis etiã ad mortem
pro criminibus suis quibus nisi de gra sp̄ali nõ dat vi
q̄ corp⁹ xpī: sicut illis qui suspendũt vel submergũtur
vel comburuntur: vel quõlibet aliter interficiunt Illis
aut̄q̄ pro crimine heresis cõburuntur sic cum deuotiõẽ
humilitate r reuerentia petant debet eis dari corpus.
xpī. vt habet extra de here. ca. Sup eo. lib. vi. Sed nun
quid existenti in peccato mortali. dãduz est corpus xpī i
Dicendum est qd̄ peccatum aut̄ est notoriũ aut̄ occultũ
si sit notoriũ: puta q̄est notor⁹ vsurarius vel notor⁹
r̄ius cõcubinarius vel quõlibet alius notorius pctõs
nisi discedat. r s̄m statuta ecclie cõdigne penuteat non
est ei dandũ corpus ch̄usti q̄tũcumq̄ petat imo est s̄
bi dicendũ. Amice non est bonũ sumere panẽ filiorum
r mittere canibus. Si autem est peccatus occultũ aut̄
iste petit corpus xpī tpe quo tenet cõicare puta tẽpõ
re generalis communionis. vel q̄ est infirmus. et sic de

Nota

aliis casib⁹ in quib⁹ tenetur quilibz cōficare aut petis
 alio tpe. si petat alio tpe. q̄tūcūq; petat in publico non
 tenetur sacerdos dare ip̄m sibi. s; dz sibi dicere. *Amice*
 nō est tempus cōficādi ⁊ ideo nō debeo tibi dare corp⁹
 xpi. sed expecta tps statutu. Si autem petat quo tpe
 tenet cōficare aut petis in publico: aut in secreto si pe-
 tat in secreto nō ē sibi dādū immo est monendus ne pe-
 tat in publico: sed si talis pertinet in malicia sua pe-
 tat in publico dari sibi ⁊ corpus xpi. sacerdos dz ip̄z sibi
 dare. q; nō dz eū pderemec alius dz puari suo iure quo
 usq; sit declaratum ip̄z amulisse ius suū. ⁊ tō cum quilibz
 parrochianus habeat ius petēti corpus xpi a curato
 suo ⁊ curat⁹ sit obligat⁹ ad dādū isto tpe suis prochia-
 nis corp⁹ xpi ⁊ null⁹ fidelis puet isto iure nisi p pctm
 mortale cōmissum publice. iō q̄tūcūq; sacerdos sciat
 subditū suū esse in pctō mortali nisi pctm sit notortuz
 nō dz sibi denegare corp⁹ xpi si tpe statuto ⁊ i publico
 petat ip̄m sibi dari. Et ita legitur fecisse bñs Bernar-
 dus q̄ cū qdā die cōficaret monachos suos qdā quem
 bñs ber. sciebat esse in pctō mortali iter alios accessit
 ad cōficādū ⁊ bñs ber. dedit sibi corp⁹ xpi dicēs ei sub
 missa voce. *Judicet dñs inter me ⁊ te. quasi vellet dice*
re. Dñs scit qd tu idigne accedis ⁊ ego non possū tibi
negare. iō iudicet iter me ⁊ te. Et tō stat ille miser acce
pto corpe xpi cecidit mortuus. ⁊ tō caueat sibi vnusq; q;
ne idigne accedat nō ei noceret sacerdoti. s; sibi ipsi
⁊ sacerdotes bñfacerent si istd exēpiū r̄silla prochia-
nis ⁊ subditis suis nūciarēt s; nūqd suspect⁹ d crime
ne dz dari istud fact⁹ si reqrāt. Dicādū est qd triplex est
suspicio qdā ē violēta: qdā pbabilis: qdam leuis. Sus
pitio violēta est p̄ra quā non admittit. pbati o. scutis
aliqs iuenitur cū muliere corrupta i lecto sol⁹ cū sola

nota bene

Capitulum. ix.

audus cū iuda: loco ⁊ tpe ad hoc apt: nec etate mea
partela: nec aliquo alio obſātib⁹ eēt violēta ſuſpicio
ſeu p̄ſumptio q̄ conouiſſet eā: ita q̄ nō amitteret p̄
barlo in p̄trariū p̄robabilis ſuſpicio eſt illa q̄ orit̄ ex
aliqb⁹ ſignis ⁊ cōlectur⁹ p̄babilib⁹. ſicut ſi aliq̄s inue
niret frequēter cū aliqua loquēs in loco ſuſpecto eſſe
p̄babil⁹ ſuſpicio: q̄ aliq̄d malū ageret. Leuis ſuſpicio
eſt q̄ oritur ex fatua ⁊ iordinara ſuſpitiōe alicui⁹. Et
illa dē leuis ⁊ fatua ſuſpicio ſicut ſi viderē aliquēz bo
nū virū ⁊ aliquā bonā iuēculā ſalutātes ſe: v̄ ſibi i
uicē ridētes nō i loco vel tpe ſuſpectis: fatuū eſſet p̄ſu
mere q̄ male agerēt. Et de tale dicit ſalomō. Qui cō
to credit leuis ē corde. Nō ergo q̄rit virū ſuſpect⁹ dāll
quo crimine dēat corp⁹ x̄pi dari? Dico q̄ ſi de aliquo
hēatur ſuſpicio violēta d̄ aliq̄ crimine notar̄o: q̄ illi d̄z
denegari corp⁹ x̄pi: ſibi ḡfa: de aliq̄ habet ſuſpicio vio
lēta q̄ ſit notarie heretic⁹ ⁊ uſurari⁹ vel ꝓcubinari⁹ et
ſic de aliis. Dico q̄ aſſēq̄ dē et corp⁹ x̄pi d̄z ſe purgare
de iſto crimine. extra de pur. c. ii. Si autē hēatur ſuſpi
tio p̄babilis nō d̄z ſibi denegari corp⁹ x̄pi q̄ uſq̄ eēt p̄
batū p̄tra eū: i: notarie hēat talis ſuſpicio p̄tra eū eēt
tñ monēdus q̄ purgaret ſe aſſēq̄ accederet ad ſacrāz
ſi p̄ſentiret bñ faceret. ſi autē p̄ſeuerenter inſtaret ⁊ ne
garet crimē d̄ q̄ p̄babil⁹ p̄ſumit̄. cōtra eū. nō credo q̄
ante p̄bationē eēt p̄uādus iure q̄ h̄z ipetēdo ⁊ acci
piēdo corp⁹ x̄pi p̄ſerti cū res ſua agat: ⁊ ſi idigne acci
piat noceat illi ⁊ nō alit̄: tñ credo q̄ ſacerdos ad terro
rē pōt ⁊ d̄z ſibi aliqua verba p̄minatoriā dicere dicēdo
Si idigne accipis p̄ſtat tibi ad ſalutē corporis ⁊ aie
ſi idigne iudicet dñs inter me ⁊ te. Si autē ſuſpicio le
uis ⁊ fatua habeat p̄tra aliquē de q̄cūq̄ crimine p̄pter
talē ſuſpitionē cū ſit leuis ⁊ fatua i nullo d̄z agi p̄tra eū

Cui debz dari eucharistia.

Fo. xxxviii

In spali: tu gñali tñ edē bonū q̄ sacerdos diceret aliq̄ s̄/
ba p̄minatoria ostendendo q̄ null⁹ dz presunt bon⁹. v̄l
malus nisi cōstet p̄ certo: qz multi multa loquunt̄ r̄ q̄
libet dz se purgare r̄ quo ad deū r̄ quo ad pplm̄ āteq̄
accedat ad istud sacm̄. S; nūqd̄ excōicatis debz dari
istud sacm̄? Dico q̄ nō q̄d̄iu enī sunt excōicati sūt dis
iūsi a perceptione sacroz̄ r̄ a cōione fidelīū. Sed quid
si aliquis excōicatus sit in periculo mortis r̄ petat cor
pus x̄pi sibi dari quid dz fieri? Dico q̄ aut iste ē excōi
cat⁹ a canone siue iure aut iudice. Si est excōicatus a
canone siue iure/sacerdos dz absoluerē eū. si ip̄e petat
humiliter absolutionē: qz in periculo mortis simplex sa
cerdos potest ipsum absoluerē a quacūq̄ sn̄ia excōica
tōis lata a canone: etiāz si absolutio esset sedis aplice
reseruata/tñ in quocūq̄ casu absoluat̄ dz absolut
sub hac forma. q̄ si dñs preset sibi vitā: statim q̄ cito
cōmode poterit vadat ad eum qui ip̄z absoluerē potest
mandant̄ ipsius sup̄ illis pro quibus excōicat⁹ fuerat
hūiliter recepturus. Et nisi faciat statim relabit̄ eādēz
excōis sn̄iam ip̄o iure. vt h̄etur extra v̄ sen. ep̄ca. eos
qui. lib. vi. si aut̄ est excōicatus a iudice aut est pro con
tumacia tñ aut p̄ aliquo delicto aut pro aliquo casu
r̄ quodcūq̄ sit dz absolut̄ si petat hūiliter absolutionē
ita tñ q̄ p̄uo det pignora/vel cautionez idoneā q̄pare
bit r̄ obediet mandatis ecclie r̄ emēdabit passio. si iurā
Et si nequit dare pignora vel cautionē iuret q̄ fatissa
ciet q̄ cito poterit. Sed quid si aliquis ex̄nis i peccato
mortali vel excōicatus i piculo mortis ex̄nis mittat p̄ sa
cerdote vt p̄fessionē eius audiat/ r̄ eū absoluat r̄ det s̄
bi corpus x̄pi: r̄ anq̄z accedat ad eū amittit loquelam
nūqd̄ dz dare sibi corpus x̄pi? Dico q̄ si intelligat aliqd̄
monēd⁹ ē r̄ si nō p̄t loq̄ q̄ oīdat aliq̄ signa p̄tritionis

Capitulum .x.

fic q̄ fūctas man^o eleuet ad deū z p̄cutiat p̄ct^o suoz
z p̄ aliq̄ signa ofīdat se petere absolutionē a p̄ctis za
fīnia excoīcationis z parētes zamici ei^o dñt̄ locoz vice
ei^o p̄mittere z fidē iūbere vel p̄gnora dare si p̄nt q̄
si dñs p̄stet sibi vitā p̄ntabit se cōsp̄etui illius qui p̄t
eū absoluere mēdatū ipsius sup hoc hūilliter receptu
rus. z sic dz eū absoluere z cōicare. Statū nichil itelli
git si p̄stet z p̄bati p̄t q̄ signa p̄ritiōis z p̄nie p̄esse
rūt dz absolui z cōicari: receptis p̄t^o cautionib^o z p̄t
gnorib^o vel turamēto z parētib^o z amicis p̄ modū q̄dī
et^o ē supra. ¶ Notā dū i sup q̄ sacerdos q̄ cōicat p̄p̄t
suis dz eū monere d̄ aliq̄b^o p̄tio q̄ nō accedat ad istū
factū cū p̄scia alicui^o p̄cti mortalis Sc̄do q̄ remittat
oditū z rācorē cuiuscūq̄. Tertio q̄ null^o ex cōicat^o ac
cedat nec aliq̄s nisi se iun^o nisi icāu necessitat^o. Quar
to q̄ aī cōionē z post abstineātib^o vxorib^o suis ad mi
n^o p̄tes dies. de. p̄se. di. j. Dis hō. p̄riti. q. c. iiii. Sciatis
Quito q̄ post sūptionē corpis x̄pi n̄ spuat i loco imū
dol^o v̄ i loco vbi possit sputū p̄scari pedib^o z hoc asico
mestione Sexto q̄ sibi q̄tū potest caueāt a vol^o nau
festiōe. Notā dū q̄ post susceptionē corpis x̄pi dz sū
aliq̄tulū d̄ vino ne aliq̄d d̄ isto sacro remaneat z ipuē
do emittat vñ i aliq̄b^o ecclīis est laudabilis p̄suetudo
q̄ i die pache post cōionē dat aliq̄tulū d̄ vino z pane

¶ Ca. x. de ritu in quo dz missa celebrari.

Omnia cū honestate hāt i vobis z fm ordinē ver
ba sūt apl̄ i formātis z i struētis nos quō ordina
te z honeste opa n̄ra maxie illa q̄ ad cultū dei p̄tinēt fa
ctam^o iter q̄ missa est p̄ncipalior si i aliis n̄ris opibus
ordine z honeste nos hēre debeam^o: multo magis in
missa. Itē igit vidēdū ē de ritu missae. i. de mō quo dz
dici missa vñ sacerdos armis spūalib^o armat^o. i. factis

vestib⁹ de qb⁹ supra dicitur est idut⁹ dicitur pcedere ad alta
 re. et q¹ vt dicit salomō sapiēs ipricipio s̄monis accusa
 tor: est. sui p̄io sacerdos accusare dicitur sc̄ipm̄ faciēdo. s.
 p̄fessionē ḡnalē q̄ valet ad remissionē pctōy venialitū
 et etiā mortalitū obitorū. S³ de mortalib⁹ de quib⁹ re
 cordatur dicitur q̄ induat se vel an̄ q̄ accedat ad alta
 re sacramentali p̄nteri: et ipsa p̄fessio facta pcedat ad
 missam. ¶ Notā dū autē quare hoc sac̄m̄ dicitur missa s̄m̄
 Aug. dicitur missa. q¹ dū istud sac̄m̄ cōficatur mittit⁹ cele
 stis nūcius. et s̄m̄ q¹ exponit inocēt⁹ papa. iste celestis
 nūcius est magni cōsiliū angel⁹ et mittit⁹ iste ad cōsacrā
 dū. iste est sacerdos iustissim⁹ q̄ p̄cipaliter cōsacrat
 et p̄fici hoc sac̄m̄ vbi cūq¹ p̄ficiat: vñ ipse est sacerdos
 et sacrificiū vt dicit augu. Aliā rōnē assignat hugo dicitur q¹
 ista hostia pōt vocari missa. q¹ trāmissa est primus a
 p̄re vt eēt nobicū: postea a nobis p̄ri vt pro nobis in
 cedat. ¶ Etendū qd̄ missa trib⁹ linguis celebrat. s. he
 bratica / greca / et latina. nā alfa / amē / ofanna / sabaoth /
 sumunt⁹ de hebratica. יהוה שלום / x̄p̄e eleysō sumunt⁹ de gre
 ca: reliqua oīa sumunt⁹ de latina. Dicitur autē missa istis tri
 bus modis: q¹ titul⁹ x̄p̄i i cruce pendentis script⁹ fu
 it hebratice grece et latine. Diuidit⁹ ergo missa i quatuor
 p̄tes / vcz in obsecratiōes / orōnes / postulatōes / et gra
 rū actiōes. P̄tia pars p̄tinet ad ppli instructionē: sc̄da
 ad materie p̄secrationē: tertia ad materie p̄secrate sū
 ptionē quarta ad grarū actionē. P̄tia pars protēdit
 tur a p̄cepto misse vsq¹ ad offertoriū. Sc̄da ab offer
 torio vsq¹ ad finē orōnis dicitur. s. p̄ n̄. et c. Tertia vsq¹
 ad coionē. Quarta vsq¹ ad finē misse. P̄tima pars cō
 tinet decē vel vndecim p̄tes. et p̄io dicitur introit⁹: quia tūc
 sacerdos primo ministratur⁹ dicitur ad altare trare. Et
 est sciēdū qd̄ antīq¹us loco introit⁹ dicebatur vnus to

Capitulum 7

tus ps. et cantabat a clero circa gradus altaris et idem
erat graduale. Sed beatus hieronymus qui ex mandato sui tempore de
massis pape ecclesiasticum officium pro maiori parte instituit propter
canticum ordinavit diuersos introitus sed diuersitate festorum
et dierum: et de illo psalmo qui antiquitus cantabat loco introitus
et accepti unum versum. Unde in simplicibus diebus introitus
bis cantatur ad significandum quod in christo due sunt
nature. scilicet humana et diuina. In solennitatibus vero dicitur
ter ad designandum tria tempora. scilicet tempus quod fuit ante legem tempus
sub lege: et tempus gratie. unde duabus primis vicibus dicitur
submissa voce. quia in primis duobus temporibus non aperte
et clare loquuntur homines de christo. Tertia autem vice dicitur alta
voce. quia in tertio tempore in omnem terram exiit sonus eorum scilicet
euangelistarum. Post introitum dicitur Kyrieleyson. et idem est. quod
dicitur miserere. Kyrieleyson. vero idem est quod christe propter miserere
dicitur ter propter premissum filium spiritum sanctum. Et dicitur nonies
propter nouem ordines angelorum quibus virtute misse peccatum
associari. In diebus solennibus post kyrieleyson dicitur
gloria in excelsis deo: quae hymnum in natiuitate christi. Ange-
li decantauerunt versus ibi: bone voluntatis. Reliqua omnia
si laudamus te: beatus Iulianus episcopus pictauiensis ap-
posuit et ad missam cantari instituit. et debet cantari iste
hymnus angelicus in festis apostolorum/martyrum/et festorum
et virginum in quorum honore dedicata est ecclesia. in
festiuitatibus beate marie virginis. Sed quoniam in diebus profe-
stis cantat missa de beata virgine. vel de sancto spiritu. vel de quo
cuius alio sancto non dicitur ea hymnus angelicus vel symbolus
habet propria missa decantetur. et ratio est. ut dicitur ex. de ce. miss. ca.
Consilium. ut inter commemorationem et solennitatem dicitur osten-
datur. In sabbato autem quoniam cantatur de beata virgine
credo quod dicitur gloria in excelsis quia illa dies est dedica-
ta ipsi beate marie virgini propter multa que non oportet hic

De ritu quo dicitur missa celebri. Fori.

dicere. Dicto hymno ágelico sacerdos ad pplm puer
sus salutat ípm dicédo. **D**ñs vobiscú. **Q**ue saluatio
fuit súpta de veteri testó. **I**. de lib: ruth. qñ dñr boos mes
forib⁹ suis dñs vobiscú. **S**ciédū tñ ē q ep̄s loco dñs
vobiscú dñr pax vobis. z rō est qz ep̄us representat dño
nā xpi qui qñ saluabat dicit p̄os suos. dicebat **P**ax
vobis. **E**t sciédū q quīs ī ecclesia non sit nisi vnus
sp̄s tñ dñr dicere sacerdos dñs vobiscú: qz loquitur to-
ti ecclesie: et ei r̄idetur: z cum sp̄u tuo. **Q**ue respōsio
fuit sumpta ab apostolo in epla secūda ad titus. c. iiii
Post salutationē et respōsionē subiūgit sacerdos
Oremus loquens in persona toti⁹ populī: Dicto ore
mus dñr orationem: et ista vocatur collecta qz oliz ep̄s
sive sacerdos omni populo collecto dicebat eam sup
populum: qz vero ep̄ibus nostris nō possumus ita po-
pulum congregare sive colligere: dicimus ofonē que
antiquo z generali vocabulo retento dñr collecta. vnde
iste ofones dñr dici sub certo numero. ita qz dicat vna
vel tres vel quinqz vel septē: qñ dñr tres signant trinit
tatem personarū. vel dñr tres qz xps in sua passioe cu
ius istud sacm̄ est mēorabile legitur ter orasse. **P**ro
qñ orauit vt trāsiret ab eo hora passionis. **S**cdo qñ
dixit **P**ater ignosse illis qz nesciunt quid faciunt
Tertio. qñ dixit. **P**ater in manus tuas p̄mendo sp̄m
meū. **Q**ñ vero dicuntur quinqz orationes: signāt me-
moriā quinqz v̄lnerū xpi: qñ autem dñr septē signāt
qz sacerdos si digne dñr missam exauditur pro oib⁹ se-
ptem petitionibus q̄ in oratioe dñica cōtinentur: vel
ad significādum qz petit septem dona sp̄s sc̄i sibi et
aliis pro quibus dicit missam virtute misse infuadī.
Et vt dicit magister **J**ohannes bellet. non debent di-
ci vltra septem. **Q**uando autem celebratur missa

Capitulum .x.

p viuis nō dicitur aliqua collecta p̄ defunctis: etiam
 quā dicitur missa pro defunctis non debet dici pro viuis
 nisi illa communis. **D**ps sempiternae de⁹ q̄ viuorū dīa-
 ris simul ⁊ mortuorū. ⁊c. Si autē in missa pro viuis a
 liq̄ casu dicatur collecta pro mortuis. non dicitur vitia.
 sed penultima q̄ finis debet correspondere principio.
Dicitur autē collectis respondetur amen. Ad confirmatio-
 nem. Collectis finitis dicitur epistola ⁊ dicitur epistola ab e
 pi quod est supra. ⁊ stollon quod est missio quasi supra
 missio. q̄ eplē fuerunt supra missa euangelio. **E**t nota
 q̄ nullus dicitur dicere eplam nisi fuerit subdiaconus. **E**t
 melius est q̄ sacerdos dicat eā q̄ puer qui iuuat eum
 ad missam. **P**ost eplam dicitur responsorū qd̄ sic nominat.
 q̄ versui suo vel epistole debet respondere versus dicitur
 avertendo. q̄ illi qui dicunt versus debent se vertere
 ad orientem: **D**einde dicitur Alleluia cum versu suo ⁊
 est canticum leticie. vnde tempore ieiuniorum quod est
 tempus luctus: non debet dici alleluia. nec eadē ratioe
 in missa pro defunctis: in magnis solemnitatibus post
 alleluia dicitur sequentia. i. prosa que etiam est canticum le-
 ticie. **E**t signant ista duo leticiam glorie paradisi. **A**d
 quam virtute missae venire speramus. **P**rosa dicta dicitur
 immediate euangelium. ⁊ in principio ille qui legit euan-
 gelium salutatur populum. vt reddat eum attentus ad au-
 diendum euangelium: dicitur autem euangelium ab eu quod
 est bonum ⁊ āgelus quod est nūci⁹ q̄si bon⁹ nūci⁹ q̄ in
 euangelio nunciatur x̄ps qui est magni consilii ange-
 lus: vel quia in eo nunciatur omnia que pertinent ad
 salutem nostram. **E**t nota qd̄ quando dicitur euange-
 lium de principio debet dici initium sancti euangelis. sicut
 in illo euangelio. **L**iber generationis iesu x̄pi. quā autē
 euangelium nō sumitur de principio debet dici. **S**equitur

sancti euāgelii: et est sensus sequētia. *¶* Iba sunt *¶* Iba scri
 euāgelii. *¶* Notandū sūp̄ q̄dicto titulo euāgelii debz
 r̄sideri. *¶* Iba tibi dñe: q̄ i euāgelio legit de gl̄ia dei et
 de n̄fa. s. quātr̄ xp̄s diabolu vicit: et nos redemit et vi
 ctor ad golziā p̄is ascendit: et ideo auditores euāge
 lli letētes ad laudes sui saluatoris exclamant dicen
 tes: gloria tibi dñe: quasi dicat dñe gl̄ia tua q̄ in euā
 gelio p̄dicatur nos b̄sicū sine fine maneat et sp̄ crescat.
 vñ qñ legitur euāgelii duo cerei debent accēdi in si
 gnū q̄ dñs misit discipulos suos binos et binos an̄sa
 ciem suā p̄dicare euāgelii. *¶* Notandū tamē q̄ q̄c̄
 to inc̄hoatur euāgeliiū r̄acito tam clerus q̄ laic⁹ r̄ā
 proferens q̄audiens debet se munire signo crucis in
 fronte ore et pectore. in fronte q̄ frons est locus vere
 cundie. vñ hoies inuerecundos effrontes dicim⁹. i. si
 ne fronte: p̄ hoc ergo q̄ i fronte crucem ponim⁹ signi
 ficamus q̄ non erubescam⁹ credere in xp̄z crucifixū
 et eū verū deū et verū hoiem p̄fiteri. i. hocaūt q̄os et pe
 ctus signam⁹ signat nos audacter p̄fiteri. ore et fidelr̄
 ac firmiter credere corde ip̄m crucifixū cuius libz le
 gitur deū et dñm n̄m eē. Sacerdos itaq̄ vel diacon⁹
 euāgeliiū lecturus se signat i fronte/ore et i pectore
 q. d. nō erubescō euāgeliiū ipsum ore p̄dico et corde
 credo. Librū etiā signat ac si dicat: hic est liber cruci
 fixi. Dū autē legit euāgeliiū cūcti deponūt velamina ca
 pitū et hoc p̄pter duo. *¶* P̄rio ad ostendēdū q̄ euāge
 lica doctrina om̄ia vellamina legis antique remouet
 Sc̄do ad ostendēdū q̄ quinq̄ sensus dñi esse a pertū
 ad audendū euāgeliiū. vñ ille q̄ dicit euāgeliiū d̄z ha
 bere faciē ad aquilonē in signū q̄ virtute euāgelii t̄
 dem⁹ nos munire p̄tra insidias dyaboli: q̄ veniūt ab
 aquilone: qm̄ vt d̄t *¶* Iba: Ab aquilone panditur oē

Capitulum .x.

malū. Finito euāgelio quibet debet se munire crucis si
gnaculo cōtra dyabolū ne capiat sermonē euāgelii
de ore eius vel de corde. post euāgelii sequitur symbolū
scz credo ⁊ nō dicitur nisi in diebus solēnibus nō tñ in
oibus s; solū ihs de quibus fit mētio in symbolo vñ d;
dicit i oibus dñicis: in festo sancte trinitatis: i natali do.
in circūcessione: in epiphania doi. in festo pasche: ascen-
sionis: penthecostes. in festis beate virgi. in festo omni-
um sanctorum: in transfiguratione do. in festis oīz apo-
stolorū: ⁊ scē crucis: in aliis autē festiuitatib⁹ nō dicitur
ci. Dicto symbolo dicit offertoriū quod dicitur ab offerēdo
q; tunc offerimus ea que sunt necessaria ad missāz. scz
panē ⁊ vinū ⁊ aquam ⁊ sacerdos offerendo ista dicit
scilicet scā trinitas. ⁊c. ⁊ facit sacerdos signum crucis
sup panē ⁊ vinum ad hoc vt ea dñs scī ficet. Et nota
q; sacerdos bñdicit aquā ⁊ nō vinū. q; aqua significat
populū q̄ indiget benedictione dei. vinū autē xpm qui est
super oīa benedict⁹. in hoc terminatur p̄tia ps misse q̄ ē
ad populū instructionē ⁊ preparationē ad tñ sacm̄

Sequit scda ps misse q̄ ē de maria p̄secratiōis ⁊ h;
scilicet tres. p̄tia dñi secreta scda p̄fatio tertia ca-
non. quārtadñica ofo recepta igr oblatiōe sacerdos la-
uat manus: ⁊ rediēs ad altare se inclinat p̄fide dicens
In spū hūilitatis ⁊c. ad denotandū qd per mūditā ⁊
nocentiā vite ⁊ hūilitatē ⁊ cōtritionēz cordis efficit
q̄s dign⁹ minister hui⁹ sacri. ⁊ erect⁹ se vertit ad pplz
dicens: orate pro me f̄res. video illi qui audiunt missā
debent orare pro eo. dicādo illud psal. exaudiat te dñs
vel dicēdo. Dñs sit in corde tuo ⁊ in ore tuo. vt suscipi-
at sacrificiū de ore tuo. ⁊ manibus tuis pro nra oīmg
salute ⁊ laici debent se similiter inclinare ⁊ dicere de-
uote illud quod sciūt. postea sacerdos dicit secretas ⁊

obit totidē secreta eodē ordie ⁊ de eisdē dicitur: quot col-
 lecte p̄cesserant in exordio missę ante eplam: nec plu-
 res nec pauciores: ⁊ dicitur secreta / qz secreta pronūciatur
 tñ oī alta voce dicebat: vii ē ab oīb⁹ laicis sciebat. **S**edm autē q̄ narrat mag⁹ iohānes belet in sūma sua
 p̄tingit semel vt quadam die quidam pastores super
 quēdā lapidem ponerēt panē ⁊ dicerēt secretas ⁊ alia
 verba canonis sup panem q̄ ad p̄lationē eorū est p̄uer-
 sus in carnem: q̄s diuinit⁹ facta fuit accerrima vidē
 cta. nā oīs ictu fulguris mortui sunt: id statutū fuit
 vt de cetero iste secreta sub silentio dicerent vt nescirē
 tur a laicis. **S**cda rō est vt nō vilescat sicut sacra scri-
 ptura tradita est obscure. postea sacerdos dicit p̄ oīa
 secula seculozum. **E**t respondet Amen. sacerdos sa-
 lutat populū dicens Dñs vobiscū. de qua salutatiōe
 dictū est supra. **E**t qz in isto sacro requirit magna ele-
 uatio mentis in deū: id dicit sacerdos. **S**ursum corda
 quasi dicat habere corda sursum eleuata ad deū. iux-
 ta verbū apli dicentis **Q**ue sursum sunt q̄rite: ⁊ ppl̄s
 q̄si obediēs ⁊ cōsentiēs dicit **H**abem⁹ ad dñz corda ele-
 uata: ⁊ qz p̄ oīb⁹ q̄ nobis de⁹ cōtulit gr̄as ei ip̄dere d̄
 bem⁹ subiungit sacerdos **G**ras agam⁹ dño deo nro.
 ⁊ ppl̄s quasi cōsentit⁹ respondit. **D**ignum ⁊ iustū est
 postea d̄ p̄fatio. ⁊ d̄ p̄fatio quasi p̄locutio. i. ad mini-
 steriū preparatio: ita qz in p̄fatione nōiantur aliqui
 ordines angelorū: qz in missa angelos presentes eē cre-
 dimus ⁊ assistere sacerdoti. **D**icta p̄fatione subiun-
 gitur cantus angelorū. **S**ctūs / sc̄tūs / sc̄tūs dñs deus
 sabaoth. i. exercitū ⁊ c. **S**anna. i. salua / obsecro. ⁊ d̄
 c̄t̄ sc̄t̄s ter: ad denotandū trinitatem personarū et
 d̄: dñs deus in singulari ad ostendendū qz vna est eēs-
 sia in tribus personis. ⁊ sumit̄ istud eiaie. vi. **S**ayas
 f il

Capitulum. p

et dixit se vidisse seraphi & cherubin clamantes. sancti
zc. vñ nos cãtica angeloz cãtam⁹ qz p hoc sacrificiũ
hoies assumi ad ãgeloz ordines nō dubitam⁹. iō cuz
eis saluari clamam⁹. subsequēter dī alius versus. s. hñ
dicitur qui venit. zc. qui vers⁹ sumis ex euãgelio. Mat
xxi. c. Et dum cãtatur dz fieri signum crucis insignũ
quod sumis. de euãgelio quod est liber crucifixi. ideo
p̄stemur xpm in mundum venisse et ab eo saluatiros
gamus. Deinde sequitur canō z incipit ibi Te igitur
zc. z durat vsqz ad pax dñi. et dicitur canon quod est
nomen grecum. z idē quod est regula in latino. qz per
hñmōi verba sūt regulariter hñtus sacramenti p̄screa
tio qz celebrãns in omnibus regulariter dz se habere
vnde torum quod continetur in canone: exceptio pat
nosser dicitur sub silentio Cuius causa ē triplex. Pr̄i
ma qz deus non attendit clamorem oris. s. cordis: vñ
dī beatus Bernard⁹. Non vox sed votum: nō cordula
musica vocum. Non clamor s. amor sonat in ore dei.
¶ Sc̄da cã est vt mister qui cum summa reuerentia
z deuotiōe ac mentis recollectiōe dz dicere z propter
oia s̄ba canonis ne longo clamore fatigat⁹ impediatur
vel deficiat a sua deuotiōe. ¶ Tertia cã ē ne p̄ quotti
dianũ z frequētē vsũ s̄ba vilescãt: z in locis nō p̄perē
tib⁹ dicant: z sic s̄iãt in ruinã vt supra de pastorib⁹ dī
ci. In quodã decreto prohibet anathemate vt null⁹ ni
si sacris vestib⁹ induit⁹ z i libro z sup altare p̄screatũ
proferat s̄ba canonis: z iō qz vir pollutus labijs ego
sum z ista sc̄tissima s̄ba sunt archana q̄ nō licent hōi
p̄ctōi loqui s̄ ip̄is taceo. De quibus quidē s̄bis nul
li pp̄ta auctoritate nisi dño pape: s. aliqd subtrahes
se vel addere. ¶ Notãdũ etiã qz canō signãter ic̄p̄it
p̄ istam litteram. T. antiquitus fiebat per modum zcu

cis: quasi sacrificiū quod sit virtute ipsorum verborum est memo-
 ratiuum dominice passionis. vñ xps qui instituit hoc sacrifici-
 um. Hoc facite in mea commemoratione. L. u. xlii. et quoniam ista
 ymago xpi crucifixi solet ibi depingi. In istis etiam sa-
 cratissimis verbis oratio generalis pro sancta ecclesia ca-
 tholica fit pro papa pro epō qui ordinavit celebratē oratō
 ē pro rege qui est dominus temporalis: oratō ē pro omnibus orthodoxis
 i. xpianis catholicis et apostolicis et fidei cultoribus qui verba
 exponuntur in tertia parte huius operis quoniam agitur
 credo in deū. vñ per ista verba excludunt scismatici he-
 retici iudei sarraceni et pagani. Et sic nota quod hic non
 oratur pro excommunicatis. Postea fit oratio pro illis quibus
 est obligatus sacerdos. Et credo quod sicut est eis obliga-
 tus ex ordine caritatis ita tenetur eos ordinarē in missa
 ita quod primo ponat illū cui primo est obligatus sacerdos
 ita tñ quod si spāter dicit missam. p aliquo qui virtutē sa-
 crificii referat ad ipm et propter hoc non excludit quin
 possit et debeat orare p alios. Et tñ circa istā orationē
 advertendum quod debet esse mentalis et non vocalis. cuius
 ē duplex rō. Prima vt sacerdos sit magis recollectus
 et attentus. q: sermo aliqui ipedit intentionē. Secda est ad
 ostendendū quod deus non attendit clamorem oris. s: cor-
 dis. vt dictū est. ¶ Notādū etiā quod nullus fidelis cuius
 occurrit memoria est ab illa oratione excludendus imo qui
 libet cuius occurrit memoria est sp dño comedandus.
 alis sacerdos peccaret. ¶ Notādū ē quod sacerdos an-
 te dicat missam pot facere istā orationem: dicendū vocaliter
 deo. Dñe deus ego in missa intendo tibi recomēdare
 istū. et. Postea sufficit quod dicat mentaliter in missa. Me-
 mēto dñe famulorum quos tibi antea recommendaui
 Postea vocant multi sancti et scī qui pro xpo omēs se

Capitulum. r.

sacrificauit exponendo se morti. et ista sufficiat p nūc
de verbis canonis. ¶ Sed aliud dicendū ē de signis q̄
sunt in canone. vii sūm q̄ d̄t domin⁹ innocent⁹ papa i
libro de missa. Crucis signatiōes q̄ sūt i missa sunt nu
mero. xxx. et sūt septem vicib⁹ q̄ signant expresse xpi
passionē. Prima vice sūt tres: dicēdo illa s̄ba. Hec do
na: hec munera &c. significāt tertiam traditionē xpi
Nā p̄mo sūt tradit⁹ a deo patre qui eū misit in mū
do. Secdo a iuda traditore q̄ eū vendidit. Tertio a iu
deis q̄ eū p̄lato ad crucifigendū tradiderunt. In se
cunda vice sūt: quib⁹ dicēdo illa s̄ba: benedicta ascri
ptam/ratā &c. et signāt quinq; psonas q̄ fuerāt i pas
siōe xpi. s. psonā xpi v̄diti: psonā iude v̄dētis: et pso
nas ementiū q̄ fuerunt tres. s. p̄tifices: pharisei: et scri
be. In tertia vice sūt due dicēdo illud verbū/bene
dixit. et iste due cruces sūt p̄io sup panē: scdo sup
vinū. ppter duplicis materie panis scz et vini cōuersio
nē. In quarta vice sūt q̄nq; dicēdo ista s̄ba. Hostiā
purā. Et signāt quib⁹ vulnera et xpi q̄ ip̄e ptulit i cruce
In quinta sūt due: vna sup corp⁹. alia sup sanguinem
dicēdo ista verba. Sacrosctm̄ filii tui &c. Et signāt vi
cula quib⁹ ligat⁹ sūt xps: et flagella quibus sūt fla
gellatus. In sexta vice sūt tres dicēdo ista verba.
Sanctificas viuificas &c. et signāt tres crucifixiones
xpi. Nam p̄mo sūt crucifixus linguis iudeorū. Se
cundo sententia p̄lari. Tertio manibus militū. In se
ptima vice. sūt quinq; dicēdo illa s̄ba. Per ip̄m &c.
scz tres cū corpe sup calicē: et due a latere et signāt tres
crucia: vcz passiōis: ppassiōis: et compassionis: alie
due signāt aquā et sanguinē que fluxerūt de latere ip
sus xpi et sic sūt i vniuerso. xxx. qui est numer⁹ cubi
tus ad designandū q̄ q̄ tūcumq; multipliciter hoc sa

De ritu quo debet missa ce
Fo. xliiii.
cramētū semper ē unū. ⁊ istud sufficit de signis cāonis
⁊ per p̄ns de secunda parte misse que pertinet ad mas
tericū sacramenti consecrationem. excepto quod quādo
dicitur. Pax vobis sunt tres cruces

¶ De tertia parte misse.

Sequit̄ tertia pars misse que d̄ ad materie sacri su
sceptionē. ⁊ i ista parte p̄rio sacerdos fr̄ agit hosti
am i tres partes. P̄ria signat corp⁹ x̄pi m̄lctū. s. fide
les q̄ peregrināt i hoc mūdo. Secūda illa qui sunt in
purgatorio. Tertia illos qui sūt i paradiso. dicto p̄ oia
scla sc̄loꝝ ⁊ respōso. Añ. dicit sacerdos. Pax d̄m̄ sit sp̄
vobiscū faciendo tres cruces cuzyna pte hostie sup ca
licem ⁊ significant quod p̄ mortē x̄pi fuit pax in terra
inter deū ⁊ hoiez reformata. Posteadicitur ter agnus
dei. vñ agn⁹ dicit̄ agnoscēdo. qz sicut solo balatu agnus
matrem suā cognoscit ita x̄p̄matrē suam in sua passi
one cognouit vel dicit̄ ab agnitio q̄ ē piū qz christus in
passione sua pendens in cruce tria agnouit. s. patrem
suū et obediendo. ⁊ matrē suā virgine virgini commen
dando ⁊ gen⁹ hūanū ipsū redimēdo ⁊ dicit̄ bis misere
re nobis. ⁊ vltio dicitur dona nobis pacem/ ad ostendē
dū quod in mundo isto ⁊ in purgatorio indigem⁹ mis
eriā dei ⁊ in paradiso habebimus pacem/ ⁊ requiē epulen
tissimā. In missa aut̄ p̄ defunctis dicit̄ dona eis requē
qz missa p̄ eis dicit̄ vt. veniāt ad requē paradisi. deide
ponit sacerdos unā pte hostie i calicē. ⁊ signat vt dictū
est illos qui sunt i paradiso qui sunt inebriati gl̄ia pa
radisi secūdu illud ps̄ ps̄o. cxxv. Inebriāt̄ ab vbertate
dom⁹ tue ⁊ torrente voluptatis tue potabis eos. Acce
pta de hinc osculo secūdu quosdam ab eucharistia. Se
cunduz alios a calice. ⁊ secūdu alios i altari. dat pacē
dyacono ⁊ ille subdyacono, sic per istos descendit ad

Capitulum. x.

alios ad designandū q̄ pax dñi que exuperat om̄m sē-
sum. per xp̄m descēdit ad prelatos ⁊ aplatis ad subdi-
tos. Et signat q̄ oēs qui volūt esse participes fruct⁹ isti
us sacramēti. dñi cē i vinculo pactis ⁊ caritatis astricci.
Dicitis aut̄ duabus rōnibus sacerdos recipit istud sa-
cramentum sub specie panis ⁊ vini. Lactis vero nōda-
tur sub specie vini. p̄pter periculum effusionis. Post sū-
ptionē sacri d̄s sacerdos aliqd̄ recipit de vino ⁊ abluo-
re os nisi esset illa die: aliā missam celebratur⁹ ⁊ sic ter-
minatur tertia pars missę q̄ p̄tinet ad sacri sūptionē.

Sequitur quarta pars que pertinet ad gr̄arum
actionē in qua p̄mo d̄r cōsō a con quod ē simul ⁊
vino. quasi simul vnto. ad denotandū q̄ virtute huius
sacramēti sum⁹ p̄ charitatē vniti deoz proximo. Post
cōtionē d̄r ofo q̄dā que vocat̄ post cōsō eo quod d̄r post
cōtionē ⁊ dñi dicit iste orationes in eodē nūero sicut col-
lecte. Postmodū populo salutato ⁊ responso ⁊ cuz spi-
ritu tuo. dicit sacerdos. Ite missa est. ⁊ est sensus. Ite
post me ad xp̄m ⁊ sequimint ipsum: quia hostia est mis-
sa pro nobis ad deū patrem placandum. vel ite ad p̄-
pria q̄ missa est completa. Et nota q̄ Ite missa est: nō
debet dici nisi dicatur. **B**ona in excelsis. sed dicitur
Bene dicamus dño: ⁊ in missa pro defunctis d̄r. **R**edes-
cant in pace. ¶ **S**i q̄ratur quare non in fine. cuiuslibz
missę d̄r. Ite missa est. Dico q̄ corpus xp̄i mysticum q̄d
est ecclesia est triplex. s̄ illud quod est in celo. gloria-
tum. i. sancti qui sunt in paradiso. Aliud q̄d est in ter-
ris adhuc ambulat. i. fideles q̄ sunt in hoc mūdo. Aliud
qd̄ recessit ab hoc mūdo nō tñ ad huc est i paradiso
id est fideles q̄ sunt i purgatorio. I ergo quelibz missa
rosū corpus xp̄i i mysticū respiciat sicut p̄s p̄ triplicē ho-
stie partitionē. tñ s̄m istā triplicē differentiā cōis missę

De ritu quo dicitur missa cele.

So. 110

cōparari debet aut a appropriari. Quedā enī celebran-
tur ad honore scōrū z q̄ ipsi iā sunt corā deo. iō in ta-
lib⁹ missis licētial p̄p̄s. Et d̄r Ite missa est. q. d. Ite
festinate igredi illā requiē. Quedā spūaliter ad salu-
tē viuoꝝ z q̄ nō sumus certi de salutē nra. ideo d̄mus
sollitici eē ne p̄ nram negligētiam in nobis misse effica-
cia euāescat. iō d̄r in istis missis oī t̄p̄e. Benedicam⁹
d̄no. fin illud ps. xxiii. Benedicā d̄nim i oī t̄p̄e. Quedā z
spūaliter celebrant ad requiē defunctorū z in illis d̄r re-
quiescāt i pace. amē. ¶ Nota q̄ sacerdos i missa q̄nq̄-
es vertit se ad pplm z septies salutat ipm q̄ quinq̄es
vertit se ad pplz. signat q̄ quinq̄es x̄ps apparuit i
die resurrectionis sue. Primo marie magdalene in orto.
Secdo mulierib⁹ eūtib⁹ z redcuntibus de montueto.
Tertio brō Petro. sed q̄n z vbi nescitur. iō q̄n vertit se
tertio sacerdos non loq̄tur alte. Quarto apparuit d̄s
sc̄ip̄tis i vnū p̄gregatis q̄n intrauit ad eos ianuis clau-
sis: z thomas nō erat cū eis. Quinto apparuit duob⁹
discipulis eūtib⁹ in emaus: q̄ aut septies sacerdos sa-
lutat pplz signat q̄ virtute misse cōsequimur vitā eter-
nam in qua habem⁹ se ptē dotes. quattuor ex pte cor-
pous. z tres ex pte ale. ¶ Nota q̄ sacerdos ic̄ipit mis-
sam a dextera parte altaris. z postea vadit ad sinistrā
z iterū redit ad dexterā. Et signat q̄ x̄ps de dextera
patris venit in mundum z iterū redit indie ascensionis
ad dexteram patris. iuxta illud Johan. Exiit a pa-
tre. z venit in mundū: iterū relinquo mundū z vado ad
patrem. ¶ Si queratur verum canō debeat dici tar-
de vel cito. i. an sacerdos debeat multum morari in ca-
none vel non. Dicendum est q̄ sacerdos d̄z cum bona
maturitate. z cum magna attētiōe dicere oīa verba ca-
nonis nōtū debet: ibi multū morari ne musce venientes

nota

Capitulum .xl.

Id est dyabolice tērationes pdāt suauitatē vnguenti. l. suauitatem huius sacramenti. qz volūtas hoīs muta- bil ē z nūq̄ i eodē statu permanet iō sub figurā ei⁹ fu it dictū filius israel qz cōderēt agnū paschālē festināē

¶ Notādū autē quod missa nūq̄ dz dici sine lumine. z hec de ritu misse dicta sufficiant.

¶ Ca. xl. de defectibus qui possunt occurrere in missa.

Ubi maius periculū intēditur: ibi pleni⁹ est p̄sulz- adum. Et qz in celebratione misse nisi debito modo fiat imminet maximum periculū. iō de defectibus qui p̄sūt in missa p̄tingere. debz summopere precauēri z si p̄tiganz sunt vt melius poterunt corrigēdi. p̄sūt er- go defect⁹ eē in missa ante p̄secrationē vel post cōsēcra- tionem: vel in ipsa consecratione. Ante consecrationēz p̄sūt eē defect⁹ si nō ministratur debita materia puta si loco vini ministrat aq̄. vnde pone quod sacerdos v̄lmi- nister qui seruit sibi in missa posuit in calice aquā cre- dens esse vinū albi: quid debet facere sacerdos. Dicen- dum est quod sacerdos aut p̄cipit istū erroē ante con- secrationē vel post. si aſi p̄secrationēz dz aquaz eūcere z vinū miscere cum aqua. z p̄t peragere misterii suuz Si autē aduertit post cōsecrationē corporis. aut aduer- tit anteq̄ sumat ip̄m aut post si ante dz miscere vinūz cum aqua in calice. z re icipere ab illo loco. Similimō zc. z p̄sequi vsq̄ ad finē. Si autē percipit post sū p̄tio- ne corporis dz administrare vnā hostiā nō cōsecratā z ibi ponere vinum cum aqua in calice z reincipere a p̄ncipio canonis secūdū q̄sdā: tñ credo quod sufficerz reincipere ab aliquo loco canonis. Lōcantes z perficere misterii suū. et si dicas qz iste forte nō p̄cepit ip̄z erroē donec sumpsit aquā q̄ locovini fuit posita i cal- ce: z sic non ē ieiun⁹ z sic vt videt nō dz celebrare i isto

De defec. q̄ p̄nt occur. In m̄l. Fo. xlvj

casu Dico q̄ hoc est tenēdū p̄ regulā ḡnālī q̄ q̄sūncōz
circa vñā materiā sunt duo p̄cepta: forti⁹ magis obli
gat: nō circa celebratiōē nūsse sunt duo p̄cepta vñū
q̄ nūssa dicat a ieiunio: aliud q̄ sac̄z p̄ficiat. i. q̄ cele
brans semp̄ cōsecret sub vtraq̄ specie. s. panis ⁊ vini.
Cōstitat aut̄ q̄ p̄ceptū de itegritate sac̄i forti⁹ est q̄
p̄ceptū q̄ sumatur a ieiunio cū istū respiciat essent
tiam sac̄i ⁊ istud eius v̄sum quare ḡnālīz iste sum̄
p̄ferit aquam ⁊ nō sit ieiunio tū dz facere sicut dictū est
supra. s. q̄ habeat hostiā nō cōsecratā vinū ⁊ aquā ⁊
rencipiat a p̄ncipio canonis. vel ab illo loco. Cōdicā
tes. ⁊c. ⁊ sic totū p̄sequat vsq̄ ad finē Sz si ille q̄ m̄s
nūstrat vinū nō apposuit ibi aquā in calice quid agen
dum est in hoc casu? Dico si sacerdos p̄cipit istud ate
cōsecrationē sanguinis dz ponere aquā in calice. ⁊ sic
p̄secrare. Si aut̄ p̄cipit post cōsecrationē sanguinis dz
se p̄teriri de negligētia ⁊ p̄teriri ⁊ p̄cedere i m̄ssa. qz v̄
nū est p̄p̄ua materia hui⁹ sac̄i ⁊ nō aqua vt dictū est
supra. debet tamē admisceri ex quadam congruitate.
¶ Sed quid si sacerdos aduertat venenum esse im̄s
sum in calice. vel araneā vel muscam ibi cecidisse nun
quid debet sumere? Certe ḡtūm ad venenum vel ara
neam dico q̄ nō ne calix vite fiat calis mortis sz san
guis iste debet poni inter reliquias in aliquo vase m̄
do ⁊ apto cū aliqua scriptura notificāte ibi esse sāgu
nem xp̄i ⁊ q̄ nō sumat ab aliquo. qz sp̄ibus illis est
ad m̄rtū venenū. Et si sacerdos nō sūsp̄erit corp⁹ xp̄i
dz p̄dere aliud vinū i calice cū aq̄ ⁊ recipere ab illo lo
co. Si mō ⁊c Si aut̄ iā sūsp̄erit corp⁹ xp̄i dz h̄e aliā
hostiā nō cōsecratā. vt dictū ē. Quātū ad muscā ⁊ dīco
q̄ p̄pter muscā nō dz dimittere q̄n sumat nō t̄ncredo
q̄ d̄at tr̄ āsglutire muscā vt dicit qdā sz sufficit q̄la

Capitulum. xi.

uetur et lotio sumatur: et si timeatur de vomitu cedat
aliquid prohibens vomitu. et musca coburaf. et cinietis
sacrario referuetur. Et idē dico de aranea. s. q. dz p̄bu
ri et cinis in sacrario referuari. ¶ Sed pone q. qñ sacer
dos eleuat hostiā appeat tibi spēs pueri v. carnīs qd
faciet? dico aut appet ita oib⁹ aut sacerdoti tñi aut po
pulo tñi: si appet oibus ita. s. p̄plo sacerdoti dñit effūdite
preces ad deū. vt reuertatur in spēs panis. et si fiat dz
sumi. s. n̄aūit dz haberi alia materia et cōsecrari. si autē
nō apparet sacerdoti sed populi tñi. debz sumi a sacer
dote. ¶ Sed quid pōt cōtingere et calix cadat a san
guis effundat. qd ergo agendū est? Dico q. qd sit agē
dū in hoc casu edoceat in quodā decreto publico. x̄p̄e i
quo dī sc̄i: si per negligētā aliqd stillauerit super ter
ram: lingua lambatur. et tabula seu terra radatur et in
igne p̄sumat. et cinis intra altare abscondatur et sacer
dos. xl. dieb⁹ peniteat. si super altare stillauerit calix for
beat minister stillam et tribus diebus peniteat: si vsqz
ad tertiu lī. hēu stilla puenit. ix. dieb⁹ peniteat. si ad
quartū. xx. diebus peniteat et lintheamina q̄ killa p̄in
gerit. tribus vicibus abluat minister calice sumpto. et
aqua ablutionis sumatur in aliquo vase iuxta altare
recōdat. Si quis per ebrietatē vel voracitatē eucharī
stias euomerit si laicus est. xl. diebus peniteat Licetis
vero/monachi/ diaconi/ vel p̄b̄yteri. lxx. diebus peni
teat. ep̄i aut. xc. Si vero infirmitatis cā euouerit. vii.
diebus peniteat. Ista h̄itur de cō. di. ii. Si p̄ negligē
tiā. et c. Si quis p̄ ebrietatē. Et materia illius vomit⁹
dz accipi. et p̄buri. et cineres iuxta altare recōdit. Que
pn̄a dz esse ista. Dicūt aliqui q. oib⁹ diebus illis pn̄ie
debet ieiunare pane et aq̄ et cessare a cōtione. Allicūt
q. sufficit q. faciat aliquam abstinentiam et dicat aliq̄s
orationes. ¶ Sed pone q. aliquis sacerdos induas

De defec. q̄ pos. occur. in mss. Fo. xlviii.

se ad celebrandum: et postq̄ processit ad missam: recolite se aliquo peccato mortale commisse de quo non fuit confessus vel recolite se fuisse excommunicatum quod faciet si procedat: videtur peccare mortaliter. quia iudicium sibi manducatur bibit. si autem ex toto dimittat magni scandalum in populo generat. Dicunt quidam quod talis sacerdos non debet dicere verba consecrationis. sed simpliciter hostiam debet sumere. sed istud non est verum. imo erroneum. quia talis deum illuderet faciendo irreuerentiam sacro et populum deciperet. quia faceret eum idolatrare. Item habetur de cele. c. de hoie. Et ideo dico quod si iste sacerdos non possit dimittere missam absque scandalo sufficit quod doleat et peniteat et pteratur de peccato suo. doleat etiam quia tarde penitet et proponat ptereri quia potest habere oportunitatem et consecrari in nomine domini quia in isto casu summus sacerdos. scilicet deus absoluit eum. Et sic quidam dicunt simile esse in his excommunicatis. credo quod in isto casu si sacerdos non processit ad consecrationem debet dimittere fingendo se esse infirmum. vel habens aliquam necessitatem legitimam. vel si non potest dimittere doleat et peniteat et proponat et faciat se absolutum. et credo quod quantum ad illud peccatum est absolutus a summo sacerdote scilicet a deo. et hoc est quantum ad culpam. Quantum autem quantum ad penam irregularitatis sit absolutus non determino quo ad nunc. ¶ Sed pone quod sacerdos omiserit aliquid de verbis canonis. nunquid debet ea repetere? Dico quod autem habet conscientiam probabilem quod dimisit aliquid de verbis et si debet ea repetere. potissime si habeat conscientiam de verbis consecrationis. quia non intelligitur iteratum. quod dubitatur dimissum supple probabiliter. vel nescitur esse factum. ut dicitur de pte. di. iiii. c. Cum nulla. extra de presb. non baptisato. c. ventēs. Sicut ut credo sacerdos habet istam intentionem: si dixit ista verba non intendit

Lapſulum. xl.

do ea repetere cum intentione consecrandi: sed si non dixi dico ea ar. cp. de bap. et ei⁹ effectu. c. ii. vbi dicitur. Si tu es baptizatus ego non te baptizo: sed si tu non es baptizatus ego te baptizo In nomine patris &c. propter autem leuiter scrupulosa conscientiam non debent iterari huiusmodi verba id sacerdos debet multum recollectus et attentus quod dicit verba hec. Sed pone quando sacerdos celebrat faciendum signa cum hostia forte propter frigus vel ex inadvertentia: vel propter aliquid aliud cadit hostia in sanguinem quid debet fieri? Dico quod debet eam hostiam dimittere nec extrahat eam inde: sed sumat eam cum sanguine: quod signa et fractiones que sunt cum hostia magis sunt in significationem quam sunt de essentia missae. ¶ Pone etiam quod propter frigus sanguis congeletur in calice quid agendum est? dico quod tunc sacerdos debet tantum epalare. id est anhelare in calicem quod liquat: tamen credo quod tutius est quod calix in uoluerit in panis calidis. et si non proficeret ponat in aqua calida et feruet: cauendo tamen ne aqua subiret. ¶ Sed pone quod quando sacerdos dicit missam mouit vel percutitur aliquid qua infirmitate: ita quod non potest finire missam quod agendum est? Dico quod circa istam materiam est una ratio generalis quod semper ille qui dicit missam debet perficere et sumere illud sacramentum si potest: si non potest alius debet sumere et perficere loco eius. In proposito ergo dico quod aut sacerdos mouitur vel impeditur ante inceptionem canonis aut post: si ante non est curandum. si post aut ante consecrationem: aut post: si ante alius sacerdos debet se induere et incipere ubi dimisit: sed si moriat vel impediat post consecrationem: alius sacerdos debet supplere illud quod remanet et suscipere factum. Sed pone quod mouit postquam supererit corpus si ante consecrationem sumat sanguinem. In isto casu dico quod alius sacerdos debet sumere sanguinem et complere officium missae. Sed pone quod mus

vel aliqua alia bestia sumpserit spēs cōsecratus. quid agendū est? Dico q si possit extrahi ille spēs ab illo animal: illud aial dz aperiri z spēs ille reuerēt in sacratio reponi z aial p̄buri. z cineres intra altare recōdi.

¶ Sed pone q sacerdos tāto tpe referuauit illas species q tā sunt pu trefacte z corrupte. quid faciendū est d istis speciebus? Dico q illud in ista materia habendum est priora generali q ta ndiu manet sub istis speciebus corpus z sanguis xpi q̄diu sub iplis maneret substantia panis z vini ante cōsecrationē. z tā cito corpus z sanguis desinunt esse sub istis speciebus q̄ cito d sineret ibi esse substantia panis z vini z ideo si ille species ventrent ad tāta corruptionem q substantia. Et s apparentia panis z vini sub eis non maneret nec possit et remanere. iā ibi non est corpus nec sanguis chūsti. iō nō deberent sumi vt consecrate. sed sacerdos post q̄ i missa sūpsit corp⁹ xpi sumat eas reuerenter. s3 vt nō p̄secratas. Si aut nō venerint ad tantā corruptionē qui sub eis possit manere: z maneret substantia panis z vini. dnt sumi p̄secrate. ¶ Sed quid si ex illis speciebus corruptis sint vermes ḡnati. qd dz fieri ex illis s̄ mibus? Dico q debent p̄buri z cineres intra altare recondi. z sacerdos ex cuius negligētia istud accidit dz grauit̄ puniri. iō sacerdos dz cauere ne nimis longo tpe referuet eucharistiā. z qd nō fuet eā i loco nimis hūido. ita qd ille spēs possit de facili corrūpi. hęc circa eucharistie sacm̄ z ei⁹ ministrū ac ornamenta p̄scripti simplici ac breuē. vt simplices i talibus certitudinē tnuenirēt z i aliis q̄ lōgū tractatu z exigunt dare eis occasio cogitandi dubitandi z interrogandi

¶ Tractatus quintus prime partis principalis est de sacramento ordinis

Capitulum. f.

Ordinē in principio huius libri positum p̄se-
quendo. Dico de sacris q̄ producant promo-
uent & conseruant hominē in inē spūali que
sunt bap̄tismus / confirmatio & eucharistie sa-
cramentum. dicendum est nunc de sacris que si ho-
mo occiderit factū vt refurgat. Et ista sunt p̄nia que
sanat hoīes a pctō. & extrema vnctio q̄ sanat reliquias
peccatorū. Unde quoniam in secūda particula hui⁹ li-
belli auget de confessionum audientia & p̄narū īpos-
itiones. ideo tractatus de sacramēto p̄ntē vsq; t̄c̄ dis-
feretur ne sepe eadez iterare oporteat: qz etiā dignus
d̄z precedere minus dignum cum sacramētū ordina-
tus sit & dignius sacro extreme vnctionis. Ideo prius
dicendū est de sacramēto ordi-
nis. Quā conferre sacm̄ ordinis de iure & regula-
riter pertinet ad solos ep̄os. qui vnctionē q̄ eos edocet
seste beato iohanne recipiunt. Ideo circa materiam
sacri ordinis pauca dicam cum factos ac venerabiles
ep̄os in patres ac d̄nos sicut habeo habere desiderem
in magistros: veruz quia sacerdotibus omnib⁹ tota eo-
rum p̄tās in collatione ordinum tribuit. ideo aliqua d̄
sacro ordinis expedit eos scire que sub breui compen-
ditio p̄prehendaz: & hec quo ad nunc ad quinq; reducti
p̄nt de quibus per ordinem est agendū. p̄mo qd̄ sit or-
do. scdo quot sunt ordines. tertio ū in quolibet ordine
imprimatur caracter. quarto in quo casu imprimatur
caracter. quinto que requiruntur in suscipiente ordi-
nes

¶ Ca. i. quid est ordo.

Ordo ab hugone d̄cto victore sic describit̄. Ordo
est signaculum quoddā i quo & per qd̄ sp̄itua⁹
p̄tās seu offm̄ tribuit ordinato. & ponit̄ ibi p̄tās quo
ad ordines p̄prie dictos: sed officium ponit̄ ibi quo ad

De sacramento ordinis.
ordinis communiter dictos.

Fo. 117.

Cap. II. quod sunt ordines.

In numero ordinum diuersificantur doctores cano-
niste et theologici: doctores ei canoniste dicunt quod
sunt nouem ordines. scilicet presbiteratus / ostiarius / lectoratus
eporci / stat / accollatus / subdiaconatus / diaconatus / presbiter
teratus / et episcopus. et forte ratio quod mouet eos est. Quod in cum
quolibet ordine tribuatur spiritualis potestas vel officium:
ibi est spiritualis potestas et spiritualis ordo: scilicet in episcopo
paru tribuitur spiritualis potestas: et in presbiteratu spiritualis officium
ergo episcopus est spiritualis ordo: et etiam presbiteratus: ut
ergo ecclesia militans respondeat triumphanti sicut
enim in triumphanti sunt nouem ordines angelorum
ita in militanti sunt nouem ordines ministrorum: et est
satis apta congruentia. Doctores vero theologici multi et
quod plures ex eis tenent quod non sunt nisi septem quare
ponunt quod presbiteratus non est ordo nec episcopus ut sic
septiformi gratie spiritus sancti correspondant septem
ordines. Quicquid sit de hoc satis puto quod presbiteratus
non sit ordo: sicut nec tonsura: de qua magis uide-
retur quod presbiteratus cum conferat a simplici sacerdote: tonsura
autem tonsura ordinarie ab episcopo confertur. unde dicunt doctores
tonsura non est ordo sed dispositio ad ordines: dispositio
fito inquam non est necessitatis sed congruentie. De episcopo
et eorum sit spiritualis ordo dubito: id dimitto istud deter-
minandi maioribus. Verum autem theologia in. iii. suo dicit quod ordo
tripliciter dicitur. Quomodo est nomen officii: et sic presbiter-
atus est ordo. Secundo modo est nomen dignitatis: et sic episcopus
est ordo. Tertio est nomen cuiusdam spiritualis potestatis
et sic non sunt nisi septem: et isto modo non potest concordari do-
ctores. Quia autem sufficientia istorum septem ordinum
conteritur a doctoribus sic habetur omnis ordo ideo dicitur ordo / quod

Idem pu.

g i

Capitulum.iii.

ordiat^r ad corpus xpi put i sacro eucharistie pte
 z scdm q dicit brūs aug. secūdū q magis accedit ad
 sacm eucharistie ordo dī maior: z dignior. Potest er-
 go aliquis ordo ordinari ad corp⁹ xpi. psecrandum z
 sic est pbratus cui⁹ est corp⁹ xpi psecrare. vñ ad ipsuz
 psecratum pplo min: strādum. z sic est diaconat⁹ cui⁹
 officiū erat antiq⁹ sanguinē xpi pplo dispēare. vñ bt
 beatus laurenti⁹ beato scto. Nunquid degenerē pro-
 basti cui pmissisti dñici corporis z sāguinis psecratio-
 nem: vel ordiat ad materiā de qua pñicitur ipsū cor-
 pus xpi pbr̄ytero presentandā z sic est subdiaconat⁹
 cuius est pñem calicem cum vino z aqua preparare
 vel ordinat ad hñoi materiā ad altare apportandā
 z sic ē accolitat⁹ cui⁹ est pñidē cum pane z viceolos
 cum vino z aqua ad altare portare vel ordinatur ad
 dyabolum effugandū ne homines a susceptione hui⁹
 sacramēti impediāt z sic est exorcistatus: cui⁹ ē demo-
 nes adiurare. vel ordiat ad dignos i ecclia admissen-
 dum z indignos excludēdum: z sic est ostiariatus cu-
 ius est ostium ecclie custodire: ne indigni intrent vñ or-
 dinat ad ea q de xpo in hoc sacro pñento i veteri testa-
 mento dicta erant proponendū. z sic est lectoriatus
 cuius est prophetias veteris testamenti legere. Et sic
 habetur numerus z sufficientia septem ordinū pprie
 dictoz. Ihoz autem ordinum quidā vocantur mino-
 res non sacri. s. lectoriatus/ostariatus/exorcistatus/
 z accolitus. Alii aut tres. s. subdiaconatus/ dia-
 conatus/ z pbr̄yteratus vocantur maiores. z sacri

Capitulum.iiii. si in quolibet ordine
 imprimatur character

Alm secūdū q dctm fuit supra qñ agebatur q sa-
 cramentis in generali character sit quedam pote

Ras spiritualis per quā recipiēs sacramētum impi-
 mens caracterē potest facere vel recipere aliquid spi-
 rituale quod nō potest ille qui non recipit huiusmodi
 sacramētū ⁊ cum quilibet recipiens ordinem possit fa-
 cere aliquid spirituale: qđ nō potest facere ille qui ca-
 ret illo ordine sicut presbiter potest cōsecrare qđ non
 potest facere ille qui nō est p̄sbyter ⁊ sic de aliis ideo
 in quolibz ordine imp̄mitur caracter. ¶ Et si dicas
 qđ non ordinat⁹ pōt facere ea que sunt ordinis sicut
 non accolitus potest portare p̄ridem cū pane ⁊ uiceo-
 los cū uino ⁊ aqua ad altare: ergo non opz qđ i quoli-
 bet ordine imp̄mitur caracter Dico qđ nō obstat: qđ
 s̄m qđ communiter d̄ illud possum⁹ quod de iure pos-
 sumus. Nullus autem de iure potest facere ea qđ sunt
 ordinis nisi sit ordinatus. Notandum qđ caracteres
 omnium ordinum p̄supponūt caracterem baptisma-
 lem: cum baptismus sit ianua ⁊ fundamentū omnium
 sacramentorū. Ubi secū dū aplm. Ubi fundamentū nō
 est superedificari non pōt. Idco nullus nisi sit bap-
 tizatus non potest esse capax hui⁹ sacri. extra de presby-
 tero non bapti. c. vniens. ¶ Sed nūquid caracterem i-
 us ordinis p̄supponit caracterem alterius ordinis
 id est vtrū ille qđ non est subdiaconus possit ordinari in
 diaconū vel non diaconus in p̄b̄m. Dico qđ de necessi-
 tate caracter vnius ordinis non p̄supponit caracte-
 rē alteri⁹ ordinis: vñ subdiacon⁹ pōt ordīari in dia-
 conū: ⁊ nō diacon⁹ pōt ordīari in p̄b̄m: s̄z nō debeat: s̄mo
 de rigore iuris d̄z depōi si ex malicia vel ignorātia ali-
 quē ordinē p̄terminerit: s̄z ex licētia ep̄i imposta ei p̄i-
 tētia p̄ eo qđ sic negligēter vel ignorāter egerit mediū
 ordinem p̄mittēdo poterit p̄moueri interim a sup̄-
 ois ordinis executiōe suspens⁹. ¶ Quidē B̄eg. gra-

Capitulum lliii

datim est ad ordinēs accedendū. nam casum appetit
qui ad summi loci fastigia post positis gradibus querit
ascensum. xl viii. di. Sicut olim extra de clerico p saltū
promoto. c. vnico. ¶ Sed nunquā character ordinis pre
supponit primam tonsurā vel characterem confirmat
onis licet hugo dicat q nullus nisi habeat primam tō/
surā potest ordinari i sacerdotē ar. xl. di. sicut. Tamē
doctores theologi cōter dicūt r tenēt q character or
dinis non presupponit de necessitate primā tōsurā: nec
etiam p̄firmationem immo non tonsuratus vel nō con
firmatus potest ordinari lz non debeat. Dictū est em̄
supra q prima tonsura est dispositio ad ordines p̄gruē
ti: tamē non necessitatis. Notandum tamen secundū
illos qui ponūt q ep̄atus est ordo q character ordinis
ep̄alis presupponit characterē sacerdotale: q nō sacer
dos nullo modo potest eē ep̄iscop⁹: r istud videtur sen
tire illud cap. extra de excessu presbyterorū: cap. ex lit
teris. Ordo enim sacerdotalis est quasi substantiale
fundamentum ordinis ep̄iscopatus

¶ Cap. iiii. i quo actu i quolibet ordine imprimitur character
¶ Iste q in quolibet ordine imprimitur character videtur
¶ Est in quo actu imprimitur i quolibet ordine. est scien
dum q cū i sacramento ordinis character sit res r sacra
mentum op̄z q ad impressionem characteris p̄currant
duo q requirantur in omni sacro. s. aliquid visibile: vel
sensibile signum qd est materia facti: r aliqua v̄ba de
terminata que sunt verba sacramenti. In actu ergo i
quo imprimitur character in sacramento ordinis op̄z
q sunt ista duo. s. traditio alicuius instrumenti deputa
ti ad executionem illi⁹ ordinis r prolatio aliquorū ver
borū. In ordine ergo sacerdotii imprimitur character
sc̄bz sanctū. Tho. in traditione calicis cū pane r vino

Que requiruntur in susci. ordinis. Fol. 11.

Et in prolatiōe verborū que tūc dicit ep̄s. s. accipe p̄tā
tem cōsecrandi. &c. Alii dicūt q̄ in vnctione manuum
sibi impūitur caracter: p̄mū tñ reputo ver⁹. in dya-
cono impūitur caracter i traditiōe libri euāgelioꝝ
cū verbis ad hoc deputatis Subdiacono in traditiōe
calicis. tñ sine pane & vino p̄ q̄ differt a sacerdote cul
traditur cū pane & vino. Accollito vt quidam dicūt in
traditione cādelabru. Tho. tñ dicit q̄ in traditione vt
ceoli: & istud reputo verius: qz vicecolus direct⁹ respi-
cit eucharistiā q̄ cādelabru. Exorciste impūit in tra-
ditione libri exorcismoꝝ. Lectori in traditione libri re-
ditionū prophetarū. Historio in traditione clauis eccle-
sies: ita q̄ in quolibz ordine dicant simul cum traditi-
one instrumenti verba ad hoc deputata qz sine p̄bis
ill nichil fieret. Credo ē q̄ nō sufficit q̄ ep̄s porrigat
h̄mōi instrumenta: immo opz q̄ ordinandus t̄gat ea
corporaliter cū istud videantur sonare verba q̄ p̄fert
ep̄s dū porrigit h̄mōi instrumenta. Unde dicit accipe
ideo aduertat circa hoc quilibet ordinandus

Ca. v. q̄ requirunt in suscipiente ordies.

Quoniam s̄m p̄h̄m act⁹ actiuoꝝ sunt i patiente. &
disposito. Ideo vt ordines digne suscipiantur.
Sciendū q̄ ad hoc vt ordies rite legitie & digne reci-
piant in ḡnali quattuor req̄runt. **P**rimū sexus de-
bit⁹. s. q̄ sit mascul⁹ vñ mulier nō possz ordiari necpos-
set recipere caracterē alicui⁹ ordinis clerical. Tñ di-
cit. Amb. sup eplam ad thimo. vt h̄f di. xxiij. Mulier
xxiij q. i. Mulierē. extra de sen. ex. De montalib⁹ Rō
aūt quare mulier nō p̄t recipere caracterē alicui⁹ ordi-
nis est. qz x̄ps fuit institutor hui⁹ sacramēti q̄ nō p̄mo-
uit aliquā mulierē ad aliquē sacrū ordinē. I3 c̄i b̄tissi-
ma virgo maria dignior & excellētior fuerit vniuersis

Capitulum. v.

aplis: nō tñ illi: sed istis clauces regni celoy p̄m̄isit. ex-
tra de pe. 7 re. cap. 1. Houa quedā. Et si forte i aliq̄ ca-
pitulo mulier inueniat vocari diaconissa vel presbyter-
ra: intelligēdū est q̄ illa vocatur diaconissa supra quā
fundabatur aliqua benedictio: rōne cuius cōsequēbat̄
aliquod bñficiū vel officium sp̄iale: sicut forte legen-
di omelias in matutinis. vel aliquid aliud quod nō h̄
aliis monialibus. p̄resbytera autem vocatur: q̄ scdm̄
morem p̄uinitie ecclesie erat vpo: p̄resbyteri vel forte a
liqua vidua de rebus ecclesie curam habēs ad instar
matrisfamilias vocabatur p̄resbytera. Et ita sunt ex-
ponēda oia capla q̄ loquūt̄ de ista materia. ¶ Secūda
q̄d requiritur est etas legitima. Circa q̄d ē sciēdū q̄ h̄oo
crozes canonū mltas faciūt restrictiones circa istā ma-
teriā: tñ videm⁹ n̄ris t̄pib⁹ ad sacros ordines p̄mouē-
ri pueros 7 imberbes. imo videm⁹ aliquos ad dignita-
tes 7 p̄sonat⁹: ac etiā ad ep̄atū 7 cardinalatū infra tē-
pus taxatū ad subdiaconat⁹ susceptionē p̄motos. q̄d
q̄ sit ex dispensatione sedis aplice. q̄ sp̄s sancto regitur
nō d̄z ab aliquo reprobari. Istud tñ regulariter ē tenē-
dū q̄ nisi in fauorē religionis fiat null⁹ d̄z p̄moueri ad
subdiaconatū: nisi attigerit vicessimū annū. nec ad or-
dinem sacerdotii nisi attigerit vicessimū quintū annū.
¶ Credo tñ q̄ dñi ep̄i p̄sūt in his dispensare: 7 dispēnsant
quotidie prout ecclesie necessitas q̄ non h̄z legē. extra
de re. iu. Qd̄ nō est licitū: q̄ in oib⁹ istis debet attendi.
¶ Tertū q̄d requirit̄ in suscipiēte ordinēs: est morum
honestas. Cū ei porte dignitatū vel ordinū infamibus
vl̄ suspectis patere nō debeāt. lxxx. dif. ex. de re. iu. c. re-
latum. sup oia requir̄ i p̄mouendo ad ordines seu ecclesie
sticas dignitates q̄ sit bone fame. 7 honesta in morib⁹
vita. Cuius autē cōditionis sit 7 quos mores debeat

nota

Que requiruntur in susci. ordinibus. Fo. III

habere promouendus ad sacros ordines ofudit ap[osto]l[us] i
epistola ad thimo. 7 in epistola ad tytū. v. dicit. **Op[er]e
ep[iscop]i esse sine crimine vnus vxoris virū. sobrium pri-
dentem/pudicū hospitalē. doctorem/ non violentum
non neophytum: non litigiosum. sed modestū non cupi-
dum domi sue bñ presidētē. Et 3 ista auctoritas vide-
atur intelligi de ep[iscop]o. tñ s[ecund]o Augu. 7 amb. extēdēda est
ad alios ordines. lxxiii. di. cognoscam⁹. Notandum
autē q[ue] de singulis p[ar]tibus i auctoritate p[re]dicta m[en]-
ta essent dicēda: tñ q[ui] requirēt magnū tractatū q[ui] su-
p[er]iciali[ter] transeūdo pauca dicā. Vt autē sine crimine q[ui]
nō est intelligendū de oi crimine cū nemo sine crimine vi-
uat. Et vt ait h[ic]. i. ad thimo. iii. c. Res pene p[er]tra-
turam est. vt aliquis sine peccato sit. 7 ideo intelligen-
dum est sine pctō enormi. mediocri. nocturno. 7 vulgari
so. Sed existens in pctō mortali quocūq[ue] siue occulto
siue manifesto peccat mortaliter recipiēdo sacros or-
dines. sicut recipiēdo alia sacramenta. xl. dist. Multū
pcy. dist. Illud. xi. q. iii. Audi. ideo quilibet d[icitu]r cōstitit
an[te]q[ue] recipiat sacros ordines. Secūdo dixit vn⁹ vxor-
is vir. 7 istud ē intelligēdū negatiue. i. nō plurimū. lxxxi
dist. p[ro]posuisti q[ui] si intelligeret affirmatiue seq[ue]ret q[ue]
virgines 7 q[ui] nullā habuissent vxorē non possent pro-
moueri q[ue] est absurdū. Et loq[ui]tur ap[osto]l[us] s[ecund]o morem p[re]-
mitiue ecclesie i qua licitū erat ordinatos vnā habere
vxorē. dūmodo habuisset ipsaz virginem. nō autē nō
est licitū cum votū castitatis sacris ordinibus sit āne-
rum. De bigamis autē quare nō promoueat[ur] 7 quid
est bigama 7 quot modis cōtrahatur quod adnūc ta-
ceo. q[ui] excedit metas huius tractat⁹ Alie autē condi-
tiones. s. sobriuz prudētē. 7c. satis sunt notē. ideo de e-
is nichil dico. ¶ Notādū autē q[ue] i diuersis capitulis**

nota

Capitulum. v.

decretorum & decreta. cum colliguntur alie conditiones que
debent esse in ordinando. scilicet q non sit sollemner penitus. no
curialis: no seruus seu ad rōcina obligat: no corpore
viciatus non illegitime/ aut de presbytero nat: non
dicitus/ no in egritudine baptizat: no pegrin: no igno
tus/ no minoris etatis. De quolibz istoz. p se. q exigeret
maiores tractatum q presens opusculum exposulet.

Quartū quod requiritur in suscipiente ordines est
puta litterarū. vbi pmouēd: ad sacros ordines/ v: ad re
gimē altarum debet habere noticiā sacre scripture ad
alias informandas. Et propter hoc statutū ē vt in ec
clesiis metropolitanis teneantur doctores theologie.
& q c. erici exēites prouinciaz ad audiēdū theologiā
pceptiant integre stipedia sua. & si no sufficiant eis ec
clesia d: eis prouidere & ministrare necessaria/ extra
de magistris. quia similit. Debet etiā habere peritiā
sciētiarum secularium: & hoc ad eruditionem vt possit dī
scernere verum a falso: & per eas habere auditum ad
theologiā: ideo statutū ē vt teneant mgsri liberaliū a r
tū in singlis ecclesiis cathedralib: & l. aliis q: suffice
re pnt facultates q earū dō ecclesiaz clericos: & alios se
culares paupes gratis instruat p p qd competēs bñ
ficiū magistro in ecclesia assignabitur. extra ca. palle
gato. & intelligēdo de sciētis sermocinalibus. scilicet gram
matica/ logica/ & rhetorica/ & maxime de grammatica:
quia qdruatales scie. scilicet arismetica/ geometria/ musica/
& astronomia parū aut nichil faciūt ad scias pietatis
vt ait ihero xxvii. di. Si quis grāmaticā. De hoc scz
quam debēt hī sacerdotes: requirere supra in prohe
huius tractatus. & licet multa alia circa materiā scī
ordinis possēt dici: tamen ista sufficiant ostium ad hoc
q presens libellus exposulat.

Tractatus sextus prime partis principalis est de sacramēto extreme unctionis.

Ca. i. que est eius materia.

Nunc de sacramento extreme unctionis dicendum est. Circa quod consideranda sunt septem. Primo que est eius materia: secundo que est eius forma tertio quis sit eius minister quarto quis sit eius effectus. quinto quibus debet fieri. sexto in quibus partibus corporis debet fieri. septimo utrum debeat iterari. Materia huius sacri est oleum oliuarum ab episcopo benedictum. et ratio huius est institutio Christi que instituit ipsum fieri in oleo. quoniam misit apostolos ungeri infirmos oleo et sanare eos. et huic concordat promulgatio sancti Jacobi dicentis. Infirmum quis ex vobis inducat presbiteros ecclesie: ut orant super eum ungentes eum oleo sancto. Sciendum autem quod quando in scripturis scriptis inuenitur simpliciter oleum debet intelligi de oliuarum: quoniam illud simpliciter est oleum: alia autem non sunt fuerunt inuenta propter defectum illius: sicut oleum nucis oleum lini et similia. vel propter aliquam medicinam sicut oleum amygdalarum et similia. Ratio autem congruente quare tale oleum est materia huius sacri est: quia propter huius olei maxime conuenit effectui huius sacri: id enim oleum mitigatum dolorum id ponitur in vulneribus. Quoniam ille samaritanus infudit oleum in vulneribus sauciati viri dei in Luca. Sed effectus huius sacri est mitigare dolores spirituales et corporales ut dicitur. Notandum insuper quod ad hoc quod oleum sit propria materia huius sacramenti: oportet quod primo sit ab episcopo benedictum. et istud inuenit beatus Jacobus quoniam sic dicit ungentes cum oleo sancto. i. sanctificato. Ratio autem quare oportet quod sit sanctificatum posita est in tractatu de confirmatione. ca. ii.

Ca. ii. de forma extreme unctionis.

nota

Hocima huius sacramenti sunt verba que dicit sacerdos qui ungit infirmum. scilicet ista. Per istam unctionem et suam plurimam misericordiam indulgeat tibi deo quicquid deliquisti per visum et auditum. et cetera. ita quod in ista forma tangit spiritus sanctus sacri. De qua dicit infra quod ager de eius effectu. et est sciendum quod differentia est inter formas aliorum sacramentorum et istius. quod forme aliorum sacramentorum sicut Ambrosium sunt indicatiue. ut patet discurrendo per singulas. sed forma istius sacramenti est operatiua ut patet aspicienti. Hoc dicitur quod in missali Ambrosiano iueitur ista forma. Ingo oculos tuos vel aures tuas. et cetera. Et per istam unctionem. et cetera. de hac autem non est curandum sed forma qua videtur romana ecclesia est obseruanda. Sed quare in forma istius sacri romana ecclesia magis videtur verbo operatiua quam in aliis formis? Dicitur est quod istud est quod videtur dicitur infra istud sacramentum non debet dari nisi propinquis morti qui iam sunt in recessu. ideo sicut mors est quod illis qui sunt in recessu. operatur salus. ita ecclesia in ista forma operatur salutem recedentibus ab hac vita.

¶ Ca. iiii. de ministro extreme unctionis.

Minister huius sacri est presbyter et non alius. unde non minus nisi sit presbyter potest ministrare illud sacramentum quod per predicta auctoritate beati Jacobi. Infirmus quis ex vobis. et cetera. cuius ratio est. quod ille qui habet dispensare sacra cor potest presbyter ministrare. opus quod habeat potestatem supra corpus christi verum sicut iste est solus presbyter quare solus presbyter habet ministrare illud sacramentum. Nec est istantia de baptismo. quod baptisimus est sacramentum maxime necessitatis. ideo opus quod habeat ministrum maxime coeque. vide de hoc supra de baptismo. c. iiii. Et ratio autem oporteat quod sint plures presbyteri. vel sufficiat unus. Videtur ex auctoritate allegata quod debeant esse plures. quod dicit presbiteros in plurali. Tho.

sunt in. iiii. suo vñ dicere q̄ si nō p̄sit haberi plures sus-
 ficat vnus cum ministris: a tñ q̄ semp̄ p̄sbyter d̄z in-
 ungere ⁊ dicere verba. Et si ante q̄ p̄cecerit moriat̄ vñ
 impediatur: alius d̄z p̄ficere q̄d̄ remanet. sc̄z residuum sa-
 cramenti h̄iōi extreme unctionis. Et hec sufficiant
 p̄o presentī.

Ca. iiii. de effectu extreme unctionis.

Effectus istius sacri est iste: sicut enī est in infir-
 mitate corporali: ita suo mō d̄z eē ī infirmitate sp̄sua
 li. In infirmitate aut̄ corporali sic est q̄ posito q̄ aliquis
 sit curatus ab infirmitate adhuc q̄dam debilitas cor-
 poris pueniens ex primitiua infirmitate remanet. iō ī
 diget duplici medicina. Una que sit egritudinis sana-
 tiua vel expulsiva. alia que sit debilitatis q̄ remanet
 reparatiua. Sic est sp̄sualiter. Infirmitas enī sp̄sualis
 est pct̄i. vñ p̄s in p̄sona peccatoris. Miserere mei d̄s
 qm̄ infirmus sum. Medicinā aut̄ sanatiua istī infir-
 mitatis est p̄sua. sed post q̄ homo sanatus est ab ista ī-
 firmitate. adhuc remanet in eo q̄dā debilitas sp̄sua
 lis. ⁊ cōtra istam infirmitatem ordinatur istud sacm̄.
 Cui effectus istius sacramēti est sanatio istī debilita-
 tis sp̄sualis est ei alī effect⁹ q̄z p̄ ip̄m peccata venialia
 ⁊ etiam mortalia oblita remittuntur ⁊ gratia habita
 augetur vel noua cōfertur. intellige si digne suscipiat̄
 est ⁊ alius effectus: q̄ si sit expediens aie suscipientis
 sanitas corporalis sibi restituit virtute istī sacri. proba-
 tur omnia predicta per auctoritatem iam dictam. Ya-
 co. v. c. Infirmitat̄ quis ex vobis inducat p̄bros ecclesie
 ⁊ oriatur super eum ungentes eum oleo sancto: ⁊ alle-
 uabite eum dñs a languoribus suis. ⁊ si in peccatis sit
 dimittentur ei.

Ca. v. quib⁹ d̄z dari sacm̄ extreme unctionis.

E predicta auctoritate colligit qd istud sacfz nõ
 dõz dari nisi firmis. qz dõ Jacobi v. Infirmatur
 quis zc. non aut quibuscũqz infirmis: s; solũ illis qui
 sunt in periculo z sunt propinqui morti q cũ deuotio
 ne ante petierãt istud sacfcm: posito etiã q sint freneti
 ci. Cum em istud sacfcm sit sacramētũ exēctũ non de
 bet dari. nisi exēctib; / vel illis qui parati sunt ad exē
 tum huius vite.

CLa. vi. in quibus partib; corporis dõz fieri sa
 cramentum extreme vnctionis.

Quia purgata materia dõz medicina applicari p
 ticule patienti: tõ materia pcti purgata p peni
 tētia istud sacfcm qz est medicina ptra debilitatē dereli
 ctã ex pctõ vt dictũ est dõz applicari mēbris que sũt oz
 gana sensũ p q morbus pcti in aĩam intrat. Quĩ sa
 cramento isto dñt inũgi oculi / aures / os / nares / man;
 pedes / z renes. ita qz ad oculos dicat. Per istã sc̃tãz
 vnctionē. z p suã piĩssimã miã indulgeat tibi dõz qz
 quid peccasti p visũ Ad aures p auditũ ad os per gu
 stum: ad nares per odoratũ: ad manus p tactũ. ad pe
 des per gressum. ad renes per ardorem libidinis pre
 mittendo in singulis. Per istã sc̃rã m vnctionem. zc
Sed qd fiet de ceco natiuitate q nõ peccauit per
 visum: vel de surdo a natiuitate qui nõ peccauit p au
 ditũ: vel de claudo qui nõ peccauit p gressũ nunqd dõz
 inũgi in istis mēbris: Dico qz sic qz lz secus nõ pecca
 uerit vidēdo: tñ forte peccauit. iordinare visũ appetē
 do. Et idē dico de surdo / z claudo. Et essio ē qz qz
 aliqs nõ haberz oculos vl̃ alta mēbra i qb; sit vnctio d
 beret inũgi in locis circũuicinis pp̃ rōnē iã dictam.

CLa. vii. vtrum extrema vnctio
 debeat iterari.

Quoniam in isto sacro non imprimatur caracter manifestum est quod istud sacrum potest iterari cum homo possit multoties ad mortem infirmari. Utrum autem in eadem infirmitate possit multoties inungi? Dico quod infirmitatum quedam sunt brevis terminationis: sicut sinochia vel, causo. &c. Tamen si recidivaret aliquis cum recidivum sit alia infirmitas a priore: in recidivo potest iterari inungi: alie sunt infirmitates diurne. sicut tussis/febris/ethica. &c. quod durant per annum et plus: et sic cum in talibus infirmitatibus homo possit multoties venire ad punctum mortis in talibus posset istud sacrum multoties iterari. Et ista est sententia sancti Thome. i. iiii. Dicit tamen quod si inveniatur sententia alicuius doctoris in contrarium quod non ordinat eam. Illud autem quod dicitur quidam quod ille qui fuit infirmus si curetur quod non debet se postea balneare est quedam fatuitas: quod sequitur quod episcopus cuius caput fuit inunctum crismate non debet lavare caput cum eius unctio sit dignior ista: tamen quoniam aliquis infirmus inungitur debet esse ibi aliquis minister qui cum stupa abstergat locum unctionis et postea illa stupa debet comburi.

Tractatus. vii. prime partis principalis est de sacro matris montis.

Capitulum. i. quid sint sponsalia

Exposito cum dei adiutorio tractatu ista cramentis que generant/vegetant/nutritur promouent et reparant hominem in vita spirituali restat tractandum de sacro quod producit et generat eundem in eadem et vita corporali. scilicet sacro in frionu. **Q**uestio. 2. de libello iste exponitur per simpliciter quod non sunt in iure tam canonico quam civilium mulatum puecti. Allegationes vero quorumcumque multorum turu: tam de iure canonico quam de iure civili que in ista materia plusquam in precedentibus tractatibus adducuntur ne simpliciter et minus puectis confusionem inducant ab huiusmodi al

Capitulum.ii. r. lll.

legationib⁹ q̄tū potero abstinere cū simplices h̄mōs
allegationes nec legere nec itelligere sc̄rēt. Qm̄ autē
sc̄dm̄ ph̄m̄ dispositio p̄cedit formā sic sponsalia p̄ce-
dūt matrimoniu. iō p̄mo de sponsalib⁹ est agendum.
Circa sp̄salia ergo cōsiderādā sunt quib⁹. P̄mo qd
sūt sp̄salia: r̄ vnde dicant. Sc̄do qualiter cōtrahantur.
Tertio in qua etate cōtrahi p̄t. Quarto q̄s sit ef-
fect⁹ sp̄saliū. Quinto q̄bus casibus dissoluiuntur sp̄s-
salia. Sponsalia sunt futurarum nuptiarum p̄missio
ex qua diffinitione q̄ cōis est canonistis et legistis
patet q̄ sponsalia debent p̄cedere matrimonium sic
ut p̄cedens futurum. dicuntur autem de sponde-
cōdes quod idem est q̄ promitto promittis.

¶ Capi. ii. qualiter contrahuntur sponsalia.

Contrahunt autē sp̄salia quatuor mōis. vno mō
nuda p̄missione. sicut. qm̄ dī. accipiā te i vxorez: r̄
accipiā te in virū. Sc̄do mō datis armis sp̄saliū pu-
ta pecunia vel aliq̄b⁹ aliis reb⁹. Tertio mō anuli sub
arratiōe. r̄ istud dī vulgariter de sp̄satio / s; pp̄ue sub
arratio nūcupat. Quarto mō steruente iuramento
ita tñ q̄ sp̄ sint verba de futuro: vt dictū est / q; si essent
verba de p̄senti / tā nō essent sp̄salia sed matrimonium.

¶ Ca. iiii. in qua etate contrahuntur sponsalia.

Quoniam post septēniū. i. post etate septē annorum
tā pueri q̄ puelle incipiūt h̄re discretione q̄ req̄-
runtur in sp̄saliib⁹ p̄trahēdis / iō post septēniū possūt
contrahi sp̄salia. Si vero ante septēniū ipsi vel
parētes eorū vice r̄ nomine ipsorum sponsalia p̄trahāt
nichil agunt nisi dū venerit ad septēniū incipiant
eis placere extunc valent / ita q̄l; sponsus non cogno-
scat eam carnaliter / consanguineam tamen eius non
poterit habē i vxorem nec ec̄tra. Et nota q̄ etas cō-
trahendi matrimonium ap̄ta puelle est. xii. annorum

In puero vero. xliii. Et si ante p̄trahant nō est metri
monitū: s; t̄m sp̄salia nisi fuerint etate nubili. Vel ita
p̄opinqui q̄ possint carnaliter commisceri cum tunc
etate m̄ videatur malicia supplere.

¶ Ca. iiii. quis sit effectus sponsalium.

Sponsalia p̄trahunt duobus modis. q̄nq; enim
p̄trahūt sub p̄ditione q̄nq; pure si p̄trahāt p̄di
tione apposita p̄t esse multis modis. q̄m aut p̄ditio ap
posita est possibilis / aut impossibilis / aut necessaria
Si sit impossibilis. puta si diceret p̄trahā tecum si d̄
gito tetigero celum. Si sit necessaria. puta si dicat con
trahā tecum. si sol ouat cras: vel aliquid aliud simile
Iste p̄ditioes d̄nt haberi p̄ adiectis. i. non appositis.
Si aut p̄ditio sit possibilis aut est honesta aut inho
nesta. si sit honesta. puta q; d̄t p̄trahā tecum si p̄ me
voluerit: vel si dederis michi centum marcas. si cond̄
t̄to non impleat non tenet in fr̄onitū cōsummare donec
p̄ditio fuerit ad̄pleta. ēt si i cōtrahēdo sp̄salia fuerit
appositū turamētū: z illud itellige sp̄ nisi carnalis co
pula fuerit subsecuta iter eos q; tūc d̄t vey in fr̄onit
um iter eos esse q̄m v̄ cōditionē recessisse. Si p̄o cond̄
ditio sit inhonesta z sit cōtra nat̄az z substantiā mat̄rio
ni. puta d̄t. contrahaz tecum si procures tibi venena
sterilitatis: vel si p̄o pecunia adulterandam te tra
das: vel donec inuentam aliā pulchriore. Ista cōditio
viciat contractum: ita non sunt sponsalia nec mat̄rio
nium. Si p̄o p̄ditio sit inhonesta non tamen est cōtra
naturā in fr̄onitū: puta q; dicit p̄trahā tecū si hoiem
infeceris vel furtū feceris. z similia. Ista p̄ditio p̄o nō
adiecta d; h̄ri: z est abiicienda. z tenet sponsalia. Mo
tandū tū q; l; d̄ctm̄ sit q; sp̄salia possūt contra h̄i sub

Capitulum.v.

condicione pmissæ pecunie/nō tñ pōt pmissi pecunia
p moduz penez si pmissa fuerit nō tenet pene pmissio
nec pōt repeti vt si dicat sic. Nisi ptrahā tecū dabo tibi
centū marcas nō eualet p̄dino p̄ne cū ūbera debe
ant esse cōiugia. ff. de ver. obi. l. tu a. c. de sponsalibus
velut. Si autē cōtrahant sponsalia pure. i. sine cōditōe
z sint ambo apti ad matrimonium cōtrahendum z in
sponsalibus contrahens interuenerit iuramentū sūt
cōpellendi per excoicationē p̄summare m̄fimonū nisi
forte timeat de v̄roucidio: vel de alio aliquo periculo
s̄ si alter eoz cōtraxerit cū alio p̄ ūba de p̄iti unūget
ei p̄nia de periurio z fide mentita: et absoluetur ab ex
communicatione. Si autē non interuenerit iuramentū
monēdi sūt m̄fimonū cōsummare nō cogendi: qz inui
te nuptie malos cōfueuerūt h̄ere erit. xxx. q. u. c. i. z. ii
Si autem neuter est in etate nubile tenet expectare do
nec veniant ad annos etatis legitimos ad cōtrahēduz
matrimonū. z idēz dico si vnus est in etate legitima
alius non: quia ille qui est in etate legitima debet expe
ctare alium: vel si semutuo absoluerint poterunt iudi
cio ecclesie separari.

Cap. v. quibus casibus soluntur sponsalia.

Ex quo sponsalia semel cōtracta sunt sp̄ ligāt: ita
qz si cōtrahant sp̄salia postmodū cū alia r̄nō sit
p̄cessū ad carnalē copulam cū illa sc̄da/cōpellendus
est redire ad primā: si vero cognouerit carnalē sc̄da z
cū iam m̄fimonū dicat dz cū sc̄da maneret nō redire
ad primā. Soluūtur autē sp̄salia in octo casibz. p̄m̄
mus est si alter eoz vult trāstire ad religionē: qz pōt fa
cere altero iuito: etiam si fuerit m̄fimonium p̄verba
de p̄iti cōtractū d̄m̄nō nō fuerit p̄ carnalē copulā cō
summatū. Et ille qui remanet in seculo remanet abso

lutus: et hoc quando alter fuerit professus in religione
 habetur iste casus extra de pueri. iugia. c. ex publico
 extra de spon. duoz. l. 3. preter solitum. Secus casus est
 quando sponsus non inuenitur. quod se transfert ad aliam regio-
 nem tamen prius recepta penitencia de iurio vel fide men-
 tita aut non seruata: si per eum steterit matrimonium
 quominus fuerit. plurimum habet iste casus extra de
 spon. ca. illis autem Tertius casus est si alter eorum
 post tracta sponsalia incurrit lepra vel paralysim: aut
 oculos/manus/pedes/vel nasum amiserit: vel quicumque
 sibi turpi euenerit ponit iste casus extra de iur. le pro-
 for. c. licteras de iuramento. c. Quae ad modum Quar-
 tus casus est si superueniat affinitas: puta si sponsus
 cognouit sanguineam sponse vel econuerso Et ad
 hoc probandum sufficit sola fama habetur iste casus
 vii. q. iij. Quidam desponsauit extra de san. et affi. cap.
 Super eo Quintus casus est si mutuo se absoluerit
 habetur iste casus extra de spon. c. preterea. quidam
 tamen non recipiunt istum casum unde dicitur quod ista
 decretalis allegata non est decretalis: vel quod loquitur
 de promissione preparata. Septus casus est si alius eorum
 fuerit fornicatus habetur iste casus extra de iureiu.
 c. quemadmodum. Septimus casus est quando sponsus
 de facto cum alia vel sponsa cum alio contraxerit: per
 verba de presenti vel per verba de futuro: et sequatur car-
 nalis copula: tunc soluiuntur sponsalia propter maius
 culum seu pactum superueniens: sed debet agere prius
 deperiurio vel fide mentita. ponitur iste casus extra
 de sponsa. cap. Consiliuisti. de sponsa. cap. Tua nos.
 Octauus casus est quando minor ad etatem legitimam
 venit et petit absolui a vinculo sponsalium et dari sibi
 licentia nubendi alibi. habetur iste casus extra de spon.

Capitulum. l.

Ipse. c. de illi s. r. c. a nobis Nota qd oēs illi casus p̄ter
pr̄imum qm̄. s. alterum eorum vult intrare religionem
intelligendi sunt de sponsalibus v̄ futuro q̄ de r̄ pp̄rie
dñr̄ sponsalia. Nota etiam qd in duobus casibus p̄di-
ctis ipso iure soluuntur sponsalia. s. qm̄ intrat religio-
nem. r. qm̄ contrahit matrimonium cum alio vel cū a-
lia: i. ceteris vero casibus solvenda sūt p̄ iudiciū eccl̄ie.

Sequitur secūda pars septimi tractat⁹ p̄nc p̄
tis principalis que est de matrimonio

Et a quid est matrimoniū r̄ vnde dicatur.

Quis tractatū est de sponsalibus dicen-
dum est de matrimonio. Circa quod consi-
deranda sunt octo. Primo quid est m̄ri-
monium r̄ vnde dicatur Secūdo q̄l̄ cō-
trahit m̄rimonium. Tertio qm̄ r̄ vbi r̄ q̄
bus p̄bis fuit institutū Quarto q̄ fuit cā-
l̄stitutiōis m̄rimonii. Quinto q̄ p̄t̄ p̄trahere m̄rimoni-
um. Sexto quot modis d̄r̄ m̄rimonii. Septimo quot sūt
bona matrimoniū. Octavo q̄ impediūt matrimoniū
m̄rimonii a doctorib⁹ sic diffinit m̄rimonii est viri r̄
mulieris legitia p̄fectio id est iudicā vite p̄suetudine r̄
retinens nō aut̄ d̄r̄ viri r̄ mulierū nec viroz r̄ mulieris
q̄ nec vnus vir plures mulieres. nec vna mulier plēs
viros h̄re p̄t̄. Dicit̄ indiuiduā vite. r̄c. hoc est q̄ neuter
abiq̄ p̄sensu alii⁹ p̄p̄t̄nētiā p̄t̄erit vel ofoni vacare
r̄ q̄ inter eos. dū viuunt remanet vinculum cōiugale
Al̄r̄ diffinit m̄rimonii sic est viri r̄ mulieris coniunctio
vite cōis p̄fortium diuini r̄ humani iuris cōicatio. d̄r̄
aut̄ m̄rimonii de mat̄ matris r̄ unio munis. vñ ma-
rimonii est q̄l̄ matris munium. i. offiū. q̄ dat mulie-
rib⁹ eē m̄res. vel iō magis denoiatur a matre q̄ a pa-
tre. q̄ eī⁹ offiū magis apparet i m̄rimonio q̄ offiū viri.

¶ Cap. ii. qualiter contrahitur matrimonium.

Solo autē cōsensu cōtrahit̄ m̄rimoniū q̄ si sol⁹ de-
sit cet̄ a et̄ i s̄o coitu celebrata frustrā ex q̄ ei per
verba de p̄nti viri cōsentit maritali affectu i mulierē: z
mulier i virū sine s̄bis cōsuetis: vt si vir dicat accipio
te i meā vxorē: z vxor r̄ideat accipio te i virū meū. Et
si vir dicat volo te de cetero h̄re in vxorē: z ipsa respon-
deat volo te de cetero h̄re in virū vel quibuscūq; aliis
verbis v̄l signis exprimat̄ cōsens⁹ nati ē m̄rimoniū z
verū n̄ si loq̄ p̄nt cōtrahētes verba sūt necessaria q̄ntū
ad cōsiliū cōsensū mutū cōtinētia vel exprimentia.

¶ Ca. iii. qñ z vbi z qb⁹ s̄bis fuit institutū m̄rimoniū.

In paradiso terrestri fuit m̄rimoniū institutū z a s̄
pct̄n. Quib⁹ autē verbis fuit institutū. Dicit̄ ali⁹
q̄ q̄ illis ver. Ge. ix. Crescite z multiplicamini z replete
terram. Sed istud nō credo verū. fuerunt enim illa ver-
ba poti⁹ benedictio nubentium. vñ dico q̄ verbis ade-
p̄pheticis ore prolatis fuit institutū: dñs d̄r: nunc oser-
offibus meis z caro de carne mea propter hoc dūmittet
hō p̄sem z m̄sem z adheret vxori sue z erunt duo i
carne vna. Tūde de hoc supra in sacramētis i ḡnali. c. i.

¶ Ca. iiii. que fuit cū institutione matrimonii.

De sunt cāe p̄cipales institutionis m̄rimoniū hz
sunt m̄lte sc̄darie. P̄ia tñ p̄cipalis cā est susce-
ptio prolis: z p̄pter hāc cām instituit dñs m̄rimoniū
in paradiso a s̄ pct̄n̄ in p̄cios parētes qb⁹ dixit Gen. ix.
crescite z mul. zc. Sc̄da cā est vitatio fornicationis. et
ista cā hz locū post pct̄n̄ z de ista d̄r a p̄ls ad cor. vii. c
propter fornicationē vitā dā vniūsq; vxorē habeat z
vna q; virum suum. cause secundarie sunt multe. sc̄s
licet pacis reformatio: pulchritudo vxoris: diuitie et
scientia: ita tamen q̄ p̄cipalis intentio eorum quē

Capitulum. v. r. vi.

cōtrahūt nō ferat ad ista. s3 ad duo pma pncipalia.

Capitulum. v. qui possūt cōtrahere mrimoniū
Abntis hō q pōt p̄sentire i p̄iugalē effectū r car-
nalē copulā exercere nisi exp̄sse phibeat pōt cō-
trahere mrimoniū / q̄ p̄sentire pōt: q3 i3 puer ifra eta-
tem illegitimā p̄stitut⁹. hoc ē ifra. xiii. annū r puella
ifra. xii. Dicāt verba apta ad mrimonium contrahēdū
q̄ p̄sentire nō p̄nt nullū est mrimoniū. ex. de spō. c. tue
fraternitati. Sifr ille q̄ insan⁹ est. vel furiosus i3 dicat
p̄ba req̄sita ad mrimoniū p̄trahēdū nō contrahit. q̄a
p̄sentire nō pōt. xxx. q. ii. Heq̄ furios⁹. Et hoc ē verus
q̄dū est i furia cōstitutus. qm̄ aliqui habeat lucida i-
terualla: r aliqñ redit ad sanā mentem nubere pōt. et
testari. r oīa que alij p̄nt pōt r ipse facere vt. C. de co-
di. l. nec codicillos. vii. q. i. q̄uis. Dico ēt q̄ carnalē cop-
pulā. p̄t exercere. qm̄ ille q̄ caret p̄ga virili. v̄l v̄trog⁹
testiculo: v̄l q̄ est naturalr frigidus cōtrahere nō pōt.
ex. de frigi. r malef. c. q̄ sic. Dico etiā nisi exp̄sse phib-
eat. q3 edictū de mrimonio p̄trahendo est prohibito-
riū: sō oīs. cui nō prohibet p̄trahere pōt. ex. de spon. c.
Cum apud sedem. Phobibent ei aliqua p̄p̄t votum.
r etiā p̄p̄t ordinē: r ita i alius impedimentis de quib⁹
dicit infra. **N**ota q̄ mrimonium pōt cōtrahi inter
absentes p̄ pcuratores sicut factū fuit iter regez vi-
gariē. r dominam albam fillam regis francie.

Ca. vi. quot modis d̄r matrimonium

Mrimoniū d̄r mltis modis. Itaz aliud ē legitī-
mū: aliud clādestinum. Mrimoniū legitīmū est
qu ab his q̄sup seias hūt p̄tatem vxor. petiit a parenti-
bus spōsat. r legit⁹ dotat: ac a sacerdotib⁹. vt mouit ē
benedicif r a paranymp̄his custodit ac solēniē accipi-
tur r tam intelligas q̄ sine istis solēnitatibus non pot

sit esse verū infimonū. S; sicut est aliis sacramētis
 q̄ qdā sunt de necessitate sacri: qdā autē de solēnitāte
 tm̄. ita in infimonio qdam sūt p̄tinetia ad sbāz mat̄i
 moniū: sicut p̄sensus p̄ v̄ba de p̄nti exp̄ssus ⁊ iste sol⁹
 facit infimonū. Quedā autē sunt ad solēnitatē ⁊ deco
 rē sicut solēnitates p̄dicte sine quibus ē infimonū ve
 rū ⁊ legitimū q̄tū ad p̄tutē q̄uis nō q̄tū ad honesta
 tē. Clauēstinū infimonū est q̄i fit sine solēnitatib⁹
 p̄dictis. Et qui sic p̄trahunt exponūt se magno peri
 culo. Possēt em̄ alter alteruz dimittere. q̄i vellet ⁊ de
 facto cuz alio vel alia cōtrahere ⁊ sic i adulterio ma
 nere. Unde talib⁹ cōsulēdū ē in foro cōscie vt de nouo
 in sacre ecclesie p̄trahāt. Itē infimonioꝝ aliud est iū
 tātū. aliud p̄fectū siue cōsumatū p̄ carnalem copulaz
 iūtatū vero p̄ verba de p̄nti. Notādū t̄i q̄ infimo
 nium potest eē p̄fectū duob⁹ modis. Vno mō scititate
 alio modo signatiōe. Matrimonii ergo pōt eē p̄fectū
 scititate añ carnalē copulā. vñ Aug. ad quādā q̄ siml
 ⁊ semel cū marito suo votū emiserat castitatis dē sic
 inter cetera. Nō q; temperabatis pariter a cōmixtio
 ne carnali ad marit⁹ tu⁹ desiderat eē: imo tāto facti⁹
 coniuges manebatis. q̄to sanctiora concorditer pla
 cida seruabatis. S; infimonū nō est p̄fectū signatio
 ne ante carnalem copulaz. Cōiunctio enī corporis viri
 ⁊ mulieris signat cōiunctionem diuine nature. ⁊ hūa
 ne in p̄sona filii dei. Vide de hoc supra de sacramētis
 ḡnali. c. i. Et sic soluit ista q̄stio vtrū inter bt̄issimam
 virgīnē mariā. ⁊ ioseph fuerit p̄fectū scititate infimo
 nium. D̄r em̄ q̄ fuit p̄fectū scititate. s; non signatione
 Quidā dicunt infimonium iūtatū p̄ sp̄salia de futu
 ro ratum per cōsensum de p̄nti cōsumatū ⁊ per car
 nalem copulā. Item matrimonioꝝ aliud est legitimū

Capitulum. vii. r. viii.

z nō ratū: aliud ratū z nō legitimū: aliud ratū z legitī-
mum. Matrimonū legitimū z nō ratū est inter fide-
les. Et dī legitimū: qz legali institutione z prouincie
morū nō cōtra iustionē dīi cōtrahit: s; nō est ratū: qz
sine fide sit. vii. Aug. nō est ratū cōiugū qd sine deo est
Matrimonū ratū z nō legitimū est qd sit inter fide-
les psonas: sed sine debita solēnitate cōtrahit. Matri-
monium ratum z legitimum est qd int legitimas z fi-
deles cū debita solēnitate est contratum.

Ca. vii. quot sunt bona matrimonii.

Bona m̄imonii p̄ncipalī sūt tria. s. fides: p̄les z
biacm. Fides attēdit ne post vinculū cōiugale cū
alio vel alia coeat. Scd: n i ple vt amē suscipiat / r re-
ligiose educat. Tertū i factō: vt cōiugū nō separatur
Et nota q duo p̄ia bona q̄sq; sunt i m̄imonio: q̄sq;
nō. Tertū vero inseparabiliter adheret matrimonio.

Ca. viii. qd in se cōtinet. xvi. ca. est de impedi-
entis matrimonii.

Impedimēta m̄imonii sūt. xii. q̄ impediūt m̄imoni-
um cōtrahēdū z dirimūt iā cōtractū. Si ei ip̄a ē
aliqd t̄pōr p̄cedāt m̄imonū cōfessū cōiugale excludūt
Si nō sequant m̄imonū nullū p̄tāt impedimētū sicut
p; p̄ ista exēpla. furios⁹ si p̄ cōtrahere m̄imonū si tū
postq; cōtraxerit efficiat furios⁹ nō p̄ hoc soluit m̄i-
monium. Itē q̄ h; vtrūq; testiculū sectū. i. euulū non
p̄t cōtrahere m̄imonū si nō postq; cōtraxerit sciderit
nō p̄ hoc soluit m̄imonū: z ita itelligēdū est de ali-
is impedimētis m̄imonū. q̄ i his p̄sib; cōtinent. Erros
cōditio / votū / cognatio / crimē cult⁹ / disparitas / vis / os-
do / ligamē / honestas. Si sis affinis si forte coire neq;
bis hoc faciēda vetāt: cōnubia facta retractāt. Hic
autē ista. xii. impedim. x. a q̄ impediūt m̄imonū cōtrahēdū z

dirimūt iā ptractū. Sūt alia q̄pediunt p̄trahēdū s; nō dirimūt ptractū. s. i. p̄s feriat; et i. d. i. c. t. eccle. p̄s Eccle vetitū nec nō i. p̄s feriat; ista vetāt fieri p̄rait tūt fetā teneri. Que et qualiter intelligi dēant dicēdū est de vno quoz eoz.

Cl. i. de impedimēto erroris
Umeratis oib; impedimētis erroris: dicēduz est de quoz i. p̄oz et p̄mo de impedimēto erroris p̄sone q̄ ex sui natura nō ex i. s. titutiōe eccle mfontalē consensum excludit: qm̄ q̄ erat nō p̄sentit. vt. ff. de iud. om. i. u. l. vi. p̄per errozē et errātū volūtas nlla ē. vt. C. de iu. et facti. i. gno. l. cū per testametū. et l. nō: idcirco. vñ sic vir vel mulier erret in m̄. onio p̄trahendo nullū est cōsensus q̄ solus facit m̄fontium. Nota tñ triplex pōt esse error circa p̄sonā. Unus ipsius persone vt si d̄ pe tro credat q̄ sit guillerm; errat circa p̄sonā. Ali; est error fortune vt si de pau pere credat q̄ sit diues Ter tius est error qualitatis: vt si de ignobili credat q̄ sit nobilis: vel de corrupta q̄ sit virgo. mō error persone impedit m̄fontiū vt si credēs p̄trahere cū petro cō trahat cū guillermo: vel credēs p̄trahere cū martha p̄trahit cū maria nullū est m̄fontiū. Error aut̄ q̄lita tis et fortune nō ipedit m̄fontiū p̄bi ḡfa. Aliquis p̄trahit cū aliqua credēs eā eē virginē vel filiā regis: et tñ ip̄a est corrupta vel filia rustici tenet m̄fontiuz vel credit cōtrahere cōdūite et cōtrahit cum paupe te net m̄fontiū. x. i. q. i. c. Dis ita. et

Cl. i. de impedimento conditionis.

Umeratis oib; p̄ditionis i. t. r. o. d. u. c. t. u. est ab eccle sia in fauorē libertatis. et de hoc breuiter ē teneu dum q̄ si libera p̄trahat sc̄iſter cū seruo v̄l liber cum ācilla tenz m̄fontiū iter eos. Si vero libera p̄trahat cum seruo ignoranter: qz credit ipsū esse liberum. Vel

Capitulum. lvi. et lviij.

liber cū ancilla: qz credit eā esse liberā nullū ē infimo-
niū inter eos si hoc ignorā ter egerit: nisi post qz alit no-
uerit cōditionē alteri⁹ cō talē cōsentiat i cū vel eā ver-
bo vel facto. vel carnali copula. Nota tñ q error dete-
rioris cōditionis iterumit infimoniū ptra hēdū rōditimit
iā cōtractū: nō aut error paris vl melioris vt si seru⁹
cōtrahat cū serua quā credit eē liberā vl cum libera
quā credit eē seruā qz nō decipit nec hz qd obiciat ei.
¶ De cōditionib⁹ appositis i infimonia. vide suprade
spon. c. iiii. qz idem est iudicium hic et ibi.

¶ Ca. iiii. de impedimento voti.

Circa impedimētū voti nota q intelligit de voto
cōtinentie siue d̄voto castitatis. Circa qd notādū
q duplex est votū cōtinentie. Itā qdā est simplex: ali-
ud solēne. Votū simplex l̄pedit infimoniū cōtrahēdū
sz nō dirimit iā cōtractū. quō aut votū simplex sit solē-
ne lz oli alcatio fuerit iter doctores: tñ hodie ē decla-
ratū p dñm Bonifaciū. viii. ex. devoto r̄voti redē. c. vii.
co. li. vi. vbi d̄ q votū solēnsat q̄tū ad dirimendū infi-
moniū duob⁹ mōis. Vno mō p susceptionē sacri ordi-
s. subdiaconat⁹/ diaconat⁹/ r̄ p̄byterat⁹. Aliomodo p
cōfessionē exp̄ssam vel tacitā factā alicui de religio-
nib⁹ approbatis. p̄moti ergo ad sacros ordies r̄ religi-
osi nō p̄t cōtrahere infimoniā. Nota penale istitutio-
nē i cōstitutionib⁹ dñi clemētis pape cōtra religiosos
cōtrahētes infimoniū de facto. s. q̄ t̄ exercitati r̄ irre-
gulares: nec p̄t cū eis nisi p sedē aplicā dispensari.

¶ Ca. iiii. de impedimēto cognationis carnalis.

Cognatio est triplex: qdā est carnalis: qdā spūal.
r̄ qdā legalis. Et pmo videndū est de cognatio-
ne carnali q̄ naturaliter alias p̄cedit: r̄ ista vocat con-
sanguinitas. Quidēdū ē ergo qd est cōsanguinitas r̄ vñ

dicat qd est linea p̄sanguinitatis/quot sūt linee/quot grad⁹/ et quo cōputant et vsq ad q̄ gradū m̄fimonuū phibeat. Consanguinitas est vinculu p̄soarū ab eo/ dē stipite descēdētū carnali ppagie p̄tractū. Stipitā dico illā p̄sonā a qua aliqui duxerūt originē sicut adā fuit stipes cay n: et enoch et eoz q̄ descēderūt ab eis. dicitur autem p̄sanguinitas a cō q̄s ē simū et sāguis q̄si cōem sanguinē h̄ites v̄l de vno sanguine p̄cedentes. A linea est ordinata collectio p̄sonarū p̄sanguinitate cō iunctarū ab eodē stipite descendentū diuersos gradus cōtinens. A linee sunt tres. s. ascendentiū/ descendentiū et transuersaliū. p̄tia. s. ascendentiū est illoz a q̄b⁹ traxim⁹ originē: sicut pater/ mater/ au⁹/ aua/ pau⁹/ p̄aua ab au⁹ ab aua. Scda. s. descendentiū est illoz q̄ duxerūt originē a nobis/ sicut fili⁹/ filia/ nepos/ neptis/ p̄nepos p̄neptis/ abnepos abneptis. Tertia est transuersaliū sive collateralū. et ista ē quib⁹ nō duxim⁹ originē nec ipsa nobis. vt frater soroz fili duoz fratrum qui dicuntur patruels filii duoz sorozū qui dicūt consobrini et eoz filiū et nepotes vsq ad quartū gradum nomināt ista. xxxv. q. v. p̄ vno gradu. ¶ Et nota q̄ due linee descendentes faciunt vnā lineā transuersalē. vt p̄ in hoc exēplo filii duoz fratrum attinent sibi linea transuersali et quilibz ipsoz i recta linea descēdit ab auo eoz cōi q̄ fuit stipes cōis a quo traxerunt originē. et sic de oibus aliis est intelligendū. Itāc ergo dicēdū est quid sit gradus. p̄ vno quo sciendum q̄ aliter cōputāt gradus canoniste et aliter legiste. Itāc s̄m canonistas due p̄sōe i linea trāsuersali faciūt vnū gradū s̄z h̄z legistas quēlz p̄sōa faciūt vnū gradū vt puta duo fratres sūt in vno gradu p̄iōscōz canonistas qui scdm legistas sunt in duobus et sic de similibus. Sed qz istud parū

Capitulum llii.

aut nichil facit ad ppositum. id dimittat & videamus
 qd sit gradus. Gradus est hitudo distantiu personar
 qua cognoscit quota gnationis distatia due psona iter
 se differunt. Gradus itaq; in linea ascendenti sic com
 putant. Pater & mater sunt in pmo gradu. Au⁹ au
 sunt in secundo. pauus pava i scio. abauus abaua in
 quarto. Indecedenti aut sic coputant: filius & filia
 sunt in pmo gradu. nepos neptis in scdo: p nepos p
 neptis in tertio. abnepos abneptis i qrtio. In trasuer
 sali vero linea coputatur sic. Duo fratres sunt in pmo
 gradu filii duoz fratru i secundo. nepotes eoz i d. s. duo
 rum fratru i tertio. p nepotes eoz i d. em in quarto vl
 tra que gradu nulla computat hodie cofanguinitas
 vel prendit quatu ad matrimoniu i pediedu lz antiq
 tus protenderetur vsq; ad. vij. gradu. Quidedum e igi
 tur fm ista doctrina qualiter cofanguinitas coputa
 da est inter aliquos. Lu em vis scire de aliquibus pu
 ta de bartholomeo & de bertha quoto gradu cofangu
 nitatis attinent sibi. accipe aliquem cōem si pte a quo
 abbo traxerūt originē verbi grā. Petrus gnauit iaco
 bum & iohannē q fuerūt fratres ecce primus gradus
 vel si non pōt scire qs sit pater eoz dices. Iacobus. &
 iohānes sunt ftes q vt dictū est faciunt pmū gradum
 & hoc ideo dico: q; fratres sunt sp ponendi i pmo gra
 du: sicut frater & soror & due sorores. Pcedere ergo i
 pputatiōe Iacob⁹ & iohānes fuerūt ftes q vt dictum
 est faciūt pmū gradu. Iacob⁹ gnauit adreā. ecce secū
 dus gradus adreas gnauit philippū. ecce tertio gra
 dus. Philpp⁹ gnauit bartholomeuz. ecce qrt⁹ grad⁹
 de quo nūc agit. Abodo reuerte ad iohāne q fuit fra
 ter iacobi: & pcedere sic. Iacob⁹ & iohānes vt dictus est
 fuerūt fratres Iohannes genuit Thomaz. ecce scdo

gradus Thomas genuit bert hā de qua nunc agitur
 ecce tertius gradus. vides ergo quod bartho. & berthā
 sibi attinēt ex vna pte in tertio gradu: & ex alia i quar
 to: & hoc loquēdo vsualiter: qz sim veritatē nō attinēt
 inter eos. Illud idē faciendū est de illis q̄ magis vel
 min⁹ vicin sūt in cōsanguinitate: dicēdo tales & tales
 attinent sibi in tali gradu. Et q̄ ita nūerandi sūt gra
 dus nūerande p̄sone colligitur expresse ex illis dua
 bus decretalib⁹. extra de consan. & affi. c. tua nos. & ex
 tra de testib⁹. Licet qdē s̄z pone q̄ due p̄sone atti
 nent sibi ex vna pte in scdo vel in tertio gradu: & ex al
 tera in quinto: nunquid poterunt cōtrahere infimo
 rum in inter se? Dico q̄ sic: qz semp stādum est remotio
 ri p̄sone in consan. & affi. extra de consan. & affi. In
 ter. In hoc cā casu remotior p̄sone existit extremitas
 cōsanguinitatis. vñ non attinent sibi ex quo cōsanguī
 nitas est inter eos extra quartum gradum cōsanguī
 nitatis inclusiue: qz sicut antiquitus: oīs cōsanguī
 nitas t̄minabatur in septimo gradu: ita hodie i quarto ter
 minat. Ex predictis patet q̄ omīs consanguinitas i
 pedet & dirimit matrimonū vsqz ad quartū gradū cō
 sanguinitatis inclusiue: & nō vltra. Et intellige i trāf
 uersali linea: nō autē in ascendenti: qz in illis i infini
 tum extendit consanguinitas inclusiue: sed i transuer
 sali vsqz ad quartum gradum protendit consanguini
 tas: & non vltra: quāsi dicat q̄ quintus gradus ape
 rit portam ad matrimonium.

¶ Ca. v. de cognatione spiritali.

Ullo de cognatione carnali videndū est de cogna
 tione spūali vnde videndum est quid sit cogna
 tio spiritalis: & quot sunt eius species / et quomodo

Capitulum v.

Impedit infirmitas: et in quibus sacramentis contrahit
cognatio spiritualis est propinquitas pueniens ex sacra
menti datione vel susceptioe. verbi gratia Sacerdos bap
tizat puerum tu suscipias eum: vterque vester est pater spiritualis
pueri et estis compadres prout legitur. iii. qu. ii. Omnis.
Species cognationis spiritualis sunt tres. Prima dicitur compa
ritas. secunda paternitas et ista attendit inter illum qui suscipit
et eum qui suscipitur. tertia dicitur fraternitas
et ista attendit inter filium tuum spiritualem. et filios
tuos carnales. Copaternitas dicitur a eo quod est simul et pa
ternitas quasi simul vel cois paternitas. Nam vnus com
pater spiritus est spiritualis et alius carnalis. Restat ergo videre quid
iuris de matrimonio talium. et primo de copaternitate.
Notandum ergo quod duplex est copaternitas quod quidam est di
recta. scilicet illa que ego contraho per me ipsum et illa impedit infir
mitas. vel si ego suscipio filium berthe mulieris. vel ipsa meum
nunc poterit eam habere in uxorem. et si accipio eam separan
dum est infirmitas. Ita dicitur extra de cognatione spirituali. c.
Veniens. Alia dicitur copaternitas indirecta siue emergens
scilicet illa quam vnus coniugum postquam sunt vna caro effecti con
trahunt actum alteri sicut illa quam ego contraho per actum
uxoris mee postquam est a me carnaliter cognita sicut in ly
xor mea suscipit filium aliquorum. ambopares pueri sunt
copares mei. quibus non suscipiam eum quoniam coicant sibi coniu
ges adinuicem actiones. Et de hoc potest euidentissimum
exemplum in quadam decretali de cognatione spirituali.
ca. Martinus ubi dicitur Martinus duxit bertham leo
nardus brigidam: post matrimonium leonardus le
uauit sacro fonte filium martini et berthe. demum mor
tui sunt leonardus et bertham. Remanserunt marti
nus et brigida cui maritus suus leonardus acquisie
rat copaternitatem per filium martini queritur vtrum

prefatus martin⁹ posset p̄trahere. m̄fimonū cū p̄fa-
 sa brigida ⁊ dñs papa rñdit q̄ nullomō. ⁊ sic p̄ q̄ cō-
 paternitas tam directa q̄ idirecta i pedit m̄fionū cō-
 trahēdū ⁊ dirimit iā p̄tractū: Nō vidēdū ē de p̄nita-
 te spūali q̄ attendit int̄ suscipiētē: ⁊ susceptū. i. int̄ p̄fi-
 nū ⁊ m̄finam filiolū vel filiolā. Et dicēdū ē q̄ nūq̄ po-
 t est eē m̄fimonū int̄ tales. ⁊ si de facto p̄traxerit sunt
 separādī. xxx. q. i. de eoz iterrogasti. xxvii. q. ii. Si quis
 cū int̄ spūali. Nō vidēdū est de f̄nitate spūali q̄ at-
 tendit int̄ filiolū ⁊ filiolā. ⁊ filiū vel filiā p̄ni v̄ ma-
 trine carnales. Et l3 doctores antiq̄ varia dixerūt cir-
 ca istā materiā. tñ firmū ⁊ sine vlla dubitatiōe tenēdū
 est q̄ oīs filii duoz p̄patrum siue ante cōpaternita-
 tem. siue post geniti p̄nt legitime m̄fimonialiter copu-
 lari. excepta illa p̄sona mediante q̄ peruentum est ad
 p̄paternitatē. q̄ illa nūq̄ pōt m̄fimonialiter copulari
 alicui filioz sui p̄ris spūalis. iij. q. iij. super qb⁹ extra
 de consāg. spi. c. i. ⁊ c. laudabilē. ⁊c. Tua nos Itē notā
 dū q̄ compr̄ pōt licite accipere in vxorem filiā p̄p̄ris
 sui: nisi sit illa mediāte qua cōp̄res effecti sunt. xxx. q.
 iij. illud. Solet enī queri virū aliquis posset habere du-
 as p̄matres in vxores. s. vnā post aliā. Ad q̄ vidēdū
 q̄ refert. virū cōm̄nitas p̄cedat m̄fimonū vel se q̄tur
 Si p̄cedat licite pōt habere duas cōmatres i vxores
 p̄bi gratia. Maria ⁊ martha sūt cōm̄fes postea mar-
 tinus cōtrahit cū maria ⁊ cognoscit eam ⁊ ea mortua
 p̄trahere cū martha. ⁊ cā est: q̄ per vnionē carnis
 sequentē non transt̄tur ad vnionem spiritus p̄cedē-
 tem. xxx. q. ii. post obitum. Si autē cōmaternitas se q̄-
 tur matrimonū supple per carnalem copulā cōsūma-
 tū tunc distinguit: q̄ si vxor tua susceperit filium alteri-
 us. tunc illa cuius filius suscipitur efficitur comin a

Capitulum. vi.

ter tua pfecti uxoris tue: et sic mortua uxore tua nō poteris eā hēre in uxorem. Et eandē comparationem intelligas acqri uxori p̄vix. Si vero filii uxoris tue quē de alio viro genuit aliq̄ mulier de sacro fonte leuauerit: vel ad cōfirmationē tenuerit corā ep̄oulla mulier ē p̄mater uxoris tue: et nō tua. q̄ nō fuit ibi cōmaternitas acquisita. vñ mortua uxore tua poteris eā hēre in uxorem. Idem est si filii tuus quē de aliqua muliere genuisti suscipias ab aliquo: q̄ nō est acquisita cōpaternitas uxori tue. et in hoc casu sicut in alio p̄t aliq̄s hēre duas cōmatres in uxoris et aliqua duos cōpatres in maritos. Et istō pōt hēri p̄ hos vii. Qui mulier: vel cuius meam natū de fōte leuauit. Idem mea cōmater fieri mea non valet vxor. Si qua mee natū non ex me fonte leuauit Idem post facta mee non inde vetabor hēre. Cōpater/ ei⁹ nati cōiūgi nō phibent. Ambas cōmatres facit actio passio nunq̄. ¶ Notandū etiā q̄ laic⁹ non potest cōtrahere m̄rimoniū cū illa quā baptizauit: et fide sc̄tō cōtraxerit m̄rimoniū est dissoluēdū. ex. de cogna sp̄ias li. ii. c. Adū. ¶ Itē nota q̄ filii sacerdotis vel alterius viri q̄ baptizauit puellā nō p̄t cōtrahere euz ista puella. vt. c. pallegato Adū. ¶ Notandū in sup q̄ solū p̄ sacm̄ baptismi et cōfirmationis cōtrahit cognatio sp̄ialis q̄ ipedit m̄rimoniū cōtrahendū et dirimit tam cōtractū. p̄ter cathecismum aut̄ lz cōtrahat cognatio sp̄ialis q̄ ipediat m̄rimoniū contrahendum non tamē contrahitur que dirimit tam contractum. extra de cōgnatione sp̄irituali per cathecismum. lib. vi.

¶ Cap. vi. de cognatione legali.

Quia cognatio legalis que adoptio dicitur vix aut nunq̄ habetur in vsu et parum tractat de ea in iure canonico ideo de hac supersedeo quoad nunc.

De impedimento criminis

Ca. vii. de impedimento criminis.

Ariminū qdā ipediūt mrimoniū p̄trahēd. s̄z non dirimūt iā p̄tractū. sicut sūt incest⁹ / vxoricidius raptus aliene vxoris solēntis p̄nā: z si q̄s insidiando mrimonio propriū siliū de fōte suscepti vt possiet p̄uas re vxorē. vel vxor virū debito carnali z copia sui. Itē homicidiū p̄bri. oīa ista crīa z forte multa alia crīa impediūt mrimoniū contrahēdū s̄z nō dirimūt iā p̄tractū imo si sint adolecētes z timeat deo eorū i cōtinentia ecclēsia dzels dare l̄niam nubēdi. ex de eo q̄ cogno. vro. c. ex l̄sis. Sunt autē tria crīa q̄ nō solū dirimūt matrimonio contrahēdū. imo dirimūt iā p̄tractū. Primum q̄ aliq̄s adulterat cum aliqua cōiugata. z ipse vel ipsa machinat cū effectu i mortem mariti ipsius adultere. vel mulier cū qua vir fuerit adulteratus machinat i mortem vxoris viri adulteri. vel ipse adulter vt simul p̄trahāt. In hoc casu p̄trahere non d̄st. z si p̄traxerit sunt separandi. xxxiii. q. i. Si quis viuēte. extra de eo. qui duxit in mari. quā polluit per adul. c. Super eo. z. c. i. z. ii. Secūdū est si adulter prestet fidez adultere. q̄ ducet iā post mortē legitime ei⁹ mariti vel adultera adulteropost mortem vxoris viri adulteri. xxxi. q. i. re latū z in omnib⁹ p̄dictis. c. Tertiuū est q̄n nō p̄stat fidē de eā ducendo. s̄z principi⁹ eā ducit z cū ea contrahit q̄. vt ait celestin⁹ papa plus est ducere q̄ dare fidē ducendo. extra de eo qui duxit in mari. quam polluit per adulte. cap. Cum habere. z cap. Ex litterarum

Et istum casum intellige quando primum matrimonium est verum z legitimum. Quoniam si non fuerit verum. Sed putabatur esse verum nullum prestat impedimentum secundo matrimonio. Si vero nullus casuum predictorum interuenerit. Bene potest quis

Capitulum. vii.

cōtrahere cū illa quā polluit p adulteriū. **C**Nota ēē q si mulier q̄ p̄trahit cū cōiugato scit eū eē cōiugatū nūq̄ potest cū h̄re etiā post mortem v̄rous: si aut̄ igno-
raret eum esse cōiugatū imo crederet eū esse solutū nō
obstāte eo q̄ cōtrahit cū eo viuēte v̄pore legitia potit
cōtrahere cū eo post mortē v̄rous legitie: extra de eo
qui duxit v̄ro. in mat̄ri. quam. pol. per adul. c. p̄p̄o-
su. ist. r. ca. veniens. extra de spon. ca. cum apostolica.

CCa. viii. de impedimento disparitatis cultus.

Hoc vt m̄mōniū sit ratū r legitimū o3 q̄ v̄-
q3 iugū sit fidelis. fidelis eī non pōt p̄trahere
m̄mōniū cū iudea/sarracena/gentilis v̄l pagana: r
si cōtraxerit de facto nō est m̄mōniū. spōialta tñ pōt
fidelis cū infideli p̄trahere sub ista forma vel cōditiōne
q̄ infidelis p̄uertat ad fidē. xxx. vii. q. ii. xp̄iane. Infide-
lis aut̄ p̄t cum infideli cōtrahere: dū tñ sint eiuld̄ rit̄
scz iude⁹ cū iudea: sarracen⁹ cū sarracena. **C**S3 p̄-
pone alter cōuertit ad fidē: alit̄ remanet i infidelitate quid
fiet de istis? Dico q̄ si infidelis nō vult cohabitare cum
fidei vel si vult habitare: nō tñ sine cōtumelia creato-
ris: vel sine hoc q̄ cōtrahat eū ad infidelitatem: vel ad
pctm̄ mortale i istis trib⁹ casib⁹ p̄tūelia creatoris sol-
uit ius m̄mōniū q̄tū ad fidelē: r p̄t fidelis licite con-
trahere ex. de diuor. c. q̄tōmagis. r. c. gaudem⁹. nec est
dria q̄tū ad hoc v̄tz cōuert⁹ fuerit iudeus vel paga-
nus q̄: idē ius est hodie i v̄trisq̄. extra de cōuer. ist. c.
Interrogasti. Si aut̄ i fidelis vult cohabitare cum fi-
deli absq̄ aliq̄ p̄dictor⁹ casuum r fidelis vult cohabi-
tare secum bñ facit: vt d̄t ap̄lus. i. ad cor. vii. Si vero si
vult cohabitare secum non est cōappellend⁹ cōtrahere
tamē illo vel illa viuente non poterit contrahere cum
alio vel alia: cum adhuc duret matrimonium vt patet

fit preallega. decre. Interrogasti. S; qd vnus iude⁹
 vel paganus p̄rahit cū p̄ sanguinea sua fm ritū suū
 postea p̄uertit ad fidē. nunqd post cōuersionem rema-
 nebit tale m̄fionū. Dico q̄ sic: dimō nō p̄rahent in
 gradibus a lege dīna p̄hibitis: q̄ ponūt leuitici. xviii.
 q; infideles nō arcenē canonicis institutiōib⁹ ⁊ per sa-
 crū baptisima non soluūt piugia. sed crīa dimittūtur.
 Itē vn⁹ paganus plures hīs vxores p̄uertit ad fidē
 nunquid retinebit oēs vxores vel solū vnā ex illis: dī
 co q̄ solū retinebit illā q̄ primo fuit vxor eius. q; nulla
 alia p̄ fuit vere ei⁹ vxor. Si aut̄ alter piugū labatur in
 heresim vel infidelitatē ille q̄ manet in fide nō p̄t con-
 trahere. s; tenet p̄tinere: q; lz in isto casu magis appa-
 reat p̄uēlia creatoris q̄ in p̄ncipio m̄fionū. tñ fide-
 lū ratū ē ⁊ nullo casu supueniente p̄dissolui. q; quoa-
 de⁹ piugit hō nō sepet ⁊ m̄fionū aut̄ infidelū non est
 ratū iō p̄t legitime dissolui si alter piugū p̄uertatur
 ad fidē extra dediuor. c. q̄t magis circa finē ⁊ p̄alle-
 gata superius. **Ca. ix. de impedimento violentie.**

Violētia de sui natura ēt sine p̄stitutione ecclie
 p̄dit m̄fionū. q; excludit p̄sensū libez qui so-
 lus facit m̄fionū. nā vbi metus vel coactio inuenit
 non p̄t p̄sensus habere locum. extra de spon. c. Cum
 locum. xxii. q. ii. Sufficit. Et q; magna est dīa inter
 vi ⁊ metum iō vidēdū est quid sit vis vel coactio q̄d
 met⁹. ⁊ q̄ violentia excuset si quis metus. vis sue coa-
 ctio vel violentia q̄ pro eodem accipio est maioris rei i
 p̄tus qui repellit p̄t. ff. q̄met⁹ cā. li. i. ⁊ metus est in
 instantis vel futuri p̄culi mentis trepidatio. vt dice⁹ i
 eodem. li. i. Vis coactio vel violentia q̄ pro eodem acci-
 pio alia leuis. alia violentia. Leuis non excludit p̄sen-
 sum matrimonialez. s; violentia excludit eū. artic. li. dī.

Capitulum. r:

pbros. extra de spō. c. ventens. Violēta coactio est cui
aliquis captur inuit⁹ trahit ducit. vel ligat Itē metus
aliquis cadit i pstantē viz ali⁹ nō. Ille qui cadit i pstantē
virum excusat & excludit pntē mrimonialē. ff. q. me-
tus cā. l. metus. extra eo. ti. ca. i. r. ii. relatum. extra de
spō. c. ii. met⁹ cadēs in cōstantē viz ē sicut met⁹ mor-
tis cruciat⁹ corpis fuit⁹. r. stupri. h. Excusare metus
hos posse putaq; nris. Stupri siue stat⁹ pberis atq;
necis. Notā dū qvni⁹ metus posset cadere i vna pōa
q non caderet in alia. sicut talis metus caderet i me q
nō caderet i rege: qz non pssibile hoies clare dignitatis
ppter metum in vrbē timuisse: vel q rex metu pui mī
litis timeat. ff. q. met⁹ cā. l. nō est verisimile. Verūtā mē si
per apūssimas pbattones pstant de metu repellit p
sumptio q cōtra euz est. vt d. f. ibidē. r. sic iudex sūm sta-
tum. r. diuersitatē pferōaz r. p̄m. r. locorum iudicabit
q̄lis sit metus vel violētia. r. sūm hoc iudicabit p ma-
trimonio vsq; tra. Notā dū tñ qualiscunq; sit met⁹ vel
violētia si mulier q allegat metum vel violētia stete-
rit per annum. r. dimidium cum viro. vel si consenterit
in carnalē copulā. nō debz postea audiri si alleget me-
tum vel violētiā. extra de spon. ad audientias. r. de
his qui ma. ac. po. ca. Insuper abieciisti. r. dicis eo qui
ducit i ma. quā pol. per adul. cap. Consignificamus

Cap. x. de impedimento ordinis

Ordinū. vt dictū est supra quidā sūt miores sicut
ostentat⁹: lectoriat⁹: exorcistat⁹: r. accolitatus: r
istī impediūt mrimoniū p̄trahendū nec dirimunt tā con-
tractū. Alii sūt maiores. s. subdiaconatus: diaconat⁹
r. pbrat⁹. r. istī impediunt matrimonium contrahen-
dum r. dirimunt tam contractum. qz istis ordinibus
votum solēne penitētie est annexuz extra de vtor r vo

ti redemptione. cap. q. votum. lib. vi.

Cap. xi. de impedimento ligaminis.

Ius alteri uxori q. adeo s. fuit vaudum q. anteq. qua constitutio ecclesie sup hoc emanaret nunq. alligatus uxori potuit alias recipe nec vnq. hoc licuit absq. spali dispensatione dei q. fuit instituti mrimoniū sicut dicit spsaluit deus cum abrahā / iacob / r. aliis patriarchis. Sz qm aliqs pt eē ligat. vni p sponsalia tantū r alteri p mrimoniū: tōvidēduz est qd sit iuris i vtroq. Pro q notādū est q. si qs cōtraxerit mrimoniū v. spsalia cū aliqua p sba de futuro: nō dz cōtrahere cum alia nec alia cum alio: s. dz dimittere scdm: r redire ad primam s. si p. traxerit cū alia: v. alia cum alio spsalia p sba b pñi: v. p verba de futuro r secuta fuerit copula carnalis: tamē mrimoniū debz stare cum secunda: vel secundo etiam si sponsalia contracta cum prima fuerint iuramento vallata: sed dz agere pñiam de perituro r si de pñia. extra de spon. du. ca. i. de spon. si cut ex litte. Si autē est alligatus alteri uxori matrimonialiter r nō secuta sit inter eos carnalis copula pōt alter altero inuito religionem iurare: r q. manet in seculo pōt euz ad alia vel alio cōtrahere. extra de conuer. cōiuga. ex p. ubi de diuor. verūti post pñsum. r de spon. duoz. l. 3. p. te. solitū. Si autē fuerit inter eos secuta carnalis copula nunq. q. diu vixerint possunt seiuicem dimitte nisi causa fornicationis. r tunc si se deseruerint: aut recōsiliantur: aut remaneant inuupti: quia scdm verbum saluatoris. Math. v. Si alteri nupsierint mechatur. Sed pone q. vxor credit maritū suum esse mortuū r cōtrahit cum alio postea ille reuertitur: qd fiet Dico q. quādiu ita credit: nec q. ipse reuertitur ipsa

Capitulum. xli

excusat ab adulterio ⁊ fornicatōe ppter ignorātiā fa-
 cit ⁊ filii: si quos suscepit ex scō. iudicatur legitimū
 sed statim postq̄ prius reuertitur d̄. ⁊. c. d. a scō
 ⁊ redire ad primum q̄d nō fecerit adulfa iud.
 xxxii. q. ii. cū p bellicā. c. si p̄go. S. qd si vir nō reuer-
 titur vxor: tñ credit eū viuere qd faciet ⁊ nō exiget de
 bitum a marito quē accepit reddat tñ exigenti: istud
 p̄siliū sibi datur extra ⁊ sec. nup. dñs ac redēptor. Itē
 pone q̄ vir terit ad sarracenos exercitū vel i regione
 lōg iquā nō reuertitur nescit vxor vtr̄ sit mortu⁹ vel
 viuus qd faciet ip̄a: Dico q̄ q̄stūcunq̄ sit iuuenula
 p̄trahere non pōt donec sic certifica de morte mar-
 itū extra de spō. c. in p̄tia. s. qualiter certificabit. D̄.
 co q̄ p̄ iuramentum illi⁹ subquo militauit vel etiā so-
 cioꝝ q̄ mortem ei⁹ nouerunt: ⁊ scōm leges adhuc d̄
 expectareꝝ annum post iuramentum anq̄ nubat. Se-
 cundum vero canones statū post iuramētum p̄stitū
 pōt p̄trahere extra de sec. nup. ca. super specul. ⁊ ad
 hoc facit illud apo. i. ad cor. vii. s. mortuo viro nuba-
 mulier cui vult in dño. ⁊ hiero. etiā octauas nupti-
 as non p̄dennat immo approbat xxxii. q. i. aperia. c. de
 C. La. xii. de impedimento publice honestatis iusticia. c. de
Publice honestatis iusticia ē impedimentū ab eccō. s. i-
 nitroductum ppter ei⁹ honestatē cui⁹ due spes
 anti quitus erāt: nunc antē ē vna tñ q̄ p̄trahit ex
 p̄satiōe: puta si qs des̄p̄auerit puellā. vii. anno. s. q̄
 eā nō cognoscat null⁹ tñ de p̄sanguinitate ei⁹ viri po-
 terit eā habere in vxorē. nec ip̄saliā de p̄sanguinitate
 mulieris. extra de spon. ca. iuuenis. ideo dixi septē
 annorum. quia si ante septennium sponsalia pur-
 ta. i. sine condicione contra hantur nullum p̄stant
 p̄satiōem: nec sunt alicui⁹ momenti nisi post septē

De impedimento affinitatis.

So. lxxviii 1

num approbaverit ipsa. extra de spon. lpu. c. accessit e
cap. litteras. ¶ Nota etiam qd declaratum est hodie de
ture nouo. qd si sponsalia sint nulla rōne p sanguinita/
tis/affinitatis/fraternitatis aut religionis/ aut frige/
ditatis/ aut quacūq; alia causa: dūmō non sint nlla
ratione etatis prestant impedimentum publice hone/
statis iusticie. extra de spon. lmpu. c. l. ll. vi.

Ca. xiii. de impedimento affinitatis.

Affinitas est ppiquitas psonarū ex carnali copu/
la pueniēs ol carēs parētela. Dixit ex carnali
copula qz tā p fornicariā. qz p matrimoniales copulā
cōtrahitur affinitas. xxxv. q. iii. Nec eam extra de eo
qui cognō. cōsan. v. pōtis sue discretionī 2 de p̄sā. 2 affi/
tue fraternitatis. 2 l3 oīm eēt tria ḡna affinitatis. hō/
die tñ p̄mū gen⁹ stet tñ: scdō 2 tertio de medio subla/
tis. Morādum ergo p̄mū gen⁹ affinitatis p̄trahit ex p/
sona addita consanguinitati p carnalem copulaz iur/
ta illam regulā q̄dicit. p̄sona addita persone p car/
nis ppagationem mutat gradū attinentie. scdō nō mu/
tat genus. persona vero addita persone p carnis cōi/
ctionem siue copulā mutat gen⁹ attinentie. s3 non mu/
tat gradū. p̄. Mutat nupta gen⁹. sed generata gradū
Et vt melius intelligas pōat exemplum. Ecce ego. 2
soror mea sum⁹ vna sanguinitas. Accipiat soror mea
maritū vel amasum. s. petrū iste petrus qui est perso/
na addita cōsanguinitatis mee p carnis cōiunctionē
mutat gen⁹ attinētie. s3 est michi affinis in p̄mo gra/
du. sicut soror mea. 2 idē intelligas de maritis z ama/
sis oīm consanguinearū meaz qz in quoto gradu cō/
sanguinitatis ipsi attinēt michi i toto gradu affinita/
tis viri vel amasti eaz attinent michi 2 q̄ dixi de mar/
tis 2 amastis consanguineaz meaz intelligas etiā

Capitulum. xlii.

de vxoribus et amantibus consanguineorum meorum. Quia in
quoto gradu ipsi sunt michi consanguinei in toto gra-
du sunt michi affines. Ita si alius est michi consanguineus
in secundo gradu: vxor eius vel amantia sua est michi affinis
in secundo gradu. Idem dico de consanguineis vxoris mee:
quoniam in quoto gradu sunt ei consanguinei in toto sunt michi
affines: et omnes consanguinei mei sunt affines vxoris mee
in illo gradu in quo sunt michi consanguinei. Non notandum
quod sicut consanguinitas usque ad quartum gradum impedit nisi
monium contrahendum et dirimit iam contractam: ita affinitas us-
que ad eundem gradum facit hoc idem. Notandum insuper
quod cum gradus affinitatis habeant ortum ex consanguini-
tate: cum dubitatur de affinitate aliquorum recurrendum est
ad illam personam mediantem qua sunt verum ad affinitatem: et re-
quirendum est in quoto gradu distat ab illa persona de qua agitur
secundum modum supra assignatum de consanguinitate: ubi de-
quod sunt computandi gradus in consanguinitate: quoniam in quoto
gradu distat in consanguinitate: si toto distat in affinitate.
¶ Nota est quod si vxor consanguinei mei sit michi affi-
nis: tunc filius quoniam suscipit ex consanguineo meo non est mi-
hi affinis: sed consanguineus: sed si ipsa haberet filium ex alio
quod michi non attineret et ille filius: nec michi esset affinis: nec
consanguineus. filius autem consanguinei vxoris mee erit mi-
hi affinis sicut pater suus: sed non in illo gradu: quod si
pater est in primo gradu: filius erit in secundo. Nota vltimum
quod si moriatur consanguineus meus mediantem quo contrahitur affi-
nitas: persona tamen que superviuit remanet michi affinis. Sciendum
autem quod si dicitur sit quod affinitas contrahitur per concubitu-
tum fornicarium: intelligendum est si fiat ordine primo natu-
re: quoniam si aliquis cognosceret aliquam contra naturam hoc est
si aliquis ex tra vas debitum pollueret aliquam: quamuis
talis pollutio sit execrabilis criminosa et odiosa nulla

De impedimento coeundi **So. lxxviii**
si ex tali coeubitu contrahit affinitas: qz talis pccubitus
non facit mixtionem nec carnis unitatem p quam contrahitur
affinitas. Et idem mihi videtur dicendum quod aliquis iura sit clau-
strum pudoris alterius: vel posuit hanc virilem infra membra
muliebri non tamen puenit ad consummationem operis quod ex
hoc nulla contrahat affinitas. Ita dicunt Ray. et hostiens.
quod coniunctio seminis requiritur ad affinitatem contrahendam.

Ca. xlii. de impedimento impotentie coeundi
Iterum alia impedimenta matrimonii impotentie coeundi
di obicit in maximis locis. quod contrarietas directe et per
et fornicationem vitandam: et uterque istorum contrarietas impo-
tentie coeundi: quod vere non omnis impotentia hoc facit: id
videndum est quod sit impotentia coeundi et quod sunt eius species et
que impedit matrimonium. et quod non. Impotentia coeundi est
que impedit matrimonium vel alterius quod quis impedit al-
teri carnalem commisceri. Species ipsius potentie sunt multe
alia est naturalis: alia accidentalis. Naturalis vel frigida
dicitur si viro: artatio muliere defectus etatis in puero.
Accidentalis: vel castratio in masculinum quod fit per quendam
lesionem que dicitur porce vel fracture. Item naturalis impo-
tentia: alia temporalis: alia perpetua. Naturalis impotentia
si est temporalis impedit matrimonium per tempus quo durat: sicut
defectus etatis in puero: quod tempus est minoris etatis
per contrahere matrimonium. xxx. q. ii. c. l. extra de fri. et ma-
le. quod ad sedem. vide supra de spon. ca. liti. Naturalis
impotentia: sicut frigiditas in viro si sit perpetua impedit
matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. xxxii. q.
i. c. ii. de fri. et malef. c. laudabilem fide. De artatione
que est in muliere: ita dicas. quoniam si potest ei subueniri
beneficio medicine: vel per continuum usum cum ho-
mine convenientis stature: non impedit matrimonium.

Capitulum. xv.

est illo a quo pot carnali cognosci. extra de fri. & male
 c. ex lris. Et nota qd si ppter artationē separat ab eoq
 eā cognoscere nō pot: & per assiduum vsu alteri^o cul
 se copulauit sit facta idonea pmo separāda est a scdo
 & reddēda est pmo. extra de fri. & male c. Fraternitatē
 Si verosit talis artatio qd ei nullo mō subuentri pos
 sit bñficio medicine: ipedit mrimoniū prahēduz & di
 rimit iā ptractū vt in pdictis ca. Ex lris & fraternita
 ti: habet. Si autē sit potētia accidētalit sicut castra
 tōfirmiter tenēduz est qd talis i potētia ipedit mrimo
 niū prahēduz & dirimit iā ptractuz. extra de fri & male
 c. Per sedē de maleficio. aut distiguc: qz aut ē tpa
 le: aut ppetuu: si sit tpaie nullū pstat ipedimētū: si sit
 ppetuu: ipedit mrimoniū prahēdū & dirimit iā cōs
 tractū xxx. q. ii Si p forciarios. Si qrat quō sciet an
 sit tpaie vlpetuu: Dico q a pncipio omne maleficiū
 reputat tpaie. s; ex quo per trienniū cohabitauerunt
 dātes studiose operam carnali copule si ad huc durat
 maleficiū ipedimentuz reputat maleficiū perpetuū
Notandū tñq illd q dicitū est de castratōe & malefi
 cio itelligēdū est quando pcedūt mrimoniū. qz si se qn
 tur mrimonium nullum pstant impedimētum xxx. q.
 vii. Illi q sani. extra vt. li. nō cōtest. qm frequē. ff. de iu
 re. do. l. si. Et idē itelligendū est de quolibz alio ipedi
 mento. Et intellige oia q d icta sūt de mrimonio fidelit
 um: qz de mrimonio q ē inter infideles nichil ad nos.
 De diuortioq sit per ista ipedimenta nichil ad pnsōi
 co qz istud pertinet ad officiales & prelatos. non autē
 ad curatos quibus dirigitur iste libellus

¶ Ca. xv. de impedimento t'pis feriarum

Dacto d' impedimētis q' ipeditūt mrimoniū cōtra hēn
 dū. & dirimit iā cōtractū dicitū ē de ipedimen

ita q̄ ipediunt p̄rahēdum: s̄ non dirimūt iā p̄tractuz
 Et ista sunt duo puta t̄ps̄ feriaz̄ interdicti ecclesie. cir-
 ca t̄ps̄ feriaz̄ notādum est. q̄ t̄ps̄ feriaz̄ p̄nt contrahe-
 re sp̄salia. z̄ ēt m̄fionū q̄ solo cōsensu p̄rahit. s̄ tra-
 ductio v̄p̄ois. nuptiaz̄. solēntias: carnalis: copula pro-
 hibēt. xxxiii. q. iii. c. Ad op̄z. zc. Ad liceat ex. de ma. con-
 tra. p̄ra iterdic. ecc. lie. c. ex. l̄tis. Et nota q̄ t̄ps̄ feriaz̄
 ē ab aduētū dñi vsq̄ ad oc. epy. z̄ a. lxx. vsq̄ ad oc. pas.
 z̄ attrib̄ dieb̄ añ ascēsiōnē dñi iclusiuē vsq̄ ad oc. p̄e.
 extra de feris. La pellan. p̄. Cōiugū p̄hibet aduen-
 tus. hylariq̄ relaxat. Septuagena vetat: octaua pas-
 che. relaxat. Rogamē restat cōcedit trina p̄tas. Item
 Aspiciēs / veterē. circū / q̄si q̄s b̄ndicta. Aduēt septua-
 ge. vetant rogatio nuptū. Octaua stelle. pascheq̄ rela-
 xant.

Cap. xvi. de interdicto ecclesie.

Quia aliq̄s p̄hibet p̄rahēre euz̄ aliq̄: vt q̄ forte d̄
 p̄anguinea vel affinis ei⁹ v̄l sp̄sa alterius non d̄z cō-
 trahere. s̄ forte: si p̄rahāt nisi ali⁹ sit ipedimētū q̄m
 terdictū ecclesie. ipedias p̄nt sil manere z̄ nō sūt separā-
 da. Argumētū cōtra hoc ī p̄mo casu. s̄. p̄p̄ cōsāguita-
 tē separāt m̄fionū de cōsā. z̄ affi. c. Ad d̄z z̄ etiam ī se-
 cundo. s̄. p̄p̄ affinitatē separāt. vt ī. c. ex. l̄tis. z̄. c. spon.
 extra de sp̄o. Et silr ī etio. s̄. q̄n alter cōtrahētū est p̄
 p̄ba de p̄nt alit̄ desp̄sat: si cōtrahāt post ea dirimūt
 sc̄d̄s contract⁹. extra de spon. duoz̄ cap. Accepisti. z̄. c.
 licet Solutio dicendū est q̄ non sunt separandi. Nisi
 ad t̄ps̄. vt agant p̄niam. q̄ mādātum ecclesie contēpse-
 rūt. z̄ ita exp̄sse d̄. extra de sp̄o. c. de muliere: extra de
 mat̄ri. con. contra iterdictum ecclesie. Litteras. z̄ ita
 sunt intelligendi omnes canones qui dicunt eos sepa-
 randos forte. quia exponenduz̄ est non semper. S̄z ad

Capitulum. xvi.

temp⁹. Sane vt diuersa circa hanc materiã m̄fimonũ.
euentent pericula: statutũ fait i p̄silio gn̄ali. vt cum m̄fi
monia fuerint p̄trahenda in eccl̄iis a p̄b̄is publice p̄
ponat cõpetenti termino p̄finito. & infra illud t̄ps q̄
voluerit & valuerit legitimũ impedimentũ apponat r̄p
si p̄sbyteri nichilominus inuestigat vtrũ aliq̄ im
pedimentum obstat Cũ aut̄ appauerit p̄babil̄ cõie
ctura p̄tra m̄fimonium cõtrahendũ cõtractus exp̄res
se phibeatur eis donec qd̄ sit faciendũ super eo man
festis p̄stiterit docum̄tis. Si aut̄ procl̄ialis sacerdos
istud facere cõtempserit vel quilibz regularis q̄ m̄fimo
nio clã destino iter fuerit p̄ tr̄ennũ ab officio suspeda
tur graui⁹ puniẽd⁹ si culpe qualitas postulauerit. sed
ex his q̄ taliter copulari cõtẽperit: etiam in gradu cõ
cesso cõdigna p̄nia iniungatur. Si quis autẽ inalcio
se p̄tra m̄fiontũ legitimũ impedimẽtũ obiecerit p̄ter pe
nitẽtiã quã dz agere de pctis: canonicã nõ dz effugere
vitonem. & istud optime seruatur in ecclesijs gallica
nis. vbi p̄ tres dies d̄nicos vel tres dies solẽnes anteq̄
cõtra hãc m̄fiontũ inducit in ecclesia. q̄ si aliq̄s. ali
quod impedimẽtũ sciuerit p̄p̄ quod m̄fiontũ nõ de
beat fieri illud p̄ponat: & istud vocant b̄ana ifrãctia &
quicũqz istis b̄anis p̄missis cõtrahũt sũt excomuni
cati. vnaqueqz tũ ecclesia in suo sensu abũdet. Et hec
de m̄fimonio sufficiãt. Et sic terminat̄ prima particu
la huius libri in quo de om̄issis t̄min⁹ b̄ndictis veniã
petẽs obsecro lectorẽ bentuclum. & contra sagittas de
tractorum clipeum orationis opponens miuus bene
dicta corrigat & emendat

¶ Finis prima pars huius libelli manipuli curator
que versatur circa sacramẽta. & eoz administrationẽ.

¶ Incipit sc̄da pars p̄cipalis i qua agit de p̄nã

de his q̄ p̄tinent ad cōfessionē audiendā ⁊ penitentiā
impositiōnem qui in quattuor tractatus diuiditur.

Prologus.

Christus deus ac pius samaritanus: dulcis Iesus
suis quibus oleum infundit in vulneribus sauciati
ab iherusalem in hierico descendens qui incidit in latrones statum ruinamque peccati eius
medelam ac remedium insigni ac mirabili parabola
clarauit. Iherusalem enim que visio pacis interpretatur
innocentia baptismalis est per quam Bersabee qui pu
teus sanitatis dicitur. aia cuiuslibet christiani baptismalis
aque puteo satiata: vero ⁊ pacifico Salomoni pio: scilicet
Iesu qui est vera pax facies veraque viuunt iuxta scripturam
propheta. desponsatura in fide congrue respicit hierico nam
quod luna interpretatur que nunquam in eodem statu permanet
statu peccati quo homo stultus. id est peccator teste sapienter velut luna
mutatur euidenter figurat. A iherusalem ergo
in hierico homo descendens est peccator qui baptismalem
innocentiam deserens per deuia viciorum prolabitur
⁊ descendit ⁊ sic ab inferni latronibus spoliatur bonis
seu donis gratuitis ⁊ in naturalibus sauciat. Quia hodie
autem pietatis ⁊ misericordie oculis respicit dominus noster Iesus
christus pro eius sanatione de summis celorum ad
yma mundi descendit: ⁊ in utero intemerate virginis
carnem assumens: ⁊ sauciati vulnera in ara crucis al
ligans: funiculus caritatis vinum mundificantis vel
mortificantis penitentiae ⁊ oleum indulgentie clementer
infundit in ipsis. In cuius rei testimonium siue signum
sue salutifere predicationis exordium isto salubri ac sua
uissimo themate insinuat: penitentiam agite appropinquabitis
enim regnum celorum: ubi indicit penitentiam: ⁊ pro ea patris
anreponit: deum in opere quod pater sibi dederat

Capitulum .i.

edsummatio/ sauciato. s. hōie sanato. ne eū absq; custo
de desereret ipm sauciatum commendauit stabulario
s. sacerdoti curato. & dedit eis duos denarios. scz duas
clauēs ecclesie. que sunt discernendī scientia & soluentī
atq; ligādī pās. q̄s adhibēs dicit curaz illi habere. vt
ergo sacerdotes q̄ nō sūt mltū iure canonico vs sacra
theologia puecti aliq̄ noticiā hēāt p̄ quam possēt in
ter leprā & leprā discernere: & sic p̄nie salutaris m̄ni
strare medelā: in sc̄da p̄e huius operis aliqua ex di
uersoz doctoz sētētis: & maior meoz dicitis dīgenti
studio. vt melius ac breui⁹ potui⁹ p̄scaui. vti altū neo
phiti. & min⁹ puecti curati i foro p̄nie dubitauerit is d̄
opusculū sit eis qualecūq; s̄rductorū & directiū
hoc aut nō presumes de virib⁹ p̄p̄ris cū nulle sint. s̄
cōfidās d̄ clemētia saluatoris q̄ bñ oia factēs surdos
facit audire & mutos loqui. Qñ lector affectū meū cō
siderās ne lingua toxicata nō mordeas s̄ si aliqua in
uentas vitia ea attribue soli deo min⁹ aut vitia dei
p̄i⁹ iutilia mihi. & ea frues caritate corrigas & men
des

Tractat⁹ p̄im⁹ secunde ptis est de p̄nia in
generalī habens quattuor captula.

De penitētia ergo tractatur⁹ p̄iodico aliqua
de p̄nia i ḡnali. postea dicā de q̄l̄z ei⁹ p̄te i specta
li. & p̄mo qd sit p̄nia & vnde dicat⁹ & quot sūt species
secundo de penitētia solēnt. tertio de publica p̄nia. q̄r
to de penitētia priuata.

¶ Ca. i. quid est p̄nia. & Qñ dicat⁹. & quot sunt spēs ei⁹

Penitētia s̄m Ambro. sic diffinit. Est p̄terita
p̄tā plāgere: & plāgēda nō itez cōmittere. Se
cundū aut Aug. sic diffinit. P̄nia est qdā doloris vin
dicta puniēs i se q̄se dolet cōmississe. & d̄ p̄nia depena
pene. steneo & enes. q̄si pene sētio. Inquātū. s. penitens

penā quā sustinet punit se ppter illicita q̄ pmissit: p
batur ista de pe. di. iiii. circa pri. aug. lib. v. rñ. Q̄el afr
diffinit sic. pnia est q̄dā res optia ⁊ pfecta oēs defect⁹
reuoctās ad pfectu. v. p. l. 3 a doctoribz varie ⁊ multe
ponantur distinctiones de pnia quō. s. est p̄tus ⁊ quō
sac̄m moueat etiā circa hāc materiā q̄stiones multe
oī b⁹ illis omīssis q̄ magis p̄fusionē q̄ edificatiōē cō
tinent aī az de diffinitione p̄nie est agendum Sciē
dum ergo q̄ p̄nia vno modo diuiditur sicut genus in
species: alio mō sicut totum in partes. p̄ma diuisio
est p̄niarum alia solennis: alia publica: alia pri uate

Cap. ii. de penitentia solenni

Arcu p̄niam solennē q̄tuor sunt notāda p̄tio q̄
lis vel q̄ sit ei⁹ forma Q̄n sciēdu m q̄ ista p̄nia n̄
d: solennis: q: sit i publico. s. q: i ponitur: cum tali solē
nitate: vñ sciēd q̄ feria q̄rta in capite ieiunī. i. in die
ciney illi q̄ dñt agere p̄niam istā p̄ntāt se in ecclīaco
rā ep̄o ⁊ sacerdotibus et ep̄s p̄missa aliqua monitiōe
oñdit eis grauitatē ⁊ enormitatem pctōy suoy. ⁊ idu
tos ciliicio eicit illos de ecclīa cātādo illud rñsorium
Gene. iiii. c. In sudore vultus tui ⁊c. ⁊ sic sunt extra ec
clīā vsqz ad diem cene: qua die recipiunt ⁊ admittū
tur ad ingressum ecclīe: nō tñ ad cōiōnē quosqz sunt p
ep̄m recōstituti: ⁊ de hoc h̄ plane ⁊ pfecte. l. di. in ca
p̄te **S**ecdo notāta est rō huius solennitatis q̄ est tri
plex. vna ad exemplar ⁊ terrorem alioy: alia ad erube
scentiā delinq̄ntiū: alia ē ad siq̄ationē electionis ade
de paradiso Q̄n cū gradib⁹ suspiris ⁊ gemitib⁹ dz eis
ep̄s denunciat q̄ sicut adā propter pctm̄ suum fuit
iect⁹ de paradiso: ita ipsi propter pctm̄ suum eliciunt
ab ecclīa: ⁊ ideo sicut h̄. xxvi. q. ca. vlti. talis penitē
tia non est iteranda: et sic intelligitur verbum beati

Capitulum.ii.

Ambro. de pe. di. i. q. dixit. q. sicut vitium est baptis-
ma ita vitia est pñia: q. loquitur de pñia solēni q. nō d. z. itera-
ri nisi de consuetudine alicuius ecclesie aliquid aliud
obtineret tunc ei posset sine piculo iterari de pe. di. iii.
Et persona. ¶ Tertio notandū p. q. bus crib. z. q. bus p.
sonis debet imponi ista pñia. vii. sciēdū. q. nō d. z. ipōni
nisi pro graui z. enormi ac vulgarissimo crimine q. totam
cōmouerit vrbē vel cōitatē: nec d. z. ipōni clerico nisi de
posito: z. q. semel eā egerit non pōt. p. moueri ad sacros
ordines: nec ministrare in ordine suscepto. li. dist. c. ex pe-
nitentibus. xxxvi. illiteratos. rō autem huius prohibi-
tionis est quadruplex. Prima est ordinis excellentia: q. z.
nō sunt digni suscipere vasa sacror. l. ordines q. duduz
fuerunt vasa vicioz. l. z. enī pctñi. deletū. sit p. pñiam: re-
manet tñ aliqua cicatrix. i. aliqua irregularitas q. ipm
ipedita susceptione sacri ordinis. Secūda causa est ti-
mor labendi ex pristina cōsuetudie cōsurgens ferēs cō-
memoriādū crīs labem nō habz. sacerdotū lucida digni-
tatem. lxi. di. in sacerdotibus. Terna causa est. p. p. scā-
dalum populi. Cum enī talis pñia non imponatur nī-
si p. crimine enormi z. vulgarissimo quod totam cōmoue-
rit vrbē non posset talis sine magno scādalo ministrare
li. dist. iii. De his vero. Quarta causa q. nō hz. frontem
redarguendi alios cum ipse sit conscius sibi se cōmittē-
sisse illa eadē vel maiora q. corripere. xxxvi. di. c. p. z. i. n. i.
z. li. dist. i. uel. Dispensat autē cū solēnitate pñie minoz.
bus ordibus propter necessitatem vel vtilitatem eccle-
sie. vt. di. li. dist. placuit. Et si q. ras quis potest facere d.
spensationem. Dico q. epūs ex quo nō est sibi spūaliter
phibitum. extra de sen. epō. i. iij. Et si dicas cōtra p.
illud qd. dicit. li. dist. i. ca. ex pe. Vbi dicitur q. epūs or-
dinās scienter solēniter penitentem d. z. p. uari potesta

te ordinādi: Dico q̄ nō obstat q̄ illd̄ intelligit cū or-
dinat sine cā legitima z. absq̄ dispensatōe siue cum in-
ordinate disp̄sat. li. distin. Si in aliquo solēnit ei pe-
nitēs nō pōt trahere m̄mōntuz si tñ p̄traxerit tene-
bit. pb̄atur ista li. di. cōfirmādi. z. xxvi. q. vi. ca. vltimo
¶ Quarto notādum ē a quo pōt imponi p̄ntia solen-
nis Et est sciendū q̄ solēnis p̄ntia nō dz imponi nisi
ab ep̄o: vel de mādato ei⁹ a sacerdote. Sol̄ p̄ntia ep̄us
vel i articulo necessitatis de mādato ei⁹ sacerdos po-
terit recōsiliare solēnter penitētes: z si bene penitue-
rint poterūt recōsiliari infra octauas pache z cōica-
rē z h̄re ingressū ecclie: si n̄ sic manebūt vsq̄ ad fi-
nē uite: et de hoc habetur. xxvi. q. vi. ca. fi. z q̄ ista ma-
teria magis tangit reuerendos z sanctissimos ep̄os
quorum seruus z discipulus ego sum. q̄ simplices sa-
cerdotes. ideo nichil plus dico de ista materia

¶ Ca. iii. de penitentia publica

Publica p̄ntia vocatur pp̄rie illa q̄ i facie ecclie nō
p̄nt cū p̄dicta solēntate sit sicut q̄ i n̄idigitur pe-
grinatio per mūdum cum baculo cubitali vel cū ves-
te aliqua vel cum aliquo tali. z hanc possit vt credo
imponere quilibet cōfessor cōfidenti sibi: q̄ nō luenio
prohibitū nisi forte cōsuetudo ecclie in oppositū eēt.
vel nisi ep̄s reseruauerit. ¶ Et nota ista p̄ntia nō dz
ip̄oni clerico nisi deposito: nec etiā dz imponi laico ni-
si pro crimine graui et manifesto: et q̄ iudicare de cr̄i-
minibus grauib⁹ et manifestis: etiā pertinet ad ep̄os
credo z consulo q̄ ille cui est talis penitentia imponē-
da esset ad ep̄iscopum remittendus. probātur ista de
peniten. di. vi. Sacerdos. Et credo q̄ talis penitentia
possit iterari totiens quotiens iteratur peccatum p̄
quo est imponenda. de pe. di. iii. ca. rep̄riuntur. et ca.

Capitulum lxxx.

Septies in die cadit iustus. rca. Adhuc instat pñd.

Ca. lxxx. de penitencia priuata

Penitencia priuata ē illa q̄ singularit̄ r̄ priuate fit
Cuz quis q̄tidie pctā sua secrete p̄tetur r̄ sacerdo
t̄. r̄ de ista sp̄aliter hic intendit. ¶ P̄rio quo scienduz
q̄libet p̄fecta p̄nia h̄yres partes. s. cordis contritio
nem/oris/confessionē/r̄ operis satisfactiōē. r̄ hec ē le
cunda diffinitio p̄nie. ¶ In ioh. criso. perfecta p̄nia co
git̄ pctōrē oīa suffert: in corde t̄m est p̄ritio. i. ore con
fessio. r̄ in opere satisfactio. r̄ tota humilitas r̄ hec est
fructifera p̄nia. de pe. dt. l. ca. p̄fecta. ¶ R̄ ei tribus mo
dis offendimus deū. s. cogitaciōe delectationis: i. p̄rudē
tia locutionis. r̄ supbia operis. vt secundū regulā me
dicoꝝ contraria p̄trariis curētur tribus modis op̄
q̄ satisficiamus. s. cordis p̄ritiōe oris. p̄fessōe r̄ ope
ris satisfactiōe. vnde penitencia sic perfecte est illud
felix. r̄ beneficiū tridū q̄ petebant filii israel. i. xp̄iani
deum p̄ fidē vidētes in egyptū. i. in tenebris peccatorū
er̄ntes d̄s dicebant. Deus hebreoꝝ vocauit nos vt ea
mus viam triū dieꝝ. s. p̄ritiōis/p̄fessōis r̄ satisfacti
ōis/in solutione huius mundi r̄ sacrificemus sacrifici
um. s. p̄nie. d̄sio deo nostro ne forte accidat nobis pe
l̄tis id est culpa in p̄siti. r̄ gladius. i. pena in futuro pe
nitentia etiam sic p̄fecta est illa scala benedicta cum i
stis tribus gradibus q̄ vidit iacob erectā a terra vsq̄
ad celū r̄ d̄sim innixum scale Et hoc p̄pter tria. p̄rio
mo vt ascendētē per eā fortiter sustineat. Secundo
vt si necessitas forte fuerit ascendētē per eam manum
porrigat. Tertio. vt ascendens per eā cū fatigat⁹ fue
rit in ip̄m respiciat r̄ iacet totā fiduciā suā i eum. ¶ Ad
est ita crudelis. vt ait Bugu. vt ipsum cadere per
mittat. In p̄rio gradu est dolor. in sc̄do pudor. in tertio

labor. de his ergo tribus partibus penitentie per ordi-
nem est dicendum: primo de contritione.

¶ Tractatus scds secunde partis principalis de
contritione septem habet capitula.

Circa cōtritiōē. vii. sunt p ordinē cōsiderāda. p̄-
mo qd est cōtritiō. scdo de cōstitutiōe p̄tritiōis. ter-
tio de ei⁹ qualitate. quarto de ei⁹ duratiōe. quinto de q̄
bus debet esse. sexto q̄ est cā inductiua eius. septimo de
eius effectu.

¶ Ca. i. quid est cōtritiō.

Videndū qd est cōtritiō notādū q̄ p̄tritiō
hic sumit ad similitudinem cōtritiōis q̄ fit
i corp'alib⁹. vii sciendū q̄ res dī corp'alit̄ cō-
teri qm̄ i minutas ptes terit: sicut spēs aro-
maticæ terunt i mortariolo. vii dīa est inf contritiōes
z fractionem. Itā fractiō est qm̄ res frāgit in magnas
ptes: p̄tritiō ē qm̄ frāgit seu terit in minutas ptes: do-
lor ergo de pctis dī cōtritiō nō fractiō ad designādū q̄
si solū penitēs dī de pctis suis i ḡnali p̄tritiōe de q̄s
in spā li. De hoc tñ magis dicit i. v. c. huius tractatus.

¶ Scz quare dī magis cōtritiō q̄ dolor: sciendū est vt
dī. b. Bernar. sup cān. iō dī contritiō z non dolor quia
sicut vnguentū sanatiuū cōficiť ex multis herbis tris-
tis i mortariolo: sic vnguentū cōpunctiōis seu p̄tritiōis
p̄ficiť ex herbis multoz pctōz natis i aīa pctōis: qz
vt dī ps. lxi. In terra deserta iūia z i aquosa: tritis in
mortariolo p̄ficiť. z illud sit vere z sc̄tālie dictū nō tñ
bñ reddit rōnem illi⁹ qd querit. qz fin hoc hō magis dī
ceret cōterens q̄ cōteri: z pctm̄ diceret p̄tritiū. Itō sci-
endū q̄ in cōtritiōe tria sunt attendenda. p̄sumum
quid est illud quod cōteritur. Scdm a quo conteritur.
Teritiū ad qd cōterit̄ seu ad qd p̄tritiō fm̄iat. Ill d qd
cōterit̄ est cor pctōis: qd est quasi vas fictile repletuz

Capitulum .i.

Veneno pcti. ⁊ iō Iohel. ppheta indicens auctoritate
 dei cōtritionem. dixit. Conuertimini ad me in toto cor
 de vestro in ieiunio ⁊ fletu ⁊ plāctu. ⁊ scindite corda
 v̄ra. s. cōtritiōe. Illū a quo cōterit cor pctōis eduplex
 mola quaz vna est supior. i. surfū eleuās ⁊ ista est spēs
 volie ex cōsideratiōe diuine mie prouentēs alia autē
 mola est deorsum depūmens: ⁊ ista est timor: pene ve
 niēs ex cōsideratiōe diuine iusticie: ⁊ istas duas molas.
 debet tenere semper verus penitens. nec vnq̄ debzeas
 deserere nec debet eas dyabolo pignori tradere i cui⁹
 figura d̄ deus. iiii. **N**ō accipias loco pignoris supiorēz
 ⁊ infertorē molā. i. nō desperes ppter magnitudinem ⁊
 enormitatē pctōis ⁊ tuoz. s. sp̄ spera i dei mia nec pre
 sumas s. time grauitatē tormētoz ex dei noticia Illū
 ad quod cōtritio terminatur est vt cor peccatoris duo
 rū vt lapis emolescat ⁊ liq̄fiat vt cera ideo scriptū est
 Cor durū male hēbit in nouissimo die: iō s̄e cōtrit⁹ p̄
 dicere. Factū est cor meum vt cera liquecens ⁊ de tali
 corde. d̄ ps. l. Cor cōtritū ⁊ hūiliatū deus non despi
 ciet. **V**isa ergo proprietate huius nominis contritio
 vidēdū est qd est contritio. ¶ **C**ū sciēdum q̄ contritio
 a magistro sic diffinit. Contritio est dolor volūtarie p
 peccatis assumptus cū pposito cōsistendi ⁊ satisfaciē
 di. **A**d euidentiā istius diffinitionis vidēdum ē d̄ sin
 gulis partibus positis in ipsa diffinitōe. **P**r̄ ei contri
 tio est dolor. **C**um enim secundū q̄ dictū est contraria
 contrariis curantur ꝛcum medicinadz esse contraria
 infirmitati ⁊ contritio sit medela pcti ⁊ in pctō fuerit
 delectatiō oz q̄ in contritiōe sit dolor. ⁊ ita d̄ in apoc.
 xviii. c. quantū glouificauit se. ⁊ in delictis fuit i pecca
 ti p̄p̄tatione tm̄ ei date tormentum ⁊ luctū i contriti
 one. ¶ **N**otandū tñ q̄ in contritione non solum est do

lor. sed etiā est gaudium quā cū peccator recordatur se per peccatum offendisse deū creatorē suū: quod eū creauit ad ymaginem suā: et patrē suū celestem quod eū. pascit corpore et spiritaliter: et redēptorē suū quod eū liberauit per suū propriū sanguinem a pena et perpetua damnatione. recollit etiā si per peccatum suū amisisse gloriam paradisi: et incurrisse penas inferni: dolere dicitur quā cogitat se per istū dolorē a peccato liberari et recōciliari deo gaudet et non immeritofacit ei gaudet ille qui pro in naufragio exiis naufragium euasit: sic vere cōtritus dicitur gaudere dū seruidet peccati naufragium euasisse. Sequitur voluntarie assumptum cum enī deo nō placeant coacta seruitia nisi dolor contritionis esset voluntarius nō esset deo acceptus nec gratus. Si enim peccatum teste beato Augustino coacte agitur nec est voluntarium iam non est peccatum. Sic cōtritio dicitur esse a deo voluntarie assumpta. quod si non est voluntaria iam non est contritio. Et ratio istorum est quod omnis actus meritorius et demeritorius sit a voluntate elicitus siue imperatus alias non esset meritorius nec demeritorius. ¶ Sequitur cum proposito cōfiteri et satisfaciendi. vere enim cōtritus dicitur esse in proposito cōfiteri et satisfaciendi quā habebit oportunitatē: alias cōtritio sua est falsa et nulla. et ratio est quod cū ad perfectionem totius integritatis requiratur quod omnes partes eius sint simul sicut ad perfectionem domus requiritur quod tectum, parietes et fundamentum sint simul: ita ad perfectionem hęc tria requiruntur quod ista tria. scilicet cōtritio, cōfessio et satisfactio quod sunt partes integrales eius in quantum est sacramentum simul sint: vel in re vel in voto.

¶ Cap. ii de quantitate contritionis. §.

Quantitas cōtritionis mēsuratur penes cōtritionis dolo-
ris quod essentialiter est ipsa cōtritio. vel est causatur
plus a contritione. Unde notandum quod in cōtritione est
k ii.

Capitulum.ii.

duplex dolor scdm q̄ dolor d̄r duob⁹ modis. Nā dolor vno mō idē ē q̄ displicet voluntatis inq̄stum. s. volūta ti displicet rem aliquā fore vel fuisse. Alio modo idem est q̄ passio resultans siue redundās in sēualitate. i. in carne inq̄stū. s. in pte sensitua sentitur aliquis dolor ex illatione alicuius nocementi: sicut qñ p̄ciditur mēbrum vel vulneratur corpus vel cōburitur. v̄ ali quid tale patit loq̄ndo de dolore primo modo. put do lor est displicentia voluntatis talis dolor est essential ter ipsa contritio. z sic dolor contritionis d̄r esse: et est maximus. s. vera contritio v̄ dico q̄ pctm̄ d̄r displicet voluntati. z rōni tñ: q̄ nec pacto nec cōmodo vel icō modo p̄ vlla re. velles in ipsum consentire v̄ confēsi se. Rō hui⁹ est. qz contritio si sit vera non potest esse si ne charitate. ad hoc q̄ aliq̄s habeat charitatē q̄stūcū q̄ parua necesse est q̄ diligat deum super oīa sic q̄ p nullo dāno vel commodo velit offendere vel offendit se deū. z iō cum pctm̄ sit offensa dei tunc pctm̄ debz d̄r splicere volū tati informāte charitate qualis d̄r esse. z est volūta s vere contriti. quare voluntas vere p̄triti d̄r esse q̄ nullo modo. nulla sorte nullo damno. v̄ pmo do vellit ipm̄ pctm̄ facere vel fecisse. z hoc est q̄ d̄r in l̄hie: vi: ca. vbi d̄r. Luctum vnigeniti fac tibi vbi dicit glo. Docet penitentem quid facere debeat. z sequitur. Nichil dolenti⁹ est morte vnigeniti. ita tñ nichil dolen tius d̄r eē. q̄ offendisse deum p̄ pctm̄: z sic dico q̄ loq̄ do de dolore. put dolor d̄r displicentia voluntatis. do lor contritionis ē maxim⁹ itaq̄ nō potest esse maior. Si autē loquatur de dolore prout noiat dolore crea tū siue causatū i sensualitate. sic talis dolor est effect⁹ contritionis inq̄stū. scilicet n̄b̄. p̄. p̄. s. vere z perfecte fue rit contritus ex dolore primo. s. ex displicentia voluntatis

tis et de testatione peccati. et in quibus est offensiuum dei
 prorumpit in fletum lamenta: et lachrymas. Sicut le-
 gitur de beata maria magdalena. et de beato Petro a-
 postolo. et sic dico quod non oportet quod in contritione iste
 dolor sit maior quocumque alio dolore. videmus enim mul-
 tos viros et mulieres vere penitentes secundum quam huan-
 tas sunt cognoscere quod magis flet et plorat pro morte cor-
 pificorum vel amicorum suorum. vel amissione alicuius rei tem-
 poralis. quod plorat vel fleat pro peccatis suis. Et ratio huius
 est cum enim iste dolor sit in affectione sensualitatis. et affe-
 ctio quod est in sensualitate sequatur experimentalem et sensua-
 lem cognitionem et pauci. imo paucissimi sunt qui habeant
 ita sensualem seu experimentalem cognitionem diuine
 deuotionis sicut habent delectationes illorum corpo-
 raliu. seu reum temporalium. id est pauci. imo paucissimi sunt
 qui ita sensualiter doleant de peccato. sicut dolent de aliquote
 porali seu corporali et si inuenirent aliqui essent multum
 laudandi et multum perfecti. Sic ergo pro quod loquendo de do-
 lore putat dolor dicit displicentiam voluntatis quod dolore
 contritionis deus est maximus. et maior quocumque alio dolore.
 Loquendo autem de dolore putat dicit passionem resultantem
 in sensualitate. sic non est necessarium quod dolor contritionis sit
 maior quocumque alio dolore. est tamen multum congruum. Sed quod
 vere penitens et contritus nunquam deus pro velle sustinere quod
 cumque aliam penam temporalis. sicut infirmitatem vel mortem vel quam
 cumque aliam penam quam peccasse vel peccare. Dico quod nullus
 in mente sua deus sibi ponere tale questionem. nec est alicui a-
 lii. quod illud esset seipsum vel alium ponere in questionem. et
 mens humana est multum infirma ex parte sensualitatis quod se-
 refugit mortem. et mala temporalia et corporalia et quod sit
 homo perfectus Sicut patet in saluatore domino nostro iesu christo
 cum inueniente hora passionis dicebat. Tristis est anima mea

Capitulum. iiii.

vsq; ad mortē: r hoc q̄tū ad sensualitatē vsq; ad mortē. r exponēs seipm dicit. Spūs. i. rōalis voluntas p̄o ptus est ad sustinendū mortem. caro aut. i. sensualitas est infirma: q; refugit mortem: quare nemo d; se ponere in tali pplexitate: nec cōfessor deb; hoc interrogare. Istud aut requirit in quol; solēniter penitente de necessitate vbi necessitas foret p̄r⁹ sustineret oēm penam q̄ offenderet deum per peccatum.

Ca. iiii. de qua itate contritionis.

Nunc de qualitate cōtritionis agendū est. Circa qd sciādū est q cōtritio d; hfe septē conditiōēs. Primo d; esse discreta. vii d; eē cū spe venie: ita q vere cōtritus nunq; d; desperare de venia: s; semp d; sperare de dei mīa: q; plus pōt deus parcere q̄ homo peccare. vii Aug. sup illd verbū qd dicit Layn. Gen. iiii. c. Maior est unq̄ta mea q̄ vt veniā merear: dicit menti ris cayn: q; maior est dei pietas / quā tua iniquitas. r ambro. Nemo desperat: q; iudā pditorē nō scelus qd cōmissit: sed sua desperatiō fecit penitē inire. Sed q; nemo scit utrū dign⁹ sit amore vel odio dei iō nō deb; nimis p̄sumere: s; semp d; timere: q; initiū sapie timor domi r iō ver⁹ penitēs granū. i. oīaz suā d; tenere iter duas molas. s. timoris r spei: vt ex farina sic trita harutelo discretiōis mūdāta aq lachrymar. i. cōpūctiōis cōmixta panē bonū i libano cordis igne caritatis decoctum faciat hospiti suo. s. xp̄o. ita q in die iudicii dicatur ei. Esurui r dedistis mihi māducare. Scdo d; eē amara ita dicebat iste sc̄tūs rex ezechias. Esa. xxxviii. c. recogitabo tibi oēs ānos meos in amaritudine aīe mee Et si sic talis faciet pacem inter deū r aiām peccatorem. Tūc idem ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara ergo debet esse cōtritio: quis

De duratione contritionis: Fol. 174

peccator debet esse contritus. q̄ delectat⁹ fuit in cogita-
tione illicita amarior: q̄ consensit amarissima. q̄ op⁹
illicitū ppetrauit. ⁊ si sic faciat. poterit dicere sic cōtri-
tus illud q̄ sequitur Tu aut̄ eruisti oīam meam. vñd̄
periret p̄icisti post tergū tuū oīa pctā mea. Tertio d̄
esse lachrymosa. vñd̄. psal. 130. vi. Lauabo p̄ singu-
las noctes lectū meum. s. cōsciētē. lachrymis meis tra-
tū meū rigabo. Et sic fecit b̄a maria magdalena q̄ la-
chrymis suis lauit pedes dñi n̄i iesu x̄pi. ⁊ ideo sibi
fuerūt peccata remissa. Quarto d̄ esse premeditata
vt in p̄allegata auctoritate. Recogitabo tibi om̄s ā-
nos meos. ⁊c. De hoc dicit Esa. loquendo aīe pecca-
tricis. Sume cytharā. s. p̄nie circuitū ciuitatē. s. sanita-
tē aīe me cogitādo. ⁊ rememorādo singula pctā mere-
trici. i. aīe peccatricis que peccādo cū dyabolo forni-
cata est. ⁊ obliuioni tradita est. i. ab eo p̄p̄ pctm̄ suum
oblita. Quinto d̄ esse vniuersalis. i. de oībus peccatis.
Sexto debet esse durabilis. i. continua. Et de his duo-
bus dicitur in duobus. ca. sequentibus Septimo debz
esse integra. i. cū proposito consistendi. ⁊ satisfaciendi
als non esset contritio. sed derisio. Et de hoc dictum ē
sup̄a primo capitulo.

Ca. liii. de duratione contritionis

Ad sciēduz q̄tū debeat durare cōtritiō. Notādū
q̄ s̄m qd̄ dictū est supra. c. li. In contritione est
duplex dolor: vn⁹ quidē ē q̄detestatio siue displicētia
voluntatis: ⁊ iste d̄z semper durare q̄diu homo viuit
Notādū t̄nq̄ cū p̄ceptū de cōtritiōe sit affirmatiuus
⁊ p̄ceptū affirmatiuū obligat sēper. s̄z nō ad semper
s̄z p̄ loco ⁊ t̄p̄e. p̄ceptū de cōtritiōe sic obligat q̄nō oꝝ
q̄ h̄s sit sp̄ in actu cōterendi. s̄z quicūq̄ occurreret ei me-
moris de pctō q̄ displiceat sibi illud pctm̄ fecisse. Et

Capitulum.v.

ta intelligit illud verbū beati Aug. in li. de pe. vbi dicit
 Semp doleat ⁊ de dolore gaudeat: ⁊ sequitur vbi dolor
 finitur vbi pñtia deficit. Cui qñ dicit semp dolcat: intelli
 gendum est semp .s. qñ occurrat sibi memoria de pctō.
 Sicut qñ dicit vbi dolor finit intelligendū est sp vl actu
 vel habitu. Et cā quare sic dicit durare pñtio est: qz ne
 mo est cert⁹ ad mō de lege cōi si pctñ ē sibi remissus ⁊
 p cōtritionē: qñ nescit si cōtritio sit sufficiens. vñ dicit ec
 cle. de pñciat u pctōz. Noli esse sine metu. posito ei q
 aliquis sciret p reuelationem diuinā pctñ sibi fore re
 missum adhuc dicit sibi displicere peccasse qñcūqz occur
 ret sibi memoria de pctō: als peccaret nouo pctō: qz si
 cut culpa est velle peccare: ita culpa est velle peccasse.
 Alius dolor est i cōtritiōe. s. dolor q resultat ⁊ redun
 dat in sensu alitate: qñ. s. hō ex displicētia pcti pñcipit
 in fletu ⁊ lachrymas: ⁊ talis dolor nō oꝝ q sep duret
 cū pauci. imo paucissimū sint q etiā vna hora possint sic
 pctā sua plorare: q̄tōmū⁹ toto tempore vite sue: ⁊ ez
 set tñ multe pfectionis qui semp dum recordaretur de
 pctis posset ea plāgere: sicut legit de beato petro apo
 stolo q portabat sudariū in sinu suo cū quo tergebat
 lachrymas suas: qz qñ recordabat pcti qd fecerat qñ
 negauerat xpm: non poterat lachrymas cōtinere: tñ
 bene sciebat xpm sibi dimisisse peccatum.

¶ Ca. v. de quib⁹ dicit esse cōtritio.

Peccatorū qdā est actuale ⁊ qdā originale.
 Actuale ē qd pñcipit actu ppo. s. qñ hō agit qd
 agere nō dicit: vel qñ nō agit qd agere dicit. Et isto mō dif
 finit sic pctñ. Est oē factū vel dictū vl pceptū cōtra
 lege dei. Originale pctñ est qd hō ex origine cōtraxit
 in q̄tū. s. hō descendit ab adā s⁹ rōem seminale: ita q
 peccatū originale formaliter nihil aliud est. q̄ carētia

De quibus debet esse contritio. **Jo. lxxvii.**

iusticie originalis. **¶** In sciendū est q̄ Adā i sui creatio
ni acceperat a deo quoddā donū sup̄naturale qd̄ vo-
cabat iusticia original: q̄ iusticia ita ordinabat hoīem
ad deū q̄ oīa hoīsī oīb⁹ obediebat deo: ita q̄ nullo mo-
do mouebat cōtra dei volūtatē. ⁊ corpus ita obediebat
aīe q̄ nullo modo mouebatur cōtra volūtatē aīe vel
cōtra ip̄er iū rōis. **¶** Et per illud donum oīa animalia e-
rant subiecta hoī ⁊ obediebāt ei ad nutū. **¶** Iuxta illud
psalmiste. ps. viii. **¶** Dia subiecisti sub pedib⁹ eius ⁊ cet.
¶ Illud donū acceperat nō solū adā p̄ se: sed etiā p̄ to-
ta posteritate sua: ita q̄ in oīs qui descenderāt ab eius
semine: ip̄e transfunderet illud donū. i. istā iusticiā ori-
ginalem. **¶** Et isto dono per pctm̄ suum ip̄e priuauit se
⁊ totam posteritatē suā: ita q̄ oīs q̄ descendūt ex eius
semine carent isto dono: ⁊ talis carētia vocat̄ pctm̄ ori-
ginale. **¶** Ad videndū ergo de quibus d̄ esse contri-
tio. **¶** Primo videndū est vtrum homo debeat cōteri de
pctō originali? **¶** Ad qd̄ dicendū est q̄ nō. **¶** Cuius rō est
q̄ solū debet hō de illo conteri ⁊ dolere quod est actu
proprio commissum: vel quod fuit in potestate nō com-
mittere: sed pctm̄ originale non fuit actu proprio com-
missum: nec fuit in ptāte alicuius nō committere illud
quare non tenet dolere vel conteri de pctō originali. ⁊
dico nullum conteri de necessitate: congruū tamen esset
adulto qui accedit ad baptismum vt ei displiceat pec-
catum originale nō in speciali quasi fuerit cōtractū p̄
ipsum sed in ḡnali in quātū. s. omne qd̄ separat a deo
d̄ displicere. **¶** De pctō aut̄ actuali quō homo d̄ conteri
de eo: notandū q̄ in genere duplex est peccatum az-
ctuale: quoddam est mortale: aliud veniale. **¶** De pctō
autem mortali homo debet conteri et confiteri singu-
lariter ⁊ sigillatim de quolibet: ita q̄ non sufficit con-

Capitulum. v.

tritio siue p̄fessio ḡnālis: imo quilibet verus penitens
d̄z diligenter examinare suam conscientiā r̄discutere
ita q̄ recogitet dies. horas / t̄p̄a / loca / r̄ personas r̄ oēs
circumstantias in quibus r̄ cū quib⁹ peccare potuit
p̄ctō: r̄ peccauit. Et ita sicut occurrit sibi memoria de
peccatō q̄ signanter r̄ singulariter p̄petrauit p̄terea
r̄ confiteatur de quolibet p̄ctō mortali. ita t̄ñ q̄ lz̄be q̄
lz̄ p̄ctō mortali verus penitens debeat summe r̄ maxie
dolere. t̄ñ s̄m q̄ vnū p̄ctm̄ est gr̄atulus q̄ aliud atten-
tius debet dolere r̄ conteri de vno q̄ de alio. Sed qd̄ si
et de p̄ctis oblitis. Dico aliq̄s p̄t̄ eē oblit⁹ p̄ctōꝝ suoz
duobus modis. Vno mō q̄ sit oblit⁹ in speciali s̄z non
ḡnāli. s̄. q̄ bene recordet se peccasse mortali. sed non re-
cordatur de sp̄e peccati. puta si furat⁹ fuerit aliqd̄ v̄l
fornicatus r̄ sic de alitis. Et talis tenetur dolere. r̄ cō-
teri in ḡnāli de peccatoꝝ in speciali conteri de negligē-
tia sua. p̄ quā venit in obliuionem p̄cti sui: r̄ tenet̄ fa-
cere q̄ i se est ad hoc sc̄z q̄ recordet̄ i speciali de pecca-
to suo v̄l recogitando vias suas. vel orando deū q̄ re-
ducatur sibi ad memoriā. Alio mō pōt̄ eē oblit⁹ p̄cti sui
ita q̄ nō recordatur nec i ḡnāli nec i speciali. r̄ adhuc
tenet̄ cōteri in ḡnāli r̄ voco cōteri in ḡnāli nō sub con-
ditione. s̄. dicendo vel cogitādo. Doleo r̄ cōteror si pec-
caui. Sed voco conteri in speciali sub estimatione pro-
babilis. d̄z eīñ hō probabilr̄ credere q̄ in multis offēde-
rit deum: quoz non recordatur r̄ sic sub ista estimatio-
ne. doleat r̄ peniteat sicut si certus esset. contritus eū
r̄ penitēs. vñ quilibz̄ d̄z frequenter dicere versum psal-
miste. p̄o. r̄ r̄. Delicta iuuentutis meae. r̄ ignorantias
meas ne memineris domine. ¶ Quomodo aut̄ debet
hō conteri de peccato veniali. ¶ Notandum q̄ tria sunt
genera peccatoꝝ venialiu. quod dā est veniale subituz

Que sunt cause indu. contri. Fo. lxxviii.

non ppria volūrate cōtractū: sed ex quadā subreptio-
ne: et de tali non tenet homo conteri in speciali nisi de
congruo. Aliud est pctm veniale ex volūrate cui si cō-
sentiat homo incidit in mortale: sicut delectatio moro-
sa in cogitando de actu carnali est pctm veniale: s3 si sit
ibi cōsensus est pctm mortale. Et de tali veniale qñ oc-
currit memoria. hō dz conteri et penitere/ et diligenter
advertere ne sit ibi/ vel fuerit cōsensus. Quoddā autē
est veniale qd p frequentationē sui auget libidinē peccā-
di et t āra poterit ibi esse libido q illud qd de nasa sua
erat veniale ex illa libidine fieret mortale: sicut menda-
ciū iocofum de natura sua est veniale: sed totiens pōt
iterari q augebit in tñ libidinē mētiendi q ex illa libi-
dine poterit hō toties mētiri iocose q peccabit morta-
liter. Et de tali hō dz cōteri et penitere aduertendo et
precauēdo ne multiplicet. De hoc tñ magis dicit isra-
qñ ageť de cōfessione pctōz venialū: qz eodē mō tenet
homo de eis conteri: quo tenet ea confiteri.

Ca. vi que sunt cause inductiue cōtritionis.

Cause inductiue cōtritiōis sunt mlte. p̄ria et p̄ci-
p̄alis est amor dei. Illud enī qd p̄ncipaliter
debet trahere hoīem a pctō: et si peccauerit q corrigat
se et emendet est amor dei: et iste amor sic gnatur in aīa
peccatoris. Cum enim amor sequat cogitationem et co-
gnitiōnē: qz vt dicit Aug. Cognita diligimus: incogni-
ta neq̄. Nñ ergo pctōz cogitat et recognoscit dei bo-
nitatē et iusticiam cui displicet oē malū: et q nullomodo
relinq̄t aliqd malū impunitum et recognitat se mlta mala
p̄mississe q displicēt diuine bonitati: et ppter que est di-
gnus pigniri grauitur timet. Nñ etiā cogitat vltēri⁹
dei pietatē et misericordiam q paratus est oī dolenti et penitenti
p̄ccare et dimittere culpā q̄stūcūqz magnā sperat de dei

Capitulum. vi.

venta: et si mouetur ad detestandum peccatum. Et iste motus
vocalur attritio. i. quodammodo peccato imperfecta. et ita deus qui
nunquam deficit infundit lumine gratie in animam peccatoris et illo
lumine peccator illustratur et calefit in amore dei et detestatio
one peccati: ita quod timor serullis precedat et preparat cor
peccatoris ad contritionem. sed amor et seruos caritatis. perficit
ipsum. Et de hoc ponit exemplum Beatus Hieronymus. dicens quod sicut
in futura seculariu seta porci procedit et facit vias filo non
tamen remanet in futura. sic contritionem procedit timor pe-
ne. et iste timor preparat ad amorem. et caritatem. dicitur: quod postquam
est in anima. expellit omnem timorem. Et ita dicit beatus Iohannes.
in prima sua canonica. Imperfecta caritas foras mittit
timorem. s. ferule qui est timor: pene: non autem timorem filia
lem qui est timor offense. Secunda causa est pudor. i. vere-
cundia de peccatis commissis. Quia puer. xii. Res dignas con-
fusione agunt Iob. Res indigne confusione agunt et
Hieronymus. iii. c. Reuelabo pudenda tua in facie. Quia ei peccator
cogitat quod omnia eius peccata quod tunc secreta et occulta sunt
sunt deo manifesta et aperta. et quod nisi peniteat et operatur
de eisdem deus reuelabit et manifestabit ea toti mundo
mouetur ad contritionem et penitentiam de peccatis vnde dicit
Boetius. Magna est nobis indicta necessitas penitentiae cum omnia
agamus coram oculis iudicis contra cernentis
Tertia causa est detestatio. i. abominatio vilitatis peccati
Tanta enim est vilitas peccati quod filio dei facit seruum dyabo-
li. Quia dicit beatus Petrus. Qui facit peccatum seruus
est peccati: quo enim quis separatur est ius seruus. Tu er-
go peccator: sit propter peccatum a dyabolo superatus propter peccatum
seruus dyaboli factus est. vnde Anselmus. Fecisti me domine
ad tuam imaginem. et ego superinduxi horribilem magiem
vnde anima peccatrix videtur. et considerans vilitatem peccati
potest dicere verbum quod dicit Iherosolimitanus. Quis de domine et considerat

Que sunt cause contritionis.

Fo. lxxxix.

ra qz factus sum vilis. Quarta causa est consideratio
de die iudicii z penis inferni. qñ ei pctōr considerat qz
de oī dicto factor cogitato ptra legēdet oportebit red
dere rōez idie iudicii iuxta verbū saluatoris i Mattheo
dicētis. de oī s̄bo ocioso qz fuerint locuti homines sup
terrā reddēt rōez i die iudicii. Et. xxxi. q. vi. ca. pe. z. c.
Quotiens mouetur ad cōtritionē z pñiam de peccatō
vñ illier. loquēs de die iudicii dicit sic. Quotiescūqz il
lū diem cōsidero toto corde cōtremisco. z idem. Siue
comedo siue bibo siue aliquid aliud facio. semper vid
tur michi in auribus meis ista tuba terribilis insona
re. Surgite mortui venite ad iudiciū. Qñ pctōr ista
cogitat attenda. mēte tot⁹ cōtremiscit in corde suo. Si
eñ vt dicit̄s Petr⁹ ap̄s. i. pe. iiii. c. Uix iustus salua
uabit i plus aut z pctōr vbi parebunt Grego. quid fa
ciet virgula deserti. i. pctōr vdi concutietur cedr⁹ pa
radisi. i. iust⁹. Quia cā est dolor de amissione celestis
parie. qñ eñ pctōr cogitat se p̄p̄ pctm̄ suū gl̄ampa
diti amississe nō est mirū si dolet imo emirū si nōcrepat
p̄ mediū. Si ei dolet z plorat hō p̄ amissionez pecunie.
q̄tomagis d̄z dolore z plorare p̄ amisside celestis gl̄ie.
z iō dicebat br̄s Joh. i. apo. iiii. c. Tunc qz habes ne
ali⁹ accipiat coronā tuā. Sexta cā ē dolor de multipli
ci offensa creatoris. qñ ei pctōr cogitat z considerat se
offendisse deum qui eū creauit de nichilo. z insigniuit
eum in imagine sua. z redemit p̄ctosissimo sanguine
suo est bene miruz si non doleat z peniteat de pctō suo
de hoc dicit Bernar. Dolor de pctis d̄z eē acer/acrior
acerrimus /acer qz offendim⁹ deū creatorē oīz /acrior
qz offendim⁹ p̄rem n̄m. qui pascit nos multipliciter. et
gubernat: acerrimus qz offendimus redemptorem no
strū. quis nos liberauit sanguine suo a vinculo pctōz

Capitulum.vii.

a crudelitate demoni ab acerbitate gehene. ¶ Nota
dū tñ q̄ lz pctōr sicut dictū est deat dolere ⁊ pteri d̄z
pctis tñ sp̄ dz spare id̄noꝝ i pietate ⁊ i mia ei⁹ ita q̄ dz
spare deueniat gl̄ia: q̄ vt dicit sapiens prouer. xvii.
Sperās id̄no nō cōfūdet nec cōfusiōe culpe nec pene.

¶ Cap. vii. de effectu contritionis.

Effect⁹ cōtritionis est multiplex. ¶ Sum⁹ p̄z ex vi
ipsi⁹ nois. d̄r ei cōtritiō q̄si. sūm⁹ vel ex toto tritio
q̄d sic intelligendū est: q̄ in cōtritione: totū cor pctōis
ad l̄fam scindit vel conterit p̄e nimia angustia dolore
irar indignatiōe q̄ cōcepit cōtra pctā. vñ d̄ns p̄ p̄phetā
Iohel. i. c. Sc̄idite corda v̄ra. Itē psal. Sacrificium
deo sp̄is cōtribulat⁹ cor cōtritū ⁊ humiliatū de⁹ nō de-
spiciet. Et s̄m q̄ dicit b̄tis. Ver. contritio mundat a-
nimā a reatu culpe ⁊ liberat a pena gehene: ⁊ ab hor-
reda demonū societate ⁊ vilissima pcti seruitute: tribu-
it bona sp̄ualia q̄ pctōr amiserat p̄ pctm̄ restituit etiaz
societatē ⁊ sp̄ialē ecclie cōionē ⁊ bonoz oim̄ q̄ in ea fi-
unt per participationem de filio ire efficit filiū gr̄e. de
filio dyaboli facit filiū dei. ⁊ per cōsequēs p̄cipē here-
ditatis eterne. ¶ Itz aut̄ sola cōtritione remittat̄ pctm̄
sunt varie opinionēs. Quidā enim dicunt q̄ sicut tri-
bus modis offendimus deum. s. corde / ore / ⁊ opere. Ita
tribus modis est necessariū deo satisfaciendū. s. contri-
tione cordis / confessione oris / ⁊ satisfactiōe op̄is: ita q̄
alias nō dimittit̄ pctm̄. ⁊ isti fundant intentionē suam
sup̄ illud. c. de pe. di. iii. ¶ Perfecta. Et dicunt isti q̄ oēs
auctozitates que dicunt peccata sola cordis contritio-
ne dimitti sunt intelligende cum articulus necessita-
tis excludit oris confessionem. id est quando aliquis a-
mittit loquelam: vel quando aliquis non potest p̄es by-
terum reperire in confessione. Alii dicunt q̄ in con-

tritione dimittuntur peccata sub conditione. scilicet si conuincantur
 et fundantur ista intentione sua per illud quod dicitur de peccato di-
 uit. c. Sane. Tertio dicunt sola cordis contritio dimittit
 peccatum cuiuslibet adulti. si vere conuertatur et propius ab
 aliis abstinere et conuinceri de eo satisfacere sed iudicium
 ecclesie. Et fundantur ista intentione per illud de penitentia di. 2. Ma-
 gna est pietas dei ut ad solam permissionem peccata dimittat
 non dum penitentiam ore et tunc tamen deus odit in corde. Et hec
 opinio est verior et magis tenetur contra doctrinam
 Et quod ista opinio sit verior per exemplum lazari quem
 prius suscitauit Christus ante discipulis absolueret. La-
 zarus ei mortuus est peccatorum quod peccatum mortuus est. Iuxta Iobum
 37. xviii. c. dicentis. Anima que peccauerit ipsa morietur et
 iste suscitatur a domino quoniam sibi remisit peccatum in contritio-
 ne. et postea absoluitur a discipulis. id est soluitur a sacer-
 dotibus in confessione. Patet et per exemplum de decem leprosis
 a domino mundatis qui in via ante ventum ad sacerdotes
 mundati sunt. isti enim leprosi sunt peccatores qui dum vadunt
 ad sacerdotes. id est dum contritionem habent et propositum con-
 fitendi mundantur a peccatis et ita dicit psalmus. lxxxi. Dixi
 conuincetor aduertum me iniusticia mea domino. et tu remi-
 sisisti impietatem peccati mei. dixi. id est firmiter in animo proposui
 Nota dum ergo quod ista tria simul sunt tempore. scilicet habeant
 ordinem naturalem inter se. scilicet iustificatio per tritio. et pecca-
 torum remissio necessario enim habeo intelligere quod prius
 quis habeat gratiam quod tritio precedit ergo gratia
 sequitur dilectio. quoniam qui gratiam habet diligit et sequitur con-
 tritio quoniam qui diligit conuertitur ad contritionem sequitur
 peccatorum remissio. iste processus colligitur de peccato di. lxi.
 l. ois qui non diligit manet in morte. et Aug. Sine caritate
 quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit. per ergo
 quomodo sola cordis contritione peccatum dimittitur. quid ergo

Capitulum. i.

faciat absolutio sacerdotis ad remissionem peccatorum dicitur in
fra qui ager de confessione. et hec sufficiant de contritione.

Tractatus tertius secunde partis principalis de
confessione. xi. habens capitula.

Quia confessionem. xi. sunt consideranda. Primo de
instituzione confessionis. Secundo de illis qui tenentur
ad confessionem. Tertio de tempore quo quis tenetur
ad confessionem. Quarto cui facienda est con-
fessio. Quinto de quibus est facienda confessio. Sexto
de conditionibus quas debet habere confessor. Septimo de iterati-
one confessionis. Octavo quod debeat se habere sacerdos ad con-
fitemur. Nono de interrogatoriis. facienda in confessione. De
cimo de potestate clauis et effectu confessionis. Ultimo de signifi-
catione confessionis. Cap. i. de institutione confessionis.

Ad uidentiam eorum que dicenda sunt de confessione. notandum
quod in sacra scriptura duobus modis accipitur confessio
Uno modo id est quod dei laudatio: unde confiteri isto modo id est
est quod deum laudare: et hoc modo accipitur quod dicitur Confitemini.
id est laudate dominum quoniam bonus etc. Alio modo id est quod pec-
catorum coram sacerdote manifestatio. et isto modo diffinitur
sic. Confessio est legitima coram sacerdote que clauis
habet et potestatem absolendi peccatorum declaratio. Ad euiden-
tiam huius diffinitionis videndum est de singulis membris
que in ipsa ponuntur. De primo confessio est legitima peccatorum
declaratio: contra illos qui peccata sua occultant vel excu-
sando vel celando. De etiam contra illos qui recitant bo-
na sua in confessione: vel confitentur per abnegationem
peccatorum: ut non sum adulter / gulosus. etc. De coram
sacerdote que clauis habet et potestatem absolendi: ut omnes con-
ditiones que ad veram confessionem requirunt ostendantur. Et di-
citur confessio quasi simul vel ex toto siue undique fas-
sio. Et de confessione isto modo dicta: hic incipit tractatus

Quidē est igitur quod fuit instituta: et quod fuit institutor confessionis. Quatuor ad primum sciendum est quod duplex est confessio per totum. scilicet mentalis et vocalis. Mentalis confessio peccatorum est de dictamine legis nature ad iuramentum quodammodo per fidem quod ei homo seculi et propter offendere vel offendisse deum quod non videtur nisi per aliquem et ad iuramentum naturam dicitur sibi quod ab eo misericordia est sibi humiliter postulanda. et hoc nunquam nisi si recognoscatur culpa quod fit per confessionem mentalem. Confessio autem vocalis est duplex quodammodo quod fit deo. quodammodo quod fit homini. Loquendo ergo de confessione vocali quod fit deo: credo quod confessio fuit de necessitate salutis statim post lapsum primum hominis. Et ratio quod se mouet est ista. Quod tempore in quo est factus fuit infirmitas fuit necessaria medicina contra illam infirmitatem. scilicet statim post lapsum primum hominis fuit infirmitas peccati non solum originalis. sed et actualis ad iuramentum quo ad multos ergo necessaria fuit post lapsum primum hominis confessio: ad iuramentum non quo ad multos. et vocalis. et istud patet ex quodammodo glo. quod ponitur super illud psalmi. Gen. iiii. Adā ubi es. ubi dicitur quod o. s. s. sunt increpatus et ad confessionem cogitatus non ignoratus: et patet quod loquatur de confessione vocali faciendam deo: quod tunc deus non homo loquebatur vocaliter ipsi ad: ergo ab illo tempore fuit necessaria confessio isto modo dicta. loquendo autem de confessione vocali faciendam homini: dicitur quod fuit instituta illege noua christo verum incarnato: et tunc non ante fuit congruum tale confessionem instituti. Et ratio que me mouet ad hoc est duplex. secundum quod confessio ordinatur ad duo. scilicet ad peccati deletionem. et manifestationem. et ad recollectionem faciendam deo et ecclesie eius. Et quo patet quod solum in lege noua debuit institui confessio. Quod ista tamen quod ad euidenciam eorum que dicenda sunt quod status peccati vocatur tenebre: status autem gratie lux. Et ita dicit apostolus loquens Ephesius postquam

Capitulum. i

fuerunt conuersi ad fidem et fuerunt in statu gratie. Ad
ephe. v. c. Eratis aliquando tenebre nunc autem lux id est
et i. epla. Ad Ro. ix. c. Abiciamus opera tenebrarum glo-
ria opera peccati. et induamur arma luctus. i. virtutis. In ea est
ergo lege dicitur instituit confessio facienda homini in qua lux sua fuit ori-
ta que lux illuminat omnem hominem venturum in hunc mundum
et ista est lux noua. christo. s. incarnato. igitur in lege noua
debit institui confessio facienda homini. Ex secundo. s. hoc
quod confessio ordinatur ad reconciliationem faciendam
deo et ecclesie est per etiam quod debuit institui in lege noua.
Ideo enim confessio fit homini ut homo sit iudex. et arbiter in-
ter deum et hominem peccatorem. Arbiter autem dicitur esse ta-
lis quod possit ponere manum in utramque partem. id est opus quod
illius cui facienda est confessio possit ponere manum inde ut
cui confitens vult reconciliari. et in hominem cui confitetur
talis autem non potuit esse quousque deus factus est homo
quod tunc datus est nobis mediator dei et hominis. homo christus te-
sus. Et hic postquam corpora ascendit in celum reliquit in ecclesia
aliquos quos loco sui constituit rectores ecclesie. et ar-
bitros quibus commisit auctoritatem reconciliandi pec-
catores deo. et ecclesie sue. ideo in lege noua christo in
carnato debuit institui confessio. Licet enim confessio ha-
beat efficaciam ab absolutioe. et absolutio ex virtute cla-
uis que quod est clauis fuerunt date homini in noua lege dicente
christo beato Petro apostolo. et in ipso omnibus aliis. Math. xvi. cap.
Tibi dabo clauis regni celorum et quodcumque ligaueris super terram erit ligatum in celis. et quodcumque remiseris super terram erit remissum in celis. et quorum retinueritis retenta
sunt. Manifestum est ergo confessio facienda homini in lege noua
fuit instituta. precessit tamen in figura in lege antiqua in hoc
quod sacerdotibus data erat auctoritas et potestas discer-
nere inter lepra. et lepra. inter propheta. et san-
ctum. s. ista erant quedam corporalia et non spiritualia

De tpe quo q̄s tenetur ad confes. Fo. lxxxii

Et hanc figurā ostendit x̄ps in lege noua fuisse. ad lē
pleta: quando leprosos mundatos mittebat ad sacer
dotes. dicens. Ite et osidite vos sacerdotibus. De sc̄do
aut̄ quis fuit institutor cōfessionis? Dico q̄ fuit ch̄ris̄
i p̄fener. et ratio fuit tacta supra l̄ prima parte hui⁹ os
pis: q̄si agebat de sacramētis in ḡn̄ali. Et intelligi q̄
q̄ fuit institutor auctoritate tue. et credo q̄br̄s Jaco.
m̄ior q̄ fuit ep̄s hierosolimitan⁹ et q̄ p̄m⁹ inter ap̄stos
celebrauit missā q̄i dixit. Cōfitemini alterutrū pctā
v̄sa fuit p̄ mulgator huius sacramenti sicut dictū fu
it supra de sacramento extreme vnctionis.

Cap. ii. de illis qui tenentur ad confessionē.

Omnēs adulti postq̄ ad ānos discretōis puene
runt: ita q̄ possint discernere inter bonū et malū
tenent semel i anno. s̄i q̄dragesima confiteri exstatuto
cōsili ḡn̄ali. quod ponit extra de pe. et re. c. Discreti
usq̄ sexus. Et p̄tra transgressores illi⁹ statuti p̄statur
ibi dē: talis pena. s̄. q̄ ipsi venientes ab ingressu ecclie ar
ceat̄ et mouētes xp̄iana careat̄ sepultura. Et huius
sacratissimi sac̄ uberrimi p̄sili p̄t̄ cē triplex rō. Prima
fuit vniuersalis indigētia: oēs enī peccauerūt. vt dicit
ap̄st. et egēt gr̄a dei. Nō ē ei q̄ faciat bonū et nō peccet
vt d̄t sapiens. Nō q̄s debz deū gl̄ficare p̄tendo se cē
petōrem q̄ ei confiteatur se esse peccatorem. deum glo
rificat. osidens se ei m̄ia et gr̄a indigere. Secunda ra
tio est sacre cōtionis reuerentia. Cū enī oēs teneantur
in pascha cōicare. vt digne. et munde possint accedere
ad tantum sacramentum. oportuit p̄mitti remediū
purgationis et lotionis peccati. que fit in confessione
Tertia rō fuit discretio gregis d̄fici ne. s̄. lupi abscon
derentur in grege q̄ manducauerēt agnos. P̄statu
tū ē vt rector ecclie agnosceret vultū ouium suarū ne

Abanipū.

lū

Capitulum. II.

heretici sub pelle innocentie maliciã suam pallarent: deo om̃s quicunq; & cuiuscunq; cõditionis sunt tenent semel i anno cõfiteri: alias peccant mortalit̃ & dicit pena supra dicta puniri. S; pone aliquis est qui non h; conscientiam de aliquo pctõ mortali. sed solumde venialibus. sed hõ non tenetur pctã venialia cõfiteri. ergo ad min⁹ talis non tenet cõfiteri. Dico sine preiudicio et saluo meliori seu cõsilio q̃ aliquis potest teneri ad cõfessionem propter duo. vno mō propter vinculum peccati. alio modo propter vinculum precepti. Peccata venialia non tenetur quis cõfiteri propter vinculum peccati cum possint sine confessione dimitti: tñ sunt cõfitemda propter preceptum quo tenetur quilibet cõfiteri semel in anno. quando. s. cõfitemus non h; nisi venialia. vnde si haberet mortali a q̃ cõfiteretur non teneretur de necessitate venialia cõfiteri de hoc tñ infra magis late dicitur. ¶ Alterius pone qd̃ aliquis ē ita attentus circa diuina qd̃ non habet remorsum cõsciẽtie de aliquo peccato: nec mortalit̃: nec venialit̃: an iste tenet cõfiteri vel non: si non: tunc non omnes tenent. & obligant ad cõfessionẽ. cui⁹ cõtrariũ dictũ est. Si autẽ tenetur & nõ habeat cõsciã de aliquo pctõ nec mortali: nec veniali: tũc tenet ad cõfitemdũ & dicẽduz contra conscientiam suã. & ita mentiri qd̃ nefas eẽt diceret: ergo ad minus talis non tenetur cõfiteri: Dico ad hoc qd̃ cũ septies in die cadit iustus. impossibile credo fescundum statuz viatoris qd̃ aliquis hñs intellectu & vsũ rōnis transeat vna die vñã septianã sine remorsu alicuius pcti venialis qd̃ autẽ totũ añũ transeat hoc habeo magis pro impossibili: nec credo qd̃ vnq; istud domũ fuerit collatũ alicui sero nisi xpõ & marie s; genitrici eius genitrici: nec credo a p̃los hoc donum habuisse qz

De tempore quo quis tenetur ad cōf. **So. lxxxiii.**
ventaliter peccauerūt: vt dī Greg. ⁊ Aug. in. li. de na-
tura ⁊ gfa. Si oēs scī ⁊ scī ad huc viuerent: ⁊ i terro-
gati essent vtrū sine pctō fori: oēs vna voce dicerent
Si dixerim⁹ q̄ pctm̄ nō habem⁹: nos ipsos seducim⁹ ⁊
veritas in nobis non est. Excepta bñā virgine de qua
cū de pctis agit p̄pter honorē filii dei: nullā prius
volo cōmunionē h̄rēt. ⁊ h̄rēt. i. ad th. iii. c. Res pene
cōtra naturā est vt sine pctō aliq̄s sit: iō hō q̄tuncūq̄
sit p̄fectus d̄z cogitare corde ⁊ confiteri ore se esse pctō
rem: vt dī Greg. Bonaz mentium est sibi culpā vereri
t. timere vbi culpa nō est. de obserua. i. c. c. Consiliū
Vñ de cōi lege tenent oēs ad confessionē. Et si deus
de specialissia gratia daret ⁊ illud donuz alicui q̄ nec
mortaliter/nec ventaliter peccaret: credo q̄ ad huc vt
mō p̄tēneret p̄cepta ecclē: talis deberet p̄itare se suo
p̄fessori: nō q̄ diceret se pctōrez: q̄ mētiret: sed debe-
ret dicere. Dñe non habeo p̄scientiā de aliquo pctō: tñ
p̄pter p̄ceptum ecclē presento me vobis: sicut dixi su-
pra q̄ sanctificat⁹ in vtero deberet recipere sacm̄ ba-
ptism̄: sicut non habeat peccatum originale

Ca. iiii. de t̄pe quo quis tenetur ad confessionē
Alte sapiente **Di**a t̄ps h̄rēt: iō nunc videndū ē
de t̄pe quo faciendā est confessio. s. vtrū faciēda
sit itatiz cū hō peccauerit vel possit d̄ferrī vsq̄ ad tē-
pus statutū in decre. **Di**s vtriusq̄ sexus. s. vsq̄ ad. xl.
Ad huius ergo euidētā fin q̄ nos possumus loq̄
de confessione vel q̄tū ad propositum interius: vel
quātū ad verbū exterius. si p̄mo modo sic dicūt cōter
oēs doctores q̄ tenet quis p̄ponere p̄tēri q̄ tenetur
p̄mo de pctō p̄tēri: ⁊ q̄ sine p̄positio p̄tēndi ⁊ satis-
faciendi nō dimittitur pctm̄ in p̄titione. ⁊ dies q̄ntē
retur p̄mo p̄tēri: q̄ sicut dicitū est supra semper ⁊ q̄cō

Capitulum. llii.

to occurrit memoria de pctō teneſ hō dolere/ & conſeſſeri de eo mō quo dictū eſt ſupra. Iſ etiā fuerit ipm cōſeſſus. tñ ex quo legitime eſſe ipm conſeſſus non teneſ ipm iterū cōſiteri. De hoc tñ magis dicit infra qñ ageſtur de iteratione cōſeſſionis. ¶ Qm̄ igit̄ ſtatim cū hō aduertit ſe peccaſſe mortaiter tenetur conſeri. Ideo tñc tenetur pponere conſiteri: ſed ſi locamur de cōſeſſione actuali. ſ. qñ homo tenetur actualiter cōſiteri ¶ In iſta materia ſentiunt diuerſimode doctores. Quſ dā em̄ dicūt indiftincte q̄ ¶ truncūq; / & qñcūq; aliq; peccauerit nō teneſ cōſiteri ante paſcha ſed bene teneſtur cōteri & eſſe in ppoſito cōſitēdi. & fundāt intētiōez ſuam ex duobus ¶ Primo quia pceptum de conſitēdo eſt affirmatiuum: & ideo non obligat niſi pro loco & tēpore determinatis. tempus autē determinatum ab ecclia eſt quādrageſima. ideo null⁹. ¶ Imo nec in natali ſeu etiā penthecoſte per ca. Seculares. de conſe. di. ii. & c. ¶ Omnis homo. & c. Si non frequenter teneſ añ. xl. conſiteri. niſi eſſet in periculo mortis. Secundo. quia actus conſeſſionis non eſt neceſſarius ad iuſtificationē q̄ p contritiōē eſt iuſtificatione rita cōſeſſio ſolum eſt neceſſaria ex pcepto et obligatione ecclie. ſ. ecclia nō exigit añ paſcha niſi periculū mortis imminet. ergo ante tēpus illud nemo teneſ cōſiteri niſi in periculo mortis ¶ Alii dicunt q̄ pctōr xp̄i in pctōmor tali tenetur ſtatim qñ habet discretū & idoneū conſeſſoris copiam & peccati cōmiſſi memoriā conſiteri peccati ſuū. Nec obſtat illa decre. ¶ Dis vtriuſq; ſec⁹. q̄ illa decreta nō dicūt q̄ vſq; tunc differat. ſed q̄ nō expectet ultra ſicut ecclia phibet ne q̄s ultra annum remaneat in excoicatione. non tñ dat licētā remanēdi vſq; ad illā horā. ¶ Itē illa decre. fuit edita nō p negligēt

Capitulum. iiii.

de libus ponet. **I**te diuiti petenti sibi longā vitā; fute
dictū. Stulte hac nocte demones repetēt aīam tuā
te: et ea q̄ acruasti cui⁹ erunt. **S**cda cā est: qz morans
i pctō semp accumulāt pctn̄ pctō: et p̄ p̄is penā pene
vñ apls ad Ro. ii. c. An ignoras: qm̄ benignitas dei ad
penitentia te adduxit. **S**cdm̄ aut̄ duricia tuā et impe
nitens cor thesaurizas tibi irā dei i die tribulationis.
reuelationis iusti iudicis dei qui reddet vnicuiqz s̄m
opa sua. **E**t osee. iiii. c. d̄r. **M**aledictum mendaciu fur
opa et homicidium mundauerunt. et sanguis sanguis
nem̄ terit. i. pctn̄ adducit aliud pctn̄. **G**regorius
pctn̄ qd̄ p̄ p̄iam non diluit. mor̄ pondere suo ad al
liud trahit. **T**ertia cā est: qz q̄ro maiorem morā fecerit
q̄s in pctō: tāto magis elongabitur a deo. et p̄ p̄is
tanto difficilior erit conuersio iuxta id quod cōterd̄
cū in **Q**uidio et remedio amoris. **N**ec te venturas dif
fer in horas. **Q**ui non est hodie: cras minus apt⁹ erit
Et ovidius. **P**incipis obsta: sero medicina paratur
cū mala per longas: conualuere moras. et **P**sal. lxxviii.
Dñe qui eligant se a te pertubunt. **Q**uarta causa est qz
in magna et angusta egritudine vix potest aliquis be
ne penitere. seu etiā de pctis cogitare. vñ **H**iero. **L**um
egritudine opprimis vix pōt aliud cogitare q̄ quod
sentis: et illic rapit intentio mētis. vbi est vis doloris.
Altra em̄. vt ait **A**ug. tunc incurrunt impedimenta
Nam morib⁹ viger: p̄na tenet. sili vroz. mundus. **E**t
quos illicite dilexit eum ad se vocant. de pe. di. vii. li.
Tene ergo certum. et dimitte incertum. i. p̄iam age. et
confitere dum sanus es. et nō differas vsqz ad infirmi
tatē. iuxta consiliū sapientis dicentis **Q**ui⁹ et san⁹ con
fiteberis. **Q**uinta cā ē. qz nisi pctō: i vita sua exaudite
rit diuī clamātem q̄ confiteatur et faciat p̄iam. clō

Cui facienda est confessio. Fo. lxxxv.

mabit postea ipsa ad dñm ⁊ non ex audict. Ex p̄lū de
diuite epulone. q̄ in inferno sepult⁹ est. qui etiā p̄na
gutta aque non est exaudit⁹. p̄p̄ q̄ nō ē differēda v̄l
tardāda p̄fessio: s̄ est m̄tū p̄gruū ⁊ v̄tile statim confite-
ri. Ricardus aut̄. in. iiii. suo sup̄ senten. loquens de
hac materia. dicit q̄ aliter sentendū est in isto casu de
religioso. ⁊ aliter de layco. Nā religios⁹ cū totū tēpus
vite sue sit sibi t̄ps penitentie habita copia sacerdot⁹
idonet. si peccauerit mortaliter credoḡ statim sine mo-
ra tenet cōfiteri. Et intelligitur sine mora sicut recta
rō ordiabit. Layc⁹ vero rōnablr̄ pōt expectare t̄ps. xl
q̄ est t̄ps p̄nie. Cū cū illd̄ tēpus sit magis laycis opor-
tunū ad p̄tendū ⁊ satisfaciendū si expectant illd̄ ra-
tionabiliter audeo iudicare q̄ nō peccāt: dū t̄m̄ p̄po-
nāt firmiter cōfiteri tūc t̄pis. De clericis aut̄ n̄ audeo
iudicare. cōfiliū aut̄ sanū do/ q̄ oēs qui cadūt p̄ pct̄m̄
mortale. cōfiteātur statim cum possunt. nō em̄ vide-
tur vere contritus qui tandiu vulnus peccati p̄tat
ocultū. Verba sunt Ricard⁹. Quicqd̄ sit de ista mate-
ria credo q̄ in casibus quos pōit sc̄t̄s Tho. de neces-
sitate tenet quibz statim habita oportunitate cōfiteri
Credo etiā q̄ p̄siliū Ricard⁹. sanū est ⁊ salubre ⁊ d̄g
exe qui cum diligentia ⁊ virtute

Cap. iiii. cui facienda est confessio.

Quoniam ille cui facienda est cōfessio sacralis. oꝝ
q̄ habeat claus videndum est p̄io de clauib⁹
C̄p̄o quo notādū q̄ hoc nomē claus trāslatū est a
corp̄alib⁹ ad sp̄ūalia. Claus em̄ in corp̄alib⁹ ē istrū-
mētū ad remouēdū aliquod obstaculū q̄ imp̄edebat
ne posset bene haberi audit⁹ ad domū. Sic etiā in sp̄i-
ritualibus illud q̄ remouet pct̄m̄ mortale q̄ est obsta-
culū ad ingredīdū regnū celeste vocat claus. et ista

Capitulum. lili.

clausus est triplex. Una quedam est auctoritas. et istam habet
solutus deus de qua clauem loquebatur iudei ubi dicebant
Quis potest dimittere peccata nisi solus deus. quod dicitur nullus
Et hoc verum est auctoritative. Altera est clauis excellentie
et hac solus habet christus homo. et de hac clauem loquitur Esaias.
in persona dei de christo dicens Dabo clauem dauid super huiusmodi
eius. Et dicitur christus homo habere clauem excellentie in quantum per
passionem suam ipse satisfecit pro peccatis nostris et non solum
solum pro nostris. sed pro peccatis totius mundi. ut dicit beatus
iohannes. et hoc est verum quantum ad efficaciam et sufficientiam
vel dicitur homo christus habere clauem excellentie in quantum effectum sacra-
mentorum potest dare sine sacramentis. Tertia est clauis mi-
nisterii. et istam clauem habent sacerdotes et datur eis in col-
latione ordinis sacerdotalis. et de ista dictum fuit beato
Petro. Tibi dabo clauem regni celorum. Et de tali cla-
ue loquitur hic. ¶ Sciendum ergo quod duplex est clauis mi-
nisterii. Una est scientia discernendi. Altera est potestas absol-
uendi atque ligandi. De scientia autem discernendi quomodo est clauis
et quomodo non. et si est altera clauis sicut res a potestate ligandi et sol-
uendi est magna diuersitas inter doctores theologos. non
nunc nichil dico de ista materia. presertim cum papa dominus
Iohannes quodammodo loquens in quadam sua extrauaganti
que incipit. Quod quomodo faciat mentionem de ista diuer-
sitate doctorum: et nichil super hoc determinet nisi ex quo re-
linquit et determinatum temerarium esse aliquid diffinire.
Istud tamen est firmiter tenendum quod iste clauis datur cuius
sacerdoti in sua ordinatione. Sed non potest exire in actum
donec sacerdos habeat materiam in qua ligat et hoc vel
per commissionem cure animarum sicut habet archiepiscopus/episcopus/ totius
habet curam animarum vel per priuilegium. sicut habent fratres
predicatores et minores vel alii. quod ex priuilegio domini pape
vel episcoporum possunt predicare et confessiones audire

Cui facienda est confessio:

So. lxxvi

Et h's ergo p3 cui faciēda est cōfessio sacramētalīs
Et dico cōfessio sacramētalīs ad excludendū cōfessio-
nē p̄siliatūā siue directiūā q̄n. s. p̄cōr̄ cōfitef̄ alicuī
p̄cā sua nō vt eū absoluat. sed vt eū sup̄ illo cōsulat
ille eū dirigat. qz talis pōt fieri cūcūqz hōi q̄ euz pōt
tuare vel cōsulere. orādo vel instruēdo. Sed loquendo
de cōfessioe sacramētalī q̄ fit p̄pter absolūcionē dico
q̄ exp̄dictis due patēt cōclusiones p̄rima est q̄ cōfessio
sacramētalīs est faciēda sacerdoti. z nō alii. i. nō
pōt fieri nec d3 nisi h̄nti clauēs. si iste est so. sacerdos
Cuius rō est. qz absolūtio fit virtute clauū. ita q̄ nul-
lus pōt absolūere in foro penitētie nisi habeat clauēs
cū clauēs ordinētur ad solūcionē. Istud tñ meli⁹ dī-
cetur infra q̄n agef̄ de p̄tate clauū. sed nullus h̄z clauēs
nisi sacerdos cū clauēs dentur in collacione ordi-
nis sacerdotalis ergo confessio sacramētalīs nō pōt
nec debet fieri nisi soli sacerdoti. Et ita dicit Aug. at
ponitur de pe. di. vi. Qui vult cōfiteri p̄cā sua vt inue-
niat gr̄am. q̄rat sacerdotem Secunda conclusio est q̄
cōfessio faciēda est proprio sacerdoti. licet enim v̄dī-
ctum est omnes sacerdotes habeant clauēs. nō tamē
habent materiam. id est parochianos in qua possunt
exercere vsu3 clauū: sed solum illi quib⁹ cōmissa est
regulariter cura animarū regulariter que habz vsum
potestatis respectu illorum scilicet hominum quorū3
cura est eis commissā Et ideo solum talibus est cōfessio
faciēda: tales sunt proprii sacerdotes. ergo proprio
sacerdotibus est faciēda cōfessio. Sed posset
aliquis dicere quis est proprius sacerdos Alqui dicitur
q̄ proprius sacerdos est parochialis sacerdos: qui
habet ministerare sacramenta ecclesiastica. q̄ isti fa-
ciēda est confessio. Et videtur dictum istorum fūda

Capitulum. llii.

ri in rōe ista. Illi dicitur huius confessio quibus ministrare sacram
 eucharistie Ad hoc enim est datum preceptum de cōmūte
 in quadragesima ut fideles digne accederēt ad sacram
 eucharistie in pascha Cū ergo sacerdos parochialis
 sit obligat⁹ ex officio suo ministrare parochianis suis
 sacram eucharistie: nō oēs parochiani sui de necessitate
 ad ministrum in. xl. vel in pascha tenentur ei confiteri Et ita vi
 detur intentio illius decretalis Dis utriusq; sexus / 2 il
 lius. de pe. di. vi. Patuit. Illud etiā vñ de intentione sa
 cre scripture in veteri testō. vbi dicitur Prover. xxvii Dis
 ligenter agnosce vultū peccatoris tui in glo. Vultus
 peccatoris est cōscia illius q non pōt agnosci nisi p confessio
 nē. ergo oēs q hz curā aiaz cognoscat cōfessiones
 qd nō pōt fieri nisi audiat eā. Hoc idē in videt dicere
 scriptura in nouo testō ad Hebre. c. fi. Serui obedite
 p oia ppositis vestris Ipse enim putigilat quasi reddēs
 reddere rōnē p aia subditi: videt necessario q sciat
 statū ipsius aie subditi qd nō pōt fieri nisi audiat p fess
 sionē illius: quare oēs q quilibz subdit⁹ p fiteatur cura
 to suo ¶ Alii distinguūt de p pno: 2 dicūt q p pno duo
 b⁹ modis dī. Uno mō dī p pno hz qd distinguūt p ra
 alienū. Alio mō dī p pno hz qd distinguūt cōtra
 eōe. modo dicūt isti q quilibz tenet p fiteri p pno sacer
 doti sūm q p pno opponit alieno: nō autē sūm qd oppo
 nitur cōi. Itā p fiteri certū est q si aliquis p fessus est p
 pta sua dño p p p archiepo vel epō suo fatuū esse dice
 re 2 temerariū q tenet illa eadē pcta cōfiteri suo par
 rochiali curato. cum ergo isti qui predicāt ex p uille
 gloriā audiant confessiones sunt vicariū dñi pape repi
 copoz: nō cōfessi eis nō tenent iteruz cōfiteri suo sacer
 doci parochiali. cū tales sint quasi penitentiariū glicula

Cul facienda est confessio.

So. lxxxviii

es: et sic sicut confessio p[ri]uaris d[omi]ni pape vel ep[iscop]o n[on] te-
nentur iteru[m] c[on]fiteri curatis suis. ita nec confessio illis et
ita hodie determinatum est p[er] d[omi]n[u]m Johannem papam
p[ri]m[u]m in quadam decretali siue extrauaganti sua q[ue] incipit
Uas electio[n]is. Illud etiã v[er]u[m] e[st] de intentione illius
decretalis bonifaciane. Super cathedra: q[ue] ponit ex. 8
sepul. et de pe. et re. i. c[on]stitutio[n]ib[us] d[omi]ni. Clem. et c. Dubiu[m]
a b[ea]te. vbi d[icitu]r q[uo]d f[ra]tres p[re]dicatores. et minores t[ame]n habet
de p[ar]te in c[on]fessionibus audiendis. Et in p[ar]rochia
les sacerdotes de iure n[on] sciunt habere. Sed confes-
si p[ar]rochialibus sacerdotibus n[on] tenent iteru[m] con-
fiteri: ergo nec confessus illis. et s[ecundu]m istã viam illa d[ec]re-
talis. Dis v[er]iusq[ue] sexus. loquitur de sacerdote pro-
prio prout proprie distinguit contra alienum: non au-
tem prout distinguitur contra commune. et est sensus
q[uo]d c[on]fiteatur proprio sacerdoti. t. non alieno. Quicquid
sit d[icitu]r hoc t[ame]n si illi q[ui] audit c[on]fessiones ex p[ri]uilegio d[omi]ni
pape iduceret sibi p[re]sentes ad c[on]fite[n]dum semel i[n] a[n]no
suis curatis beneficerent et ad hoc induc[er]unt in illa
decretali d[omi]ni b[e]n[e]dicti. xi. qui fuit de ordine p[re]dicato[r]u[m]
q[ue] incipit. Inter cunctas. et tenent ad hoc. q[ui]z illa d[ec]-
retalis sit reuocata in q[ue]stio[n]e c[on]traria decretali b[e]n[e]ficia-
ciane q[ue] incipit. Sup[er] cathedra. N[on] t[ame]n q[ue]stio ad ea que
c[on]tinet equitatis et r[ati]onis est reuocata. S[ed] nunquid p[ar]-
rochialis sacerdos p[otes]t absoluere p[ar]rochianu[m] suum
de o[mn]i p[ec]c[ato]r[um] Dicend[um] q[uo]d Ray. in s[um]ma sua ponit q[ue]stio[n]es
suis de quibus sacerdos p[ar]rochialis n[on] potest se i[n]tro-
mittere. nisi sp[eci]aliter fuerit sibi p[er]missum. ¶ **Primus**
est q[ue]stio[n]e q[ui] est sol[us] p[ri]ncipalis p[ec]c[ato]r[um] i[n]iungenda. ¶ **Secundus**
est q[ue]stio[n]e p[ec]c[ato]r[um] est annexa excommunicatio. ¶ **Tertius** e[st]
q[ue]stio[n]e q[ue] et vbiq[ue] inuenit irregularitatem contractã.
¶ **Quartus** est de incendiariis. istis aut[em] quattuor casu

Capitulum.iiii.

bus addit s^obstien. alios tres casus ita q^o sic s^ot septē
Unde quintus casus est de publico peccōe. sicut d^o pu
blico blasphemio. Sextus est de falsariis s^oz d^on^o pas
pe. Septimus est si sit consuetudo in episcopatu q^o a
qua certa crimina ad ep^os referuntur: sicut obiter cō
suetudo in plerisq^o locis ⁊ episcopatib^o de homicidio
sacrilegio/foralegio/falsario de violatoribus immunit
tatis ecclesie sodomitis incestuosis. perturbis. ⁊ aliis e
normibus criminibus que episcopi sibi retinent scdm
q^oets expediens videt^r: de q^obus certa regula dari nō
potest: sed vnusquisq^o curatus habeat sinodale suū cū
quo se dirigat in ista materia. d^ona Guiller. durandi i
repertorio suo dicit q^o pōere tot casus non ē nisi aufer
re curatis p^oatē suā cū p^ont oia de iure q^o non sunt eis
prohibita exp^ose: hoc pbat ca. sup. de sen. excō. an si
nem. ¶ Notandū q^o ray. i. summa sua ponit sex casus
in quibus vnus sacerdos parochialis p^ot absoluerē. ⁊
audire cōfessiones subditorū alterius sacerdotis: q^o d^o
mus est q^o ille extraneus deliq^o in parochia sua Se
cūdus si mutauit domiciliū. sicut ē de scholarib^o s^oz
d^orib^o Parisi^o vel alibi. Tertius si sit vagabūd^o sicut
sunt isti pauperes vagabundi per mundum. Quart^o
q^osi aliq^os h^oz sacerdotem imperitum vel maliciosū ⁊ oī
nō insufficientē ⁊ vult ire ad magis peritū ⁊ sufficientēq^o
sibi p^oulat. p^ot ire ad eū petita t^o prius tobrenta p^onta
a p^oprio rectore vel sacerdote ⁊ sacerdos venetur eam
sibi dare quintus casus. est si aliquis volens facere iō
gum iter. vt pote ire ad sanctū Jacobam vel aliāquā
cūq^o p^oergrinationem siue locum petita l^onia a cura
tuo suo q^o possit in itinere confiteri. quia tunc quilib^o q^o
potest audire confessiones poterit eius confessionē au
dire. ¶ Sextus casus est quando peccator est in artē

culo necessitatis. qz i isto casu poterit cuilibet cōfiteri
 In aliis autem casib⁹ p̄fatis nō pōt cōfiteri nisi po-
 tēti audire p̄fessōes vel ex cōmissione vel ex privilegio
 ¶ Sed quid fiet de militib⁹ ⁊ nobilit⁹ siue quibuscū-
 qz aliis qui habēt domicilia diuersa in diuersis parro-
 chialis ⁊ p̄vniā p̄tē anni morantur in vno domicilio ⁊
 per aliā in alio cui confitebūtur isti? Dicēdū est qd̄ ta-
 les p̄fiteri d̄bit illi curato in cuius parrochia h̄nt prin-
 cipale domiciliū. vel in cui⁹ parrochia morātur p̄ ma-
 iorē partem anni. S; pone hec est vna mulier fragil-
 ⁊ ad peccatū prona timet de curato q̄ est leuis ⁊ iu-
 bue⁹ qd̄ si p̄fiteatur ei nescilicet eā de pctō vel qd̄ re-
 uelet eius confessionē nūqd̄ illa p̄fitebit ei? Dico qd̄ si
 timeatur verisimiliter vel probabiliter de istis vel de
 aliquo istoz d; petere licentiā curato suo qd̄ confitea-
 tur alii. vel si pōt h̄re copia ⁊ superioris sicut ep̄i v̄ p̄nā
 rii. vel alicui⁹ religiosi h̄ris p̄tēte audiet confessio-
 nes. p̄fiteat ei. ¶ S; quid si forte ista nō pōt h̄re copi-
 am alicui⁹ istoz ⁊ curat⁹ ē itā malitiosus qd̄ nō vult si-
 bi dare licentiā cōfiteri alteri quid faciet ista persona?
 Dico qd̄ si timet de sollicitudine cōmēdat se deo. oīā /
 do qd̄ eā eripiat a tentatione. ⁊ donec sibi virtutē ⁊ cō-
 stantiā resistendi ⁊ confiteatur i loco publico ⁊ de⁹ q̄ te-
 ste ap̄lo neminē tēptare permittet ultra id qd̄ potest
 faciet cū tēptatione prouentum ⁊ adiuuabit eaz ⁊ sic
 non cōmouebitur In casu autem qd̄ timeret de reue-
 latione cōfessionis. credo quod si rior cēt iustus ⁊ ra-
 tionabilis nō leuis vel faruus qd̄ sine licētia sua si ip-
 se eā negaret ius cōcedit sibi. s. alteri habenti potesta-
 tem audiendi cōfessiones possit confiteri. ita tamē qd̄
 sit in proposito qd̄ si haberit curatum sufficientē con-
 fiteretur ei. Sicut est ille qui contrah. spon. salin. vel

Capitulum. llll.

infimonū apponēdo cōditiōne ihonestē cōtra subnā
 tiaz infimonū priuat iure infimonū. Et d. f. xxii. q. iiii.
 Inter cetera. xxii. q. ii. aliqui solet queri extrade p. di.
 appo. c. iiii. de spon. e. si. Ita sacerdos non seruās ea q̄
 sunt de substantia p̄fessionis. immo faciens cōtra ea ē
 priuatus iure qd̄ habebat in audiendo confessiones.
 Cū ergo tenere secretū sit de substantia cōfessionis. q̄
 tū est ex parte p̄fētis z p̄fessoris sacerdos reuelans
 p̄fessionem est priuatus iure quod habebat in audie
 do confessiones. Et ideo si timeatur iuste. z rationabi
 liter q̄ iste curat⁹ reuelabit confessionem nullus tene
 tur cōfiteri sibi. Verū est qd̄ ista ratio nō cōcludit nī
 si cōtra eū qui iā reuelauit cōfessionē. z cōtra eū q̄ re
 uelatur⁹ est. sed hoc facit seq̄ns rō: s̄z bñi. Ser. quod
 pro charitate institutū est cōtra charitatē militare nō
 dz. sed cōfessio est instituta pro charitate qua quislibet
 tenet se diligere ad honorē dei eū glorificando z se hu
 miliando. z eū sibi recōsiliando: ergo non tenet milita
 re p̄tra charitatē eū p̄dēdor diffamādo. quod heretici
 hō tenentur cōfiteri illi de quo iuste. z rationabiliter
 timeretur seu p̄sumeretur q̄ reuelaret p̄fessionem. vñ
 Aug. ad q̄ndā eū hortādo ad p̄fessionē z p̄niam dicit
 Non dico tibi vt te prodas. sed si aliquis sciet̄ cōfite
 retur alicui qui cōfessionē reuelaret proderet se. Ergo
 non dz sibi cōfiteri. ¶ Sed pone. pprius sacerdos est
 heretic⁹ vel scismatic⁹. vel notorie symoniac⁹ vel excōi
 catus: nunquid dz sibi cōfiteri? Dico sine p̄iudicio
 q̄ nō. Et rō ḡnālis q̄rum ad oēs talis est. cū enī par
 ticipare cū excōicato in sacramentis sit peccatū mor
 tale: z omnes tales sint excommunicati de iure z cōse
 fessio sacramentalis sit sacramentum quicunq̄ tali
 bus cōfiteretur peccaret mortaliter. Sed quantur⁹

Cui facienda est confessio.

So. lxxxix.

ad hereticā est spūalis rō: qz hereticus de facili pone-
ret cōfiteatē sibi in erroze: vel duceret in desperatione
sicut fecerūt pharisei iude q cōfessus est eis dicēs. pec-
caui tradēs sanguinē iustum. Et ipsi loco boni consi-
lii dixerūt ei. quid ad nos: et tu videris. ¶ **Uteri⁹** pone-
dē cū cōfiter et verum est vt declarabitur infra q nullus
dē diffamare vel accusare aliū in cōfessione. Sed pōt p-
tingere q si aliquis confiteatur curato suo oportebit
q diffamet aliū: sicut ponatur q si aliquis peccauerit
cū matre sua q bñ nota est curato: vel cum filia ⁊ soroz-
re quas ēt curatus bñ nouit oꝝ ei q talis exprimat no-
mē ⁊ psonam in cōfessione dicēdo habui talē rem cum
matre / vel filia / vel cū sorore / ⁊ sic cū iste vt dictū ē sint
note curato remanebūt diffamate apud eū. Dicenduz
q ille dē cōfiteri si habeat oportunitatē tali qui nō ha-
beat noticiā personarū. vñ talis dē ire ad curatū ex-
ponēd oꝝ dicēdo sibi Dñe habeo casum quē nō debeo
cōfiteri vobis. non quin vos sitis sufficiens: sꝫ casus ā
talis q non debeo dicere vobis. id peto lñiam confiteri
alteri: ⁊ sacerdos tenetur eam dare sibi: ⁊ ea habita te-
netur quere re cōfessorē idoneū qui nullā noticiā hēat
de psona cū qua peccauit ipse. ⁊ consulo sacerdotibus
curatis q sunt faciles ad tales licētias cōcedendas: qz
ex hoc puenit duplex bonū: vñū q ipsi exonerant: aliū
qz pctōes meli⁹ apti⁹ ⁊ securi⁹ cōfitem. ¶ **Sꝫ** nun-
quid mulier qui peccauit cū curato suo dē illi cōfiteri.
Dico q cū verecundia sit magna ps satisfactiois: ⁊ hō
nō tm verecūdaretur de illo q est cōficius sceleris q̄tū.
de vno alio / mulier ista nō dē ista cōfiteri / nec ipse dē eā
audire: imo dē ei dicere / vade ad aliū: tm si cōfiteretur
ei ⁊ ipse absolueret eam esset absoluta. Sacerdos autē
curatus cui confitebitur: Dico q qñ sibi cōmittit cu-

Abanapu.

m i.

Capitulum. v.

ra alax ab ebo si tpe peteret in lax vt posset sibi eligere
cōfessorē vel in cōmissiōe cure diceret ei ep̄s. Ne ex hoc
q̄d habes curā alioꝝ detrimentū aie tue patiaris cō-
cedun⁹ tibi q̄d possis tibi eligere cōfessorē idoneū q̄te
absoluere valeat) et multū securū tenet tamē cōter q̄d
i cōmissiōe cure def eis inia iplūcite alias cōmissio cur
re eēt eis mltū nociua. ¶ S3 nunqd ex hoc p̄nt cōfite
ri simplicib⁹ sacerdotibus q̄ nō h̄nt auctoritatē v̄ptā
tem audiendi cōfessiones? Dico q̄d nō de rigore iuris
Cui⁹ est duplex rō. vna q̄ iste non est modus dādi iu
risdictionē illi qui alias non h̄z. Alia ē. q̄ lz curatis sint
licētiari q̄ possint confiteri. tñ isti non sunt licētiari q̄
possint eos audire. Tñ credo q̄ ex quo ep̄i sciūt q̄ cu
rati cōfiteēt istis z ipsi absoluant eos z nō p̄hibēt. imo
dissimulāt. vidēt eis tacite dare ptātem audiendi z ab
soluendi eos. s. sacerdotes curatos. ¶ Notandum in
super quod aliq̄s sit i piculomortis z non possit habe
bere copiā sacerdotis. p̄nt z dz confiteri layco fideliz z
nō ex cōcāto. vt habet de pe. di. c. Qui penitet de con
se. di. iiii. Sanctum Et aug. Tāta est vis confessionis
vt si imminet articul⁹ mortis. z deest sacerdos confi
teatur proximo. ita tñq̄ talis confessio non est sac̄m
cum deest ibi illud quod est formale i sac̄o. s. potestas
clauitū ratione tñ voluntatis quā p̄tendit in verecun
dia quam habet confitendo. absoluitur a deo z ille q̄
audit eius confessionem tenetur orare pro eo dicēdo.
Misereatur tui zc. si sciat vel pater noster ita tamē q̄
si euadat periculum. tenetur iterum confiteri illi qui
eum potest absoluere.

¶ Ca. v. de quibus debet fieri confessio.

Ex pedito quasi sup̄ficialiter cui faciēda ē cōfessio
¶ restat videre de quibus dz fieri. Et est sciendum q̄

Capitulum.v.

sic peccata venialia dimittit quoniam. scilicet persona non habet nisi venialia. quia si haberet mortalia: nunquam sibi dimitteretur venialia quousque mortalia essent remissa. Quousque autem venialia quousque est de natura sui non sint de necessitate confitenda tamen est multum congruum maxime viris perfectis sicut sunt plati. et religiosi qui confiteantur ea quia penitentia eorum multum in nutritur virtute clauit. ¶ Notandum tamen quod in aliquo casu confititur quod homo tenetur confiteri peccatum veniale. et hoc propter dubium. scilicet quoniam homo dubitat probabiliter de aliquo peccato utrum sit mortale vel veniale: quia si non peniteat sicut de mortali discrimini se exponit Ideo debet confiteri sicut tacet in conscientia sua. et iudicio sacerdotis relinquere. utrum sit mortale vel veniale. et consulo sacerdoti quod non sit nimis pronus ad iudicandum peccata esse mortalia sed potest dicere magnum esse peccatum et inducere hominem ad penitentiam. Tenet etiam homo confiteri peccatum veniale propter ecclesiasticum statutum. quoniam. scilicet non habet remotum conscientie de aliquo peccato mortali. Quia cum ex statuto ecclesie teneatur quilibet confiteri in quod dragesima talis tenetur confiteri. et cum non habeat peccata mortalia que confiteatur oportet quod confiteatur peccata sua venialia. Dicunt tamen aliqui quod sufficit quod presbiter se sacerdoti dicens. Domine non habeo conscientiam de aliquo peccato mortali tamen presento me vobis. ut videatis conscientiam meam. Tenendum est igitur quod non necessarium est confiteri peccata venialia secundum quod talia sunt: tamen multum est utile et expediens. Nec tenetur quis ad confitendum ea nisi de bono et equo nisi in duobus casibus. quia. scilicet vel ligatur a propria conscientia. scilicet quando dubitat utrum sit mortale vel veniale: vel ex constitutione ecclesiastica scilicet quando non habet mortalia que confiteatur. Quantum autem

De quibus debet fieri confes.

So. xciii

tem ad peccata mortalia. dico qđ oia tā manifesta qđ
occulta tenetur quilz distincte ⁊ sigillatim confiteri. et
si excederit a memoria sua tenetur laborare qđ pōt
qđ recorderetur qđ aut teneat p̄fiteri pctā mortalia etiā
manifesta sacerdoti p̄z. qđ ad hoc qđ sacerdos absol-
uat pctōzē oꝝ qđ sciat pctā. vt de^o cui⁹ locū tener. ⁊ cu
i⁹ auctoritate absoluit. sed non pōt scire vt deus nisi d̄
cantur ei in p̄fessione ergo qđ tūcūq; pctm̄ sit manife-
stum p̄fessor/ pctōz: d̄z sibi dicere pctm̄ suum in cōfes-
sione. vt sicut i foro iudiciali nō sufficit qđ iudex sciat
causā. vt priuata per sōa imo oꝝ qđ sciat eā. vt iudex ita
in foro penitēciali non sufficit qđ confessor sciat pecca-
tū. vt hō imo op̄z qđ sciat ip̄m pctm̄. vt deus. i. qđ in con-
fessione sibi dicatur. Tenetur etiā confiteri pctā quā
tuncūq; occulta. Lutus rō est. sicut em̄ medic⁹ corpo-
ralis nō pōt dare remediū salubre nisi cognoscat insir-
mitatem. ita confessor qui est medicus ale nunq; pōt
imponere p̄niam salutarem nisi cognoscat pctm̄. Nō
aut pōt cognoscere pctm̄ occultū. nisi reuelet ei ip̄fessio-
ne ergo oꝝ qđ pctm̄ quātūcūq; occultū p̄fiteat. Iustus
est em̄ vt pctōz: qui nō erubuit peccare i conspectu dei
cui nichil potest occultari non erubescat confiteri hoc
peccator: apparet ergo qđ pctā mortalia q̄cūq; sint si-
ue manifesta. siue occulta: omnia ⁊ singula distincte. ⁊
sigillatim sunt p̄fiterenda. Sed nūqd̄ circūstātie pctōz
sūt p̄fiterende: Dicēdū qđ circūstātie pctōz q̄ sūt attēdē
de i p̄fessione cōtinēl̄ i hoc p̄su. Quis qđ/ vbi/ q̄s/ quo-
tiēs/ cur/ quō/ qñ. Nullibz attēdit ale medicāia dā-
do. Quis q̄rit vtrū pctōz: sit masculus. vel femina se-
nex vel iuuentis nobilis vel ignobilis/ liber vel seru⁹ in
dignitate vel officio cōstitut⁹ aut flatus sane mēt̄z vel
insanus scius vel insci⁹/ solut⁹ vel cōiugat⁹ claustral

Capitulum. v.

clericus vel laicus cōsanguineus affinis: vel extraneus
 xpianus hereticus iudeus vel paganus &c. Quid. i.
 vtrū cōmiserit adulteriū fornicationē stuprū homicidiū
 sacrilegiū & similia. Itē vtrū illud quod commiserit sit
 enorme mediocre vel paruum. Itē vtrum illud sit ma
 nifestū vlt occultū/antiquū/vel nouū & silia. Vbi. f. aut
 in prophano loco: vel sacro: an in domo dñi vlt alibi. s. p
 quos mediatores aut nuncios: qz oēs tales facit eē p
 ticipes: r unius r dñationis r tpe reus. p pctis cor.
 Itē p quos. i. cū qbus: r p qb: r cōtra q̄s. Quoties. s.
 q̄tis cognouit adulterā vlt fornicariā: r vtrū vnā: vel
 plures: quoties dicit vba iniuriosa: vlt otumeliosa. p̄
 mor q̄tis iterauit iniurias & silia. vnum ei iteratū tar
 di⁹ sanat. Cur. s. quali tēptatiōe vel occasiōe hoc fece
 rit r vtrū p̄uenit ipaz tēptationē vlt occasionez vel
 fuit p̄uentus ab ea. Itē vtrū spōte vlt coacte: r qua
 coactiōe an cōditionalī: vel absoluta. Itē vtrū cupidī
 tate vel paup̄tate vtrum ludendo vel nocendi animo.
 Quid. i. de mō agēdi vlt patiēdi qd meli⁹ actu q̄ lectio
 ne vel locutione scil. Quid. s. an tpe sacro: puta dieb⁹ fe
 stiuis. xl. ieiunioz vlt aliis dieb⁹. Itē an anī acceptam
 p̄nam: aut post frangendo ipsaz. Itē ergo sunt circū
 stantie q̄ in oī pctō sunt attendēde quarum quedā re
 spiciunt p̄sonam ipsius pctōnis: aut p̄sonam illius cui
 facta est iniquitas r sic est quis. Quedaz respiciunt
 pctū ipsū r hoc q̄tum ad substantiam facti: r sic est
 qd vlt q̄tum ad modū agēdi: r sic est quō: vlt q̄tum ad
 cāz finalē: r sic est cur: vel q̄tum ad causam iniuriātez
 r sic est per quos: vel quātū ad frequentiam actus: r
 sic est quotiens. quedam respiciunt tēpus. r sic est q̄s
 quedā respiciunt locum: r sic est vbi. Harum autem
 circūstantiaz: quedā mutāt sp̄m peccati sicut accipe

De quibus debet fieri confessio pcc.

re rem alienā inuito dño est pctm̄ furti. modo istt̄ pec-
cato addatur ista circumstantia ubi. s. q̄ accipiat de lo-
co sacro mō mutat species peccati. q̄ nō solū est furo-
tū. imo sacrilegiū. Similiter cognoscere mulieremque
non est ppriavxor: est fornicatio addat ista circumstan-
tia. s. q̄ ista non sit coniugata sua. iā est adulterius. v̄ q̄
sit virgo iam est stuprū. vel q̄ sit consanguinea sua. iā
est incestus. vel addatur ista circumstantia quomodo.
i. q̄ nō cognoscat debito modo. iā mutatur species pcti
q̄ est pctm̄ p̄rs naturam. Similiter ebrietas de natu-
ra sua non est pctm̄ mortale. addatur ista circumstantia
quotiens. i. q̄ iam habeat in vsu. q̄ inebriet se. iā ē pec-
catū mortale. Similr̄ pcutere aliū iniuriose est pecca-
tū addat ista circumstantia quis. s. q̄ ille qui percutitur
sit clericus iam mutat spēs pcti. q̄ iam est excoicatio
z sic de aliis circumstantiis. Quedā vero circumstantie
non mutant speciē pcti. s. z aggravāt pctm̄. verbi gr̄a
Cognoscere solutā non suam est fornicatio addat cir-
cūstātia ista qñ. i. q̄ cognoscat eā tempore sacro. non
mutet spēs pcti tñ aggravatur pctm̄ v̄ addat ista cir-
cūstātia. quomodo. s. publice z manifeste. certe iā ag-
gravaat pctm̄ z sic de aliis circumstantiis. Quedā vero
circūstātie sūt que alleviant pctm̄. sicut pcutere cle-
ricum est peccatū. addat ista circumstantia. cur. s. q̄ aliq̄s
pcutat cū cū ludo. iā minuitur pctm̄. Similiter acci-
pere rem alienā pctm̄ est. addatur ista circumstantia qñ
i. qñ aliquis accipiat eā tempore magne necessitatis.
certe minuitur peccatū. z sic de aliis. p̄tacet ergo q̄ cir-
cūstātiarū quedam sunt que mutant speciem. pec-
cati. quedam que aggravant. sed non mutant. quedā
que alleviant. modo de circumstantiis mutātib⁹ spēm
peccati dicunt p̄corditer doctores q̄ sūt de necessitate

Capitulum. vi.

cōfítende. Unde non sufficit in cōfessione dicere acce-
pi rē alienā: imo si accepta fuerit de loco sacro oꝝ ex
pꝛimat̃ dicendo accepi illud de ecclesia: vel de tali loco
nec etiā sufficit dicere peccaui cū muliere: imo oꝝ ex pꝛi-
mere si erat cōiugata / virgo / cōsanguinea / vꝛ religiosa
ꝛ sic de alijs cōfítantus. De cōfítantijs aut̃ aggra-
uantibus sed non mutātibꝫ sp̃m̃ pct̃i est diuersitas
inter doctores. Nā quidā dicunt qꝫ sunt de necessitate
confitende. Alii aut̃ dicunt qꝫ non sunt de necessitate
nisi de cōgruo ꝛ vtili maxime viris pfectis ꝛ itelligēti-
bus. ꝛ credo qꝫ cōfessores dñt̃ interrogare de hñōi cō-
fítantijs ꝛ potissime apud simplices. de hoc tñ magis
dices infra. De cōfítantijs aut̃ alleuātibus: dicunt
doctores qꝫ nō dñt̃ confiteri: nisi forte interrogetur ab
eis. Ex p̃dictis patꝫ quomō tam pct̃ā mortalia / q̃ ve-
nialia sūt cōfítenda. Que aut̃ sint pct̃ā mortalia dices
infra qñ ageꝫ de interrogationibꝫ faciendis i confessione
qñ si hic poneretur oporteret iterum ponere ibi:

¶ Ca. vi. qualis dꝫ esse confessio.

Ad sciendū qualis dꝫ eꝫ p̃fessio. notādū qꝫ dauid
p̃pheta in sc̃do psalmo penitētiāli qui. xxx. i. or-
dine est ponit̃ summarie p̃ditōes cōfessionis dicens. Di-
xi cōfitebor: aduersum me iniusticiā meā dño: ꝛ tu re-
misisti impietateꝫ pct̃i mei: vbi innuit qꝫ cōfessio dꝫ esse
p̃meditata cū dicit dixi. i. in corde meo dispositi. Sc̃do
dꝫ esse apta: non palliata: ideo dicit cōfitebor. i. nō ta-
cebo neqꝫ palliabo: non excusando neqꝫ defendendo.
me. Tertio dꝫ eꝫ accusatoria: ideo dicit aduersus me. i.
cōtra. Quarto dꝫ eꝫ verecunda: ideo dicit iniusticiā. i.
pct̃iñ de quo hō verecundatur. Quinto dꝫ esse p̃pria:
tō dicit meam: ꝛ non alienā. Sexto debet eꝫ meritoria
Nā sequit̃: ꝛ tu remisisti impietateꝫ pct̃i mei. ¶ Et aut̃

Qualis debet esse confessio Fo. xci.

magis particulariter pcedamus. Notandū q̄ ad hoc q̄
cōfessio p̄ficiat d̄z habere. xvi. cōditiones q̄i h̄is versu
bus p̄tinent. Sit simplex humilis / confessio / pura / fide
lis. Et q̄ frequens / nuda / discreta / libens / verecunda.
Integra / secreta / lachrymabilis accelerata. Fortis ⁊
accusans: ⁊ sit parere parata. ¶ Prima ergo cōditio
est q̄ sit simplex: simplex enī d̄r quasi sine plica. vñ cō
fessio d̄z esse sine plica alicui⁹ falsitatis: itaq̄ nō taceat
vex nec admisceat falsū etiā humilitatis cā. vñ Aug.
Cū hūilitatis cā mētiris si nō erras aliq̄ mētiris mō
tendo pctōr efficieris. vñ pctōr non d̄z celare q̄d fecit:
nec dicere q̄d nō fecit: s̄z simpliciter ⁊ plane d̄z dicere oīa
pctā sua: q̄ vt dicit sapiēs Qui ambulat simpliciter
ambulat cōfidēter. ¶ Secda cōditio q̄ sit hūilis talis
ei fuit cōfessio publicanī: de quo ait x̄ps in luca: q̄ non
audebat oculos ad celū leuare: s̄z pcurtebat pect⁹ suū
dicens. Dñe propicius esto mihi pctōr: ⁊ iō recessit iu
stificatus. Ideo dicit beatus Petrus. Humiliamini
sub potēti manu dei: vt vos exaltet oī t̄p̄e v̄sitationis
quia vt dicit Job. Humilem spiritus suscipiet gloria.
¶ Tertia cōditio est q̄ sit pura ⁊ nō fiat ppter hypō
crisim v̄l vanā gl̄iam: s̄z fiat pure ppter deū: nec faciat
timore seruilī. i. timore pene inferni: sed timore filiali. s̄
timore offense diuine maiestatis sicut dictū fuit supra
de cōtritione. fiat etiā sine vlla fictione: q̄ cōfessio ta
lis esset cōfessio lupi. De qua fabulose narratur q̄ se
mel cōfitebat: ⁊ cōfessor dicit ei. Pacis signa facis: al
tū tuū prauū reputo ⁊ fallacem: vix solitā vitā depoc
nes solitus es rapere: vix amicus eris ouibus quicq̄
dicas. q. d. l. p̄niam ⁊ cōtritionem pretendase exterius
in facie maliciam: tamen retines in animo interius. i.
in corde. ¶ Quarta cōditio q̄ sit fidelis: s̄z vt tam cō

Capitulum. vi.

Itens q̄ confessor sint i fide catholica. ⁊ fiat sc̄dm do-
ctrinā ecclie. ⁊ nō sc̄dm doctrinā hereticorū: ita q̄ fiat
subtpe vente. ne sit sicut p̄fessio iude p̄datorū q̄ postq̄
fuit optie p̄fess⁹ dicēs. peccauit tradens sāguinē iustū
desperauit deuenta: ⁊ abiens laqueo se suspēdit pro-
bantur. ista. de pe. di. i. Qui penitet. ⁊. di. vi. Qui uult.
¶ Quinta conditio ē q̄ sit frequēs: q̄ dupl̄r intelligit̄
Uno mō qui frequēter ceciderit p̄ pctm̄ mortale: fre-
quēter resurgat per p̄nias. Et de hoc h̄. de. pe. di. iii. c.
Reperiuntur. ⁊. c. Septies in die cadit iustus. ⁊. c. ad
huc instant p̄h̄d̄. Alio mō vt eadē pctā frequēter p̄fi-
teant. vii. Aug. Quāto p̄fitef quis plurib⁹ turpitudi-
nē suis criminis tanto facili⁹ cōsequē ventam remissio-
nis. de hoc tñ q̄s̄o quis tenet ad hoc. dicit infra q̄s̄ a-
get de iteratiōe confessionis Sexta p̄ditio q̄ sit nuda
q̄ non dz cōfiteri p̄ nūcū nec p̄ eplam/ sed vna voce
ore p̄po ⁊ p̄ntialr siue personalr vt q̄ se peccauit p̄
se erubescat. Itē nō oz cōfiteri p̄bis. v̄l noib⁹ criā pal-
latis. s̄z quodlz pctm̄ suo p̄p̄tio nolē q̄tūcūq̄ turpe
exprimat. honeste tñ ⁊ oēs circumstantie quātuncūq̄
turpes ⁊ abominales exprimāf: vt sic tota sanies po-
stematis expellatur. De circumstantiis autem quomo-
do sunt confitende habemus supra. c. precedenti. nota
etiā q̄ mur⁹ pōt rdz p̄fiteri p̄ signa. ⁊ q̄ est alter⁹ lin-
gue ⁊ idiomatis. ita si confessor non intelligat elidēbz
p̄fiteri p̄ inter p̄tē. ⁊ interpres teneat secreta teneat cō-
fessionē sicut sacerdotes. Nota etiā q̄ si aliq̄s scribat
pctā sua in carta. vt melius recorder de eis ⁊ legat car-
tā corā sacerdote bñ facit. ¶ Septima conditio q̄ sit
discreta. s. q̄ distincte ⁊ separatim confiteatur pctā sua
nō p̄fufe: iuxta illud psal. Lauabo p̄ singulas noctes
lectus meū. Lauabo in q̄ per singulas noctes. id est per

Qualis dz esse confessio.

So. p. c. l. l. l.

Angula pctā lectum meū. i. cōscientiāz meā. **I**tey est
gar peritum iudicem. vii Aug. Sacerdotē quere qui
te sciat ligare ⁊ soluere. De hoc qre supra. c. Cui faci
da. ¶ **S**exta conditio q sit libās. i. uolūtaria: vt non
sit sicut cōfessio achor qui coactus cōfessus ⁊ lapidat⁹
sed sit sicut cōfessio dextri latronis in cruce pendētis:
lz ei debeat dolere quis ppter pctā q cōmisi: tñ gau
dere debet propter vitā quā recuperat. vnde contigit
gaudiū ⁊ dolorē esse simul ⁊ semel in eodem supposito
vii psal. Scdm multitudinē dolorū meorū in corde meo
cōsolationes tue letificauerūt aiām meā. ¶ **M**ona cō
ditio q sit verecūda: cū magna ei verecūdia dz pctōs
confiteri ⁊ sic meref veniā. vii Aug. Laborat mēs pa
tiendo erubescentiā. ⁊ qñ verecūdū esse est magna pe
na: q erubescit p xpo sit dign⁹ venia. de pe. di. l. **A**m
penitet. nō tñ dz esse tanta verecūdia q propter eam
dimittat dicere veritatem. vii sapiens ecclesia. iii. c. **B**e
confundaris aīa tua dicere verū. Est est confessio ad
ducens ad glīam vel ad veniam. ¶ **D**ecima conditio
est q sit integra. vt. s. dicat oīa pctā sua nō dicendo ea
corā duob⁹ sacerdotib⁹: sed oīa dicat vni. nichil penit
omittendo: de⁹ enim summe pfect⁹: op⁹ imperfectionis
non nouit: aut ei totū hominē sanat/ aut nihil. vii ps.
Sūma dei pietas: veniā nō dimidiāuit. Aut nihil/ aut
totū te penitēte dabit. Aug. Cauas ne verecūdia dia
ct⁹ diuidas cōfessionē. ¶ **U**ndecima cōditio q sit secre
taria: ex parte cōfētētis qz ex parte cōfētōis. Ex pte
cōfētētis non dicat vel pdicet peccata sua in plateis
ne aliis scandalizetur in pctō suo ⁊ ne sit de illis qui
cum malefecerint gloriāntur. Quomodo autem de
beat esse secreta ex parte cōfētōis/ dicitur infra dū
agetur de sigillo cōfētōis. ¶ **D**uodecima con

ditio q̄ sit lachrymabilis. Et de hoc dicit hie. Per die
 z noctem non des tibi requie neq; taceat pupille oculo
 tu. Et ioh̄a. criso. Lachryme lauant delictum q̄ pudor
 est cōfiteri. Et i p̄tate magnū signū cōrtitiōis sūt
 lachryme potissime in hōie adulto. nā i paruulo z muliere.
 nō est multū curandū de lachrymis. Nā de muliere
 dicit. Qui. vt flerent oculos erudire suos. ¶ Decima
 matertia conditio q̄ sit accelerata. i. festina. Et de ista
 cōditiōe req̄re supra in. c. Quō faciēda. ¶ Decima
 quarta cōditiō q̄ sit fortis. Exēplo b̄tē marie magdalenę
 q̄a deo fuit fortis in penitēdo propter amarā iteri
 cōp̄ctiōne q̄ nullo pudore ob̄stāte publice cōfessa
 fuit turpitudinē pctōr̄ suoz. Sic pctōr̄ d̄z esse fortis
 in penitēdo z p̄tēdo pctā sua q̄ nullo mō retrahat a
 p̄fessione illoz. q̄ scriptū est vt mors dilectio. ¶ Decima
 quinta cōditiō q̄ sit accusatoria. i. q̄ dicat se cōmīssisse
 pctm̄ ex propria malicia accusādo se fortis nō s̄
 tēdes excusatiōes i pctis sicut fecerūt p̄m̄i parentes
 vñ sapiēs. Iustus in p̄ncipio accusator est sui veniet
 amic⁹ eius. z accusabit eū. iste amic⁹ est d̄s z nisi peccator
 mō se excuset corā isto amico z corā sacerdote b̄i
 vicario hēbit i futuro mltos accusatores. i. deū p̄p̄iā
 consciām / dyabolū / pctm̄ / z etiā totū mūdū. q̄ vtdicit
 sapiēs. Pugnabit totus orbis terraz p̄tra insanatos
 i. pctōres. Si aut̄ mō accuset se pctōr̄. de⁹ excusabit eū
 in futuro. ¶ Sextadecima conditio q̄ sit parare paratus.
 i. q̄ sit obediēs Aug. P̄onat se penitens oīno p̄tate
 iudicis. i. i iudicio sacerdotis nichil reseruāvit
 oīa eo iubente patus sit facere p̄ recuperāda vita aie
 quecūq; faceret p̄ euitāda corporis morte z hoc cuz
 d̄siderio q̄ recuperat vitam infinitam. Cum gaudio
 enim debet facere immortalis futurus que faceret p̄

differsda morte moritur. Ray. aut in summa sua ad-
dit alias duas pditides. Prima est qd sit ppria: qd seip-
su accuset pctōr: znō aliū vñ dī psal. De vītā meā an-
nunctauit tibi vitā iqt meā nō alienā. alias si cumē-
vel pctm̄ alterius proderet nō esset criminis illi⁹ corre-
cto. sed proditor vel detractor vñ null⁹ dz alium noīa-
re in confessione nec sacerdos dz de nomine eū interro-
gare. Fallit aut istud qm̄ circumstantia peccati est ta-
lis qd aliter nō pōt p̄iteri pctm̄: puta si cognouerit ma-
trē vel filiā. Quid aut rquō faciendi sit in hoc casu
dictū est supra. c. Lii. fa. Scda pditio p̄fessōis quam
addit ray. est qd sit morosa: vt nō dicā pctā i transitu
sicut campores computant nūmos. sed maturitate r
morosa deliberatione. vt ex hoc attendat deuotio r ma-
ior habeatur contritio r verccūda. Cōfiteat ergo pec-
cator iuxta formā supradictā. r habitā remissione
peccatorum habeat p̄sentia beatorum.

Cap. vii. de iteratione confessionis

Hecet vt dictū est supra mltū vtile sit r fructuosū
freqnter confiteri. aliqñ tñ est necessariū. Notā-
dū ergo qd doctores ponūt aliquos casus i qbus dene-
cessitate salutis confessio est iteranda. Prim⁹ ē ppter
enormitatē sceleris. s. qñ aliq̄s hz aliq̄ez casū de quo
confessor suus nō pōt eū absoluerē r remittit eū ad su-
periorē. dz cōfessionē quā fecerat inferiori iterare supe-
riori. vt sciat que p̄nia sit ei imponēda nisi forte supe-
rior q̄tum ad casū illū cōmitteret vices suas inferiori.
Probab ille casus. xxxiii. q. ii. c. Latorem. de pe. r re.
ca. Significauit. Scds casus est propter ignorantia
p̄fessoris. si ei confessor sit imperit⁹ r nescit sibi ipone-
re p̄niam pro pctis p̄fessis debet eū remittere ad con-
fessorem peritum qui ei sciat penitentiam salutarem.

Capitulum vii.

Imponere: tunc tenet pctā prio cōfessa iterū p̄fiteri. vii
 aug. Sacerdotem quere qui te sciat soluere ⁊ ligare.
 Tertio est ppter cōtempnū satisfactionis. vt qñ aliq̄s
 fuerit cōfessus de pctis suis ⁊ cōtempnit facere p̄uiaz
 sibi ip̄osita ⁊ excidit a mēona sua q̄ fuit illa q̄ fuit illa
 penitētia: tunc p̄fiteri illa ac eadem pctā si recordet de
 tis. p̄bat iste casus de pc. di. iii. Si ampli⁹. di. stinguen-
 dum tñ est in isto casu: qz aut iste cōfiteat eadem confes-
 sori cui prio erat cōfessus salu. Si cōfiteatur eidem aut
 iste confessor recordatur de pctis prius cōfessis ⁊ tunc
 nō tenet / nisi velit iterū cōfiteri ea sibi: s; sufficit dicere
 Dñe ego alias fui cōfessus vobis / ⁊ vos recordamini
 de quibus sciatis q̄ ego cōtempni facere penitentiam
 quam mihi imposuistis nec recordor que fuit: iō venio
 ad vos vt illā / vel aliā p̄uiam mihi imponatis. Si autē
 cōfessor nō recordet de pctis prio sibi cōfessis: credo q̄
 tenetur iterū cōfiteri. ⁊ idē dico si cōfiteat alii. Quar-
 t⁹ casus ē propt maliciā fictiōis pctōus. s. qñ aliq̄s sciē-
 ter retinet aliq̄ mortale pctm̄ i cōfessione: q̄uis cōfite-
 atur oia alia pctā sua tenet illud quod retinuit ⁊ oia
 alia iterū cōfiteri. Et rō est. qz p̄ia p̄fessio nō factā fuit
 in charitate: cū ip̄e remaneret in pctō mortali: ergo fu-
 it impossibile pctā alia sibi dimitti. ergo si non fuerunt
 dimissa: tenet iterū ea cōfiteri. Vñ aug. Scio dñm cui ⁊
 omni criminoso. quō ergo si pctm̄ reseruet de aliis reci-
 piet veniā de pe. di. iii. Sunt plures. Nota tñ distincti-
 onem postam in precedenti casu: qz si confiteat eidem
 sacerdoti: sufficit q̄ dicat qñ sui cōfessus vobis retinui
 maliciose istud pctm̄. ⁊ hoc si cōfessor recordetur de al-
 iis pctis: sed si nō recorderet tenet iterum oia confite-
 ri: ⁊ idem dico si cōfiteat alteri. Et q̄ in istis quattuor
 casibus sit confessio iteranda de necessitate con-

cordat oēs doctores. ¶ Sit tñ alii casus in quibus doctores diuersificant. Primum est propter peccati oblitum recordationē. Secundum est propter reciduationē. Dicunt enim doctores aliqui quod quā alius recordatur de aliquo mortali peccato quod non fuerit confessus vel quā reciduat in aliquo aliud peccatum quod antea fuerat confessus puta quod fuerat confessus de adultério iterum comittit et relabit in adultertium. iterum tenetur oia peccata prius confessa confiteri. Et tertium ad primum casum est ratio. quia alias non esset confessio integra. Quantum ad secundum casum est ratio illorum quia dicitur quod oia peccata contritius prius dimissa redeunt propter ingratitude in reciduationem. Alii dicunt quod sufficit dicere in generali se alias peccasse. et de nouo hoc peccatum recordatum fuisse. vel de nouo hoc peccatum commississe. Tertii dicunt quasi in medio modo dicentes quod in specialibus duobus casibus peccata eiusdem generis iterum confiteri in speciali. peccata vero alterius generis sufficit confiteri in generali. verbi gratia. Aliquis recordatur se modo commississe peccatum. scilicet furtum si alias fuerit confessus de futuro tenetur iterum confiteri de eodem furto in speciali. vnde cit opinio prima. De aliis autem peccatis sufficit confiteri in generali. vt dicit secunda opinio et idem dico de reciduatione. Que istarum opinionum sit melior et verior relinquo iudicio meliorum. et vnusquisque quā voluerit eligat. Magister godofredus de fontanis in theologia parisi magister in quodam quolibeto suo addit vnum alium casum. scilicet quā aliquis confitetur aliquod peccatum et non dolet nec penitet de peccatis vel de peccato preterito. nec propositum abstincere in futuro. talis tenetur iterum confiteri. et iterum in alias rationes quas ad hoc adducit vna habet. Quia in essentialiter ordinatis posterius non potest esse sine priori. et multo minus potest stare cum opposito

Capitululum. viii.

patens: sicut aliquis nō pōt pfirmari: nisi fuerit baptizatus: q; baptism⁹ ⁊ firmatio hñt necessariū ⁊ essentialē ordīnē inter se: s; confessio ⁊ contritio hñt essentialē ordinē inter se: quare ad hoc q; confessio hñdī valeat: opz q; contritio pcedat confessionē vel ad minus sit simul cum ea. Sed in casu proposito cōtritio non pcedit nec ē simul cum confessione: unino eius oppositū ē simul cū confessione. s; delectatio ⁊ cōplacētia in pctō: quare illa confessio nihil valuit: ⁊ id opz q; iteretur. Verum ē q; frater Bernar. de galliaco baccalarius in theologia: ⁊ quondam electus clarem. in correctorio suo contra dictum magistrū Godfredū dicit q; talis nō tenet de necessitate iterū cōfiteri: s; tenetur iterum contritū de pctis prius cōfessis fite: ⁊ de ipsa fictiōe ⁊ virtute cōfessionis facte ⁊ contritionis prius remittūtur sibi peccata. Arguit ergo sic. Tantum valz ⁊ potest contritio in virtute cōfessionis facte q̄tū valet ⁊ pōt in virtute confessionis faciende: s; cōtritio in virtute confessionis delet omnia peccata vt tenet doctrina fidei: ergo ⁊ in virtute cōfessionis iam facte. Cōfessio enim factā habuit existētiā realē: ⁊ id virt⁹ ei⁹ pōt operari meli⁹ q̄ illius cōfessionis q̄ nōdū fuit. Que istarum opinionū sit verior: nescio. tñ credo q; tenet p̄fiteri salte in gñali scz q; alias fuerat cōfessus multa pctā de quib⁹ nō p̄tutebat nec p̄ponebat abstinere: s; in cōteris de ipsis ⁊ est paratus facere priam inlicitam nisi fecerit eā: ⁊ credo q; si in speciali confiteretur omnia peccata bene faceret. Et istud videtur sentire ray. in summa sua rationem eius vide in ca. illo. vt quartus casus.

Cla. viii. quō debeat se hñe sacerdos ad cōfitentem.
Ordē de cōfessione q̄ est ⁊ q̄lis debeat esse restat
Ondere de cōfessore: ⁊ primo quō dz se habere ad

Quo se dz hñe fac. ad confi.

So xxvii.

confitentē. ¶ Circa qđ notandū qđ cōfessor sacerdos
dz gerere vicē spūalis medici: pctōz vero vicē spūalis
egroti. Sicut ei cōpālis medic⁹ ad egrotū accedens
p̄io mulcet ip̄m egrotum: ⁊ p̄patitur ei se cōformādo
infirmo: verbis blandis / sanitatē pollicet: vt eger con-
fident⁹ detegat morbi quantitātē: ⁊ doloris acerbita-
tem: sic sacerdos quasi medic⁹ spūalis dū ad cū acce-
dit pctōz qui est quasi spūalis egrot⁹ dz pctōzē p̄bis
allicere: blandimentis mulcere: vt facilius egrot⁹ id ē
pctōz detegat morbū. i. pct̄m. Dz ergo p̄fessor pctōzem
docere ⁊ monere vt ad pedes ei⁹ humiliter sedeat nec
patiatur eum sedere de pari. i. si sit mulier dz cā doce-
re vt sedeat ex transuerso: nec respiciat sacerdos faciem
mulieris: qz vt d̄r in abacuth Facies mulieris facies
leōis ⁊ v̄tū v̄ēs. nec ēt respiciat quēcūqz cōfitentem
in facie: qz exinde audacius cōfitebitur. Et ideo pio ac
dulci suauit̄ colloquio dz ip̄m iducere ad cōpunctio-
nem p̄ponens bisicia que x̄ps ei cōtulit potissime in
passiōe sua qñ s. pro saluādis pctōzibus voluit tantuz
dolorē sustinere. Itē qz ip̄e dicit. Nō veni vocare ius-
tos: sed pctōres. Itē ostendat ei qđ illi qđ pl⁹ peccauerunt
si bñ penitēt: magis diligūtur a deo postea et exaltan-
tur: sicut p̄zin dauid / petro paulo / maria magdalena
⁊ latrone qđ omnes fuerunt maximi pctōres: ⁊ qz bñ pe-
nituerunt de pctis suis postmodū fuerūt amati: ⁊ sin-
gulariter a deo exaltati. Exponat etiā ip̄s i x̄po pie-
tatē / m̄iam / charitatē / ⁊ m̄asuetudinē / quib⁹ paratus
est recipere peccatores. Suadet etiā ei qđ nō verecun-
detur confiteri sibi qz ip̄se est peccator sicut et ip̄se qđ
p̄fiteretur: immo forte plusqz ip̄se. Et qđ non confitebit̄
ei sicut homini: sed sicut tenenti locum dei: et qđ ip̄se
citi⁹s dimitteret se interfici: qz qđ reuelaret pecca-

Manipu.

n l.

Capitulum. ix.

ta ipsius et si forte ex illis oib⁹ pctō: nō velit p̄terire
ponat ei p̄fessor terrorem iudicii: et penas inferni et q̄
ta mala parata sunt pctōib⁹. et q̄ dire punit de⁹ eos
q̄ nolūt penitere. et q̄ misericorditer parcat penitentib⁹.
bus. et oib⁹ istis expositis audiat simplr confessiones
ipsi⁹. Caveat autē confessor ne expuat vel aliquod si
gnum abominationis ostendat: q̄tūcūq; pctō: confite
atur peccatum flagitiosum. et enorme. sed omnia audi
at cum mansuetudine et pietate.

Cla. ix. de interrogationibus faciendis in p̄fessione

Quia qdā dicit q̄ interrogationes nō sūt faciē
de i p̄fessione: tñ. q̄: oīm cor est multū periculosū
p̄: p̄t simplicitatē et verecūdiā hoīm. iō credo p̄raris
u. m. f. q̄ sūt faciende irogatiōes i cōfessione. vnde aug.
super illū locū. Qui sine pctō est. p̄im⁹ in ipsam lapidē
mittat inq̄t. Caveat sp̄ialis iudex q̄ sicut nō cō
misiit crimen neq̄tē: ita non careat m̄ere scie. oportet
et ei q̄ sciat cognoscere q̄cqd̄ debeat iudicare. Iudis
ciaria ei p̄rās hoc expostulat vt qd̄ debet iudicare cog
noscat diligēs igf inq̄sitor exprimat sibi et subtili iue
stigator sapiens et quasi astute interroget a peccatore
qd̄ forsītā ignorat vel verecunda velit occultare. Cog
nito ergo crimine. et varietatibus eius non dubitet i
uestigare locū ips. et. Aut⁹ cognitū assit veniolo⁹
parat⁹ erigere. et secū onus portare habeat dulcedinē
in affectione pietatem in alterius crimine discretionē
in variatione. Istec et multa alia ponunt de pe. di. vi. et
q̄: vult gre. Clavis aptiōis est sermo correctionis. q̄
interrogando et increpando culpaz detegit quā sepe
nescit ip̄e etiā q̄ perpetravit. xliiii. di. Sit rector. et ita
scdm̄ verbū bti Joh. Subtiliter educe nd⁹ est de sinu
pctōis manu obstericute. i. industria confessoris co

liber totuofus. ¶ **¶** Quid ergo q̄ interrogatiōes sunt faciēde in p̄fessione. videndū est de quib⁹ faciēde sunt ⁊ quo ordine. vñ sciēdū q̄ interrogatiōes faciēde sunt de pct̄is mortalib⁹ ⁊ circūstantiis eorū. Ut ergo sciat de quibus sunt faciēde interrogatiōes: oī scire quot sunt pct̄a mortalia. P̄o quo notandū q̄ pct̄m p̄t esse mortale dupliciter. Uno mō ex natura sua: sicut fornicari est pct̄m mortale ex natura sua. Alio mō aliquis peccatus p̄t esse pct̄m mortale ex int̄tione: sicut cātare in ecclesia nō est pct̄m mortale. imo p̄t esse meritorium sed cātare vt placeat mulier vt alliciat eā ad peccandū: mortale est pct̄m. Et q̄ int̄tiones hūane sūt q̄si infinite. iō de eis q̄ sunt pct̄a mortalia ex int̄tione nō p̄t certa regula dari. Loquimur ergo de his q̄ mortalia sunt ex natura sua. vñ sciēdū est q̄ oēs trāsgressiōes p̄ceptorū decalogi sūt pct̄a mortalia. de his tñ dicet i tertra pte huius op̄is q̄ ager de decē p̄ceptis decalogi. Quēdā et nūerant ab ap̄lo i r̄ om̄. xiii vt est ydolatria vicūtra naturā licitas / malicia / orniciatio / auaricia neq̄cia / inuidia / homicidiū / cōtentio / dol⁹ / malignitas / vsura / susurratio / detractio / cōtume'ia / superbia / elatio inuentio maior / iobediētia / insipientia / incompōsitio. Et istis adiūgit illos q̄ sunt sine affectiōe: sine federe sine misericordia: ⁊ oīa ista sunt pct̄a mortalia p̄ ex hoc q̄ sequitur. s. q̄ qui talia agūt: digni sūt morte: null⁹ autē est dignus morte nisi p̄ pct̄o mortali ergo oīa p̄dicta sūt pct̄a mortalia. ¶ **¶** S; vt de pct̄is mortalibus certa habeat regula: notādū q̄ oīa pct̄a mortalia reducūt ad septem vicia capitalia q̄ cōtinent in hac dictione saligalia. Unde notādū q̄ in hac dictione saligalia sunt septē l̄e: quarum quibet deseruit suo peccato mortali. Nam per l̄am s. intelligitur superbia. per panum a.

Capitulum .lx.

quarta p. l. luxuria p. p. m. i. f. tra p. g. gula. p. em. i. in
uidia per secundum a. accidit. vii. h. Das septem vicia p
hoc dictum saligia. Iste autem sunt septem male radices que in
terra deserta iura et iacta aiaz hoies pctorum (de quibus ego
sum vii) radicant. Et qualis homo radice earum multum ramum
pullulat ut tradit gre. sup. Job. Nam ex ista mala radi
ce que est superbia oriuntur septem pessimi rami. videlicet i
obediencia / iactantia / hypochrasis / ptiacia / ptertio / discor
dia / psumptio. Et nota quod ista vocantur mortalia. quia pro
pter ista incurrit homo suam spiritualem vitam. Primum ergo
et principale inter ista est superbia. i. amor inordinatus
suis ipsius. s. proprie excellentie et honoris. non referendo
ad honorem dei. nec actu nec habitu. nec ad edificatio
nem alterius proximi. Et sunt quatuor modi sup
bie. Primum est quod homo appetit videri et reputari ab aliis
melioris quam sit. et presumit de se quod sit bonus. et est tamen malus. et
pctorum. vel quod habeat aliqua bona que non habet. Secun
dus modus est quando homo se reputat habere bona
que habet non a deo. sed a seipso. Tertius modus superbie
est quod homo reputat se habere illa que habet a deo propter me
ritum. et non propter gratiam dei. Quartus quod quis per nobilitatem
vel diuitias. vel quicunque alia vult apparere excellentior
super alios inordinate et plusquam status suus exposcat.
Et notandum quod rami superbie que super predicti sunt ab
aliquibus nuncupantur filie que aliquantulum propter sim
plices sunt describende. Unde inobediencia est contem
ptus precepti superioris. s. dei vel cuiuscunque hoies
tenetur obedire. ut per homo inobediens videatur non
alteri subiaci vel esse subiectus. Hypochrasis est extrinsece
ostendere deuotionem fecte propter laudem hominum ha
bendam. Contentio vel contendere est resistere aliis
per verba et non velle. ab aliis supari in verbis et libere

per hoc excellentior videat. **P**ertinacia est qñ pprie
 opiniononi vel sciētie hō nimis inordinate intus nolens
 credere p̄silio maiorū vt p hoc appareat sapiētior. **O**
 scordia est qñ aliq̄s rebellat z contradicit volūtati me
 lior̄ p̄terue: z ex supbia cordis. **P**resumptio est qñq̄s
 per vestes inordinate. z alia q̄cūq̄ mirabilia vult ap
 parere vel gloriari. z ab illis quibus videt valentior
 reputari. **D**e radice auaricie nascuntur sex: scilicet. **p**ditio
 fraus fallacia / piurū / inquietudo mentis p̄tra miazcor
 dis obduratio. **P**roditio est dolus in rebus interiori
 b̄. **F**raus ē deceptio i rebus exteriorib̄ p̄pter defectū
 vendite rei vel empte. **F**allacia est deceptio z dolus in
 verbo ad decipiendū p̄ximū. siue inuēdēdo siue i emē
 do. **P**eruriū est verbū p̄tra mētē platū cū iuramēto.
 v̄l iuramētum mēdosum p̄positū v̄l affirmatū. **I**nq̄e/
 tudo mētis est sollicitudo circa diuitias acq̄rendas. z
 similia cordis obduratio est qñ auarus obdurat z con
 firmat cor suuz q̄ nichil dabit pauperibus nec miser
 corditer subueniet alteri. **A**uaricia est appetit̄ iordi
 natus habendū indebite diuitias vel quecūq̄ possunt
 emi v̄ vendi p̄ pecuniam. **E**st aut̄ duplex auaricia
 q̄dam qñ hō nimis ardentē custodit res suas nō itū
 ste capiēdo alienum. **E**t talis auaricia est pctm̄ mor
 tale tm̄ in duob̄ casib̄. **P**rim̄ est qñ hō tātū diligit
 pecunias suas. z occupat se in eis q̄ parū pendit ho
 norē dei z p̄cepta eī. **S**cōds qñ hō non subuenit p̄xi
 mo pauperi in necessitate p̄silito. q̄ tūc auaricia est
 pctm̄ mortale. **A**lia auaricia ē qñ aliq̄s eripuit aliēnū
 capere v̄l detinere iuste quoquo mō cū certo p̄posito
Et auaricia talis s̄ est pctm̄ mortale nisi qñq̄s p̄pter
 paruitatē rei ablate. puta furari mortellum panis vel
 aliq̄d tale non est pctm̄ mortale. **P**reter autem istas

Capitulum ix.

filias auaricie sunt alie a quibusda supradicte. s. rapt
na furtu pditio r usura. Rapia est acceptio rei aliene
cu violenta. Furtu est acceptio iusta r occulta rei aliene
ne uiuio dno possessio. Proditiu est dolus circa pso-
nas puta cu vna psona prodit vel tradit alia. vt patu
it de iuda pditore. Usura est qn pro dilatione finiu
r tpe mutui accipit aliqd vltra ioste: saltē in rebus in
quib9 nō differt vs9 rei r psuptio ei9 vt panis. ¶ De
infecta radice luxurie nascūt ur octo filie. s. cecitas me-
tis incōsideratio/incōstantia precipitatio/amos sui odū
um dei amor pītis scilicet desperatio siue horroz futuri se-
culi. Cecitas mentis est qn hō propter delectationez
hōmō ueneris impeditur r abstrahitur in mēte. Incō-
sideratio est qn impedit r sopitur rō hoīs propter ve-
hementē luxuriā. Incōstantia ē qn prop9 delectationez
hōmō ueneris retardat ne faciat vs9 fiat bona que
incipit facere vel proposuit facere. Precipitatio ē qn
propter delectationē hōmō impedit psiliū in agendis.
Amos sui rōdū dei est ex pte uolūtatis. qn. s. hō plus
appetit ppetrare luxuriā: r incurrere odū dei q̄ a lu-
xuria abstinere vel abstrahere. Amos pītis seculi: est
horroz futuri iudicii est qn luxuriosus intm delectat
remanere in luxuria q̄ uellet hic semp manere r uiue-
re/nec curat de eterna vita. Luxuria est appetit9 ior-
dinat9 circa delectationē ueneris. Et h3 sex spēs. p̄ma
est pētū contra naturam: scz qn fit in modo quo non
cōuenit gñationi humane. Fornicatio gñaliter ē om-
nis cōcubi9 soluti cū soluta extra legē matrimonii.
Adulteriū est concubitus factus in matrimonio qn
s. vterq̄ est matrimonio copulat9 vel saltē alter eoz
Incestus est cōcubi9 cum consanguinea. Stuprū est
desolatio p̄gnus. Rapit9 est qn mulier rapitur cōtra

voluntate suoz par. ntu. Et norandū q̄ omnis cōcū-
 bitus factus extra legem matrimonii est pctm̄ morta-
 le. qz contra legē nate p̄tra p̄ceptū dei ⁊ p̄tra iusticiaz
 p̄mi. Similit̄ ois tract⁹ ipudic⁹ factus cū itēndē p̄
 uocādū ad actū luxurie ē mortale pctm̄. vel saltē cau-
 sa pcti mortalis. De pestifera radice ire pullulāt sex ra-
 mi. s. ira sior mētus cōtumelia clamor indignatio blas-
 phemia. Ira est motus sanguinis circa cor propter ap-
 petitū vindicte. Nō sciendum q̄ ira q̄sqz est virtuosa
 nec est pctm̄ qm̄ sez appetitus vindicte est secūdū debi-
 tū ordinē iusticie: ⁊ cū caritate qm̄ hō q̄rit correctiōnē
 pcti ⁊ non videt̄ā p̄p̄riā. nec nocumētū proximi. S; sōlū
 offēse culpe querit vindictā ⁊ talis vocat̄ zelus.
 Qm̄ autē talis appetitus vindicte est ad vidicādū p̄-
 p̄riā iniuriā ⁊ ad nocendū proximo talis iam est pec-
 catū. ⁊ non lz hōi talē vindictam accēpere nisi habēt
 auctoritatem. Est autē pctm̄ mortale qm̄ talis appeti-
 t⁹ vindicte est inferēdi aliquod nocumētū qz est contra
 charitatez proximi. sed prout est motus sensualitatis
 proueniens rationem ⁊ ide liberat⁹ sic est peccatū ve-
 nitale. Indignatio est qm̄ alterū iniuriatē sibi despicit ī
 corde suo ⁊ iudicat eū indignū ⁊ despiciendū cōfide-
 rans defectus eius. Timor mentis est quando hō ira-
 tus quasi inflatus cogitat viam ⁊ modum nocendi et
 qui fecit sibi iniuriam. Blasphemia est locutio contra
 deum. eo q̄ permittit sibi talem iuriam fieri vel euent
 re. Clamor est locutio iniuriosa contra proximum sine
 expressione determinate iniurie. ⁊ hoc in euāgelio vo-
 catur racha. i. subannationis signum. Cōtumelia est
 locutio contra proximum cum expressione iniurie. puta
 cum aliquis vocat̄ ex ira alterum latronem vel homi-
 cidam. ⁊ similia. Ira est quantum ad iram in opere

Capitulum. ix.

exteriori. s. verberatio: abicatio: vulneratio: et similia.
C De voraci radice gula nascuntur quinq; s. in epra leticia
scurrilitas inuidicia multiloquium ebetudo sensuum.
Gula est appetitus inordinatus et imoderatus comedere
dr: vel bibendi contra regulam recte rationis. s. sumendo plus
de cibo et potu quam nature conueniat et repletio hominis
sumentis: et conuersatio eorum inter quos habitat. Scien-
dum tamen quod gula non est peccatum mortale ex natura sua nisi
in duobus casibus. Quorum quilibet propter timorem vel amorem dei
non retrahit se a peccato gulae: sed in tamen appetit cibum et po-
tum quod non retraheretur: etiam propter preceptum diuinum. Se-
cundus quod homo inebriatur se libenter in tali statu quod nescit
se regere: et tunc gula est peccatum mortale. Inebetudo men-
tis est abstractio intellectus circa speculabilia: et agibilia
propter nimiam summptionem cibi et potus. In epra leticia est
deordinatio voluntatis circa delectationem cibi et potus
quod homo vage et in composita circa talia et nimis superflue
letatur. Multiloquium est quod homo superflue et nimis in sermone
positus et cachinationibus deordinat se. Scurrilitas est
quod homo se inordinate ad exteriores actus ad modum
ioculatoris habet. Inuidicia est vomitus sequens ex in-
ordinata comestione: vel potu: vel etiam pollutio seminis
proueniens ex repletionem nimiam. **C** De ficta radice in-
uidie nascuntur quinq; s. odium / suurratio / detractio /
exultatio in aduersis proximi et afflictio in prosperis eius.
Inuidia est tristitia de bono alterius in quantum impeditur
tamen est proprie excellentie. Odium est velle malum alicuius et
per hoc bonum proximi diminuerem. Suurratio est dimi-
nutio fame alterius per verba occulta: et non experimentia
manifeste malicia: sed infamiam eius. Detractio est alte-
rius per verba manifesta infamatio: tamen in absentia eius. De-
risio est vilipensio dictorum vel factorum alterius ludibrio et

risu. Exultatio in aduersis pximi est cuius aliquis gau-
det de aduersitate et dano pximi. Afflictio i prosperis
dolor et displicentia de bonis et prosperitate alioz qua
no pot ipedire. ¶ De radice nequa accidie procedit
sex. scilicet malicia/racoz/pusillanimitas desperatio/torpor
circa pcepta/vagatio metis erga illicita. Accidia vel
pigritia est tediu seu fastidiu diuini boni. scilicet qm ho non
h3 deuotionem bona nec delectatione in amore dei: s3
tedium magis est fastidium in mentali recessum. Et
istud repugnat charitati qua quilibz homo tenet hfe
diligendo deu sup oia et delectabili amore tenet ihere/
re. Et causat talis pigritia ex rebelliode carnis ad spm
Vagatio metis circa illicita est qm aliquis no inuenit
delectatione in spualibz: et vacat delectationibus car-
nalibz et querit ea: puta nimis ludendo: nimis iacendo
Desperatio est recessus a bono diuino cui firmiter est
inherendu. Torpor circa pcepta est propter accidia
negligere et cōtemnere diuina pcepta q sunt faciēda
necessitate salutis. Racoz est indignatio qua ho pi-
ger h3 cōtra illos q monēt eū bñfacere illa q tenetur
benefacere. Malicia est odium et indignatio qua homo
piger h3 cōtra illos qui docent pigros hfe spiritua-
lia bona inq̄tum impediunt a delectationibus corpo-
ralibus. Tepiditas est paruus amor dei et pceptoz
ci9. Mollicies est qm ho piger nõvult sustinere quacu-
q3 pnam prop amore dei: nec facere aliqd bonum ad
qd tenet. Somnolētia est somni nimietas ad modum
brutorum et pigritia ad surgēdu: ad bñfaciendum illa
que tenet ea facere: et qm tenet ea facere. Pusillanimi-
tas est boni ardui quod cadit sub consilio: puta tarde
pfiteri tarde pnia et facere. Ociositas ē cessatio a bono
ope qd tenetur ho facere: et qm tenet facere: et attentio

Capitulum. ix.

ad inutilia & nociua. Et ultra sex ramos & filias istarum
accidie supradicte sunt quattuor que dicte sunt multum
facientes ad declarationem materie. Iste igitur sunt se-
pre radices cum ramusculis suis que in uersosunt qua-
dragintares: & sic ipsis deputatis cum septem radicibus
erunt in toto quinquaginta de quo quinquagenariodot
cit helias propheta. Si seruus dei descendat ignis
de celo & deuoret te: & qui quagenarios tuos. Ita debet de-
cere confessor penitenti. Si pro quatuor seruus dei super lo-
co dei sui descendat ignis de celo. I. ignis spiritus sancti descen-
dat in animam tuam & deuoret te. i. veterem hominem alias erra-
torem & quinquagenarios tuos. i. radices & ramos. Hic ergo
videndum est quomodo sacerdos debet interrogare de istis. Si enim
peccator per se: vel ad interrogationes sacerdotis confiteatur
de superbia dicendo peccati peccato superbie: sacerdos debet in-
terrogare de modo: dicendo per quem modum fuisti super-
bus. Fuisti unquam inobediens mandatis superiorum tuorum
sicut ecclesie: vel prelati: vel parentum tuorum: vel domini
magistri. & hoc secundum conditionem persone que semper debet inspi-
ci. Si dicat quod sic interroget quibus mandatis quomodo
tens: quare quibus & ubi que circumstantie ut dictum est supra
in omnibus peccatis sunt attendende & considerande. Deinde
interroget: iactasti te unquam de bonis a deo tibi collatis
sicut sint bona nature sicut pulchritudo fortitudo ap-
titudo nobilitas. & similia. siue sint bona fortune sicut sunt
diuitie. & denarii. vestes ornamenta. equi agri. posses-
siones. & similia temporalia bona. siue sint bona gratie sicut sa-
piencia. eloquentia. scientia. virtutes & similia. debet igitur cen-
susor dicere. Fuisti unquam eleuatus in mente tua. vel gra-
tia unquam de fortitudine: pulchritudine: aptitudine: nobi-
litate diuitiis sapientia. eloquentia virtutibus & cete-
ris bonis tibi a deo collatis. ita quod non te humiliastico

De inter. facten. in confes. Fo. cll.

rā deo p hmoi bonis q̄tū debuisti vel credidisti habe
re ista ex meritis tuis: r nō ex mera grā dei: vel prop̄
ista credidisti p̄ valere q̄s alii: ita q̄ facta r dicta alio
rū cōtēneres r dedignareris esse equalis. Si dicat q̄
sic interroget quotiās r quō: r sic de aliis. Deinde iter
roget adhuc vtrū ad hoc vt cōmādareris r honorare
ris p̄ aliis: fuisi vnq̄ ypocrita: ita q̄ exteri⁹ oīderes
sanctitatē r bonitatē r interius retieres maliciā r inī
quitatem. Si dicat q̄ sic: interroget quotiens / quō r c.
Deiū interroget: nunq̄d: qz non honorabaris v̄l pro
mouebaris p̄e aliis: mouisti aliqui p̄tētiōes r discor
dias in ciuitate / villa / societate / vel collegio? Si dicat
q̄ sic interroget si mala fuerūt inde secuta: qz si sic oīz
illoz ipse est reus. Deinde interroget nunq̄d propter
superbiam ne videaris supari ab aliis: fuisi p̄tinarī
sustinendo cōtra veritatem: r iusticiam consiliuz tuū
r sniam tuā r verbū tuū. Si dicat q̄ sic: interroget
vtrū aliqd dānum est inde secutū: qz si sic ipse tenet re
parare. Deinde interroget eū: p̄sumpsisti vnq̄ aliqd
facere qd excederet vires tuas. statū tuū r cōditionā
tuā r tuoz. Si dicat q̄ sic: interroget si fuerit ide aliq̄s
lesus vel dānificat⁹: qz si sic ipse tenet reparare: et sic
ista radix pessima sup̄bie poterit euelli de corde pctō
ris. Eodem modo dī cendū est de radice auaricie: qm̄
si pctōz per se vel ad interrogatiōnē sacerdotis cōfite
at de pctō auaricie: interroget sacerdos de mō dicen
do. Fecisti vnq̄z fraudā vel fallaciā: v̄l dististi vnq̄z mē
daciū vel p̄iurū in emēdo v̄l cōmutādo v̄l aliq̄e a
liū cōtractū faciēdo? Si dicat q̄ sic: interroget quam
fraudē v̄l fallaciā: sed ipse sacerdos nō specificet eam
illī. Q̄stud ei h̄ndum est pro regula generali q̄ i istis
interrogationibus sacerdos non debz descendere ad

Capitulum. 16

spālia peccā. vel ad spāles circumstantias peccōz. qz forte mlti tales interrogatiōes delinquerēt. qm̄ oniderētur eis modi ⁊ maneries peccōz quos ipsi nescirent cogita re: ⁊ ideo semper interroget in gñali dicendo vti cētū ē fecisti vnq̄ fraudē fallaciā. Et si dicatq̄ sic iterroget q̄ ⁊ qre quibz modis contra quos quoties ⁊ q̄bus casibus Deide iterroget eū dicēdo. Dimisit vnq̄ ppter auariciā tua adimplere septē opera mīe: ⁊ specifi cet illi ea dicendo. Quid isti vnq̄ esuriētē cui non dedisti māducare. ⁊ sic de aliis operibus mīe de quibus dicef infra i tertia pte hui⁹ op̄is. Si dicat q̄ sic interroget eū de circūstantiis. vt dictū est. Circa etiā peccatū avaricie: iterroget eū de ludo furto rapina / vsura / de quibus aliquid dicef infra. Circa fetidissimam radicem luxurie notandū pluxurie septem sunt spēs. Prima est fornicatio. Secunda adulterium. Tertia stuprum. Quarta incestus. Quinta raptus. Sexta sacrilegiū. Septima est peccā contra naturā. Fornicatio ē ꝑcubitus soluti cum soluta. Adulterū est adulterius thori violatio. Stuprū est illicita virginis defloratio. Incestus est affinitū: vel consanguineoz abusus. Raptus est cum puella de domo parentum violenter trahitur. vt corrupta in vxorem vel concubinam habeatur. **S**acrilegiū prout hic sumitur: est religiosoz v̄ religiosaz vel promotozum ad sacros ordines concubitus. Peccatū contra naturā fit multis modis. Vno mō qm̄ nō seruat spēs: sicut qm̄ fit cū tumēto. Et istud peccā vocat bestialitas. Et de hoc dī i lege moysi. Qui coierit cū tumēto morte moriāf. Alio mō qm̄ seruat spēs. S; non seruat: sicut qm̄ masculus cum masculo. vel femia cū femina. ⁊ istud vocat proprie peccā sodomiticum. qz isto peccō sodomite laborāf. ⁊ ideo cremati fuerunt

igne sulphureo. Gen. xix. Et alie quattuor ciuitates
 pierūt ppter vicinitatē cor. de pe. di. i. Sz z continuo
 Alio mō qñ nō seruatit vas debitum: vel mod⁹ debi
 tus. sz seruet ser⁹. sicut qñ vtr abutitur vaculo mulie
 ris: vel qñ nō cognoscit eā. mō naturali. Alio modo fit
 quando idem est agens. z patiens. sicut quādo vir cor
 rūpit seipm. vel mulier seipsam. z vocatur istd peccatū
 molliciet: vt dicit ap̄s. Neq; molles neq; masculorum
 concubitozes regnū dei possidebunt. Circa ergo istud
 maledictum pctm luxurie cautissime dz sacerdos proce
 dere: ita q nō nimis ad particularia descendat qm sic
 frēqnter compertū est tā viros q̄ mulieres p nimis ex
 pressam noiatiōē z interrogatiōem criminū in pec
 cata q non nouerant incurrisse. Qu si pctōr per se ad in
 terrogatiōem sacerdotis dicat se peccasse pctō luxu
 rie. sacerdos interroget eū. vtrū sit solut⁹ vel non z v
 trum peccauit pctō fornicationis vel adulterii. v^l stu
 pu vel incestus vel raptus vel sacrilegii. vel pctō cōtra
 naturā. i. interroget eū si illa cū qua peccauit erat so
 luta vel vidua vel coniugata affinis consanguinea re
 ligiosa v^l hgo. z vtr illā habuerit per violētū v^l nō. z
 istud sufficit si persona cōsistens est intelligens. sz si est
 persona simplex interroget sacerdos vtrum agnouerit
 eā modo naturali. non tñ descendendo ad pticularia
 id est non interroget an cognouerit eam antev^l retro.
 z sic de aliis interrogatiōibus. interroget ēde numero
 personaz. i. si cognouit vnā vel plures tñ non interro
 get de noibus personaz. interroget isuper de numero
 actū. i. an semel vel bis/ vel ter/ vel plures interroget
 etiā de tpe/ id est si tempore sacro. z etiā de loco z qua
 li temptatiōe peccauit. z vtruz pueniens temptatiō
 nē vel pueniens ab ea. z vtrum peccauit sponte/

Capitulum ix.

coacte: & qua coactione: vtrū pditionali vel absoluta &
vtrū peccavit ex libidine/vel ex paupitate. & istud h3
locū potissime i mulierib9. Et ita de multis aliis que
magistra rex cyprieta doccebit eū. S3 qz ista radix pes
sima luxurie extēdit ita palmītes suos: qz etiā coope-
rit lectos lege mīrimoni cōiūctos. ¶ Sciēdū qz mari-
tus peccare pōt pctō. luxurie multis modis etiā mo-
ralit cū vxore sua: qui modi cōtūmētur in his versib9.
Tpe/māte/loco/cōditōe/mō. Quisqz mōis peccat cū
vxore maritus abutens. Tpe. i. si in tpe mēstruoz co-
gnoscat eā: qz si scienter hoc faceret: peccaret mortali-
ter: & in veteri lege mandabat interfici. Sed quid de
muliere menstruata nūqd peccat sicut vir? Dico qz si
vir tpe mēstruozum petat debitū sibi reddi ab vxore
ipsa dz ei quātum pōt persuadere ne petat: dicēdo se
esse infirmā: nec eē paratā tūc ad opus illud. nō tñ dz
dicere se eē in passione illa: nisi constaret ei de cōstan-
tia viri & prudentia seu discretionē eius: qz ipse possz
tantam abominationem cōcipere cōtra eam qz dimi-
teret ipsam sed si constaret sibi de discretionē: et pru-
dētiā viri posset ei reuelare. & si ipse nollet desistere red-
dat sibi cū dolore & amaritudine cordis. Tpe. i. si vxo-
rem cognoscat tpbis ieiuniorum: vel diebus sancto-
rū vel dieb9 excommunicationis: vel tempore pueritū
nō tñ credo qz i isto casu sit pctm mortale: dum tñ nō
transgrediat lymtes mīrimoni sicut dicit statim licet
sint monāli qz tpe tali abstineāt ab actu carnali: & de
hoc h3. xxxii. q. iiii. Sciatis. & ca. sequen. Absente i. in-
tentione. potest eī vir accedere ad vxorem tribus mo-
dis. Uno modo vt generet ex ea prolem que sit ad dei
seruitium et cultum: Alio modo vt reddat debitū qd
ab eo exigif. Et si cū tali mēte ad eā accedat nō pec-

De interro. facien. In confes.

So. clifit

cat mortaliter nec venialiter. Immo meretur dūmō nō
chū aliud pmitteret ibi. Alio mō causa concupiscentie
carnis z si talis concupiscentia maneat infra limites
mūmonitū. s. q. nullo modo accederet ad eam nisi esset
vpor: sua est solū pctm veniale. Si autē ista concupiscē/
tia trāsgrediatur limites matrimonii ita q. s. nō acce/
derz ad eā tāq̄ ad vporē s. sicut admulterē. ita q. si ha/
beret aliā i. p̄ptu. ita bñ accederet ad eā tā est pctm
mortalē. Loco. i. si cognoscat eam in ecclesia. vel in; cy/
miterio vel in alio loco sacro. Et in isto casu credo q.
vterq. peccat mortaliter. Conditio. i. si cognoscat ea
conditio inhonestā. vel ēt illicita. sicut visum futuri
p̄a quando agebatur de matrimonio. Modō. i. si vir
cognoscat eam contra institutū modū a natura z illō
est gravissimum peccatum in vporē. vnde secundū q. dī
cit Augu. vsus qui est contra natā execrabilliter fit in
meretrice: sed execrabillius fit i vporē. xxxii. q. v. adul/
terū. Scdm ista ergo poterit sacerdos formare inter/
rogatiōes suas de pctō luxurie. circa virū z vporē. sal/
uo tñ q. non descendat ad p̄icularia. Circa pctm tre
Si pctōr p. se vel ad interrogationem sacerdotis con/
fiteatur de eō. poterit sacerdos interrogare si propter
trā dixisti blasphemiam de deo vel de scrijs eius. Si dī
cat q. sic: interroget eum quomō/ quomō/ quare/ z sic
de alio. Deinde interroget/ dixisti vnq̄ propter iram
verba contumeliosa proximo? Si dicat q. sic interro/
get q. verba. quare/ z quomō/ vbi z coram quib. In
terroget etiā si fuerit iniuriatus proximo. s. aliquom
per iram percutiendo vel verberando. Si dicat q. sic
interroget quis erat/ z si erat clericus. vel laycus res
ligios. vel secularis/ z vbi/ z quare/ z sic de alia cir/
cūstantiis persone. Interroget etiā quomō/ tre

nota

Capitulum. ix.

rault iurias rvi dr rquare rc. ¶ Circa pctm gule.
Si pctōs p sevel ad interrogatiōē sacerdotis cōfitea
tur deo. Interroget si ppter gulā fregit vnq̄ ieiuniū
ecclie: vel si comederit carnes in eis: r quare r quoti
ens: r si inebriauit se: r si habeat consuetudinem q̄ ie
buet se: r si ppter inebrietatem dixit verba scurrilia in
honestate iuriosa: r quoties r qb̄ dixit rc. Et nota q̄
scōs q̄ dixit greg. Quinq̄ modis peccat hō p gulas q̄
modi cōtinent in his versib⁹. Tertū stat q̄ quinq̄ mo
dis gula dānat edentem. Dum nimū comedit: come
dendi puenit horā. Querit delicias: parat escas deli
ciose: aut sumit auide: quod non erat deliciosum. Nota
q̄ multū comedere aut rōe cōplexionis vel etatis: vel
laboris nō est pctm: dū tñ n̄ studio vel ardore vel au
ditate sumat. Itē p̄ciositas ciborū moderata: maxime
in diuitib⁹ q̄ taib⁹ vti solēt nō est pctm: dū tñ nimis aui
de sumat: nec obstat stat⁹ su⁹. r q̄ facta est mentio de
ebrietate. Notandum q̄ ebrietas dr trib⁹ modis. ¶ Quo
mō dr plenaria mentis obliuio: r ita non est pctm: xv. q̄
i. Secundo mō dr ebrietas frequēs actio bibēdi: r hec
vt ait aug. est pctm veniale nisi sit assidua: quia tunc ē
pctm mortale: maxime si nouit vires viui: r non vult
apponere aquam. xxv. di. c. Criminis. Tertio modo dr
ebrietas quodam dispositio r studiū ad inebriandū ea
ita semper est pctm mortale. xxv. di. i. cap. ante omnia.
¶ Circa pctm inuidie si pctōs per sevel per interroga
tiōē sacerdotis confiteatur de eo: interroget eum sa
cerdos si placuit ei damnum: vel malum proximi: r si
bonū vel cōmodū sibi displicuit. r si ex ea iuidia detra
xit vnq̄ suo proximo falsū crimē ei iponendo: vel bonū
quod in eo erat diminuendo: vel occultando: vel qd̄ in
eo erat augmentando: vel illis q̄ nō nouerūt manife

stando. Itē quotiens fecerit ista ⁊ quare: ⁊ sic de alijs
 circūstātijs Itē si portat odiū vel rancorē: vel mala ⁊
 volūtātē cōtra primū suū ⁊ quare: ⁊ sic de alijs. Cir
 ca accidīā interroget sacerdos si potuit pctōr multa
 bona facere que non fecit dicere. q̄ non dixit: cogitare
 q̄ nō cogitauit. ⁊ multa mala vitare que non vitauit.
 Itē si ex negligētia omisit ire ad missā. ad sermone ⁊
 ad alia bona opa. ⁊c. Scđz ergo istā doctrinā sacer
 dos poterit formare interrogationes suas. ⁊ i istis vn
 tio quā accepit a deo ⁊ experientia magis docebit q̄
 aliqua lectio. Verū quoniam iuxta varietatē p̄tētūsa
 cerdos dz variare ⁊ interrogationes. vñ si p̄tēns sit re
 ligiosus. interroget de tribus vottis regule s. de obediē
 tia. paupertate: ⁊ castitate interroget de regularibus
 obseruantijs. ⁊ potissime de abusionib⁹ claustrī. q̄bus
 frequenter status religiosorūz corrūpitur: q̄ sunt duo
 decim. s. prelati negligens discipul⁹ inobediens tu
 uentis ociosus senex obstinatus monach⁹ cui talis mo
 nachus seu canonicus regularis causidicus habitus
 pctosus: cibus exquisitus: rumor i claustro līs i capt
 tulo dissolutio in choro. irreuerentia circa alte. Et se
 cundū illas ⁊ scđz etiā alias obseruātias reglare scđ
 fessor: dz formare interrogationes. Circa etiā clericos
 seculares sunt faciende irrogatiōes de simonia ⁊ ne
 gociatiōe. ⁊ alijs q̄ pertinent ad simoniā ⁊ ad auarici
 am. ⁊ si habeant administratiōē vel offiū siue bñficiū
 interroget de dilapidatione bonorū: vñ si expenderit
 in malos vsus bona ecclesie. Itē vtrū interfuerint di
 uinis officijs ⁊ horis canonicis vtrū portent coronas
 ⁊ hitū p̄gruēre. Itē si dicant iregre ⁊ p̄fecte diuinum
 offiū. Itē interroget de luxuria. de venatiōe de irregu
 laritate. de ludo alearū. ⁊ si lib⁹ i qb⁹ solēt sepi⁹ pecca

Capitulum. ix

x re Circa principes sunt facienda interrogatōes & iusticia
Circa milites de rapina. Circa mercatores & alios of
ficiales mechanicas artes exercentes de frauder do
lo de mandacio de piurio. &c. Circa burgēses & ciues
tōit de vlturis & pignorbibus. Circa rusticor & agricor
las de iuidia & furto maxie circa decimas pmissas tri
buta. & cetera. *nota* *nota* q̄ forma ḡnālis supra posita
sit obſuāda l̄ obſ⁹: r̄n̄ sc̄dm̄ diuerſitatē psonar & offi
cior̄ studioſi⁹ & sp̄ali⁹. & circa sp̄alia cria inſiſtendum
Factis iſtis inſeruatōib⁹ ſi p̄tēs ſit pſona ſimplex in
terroget eū ſacerdos ſi ſciat p̄ ſi n̄. Ave maria. Credo
in deū. Et ſciat ſe ſignare. & ſi neſciat inſtruat eum
vel moneat. vt diſcat. Deinde interroget ſi tēptet aliqua
tēptatōe & qua: & quō ſe hēat in reſiſtēdo & doceat eū
modū. Si eī tēptet de ſupbia cogitet de humilitate ſi
lij dei qua humiliavit ſemetip̄m factus obediēs vſq̄
ad mortē. Cogitet et̄ de caſu dyaboli q̄ p̄pter ſupbias
ſuā cecidit de paradīſo in infernū. & de angelo fact⁹ ē
dyabol⁹. ſi tēptet de auaricia cogitet de breuitate vite &
inſtabilitate & vanitate m̄l̄di. & q̄ nichil hic portabit
ſecum de diuitiis ſuis. Si tēptet de luxuria cogitet de
morte. & qualis crit poſt mortem. vii. Non meli⁹ pote
rit hoīs caro viua domari q̄m̄ q̄lis fuerit hec mortua p̄
meditari. Cogitet et̄ de penis iferni & gaudis paradīſi
hec & alia multa bz et̄ oīdere & dicere. Hec facto rea
colligat & repetat l̄ ḡnāli p̄feſſionem dicens. Amice tu
fuisti cōfeſſus pctā iſta. & oīdat ei grauitatem pctōr̄
eū dure icrepādo & inducendo eum ad lachrymas cō
punctionem & contritionem. Et hoc multū valet ſi ſa
cerdos oīdat vultum doloroſum & lachrymabile pec
catorū. Sicut legit̄ de ſctō amb. q̄ q̄n̄ aliquis ei confi
tebatur ſuum lapſum ita amare flebat: q̄ confitentes

nota

Et unctio obstinatu ad fletu ⁊ lachryma prouocaba
 Sic et dicitur facere sacerdos. ⁊ sic peccator peccunia ductus
 ad lachrymas inuitetur ut lachryme admonentis ex cunctis
 lachrymas peccatis. Pro summo caueat sacerdos que
 adulect in confessione: imo quod tunc sit magna plona ⁊ re
 uerenda increpet ⁊ corriget eum dure: caueat tamen quod ne ni
 mis exasperet. vel quod non sit nimis durus in sermone sed si peccator
 vult bene penitere promittat eivita et nana. ⁊ venia de pec
 catis. ita quod peccator se recedat solat ab eo. Iste rite p
 actis faciat sibi dicere confessionem generalem monens quod
 si recorder de aliquo peccato reuertetur ad confessionem. Et
 sic imposta penitentia absoluat eum in nomine dicitur: ita tamen quod
 si sit excommunicatus excommunicatione maiori nullo modo eum ab
 soluat donec sit ab illa excommunicatione absolutus. Sed si in
 eodem doctrina quilibet curat hunc curam alarum potest ab
 soluere a minori excommunicatione. id est antequam absoluat eum a
 peccatis absoluat eum ab illa minori excommunicatione dicens
 Auctoritate dei michi remissa absoluo te a vinculo mi
 noris excommunicationis: si quam incurristi participationes
 excommunicator ⁊ postea absoluat eum de peccatis confessis ⁊ obli
 tis. **S**ponde curat huiusmodi aliquos prophanos surdos vel
 mutos vel cecos vel furiosos vel demoniacos. et forte
 scit istos esse in peccato mortali quod faciet de istis. Si enim
 moneat surdum ad penitentiam: non prodest. quia non audit. si mu
 tum. non potest respondere. cecum non potest videre signum. nec est potest
 legere sicut nec mutus. furiosus non est capax rationis. nec
 est demoniacus. Dico quod sacerdos debet facere debitum suum
 ut eos inducat ad penitentiam penitentiam ⁊ applicationem
 semper quod est eis possibile. scilicet vel sermone vel nutu. vel
 signis: ⁊ oibus aliis modis quibus poterit ⁊ si non potest
 orare deum et faciat orare populum suum ut deus illis
 strelet corda eorum ad penitentiam. et si nichil omiserit dicitur

Capitulum x.

contingentib⁹ nō iputat sibi. Quō autē se debeat hñe sacerdos ad sñrmū q̄ amisit loquelā znō p̄t confiteri vide supra i p̄ia parte tractat⁹ de eucharistia ca 1x.

Cap. x. de potestate clauum

Quia supradictū ē cū ageret de p̄ia pctā i p̄tr tūcōe dimittit: dubiū existit qd̄ dimittit sacerdos p̄tute clauum in absolutiōe cū nō dimittat culpā. qz̄ il la. vt dictū est dimittit in contritione ne penam qz̄ ad huc postq̄ penitēs est absolutus remanet obligat⁹ ad penā. Circa istam materiā istd̄ michi vñ eē dicēdu. il le ei q̄ accedit ad p̄fessionē aut ē p̄fecte p̄trit⁹ aut non si est p̄fecte cōtrit⁹: tūc de⁹ p̄tute p̄tritionis remittit sibi pctā. teste Ezech. q̄ vt in persona dei. Quacūqz̄ hora igemuerit peccōr oim̄ iniquitatū suarūz nō recordabor. ita q̄ anq̄ accedat ad confessionem mundat⁹ est a culpa. Si autē nō ē p̄fecte p̄trit⁹. tunc p̄tute p̄fessionis ista imperfecta contritio reducit ad p̄fectā ita q̄ de attrito sit p̄tute confessionis contritus. ⁊ sic p̄tute cōfessionis remittit⁹ peccata q̄ ad culpā. Notād̄ tñ q̄ qñ d̄: in cōfessione vel contritiōe pctā dimitti intelligendū ē deū dimittet pctā nō p̄tritionē vl̄ p̄fessionē. vñ amb. ⁊ ponitur de pe. di. i. Verbū dei pctā dimittit. Et aug. ⁊ ponit de pse. di. iiii. Nemo tollit pctā nisi solus xps̄ q̄ est agn⁹ tollēs pctā mūdi. Tollit autem dimittēdo pctā q̄ sunt. ⁊ adiuuando ne hāt ⁊ p̄ducēdo ad vītam vbi pctā fieri non p̄t. Quod autē d̄t sol⁹ non excludit p̄m̄: nec sp̄m̄ sc̄m̄ cū indiuisa sint opa trinitatis. Et istd̄ p̄bū ē q̄tū ad opa q̄ sunt ad extra. Quid ergo faciūt ibi clauēs vel absolutio sacerdotis. Dicendū sc̄m̄ aliquos q̄ deus mūdat aīam in contritione a macula culpe. ⁊ sacerdos absoluit eam a vinculo pe ne eterne. Fateor q̄ non intelligo istos qz̄ non v

deo q̄ aliquis postq̄ mūdāt⁹ est a macula culpe mortalis sit obligatus pene eterne. cū ista pena nō debeat nisi culpe. vel pctō mortali. si igit de⁹ mundat aiaz icō tritōe a culpa mortali. p̄ p̄tis absoluit eā a vinculo pene eterne. Et iō dicit̄ alii q̄ quīs pct̄m̄n contritione dimittit q̄rū ad culpā ⁊ q̄rum ad reatū pene eterne tñ pctō: ad huc remanet obligatus a deo. s. ad p̄tēdū pct̄m̄. ⁊ ad aliquā satisfactiōē pro pctō faciendā. Et ideo sacerdos virtute clauū absoluit istū a vinculo quo tenebat ad p̄fessionē. ⁊ ligat eū ad satisfactiōez. ⁊ sic d̄f sacerdos virtute clauū soluere ⁊ ligare. Quis verū sit q̄ pctō: sit obligat⁹ ad illa duo non tñ videt̄ q̄ v̄m viā istā verba forme sacramentalis absolutiōis possit d̄f verificari. nā d̄ sacerdos Absoluo te a pctis ⁊ non absoluo te a confessiōe. ergo sc̄ d̄ istā viā opz q̄ absoluat aliq̄ mō a pctis Et ideo dicit̄ aliq̄ q̄ pctō: p̄ peccatū nō solū obligat a deo quē offendit. s̄ ēt ecclie. cui peccādo se abstrahit. Et iō quīs ī p̄ritiōe reconciliatur deo: tñ manet adhuc reconciliāndus ecclie in facie do p̄fessionē illi qui rector est ecclie. Et licz istud sit verū. nō tñ videt̄ sufficere cū clauēs non solū se extēdāt ad soluēdū ⁊ ligādū in terris. imo in celis dicēte x̄po. Quodcūq̄ ligaueris sup̄ terrā. ⁊c. Et iō dicit̄ alii q̄ sacerdos virtute clauū nō facit aliqd nisi o stēsiue. vñ dicit̄ q̄ absoluit. s. absolutū oñdit. Vñ qñ de absolutio. te. s. absolutū oñdo te. Et isti vidēt̄ dictū suuz fundare in auctoritate ābroij dicēs. Sacerdos q̄daz officii suū exhibet. sed nulli⁹ p̄tāt: iura exercet. Sed dictū illoz parū videtur attribuere clauib⁹ Et verbū abro. intelligēdū est q̄ sacerdos nullius p̄tātis iura exercet auctoritatue. s̄ iustitraliter bñ. Et iō dicit̄ alii. q̄ sacerdos p̄tute. clauū absoluit a c̄p̄a si lucis

Capitulum. xl

eam. dūmodo pñtes nō ponat obicē / r absoluit apena purgatorii. cui peccator erat obligatus nō eā relaxando: sed eā pmutando in penā tñalem: vel corporalem: hoc sub conditione. s. si implet intunctā penūctia zita q̄ si intuncta pnia sit pdigna absoluit a tota pēa purgatorij: r si nō ē pdigna nō absoluit a tota pēa purgatorij: s. z tāta r tōsi mortāl expleta pnia pdignanō pūnietur in purgatorio. Si autē penitentia non fuerit cōdigna vel si fuerit pdigna: nō tñ ppleuit eā in vitafua pplebit eā in purgatorio. r ista opinio videt mihi satis rationabilis. Alii dicūt q̄ cū oē peccatū mortale satis sit offensus diuine bonitatis q̄ est infinita. pena debita pctō mortali est infinita. r p pñs est virtū nñia i pro portionabilis. virtute autē clauū sit nobis pportionabilis inq̄tū virtute clauū cōfitemdi cōicāt passio r pñ q̄ dat efficacīā sacramētis oib⁹. r q̄ fuit sufficēs ad satisfactūdū p pctis toti⁹ mūdi. In fm hāc viā hōr⁹ clauū est q̄ pñtute eaz q̄ cōicatur pñtendi passio xpi i quib⁹ pñtute pōt satisfacere pro pctis q̄ non faciebat ante. unde credo q̄ vnū. pñ nō impositū in penitentia a sacerdote efficacī⁹ est ad satisfactiōē p pro peccatis. q̄ si aliq̄s diceret cētū mīlta p semeti pñtū. q̄ illd h̄z meritū a passione xpi illa vero a merito dicentis. Et ista opinio est multum rationabilis

¶ Ca. xl. de sigillo confessionis.

Sigillū pñtionis d̄z esse secretū q̄: nullo mō nullo pacto p nulla re d̄z frāgt. immo sacerdos sustinere d̄z q̄trūcūq̄ penā anteq̄ reuelaret pñtionem nec p̄bo. nec scripto nec nutu. nec signo. Et de hoc sigillo d̄t Gr. vi. habet de pe. di. vi. c. Sacerdos. vbi d̄fic Sacerdos aut oīno caueat ne d̄ his q̄ ei confitent̄ peccata sua. alicui reuelet que cōfessus est. et non propin-

quis: neq; extraneis: neq; qđ absit p scandalo aliquo
 nā si hoc fecerit/ deponat 7 oib⁹ diebus vite sue igno-
 miniosus peregrinādo vadat. Itē d̄ pe. 7. re. c. Omnis
 ytriusq; sexus. Caveat ois sacerdos ne verbo. vel si-
 gno: aut alio quovismō pdat aliquidatenus pctōre. s; z
 si prudētior p̄silio indiget illud caute absq; villa exp̄s-
 sione req̄rat: qm̄ q̄ in penitentiali iudicio pctm̄ si bi de
 lectum reuelare p̄sumserit: nō solū sacerdotali officio
 deponendū decreuimus. verū etiā ad agendū p̄nam
 in arto monasterio p̄peruo detrudēdū. ita qđ in decre-
 tali ista instruitur p̄fessor de hoc qđ agere debebat: z a
 quo cauere debeat. Si enim sacerdoti in confessōe oc-
 curat casus super quo non possit bene p̄sulere penitē-
 tem. dz sup hoc p̄sulere peritiorē se. vt videat qđ age-
 re debeat sub qua aut forma reuelabit isti peritopec-
 catū qđ aker p̄fessus est sibi. Credo qđ sub ista talis ca-
 sus accideret quid facendū esset. Sed si aliq; cōfite-
 rel de tali pctō qđ esset p̄sulēdū. Non aut dz dicere. vt
 credo. ego audiui istud in confessōe. qz dicendo sic ipse
 mētrēf. qm̄ ipse non audiuit vt ipse. s; vt vicari⁹. z locū
 tenens dei. Et multomin⁹ dz dicere quidā p̄fessus est
 mihi. qz dicēdo sic i gñali z implicite reuelat confessio-
 nem: etiā mētrēf. qz p̄fessio fuit facta deo. z non sibi nisi
 si vt bcū tenenti dei. ¶ Sed pone sacerdos sup crimē
 qđ audiuit in p̄fessione inducit in testem/ z p̄peller tu-
 far: quid faciet? si dicat qđ reuelat p̄fessionē punit. Si
 nesat periturat. Dico qđ si solū sciat per confessionem
 ipse dz turare se nichil scire de ista materia sup qua in-
 terrogatur: nec periturat: qz ipse nichil ind̄ scit. esto ef-
 p̄m qđ scit illud crimen fuisse sibi confessū nescit tamē
 trum confitens in p̄tendo dixerit verum vel falsum
 ideo potest vere dicere se nichil scire. Sed quid? In

Capitulum.xi.

der erit cauillofus z interrogabit eum p iuramētū. v
trū audierit aliqd de crie d quo agit? Dicēdū q iura
mentū non ligat eū ad dicēdū aliqd in hac materia cū
iuramētū nō fuerit inuentū. vt esse vinculū iniquitatis
extra de iura calū. Quinta vallis in vno q fit contra
mandatum dei est obligatorū iuramentum. Tñ cum
reuelare cōfessionē sit contra mandatū dei. s. ptra illd
Non falsum testimoniū dices. nullum est iuramentuz
ad hoc obligatorū. Tñ talis pōt licite iurare nihl se
audiuisse. z intelligat q nihil audiuit vt hō vl p mo
dū q debeat testificari. ¶ Alterius pone q sacerdos
sciat p cōfessionē aliquē hereticū i parochia sua. Vel
alibi q alios filios inducit ad heresim. qd faciet istesa
cerdos. Ray. in sūma sua videt dicere in isto casu con
fessionē posse reuelari. Et ratio sua est. qz iō seruat fi
dē ecclie cū sit heretic⁹ z infidelis. iō fides nōe ei seruā
da. xxiii. q. i. Molt Salua tñ reuerētia ei⁹ videt magis
consona veritati alia opinio q etiā ipse Ray. recitat. s.
q sacerdos nō dz reuelare p fessionē ipi⁹. sed dz re ad
epm vel ad inq̄sitorē z dicere. Custodi z vigilla super
oues tuas: lupus est in grege. Et q dicit Ray quod
cū iste non fidelis: fides non est seruanda. Dico q res
uelando p fessionē fides non frangitur hōi s; deo qui
est fidelis i oibus vitiis suis. Sed nunquid pōt p̄tens
licentare p fessorē q dicat illā q dicit ei in p fessione.
Dico q p̄tens bene pōt facere q illa q p fessor ser: vt
deus/ sciat vt homo dicēdo scz ei extra confessionē. q
id ē dixit in confessione z sic p fessor. poterit illa dicere
ex quo audiuit illa vt homo extra p fessionem. Sz nō
quid sufficit q confitens dicat cōfessori dicendo. Ego
do tibi licentiam dicēdi ea que dixi in confessione. Ne
oporet q replicet sibi oia extra confessionem. Aliqui

doctores dicunt q̄ sufficit vt licentat confessorum. s̄
 Durand⁹ in. iiii. suo dicit. q̄ non imo tenet oia replica
 re sibi extra confessionem. Et rō sua q̄ occurrit ē. q̄ in
 his que sunt de necessitate sacramēti. null⁹ p̄t dispens
 sare: nec papa de quo magis videt s̄ tenere secretum
 est de necessitate p̄fessionis sacramentalis. vt pbat dif
 fuse ergo null⁹ p̄t cōtra hoc dispensare xp̄ p̄ns null⁹ p̄t
 licentare q̄ illa q̄ p̄ eū dicunt in confessōe reuelētur
 ideo ad hoc q̄ reuelētur opz q̄ sciatur aliter q̄ p̄ con
 fessionē. Ex his ptz q̄ si q̄s sciat aliquid p̄ cōfessionē
 ⁊ extra confessionē p̄t illud reuelare ⁊ testificari sup
 illo eodē mō q̄ scit extra confessionē. Nota q̄ sigillum
 p̄fessionis directe ⁊ principaliter respicit pctā vt patz
 ex p̄allegata decre. Dis vtriusq̄ sexus vbi dicit La
 ueat ois sacerdos ne verbo a ut signo: aut quouis alio
 mō pctā pdat. ex p̄sequēti tñ ex quadā cōgruitate re
 spicit alia. Et hec de confessione sufficient

¶ Tractat⁹ quartus sede ptis p̄ncipalis dela
 tificatione h̄ns septē capitula p̄ncipalia

Epeditis p̄ dei gr̄am duab⁹ partibus pe
 nitētie. s. de p̄ritione ⁊ p̄fessionē de tua
 scz de satisfatione est agendū. Circa q̄
 notāda sūt sex. p̄mo quid est satisfac
 ctio ⁊ i q̄b⁹ p̄sistit. Secdo de elemosyna q̄
 ē p̄ns pars satisfactōis. Tertia de teju
 nio q̄ ē secda pars. Quarto de oratione que ē tertiaps
 Quinto de mensura satisfactōis. s. que p̄nia est ipo
 nenda pro vno quocq̄ pctō. Sexto vtrum vnus potest
 satisfacere pro alio

¶ Ca. i. quid est satisfactio

Satisfactio s̄m Gregorū est pctōz cās excidere
 ⁊ earum suggestionsibus aditū nō indugere. Ita

Capitulum.ii.

¶ In ista definitione duo tangunt quod sit esse in oī satisfactioe. Sicut ei bona et completa medicina dicitur esse curatio infirmitatis preterite et preseruatia respectu future ita satisfactio dicitur esse remedium peccati preteriti et cautela respectu futuri. Primum tangitur cum dicitur peccatorum casu excidere secundum cum dicitur earum suggestionibus additum non indulgere quia eadem medicina si sit ueniens dicitur esse appropriata infirmitati et ordinari directe contra infirmitatem teste beato Hieronymo. quod dicitur medicina cuius morbo est adhibenda non ei sanat oclum quod sanat calcaneum. Et hinc quod dicit Hieronymo in prima canonica sua. Quod est in mundo aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum aut superbia uite. et uult dicere quod tres sunt radices omnium peccatorum scilicet auaricia que dicitur intelligi per hoc quod dicitur concupiscentia oculorum. luxuria que dicitur intelligi per hoc quod dicitur concupiscentia carnis. Et superbia per hoc quod dicitur superbia uite. Idcirco contra istas tres radices peccatorum ordinantur tres partes satisfactiois scilicet elemosina que ordinatur contra auariciam ieiunium contra luxuriam. oratio contra superbiam. Et sic sunt tres partes satisfactiois. scilicet elemosina ieiunium. et oratio. Et de his tribus partibus per ordinem est agendum.

¶ Ca. ii. de elemosina quod habet super b se quat tuor parua capitula

Item multa et varia ac diuersa de uirtute elemosine sint a doctoribus sanctis scripta. tamen omnia factus Theobias breuiter hinc comprehendit dicens. Elemosina a morte per peccatum liberat animam et non patitur eam ire in tenebras. Elemosina est triplex. Primum consistit in cordis contritione. scilicet quando aliquis se offert sacrificium deo. De quo dicitur in psalmo. Sacrificium deo spiritus contribulatus. Et de elemosina ista dicit sapiens. Miserere anime tue placens deo. et elemosina sic dicta non est pars satisfactiois: immo est

pars integralis contritionis diuisa a satisfactioe put
 dr q̄ p̄ntē tres sunt ptes. s. p̄nitio / p̄fessio / z satisfactio
 Alia est elemosina q̄ p̄sistit in passione p̄miti i qua cō
 patimur alienis miseris sicut n̄ris z de ista dr Job.

Ab initio cōualuit mecum miseratio z ab vterq̄ matris
 egressa ē mecum. Tertia cōsistit i largitione manualiq̄
 s. aliq̄s exhibz idigēti altq̄ r̄pale subsidū p̄p̄ deū. et
 de ista itē d̄m̄ hic. Et de hac dr saluator i luca. Date
 elemosinā. ecce oīa munda sūt vobis. Et ambro. Pa
 sce fame morietē. z nisi paucis occidisti. lxxv. dist. Et
 sub ista elemosina cōtīnēt. vii. opa mie: de qb̄ d̄ces in
 tertia p̄ricula. ¶ S̄z q̄stū ad nūc circa elemosinā cōsi
 derāda sūt quattuor. P̄mo de qb̄ d̄z fieri. Sc̄do q̄s̄p̄t
 eā facere. Tertio cui debet fieri. Quarto quomō fiet.

¶ Primum consideratū circa elemosinam sc̄z
 de quibus debet fieri elemosina

Omn̄ illa illa distinctione de necessario z sup̄fluo d̄
 aliēno: nec de illicite acquisitis d̄z fieri elemosina. ¶
 Thobias ostēdēs filio suo de quo faciendū eēt elemo
 sina. dicit. Honorā deum de tua substātia. dicit de tua
 nō de aliena. z Bre. Hō est putanda elemosina si pau
 pertibus dispēsēs qd̄ ex illicitis rebus acq̄rit. Nota t̄n̄
 circa hoc q̄ illicite acq̄sitū pōt esse trib̄ modis. Sunt
 enī quedā illicite acq̄sita in quib̄ nō transfer̄t domiū
 in accipientē. vt in rapina z furto. Sunt z alia in qb̄
 trāsfert̄ d̄n̄ium. sed t̄n̄ cōpetit̄ repetitio. vt in v̄sura z hy
 montā. Et in istis casibus nō pōt fieri elemosina S̄z
 alie in qb̄ trāsfertur d̄n̄ium z non cōpetit̄ repetitio vt
 in pecunia. z in aliis rebus acquisitis ex hystrionatu
 z meretricio. In duabus primis quādo non transfer̄t
 dominiū. vel si transfer̄tur cōpetit̄ repetitio. Non

Capitulum II.

pōt fieri elemosina. s; d; restitui iuxta modū q̄ ponetur
 infra Cū de rebus acq̄sitis furto/rapina usura/ & sy
 montā nō pōt fieri elemosina In tertio autē casu. s; cū
 trāfferit dñū & nō cōpetit repititō sicut i acq̄sitis ex hy
 strionatu l' meretricio. de istis pōt fieri elemosina. Et
 hanc distinctiōē approbāt ambro. xlii. di. v. Sane. in
 fine Sed nunqd de his q̄ acq̄rūt̄ ex ludo alee. vel
 tarilloꝝ vel quocūq; alio ludo pōt elemosina fieri? Di
 cendū q̄ qñ loquor de ludo: non intelligo de ludo q̄ sit
 cā solatiū vel recreationis: q; talis ludus est licit⁹ du; nō
 sit honestus/ ac debitis circūstātiis inuesti⁹: s; ino
 telligo de ludo qui sit cupiditatis cā. q̄ est oīno & sp
 illicitus & in eo concurrūt pct̄a multa. Primo est ibi
 est desideriū lucrandi: ecce cupiditas q̄ e stradix oīm
 maloy: Secōdo ibi est voluntas spoliendi proximi. ecce
 rapina Tertio ibi est usura maxima. s; xi. p. x. non solū
 in āno vel in mense. sed in eodē die Quarto multiplex
 cant̄ ibi inēdacia. & vba ociosa & vana Quinto est ibi
 blasphemia. ecce heresis. Sexto est ibi multiplex cor
 ruptio primo q̄ ludū aspiciūt. Septimo est ibi scāda
 lū bonoy Octavo est ibi cōtemptus p̄hibitionis san
 cte matris ecclesie Nono est ibi amissio t̄p̄is & alioꝝ
 bonoy q̄ illo t̄p̄e tenetur hō facere Ex quib⁹ ptz quā
 tum peccant q̄ talibus ludis vacāt: & de pena clerico
 rū qui talib⁹ ludis vocant legitur in canonib⁹ aploꝝ
 sic. Si ep̄s/ p̄b/ dyacon⁹/ alee: aut ebrietati deservit⁹
 aut desinat aut dānetur certe Subdyacon⁹ aut lector
 aut cantor similia faciens aut desinat aut cōcātione
 p̄nuet̄ Patet ergo q̄ illud qd̄ tali ludo acq̄ritur illicit⁹
 te acquirif. ¶ Sed nūquid pōt repeti? Dicūt aliq̄ do
 ctōres q̄ non: sed ille qui lucratur est debet illud erogare
 re pauperibus. Argumento. xlii. q. v. Non sane. Lū

ens turpitudine versatur ex pte vtriusq; melior e' p'dictio
 occupantis seu possidentis. Alii dicunt z fere oēs cano
 niste q' p't repeti z p'bat. ff. de alleatoribus. l. vltima. in
 fine. z de grega cōstitutio. q' vsq; ad qnquaginta ānos
 p't repeti. z s'm istos de acq'sitis in ludo nō pōt fieri e'
 lemosina. Ray. enī cū quo p'cordat scrūs Tho. z quasi
 oēs doctores theologi. dicit q' distinguendum est. quia
 aut aliquis lusit voluntarie. z ex cu' p'ditate nō coact'
 p' aliquē. z tunc si amisit nō pōt repetere quod amisit
 sed ille qui lucrat' est tenet pauperibus erogare vel re
 stituere in iudicio aie sue. Aut lusit attract' p' vim, v'
 per iportunitatem alterius. z tūc si amisit p't repetere
 Si vero lucrat' est: non tenet restituere. sed quod lus
 cratus est pauperib' erogare. Istam sniam p'bat per
 multa iura. z est satis consona: rōi z equitati. ¶ Morā
 dum tñ q' sunt aliquē perfōe quib' id iustice tenet q's
 restituere quicqd' ab eis lucrat' est in ludo. vt furiosi
 prodigi/ pupilli/ mīores. xv. annor. mēte capti/ surdit'
 ceci. multi/ z qui morbo perpetuo laborāt. q' tales re
 b' suis sup' nō p'nt: iō dant eis tutores z curatores.
 Idē videt eē de monachis z ceteris religiosis. z filiis
 familias qui non h'nt peculium castrense/ v' quasi ca
 strense. z de vxore que non h'z res parafernales. z etiā
 de administratione rerū ecclesiasticarum q' pauperuz
 sunt z similibus. vnde nec prelati: nec curati p'nt ea re
 mittere debitorib'. ne prodigi vel dissipatores videan
 tur. Itā cū talis acquisitio pecunie multiplicis iuris.
 z facti sit culpa bilis. z viciosa restituenda non est di
 co ei qui eam amisit in ludo sed tutori vel curatori v'
 marito vel patri. vel ecclesie vel monasterio.

¶ Secundum consideratum circa elemosinas
 scz quis facere potest elemosinam

Capitulum.ii.

Elemosinā pōt facere q̄cūq̄sui ē iuris ⁊ h̄z dīctū
 vel admīstrationē aliquoz bonoz ⁊ p̄aliū. Itē
 qd ergo monachus vel aliq̄ p̄sona religioſa pote ſt fa
 cere elemosinā: Dico q̄ talis p̄sona aut h̄z admīstra
 tionē aut nō. ſi h̄z admīstrationē pōt ⁊ d̄z. imo q̄cūq̄
 ſupeſt ſibi neceſſitatib⁹ eccleſie ſuportatis in cauſis
 p̄iis eſt exponendū dicēte. b. Bern. Bona eccleſie bona
 pauperū ſūt q̄cūq̄ a miniſtris eccleſie vltra victū et ve
 ſtitū retinet: totū ē ſacrilegiū ⁊ rapina Si aut non h̄z
 admīstrationē ſaluo meliori iudicio v̄ p̄ſilio credo q̄
 nō pōt nec d̄z facere elemosinā: niſi d̄ p̄lati ſui lnia pe
 tita roborata Monach⁹ em̄ nō pōt tractare etiā vtili
 tates ſui monaſterii: niſi de p̄cepto abatis ſui. xvi. q. i.
 monachi. de. ſe. de. v. Non d̄z. Et hoc intelligo niſi il
 le q̄ petit elemosinā ſit in extrema neceſſitate p̄ſtitū
 .i. indiget ad mortē. q̄ in illo caſu d̄z ei dare ſi p̄t. eſt
 etiā q̄ p̄lat⁹ expreſſe inhiberet ſibi: q̄ in tali caſu oīa
 hō tenet ex p̄cepto dei ſubuenire proximo Juxta il
 lud. p̄ſalce fame morientē ⁊c. xxvi. di Et etiā in talē
 caſu oīa ſunt cōta. xl vii. di Sicut. Li. Nota q̄ ſi mona
 chus nō h̄z admīstrationē de p̄cepto abbatis va
 dat ad peregrinationē. vel ad ſtudiū ſine aliqua diſtī
 ctione p̄t dare elemosinā. Itā eo ipſo q̄ p̄lat⁹ dedit ſi
 biliam ſtādī i ſcholis vel eūdī ad peregrinationē v̄
 ſibi dedīſſe l̄niam faciendī oīa q̄ ſcolares honeſti ⁊ pe
 grini ſolens facere: ita tñ q̄ moderate faciat. Quilibz
 em̄ d̄z ſe p̄formare moribz illorum inter quos viuit.
 xvi. di. c. Si q̄ s ¶ S̄z nūquid v̄roz pōt elemosinā fa
 cere abſq̄ licentia viri: Dicendū eſt q̄ ſi v̄roz h̄z res
 paraſnales; id eſt proprias preter dotē: dictas apa
 ra quod eſt iuxta: et frenas quod eſt dos: quaſi iux
 ta dotem. poteſt de illis facere elemosinam. etiam in

uſto marito. C. de pac. l. qui hac. De rebus et ſui viri ſi
 cut de pane ⁊ vino ⁊ aliis reb⁹ q̄ bono ac approbato.
 laudabili more ſolent ad diſpenſationes vxoris p̄tere
 p̄t facere elemoſinā moderare: ⁊ ſc̄dm facultatē viri
 ⁊ ſc̄dm maiorē vel minorē indigētiam. ⁊ multitudines
 pauperū: ⁊ d̄z ſibi formare p̄ſciam q̄ nō diſpliceat ma
 rito in corde. ⁊ ſi quōs et p̄hibuit ore. Solēt ei maritus
 facere talē prohibitionē vxorib⁹ non vt retrahant eas
 a toto. ſz ad exceſſu quē ſuſpicant eas facturās ſi ha
 berent habenas nimis laxas. p̄d̄t et ſibi formare con
 ſciam de q̄litate ⁊ miſeria pauperis cogitās q̄ ſi mar
 tus videret illū oibus modis placeret ei q̄ faceret ſibi
 elemoſinā. Sz ſi oino ⁊ p̄ciſe dicit ſibi q̄ viro diſplice
 at deponat p̄ſciam ſi p̄t. ſi n̄ p̄t nō det ⁊ doleat q̄ non
 p̄t dare. ⁊ ſic intelligo illd̄. ca. xxxiii. q. iiii. Quid deo.
 Ubi d̄r q̄ cū ſcādalo viri vxor: nō d̄z facere elemoſinā
 ⁊ illud intelligo niſi paup̄ ſit in extrema neceſſitate p̄ſt
 tut⁹: q̄ tūc intrepide d̄z dare. aliter peccaret ⁊ qd̄ dixi
 de reb⁹ viri etiam de dotalib⁹ dixi. Itā rex dotalium illi
 batū dñtum apud virū eſt. ca. de iure. do. ſ. in reb⁹. Do
 min⁹ aut̄ albert⁹ d̄t qd̄ ſi mulier ſit lucroſa. i. ſi ex offi
 cio ſuo vel miniſterio lucret: eſto qnō h̄z parafernalia
 de eo q̄ lucrāt p̄t facere elemoſinam abſq̄ mandato
 ⁊ conſenſu viri. Etia filius familias nō p̄t facere ele
 moſinā de rebus patris ſine eius lñia ⁊ mandato. niſi
 ſupponat q̄ placeat p̄ſi ſicut ſupra dixi devotore ⁊ in
 telligo hoc niſi talis filius h̄eat peculū caſtrenſe. Vel
 quaſi caſtreſe. de tali eni peculio potēſt facere elemoſi
 nā p̄re etiā inuito. p̄peculū caſtrenſe eſt quod acqui
 ſiuit ex militia. p̄peculū quaſi caſtrenſe eſt quod ac
 quiſiuit ex ſcientia vel artificio honeſto. Intelli
 go etiam niſi videat pauperem in extrema neceſſitate

Capitulum.iii.

edificatū. De his etiam eunte ad peregrinationē vel exi-
sente i studio intellige vt supradicti de monacho Et
multoties seru⁹ vel ancila pōt facere elemosinā d re
bus dñorū:nisi forte fuit pmissa administratio bonorū
q; tunc possent moderate:scito q dñio non displiceret

Tertiu consideratam circa elemosinam.f.cul
deber dari elemosina

Elemosina nō d̄z dari nisi i digēt:z hoc sonat no-
mē elemosine.vñ elemosinavi Et ebrard⁹ d̄z ab
eloyz quod est miseria z moyz qd̄ est aqua quasi mise-
rorū.i.indigētū a qua hōy aut qui petūt elemosinā
qdā petūt quasi ex debito:scit religiosi mēdicātes q
predicāt verbū dei:celebrant quouidie pro bñfactori-
bus suis:z isti dūmō pstat eos h̄re illud offm̄ sūt oib⁹
aliis pferend:z isti dñr petere quasi ex debito:qñdō
lū dant eis t̄palia imo etiam spūalia accipiunt ab eis
Et i persona talū. Et apls Si spūalia vobis semina-
mus.nō est mirū si t̄palia v̄sa.metam⁹. Alii petūt t̄m̄
pro vite sue sustentatiōe sicut isti pauperes qui mendī
cant. Et in isto casu aut hō p̄t dare oib⁹:aut nō. si pōt
dare oib⁹ tūc d̄z dare oibus absq; vlla distinctione et
ad hoc inducunt exēpla abrahe z loth qui qm̄ oēs in
differēter respiciebāt hospicio:angelos etiā in hospi-
cio susceperūt:si ei aliquos repulissent forsan inter il-
los angelos repulissent. z in hoc casu ait tohan. criso.
Quiescam⁹ ab absurda. i. nephāda ac diabolica curio-
sitate. f. discernēt iē pauperē z pauperē nō ei ex vita
eorū q accipiūt vel qb⁹ das mercedē tibi retribuet de⁹
s̄z ex voluntate z honorificētia multa. z. exmla z bonita-
te. xlii. di. Quiescam⁹. Itē greg. x. i. q. iiii. Qm̄ i fine di-
cit q excoicatio ēt dāda ē elemosina:z hoc i telligo tā
de excoicatio q̄ d̄ q̄z alio pctōre notorio qd̄ intelligēz

Capitulum. iiii.

nora psem tuū & intelligit si equalit indigeant. Si enim extraneus idigeret ad mortē & p̄ nō: tūc extraneus eēt p̄ ferēdus p̄si. Alii dicūt cōtrariū. s. q̄ boni extranei sūt p̄ ferendi. q̄s istoz dicat meli⁹ iudicio lectoris relinquo

¶ Quartum consideratum circa elemosinaz. scz quomodo debet fieri elemosina.

Quia enim quod dicitur p̄ h̄is in ethicis mod⁹ iponit sp̄m actus vel actioni: q̄d intelligo de sp̄e moris nō ei sufficit facere bonū nisi bñ fiat. vñ dñs precepit moysi iuste q̄d iustū fuerit exequris. id ad hoc q̄ elemosina sit meritoria requirit q̄ debito nō fiat vñ elemosina dicitur fieri gratāter siue letāter vt ait ap̄ls. ii. ad cor. xxi. c. Qui tribuit/tribuat ihyplaritate nō ex tristitia sui necessitate s̄ylare enim datorē diligit deus. Sc̄do dicitur fieri secrete. vñ saluator. Luz facis elemosinā: noli tuba canere añ te: sicut hypocrite faciūt & seq̄t. Te autē facite elemosinā nesciat sinistra q̄d faciat dext̄a tua. Tercio dicitur fieri habūdāter: & hoc enim facultatē dātis vñ Thobia. iiii. Fili si multū tibi fuerit abundans tribue si autē exiguū. libēter i parari stude. Quarto dicitur fieri prudēter vt fiat sc̄dm traditā formā in c. p̄ce. Qui cito dicitur fieri festināter. Vñ sapiēs. Qui cito dat bis dat Sexto dicitur fieri attēter. i. cū itentioe recta. vt. s. fiat p̄pter deū & nō p̄pter vanā gloriā. vñ sicut ait grego. Vñ celū mereri poterat nō vētū trāstoriū fauoris querat

¶ Ca. iiii. sc̄de partis p̄ncipalis est deteiunio que est secunda p̄s satisfactōis quatuor h̄is capitula

Phobia. Bona est elemosina cū ieiunio. Circa q̄d considerāda sunt q̄tuor p̄lo quot modis dicitur ieiunius Sc̄bo q̄n fuit institutū Tercio q̄t requiritur ad hoc q̄t ieiunium sit meritorium Quarto quod bona facit ieiunium

Primū consideratū circa ieiuniū. s. q. mōis dī ieiuniū
Notandū q. triplex est ieiuniū. Primū ē corpōsa ci-
 borū a potu materialī. Secūdū ē afflictionis a gaudio
 tēpali. Terciū est abstinere a pctō mortali ⁊ de hoc tri-
 plici ieiunio debemus castigare iunētū. i. corp⁹ nřz pa-
 rum est enī ieiunare a cibo. nisi ieiunet a pctō. vñ *Esa.*
Quare ieiunauim⁹ ⁊ nō aspexisti hūiliauim⁹ aias nō
stras ⁊ nescisti. Loq̄r esa ī persona ieiunātū ī peccato
mortali ⁊ subdit rīsonē ī p̄dali dī loq̄ns Ecce ad li-
tes ⁊ cōtētiōes ieiunatis ⁊ pcutitis pugno ipie. ⁊ seq̄
Hūqd ē tale ieiuniū q. eligi. q. d. nō imō istd Dīsolue
colligatiōes ipietatis solue fasciculos depūcentes. et
oē on⁹. s. pctī dirūpe. Frāge esurienti panē tuum ⁊ ege-
nos vagosq; iduc ī domū tuaz. Cum videris nudum
operi eum ⁊ carnem tuam ne despereris

Secundum consideratum circa ieiunium. s.
 quando fuit institutum ieiunium

Domin⁹ instituit ieiuniū in paradiso fressri qñ p̄ces-
 pit p̄mīs parētib⁹ ne cōderēt de ligno sc̄ie bōr
 mali. S; postea iustificauit ip̄m in deserto qñ ieiunauit
 quadraginta diebus ⁊ quadraginta noctibus

Terziū consideratū circa ieiuniū. s. q. requir̄ ad ieiunā.

Ad hoc q. ieiuniū sit meritorziū requir̄ q̄tuor que
 dñt ipsum cōitari. s. largitas / leticia hora ⁊ mē-
 sura. de largitate d̄t *He. Qd māducat⁹ eras si nō*
ieiunares; da paupibus vt ieiuniū tuū sit saturitas ale-
nō marsupii lucrū. Illud ieiuniū de⁹ approbat vt ait
Gre. quod ad aliū manus elemosnarū leuat iō illd q.
tibi subtrahis alteri largire. vt vñ caro tua affligitur
*ide idigētis p̄ri caro reuelet. de leticia d̄t *p̄s. Cū iei-**
unatis nolite fieri sicut ypocrite tristes extimāt enī
facies suas vt appareāt hoīb⁹ ieiunātes. de tertio. s. b
 pū

Capitulum. llii.

hora notādū q̄ hora comedēdi i dieb⁹ ieiuniorūz ē ho
ra nona vel circa: ita tñ q̄ scd⁹ q̄ dī sc̄t⁹s Tho. in. iiii
suo. Itō op⁹ aspicere astrolabū. sed sufficit q̄ nō antīc
pēf nimis notabiliter p̄dicta hora vñ legit in. i. lib. Re
gū. xiiii. c. q̄ ionathas qui anticipauit horā comedēdi
morti fuit adiudicat⁹. De q̄rto. s. mensura notādū q̄ iei
unā d⁹ multū sobrite cōcedere: vñ dr. b. petrus. i. pe. v.
c. Sobritate. zc. z sobrietate ista attēdit tā i cibi q̄l
tate q̄ i q̄ritate. In q̄litate cibi: vt. s. hō nō cōcedat ci
baria phibita. sicut carnes vel lacticia. z sūt nō q̄ra
cibaria exq̄sita exq̄sito mō pata vide de hoc supra. c. de
it. fa. i. p. Sobrietate ē attēdēda ē i q̄ritate. vt non su
mas cib⁹ nisi q̄ritū sufficit ad nature sustētationez. sup
fluitas ei cibi mltā mala facit. q̄ puocat ad luxuriā z
oē op⁹ bonū dissoluit vñ i figura hui⁹ legit i. iiii. li. reg.
xxv. c. q̄ nabuzardā q̄ inf̄ptat p̄iceps cocoz p que z i
telligit ventris igluuies destruxit muros hierlm p q̄s
itelligūtur p̄tutes aie fidelis. Cū aug. Mens auid ita
te ciboꝝ laxata perdit orationis p̄tutem. z Hiero. Q̄
ter mero estuans de facult̄ prorumpit in libidinem.

¶ Quartū p̄sideratū circa ieiuniū. s. quot bona facit
Ieiuniū debito mō obēuatū tria bona facit p̄dī
I mo reprimit stimulū carnaliū vicioꝝ. Secdo men
tē eleuat ad p̄tēplationē dnoꝝ. Tertio ip̄trat gratiā
p̄tutū z celestīū p̄mitoꝝ. z isto tria tāgūt i p̄fatio q̄dra
gcsimali i q̄ dr. Qui corporali ieiunio vicia p̄mitis mē
tē eleuas virtutē largiris z p̄mita. Notādum insup q̄
per ieiuniū intelligūt oēs afflictioes corporales. sicut
vigilie peregrinationes flagella. zc. ¶ Ca. iiii. z princ
pale est de oratione que est tertia pars satisfactionis

O Ratio q̄ ē l̄tia ps satisfactiois diffinit sic a dama
sceno. Q̄ro est septi⁹ mētis affect⁹ i deū tēdēs z ple

rſus ne anſim⁹ pſgritet i voce pſupēs. vel ſic. **O**ſo eſt
 cōgerics vocū ad impetrādū in deū tēdētū. **N**otandū
 ergo qđ i orone nō dñt peti tſpāta ad min⁹ pncipalr: ſz
 dñt peti ſpūalia z ptnētia ad ſalutē. **I**uxta illud ſbū
 ſaluatoris. **P**rimū qrite regnū dei z iuſticia ei⁹. z hec
 oia adijctē vobis. ſ. ſpāta. **Q**ue aut ſūt petēda i oſoe
 oñdu xps qñ diſcipulis dicentibus ſibi **M**agiſter doce
 nos orare dixit. **L**ū oratis dicite. **P**ſ nſ z de hoc diceſt
 in iertia parte. vbi de iſta materia tractabit in ſpeciali
Ad hoc aut qđ oīno ſit meritoria z ſatisfactoria requi
 riſ qđ habeat. xiii. cōditiones. ſ. qđ ſit fidelis ſecure hu
 milis diſcreta / verecūda / deuota ſecreta / pura / ſachry
 moſa / attēta / ſeruida / operoſa / z aſſidua. **D**e iſtis non
 pl⁹ pſequamur. qz ſūt de ſe note cuiſz aduertere volen
 ti v3 deniqz oſo cōtra vicia ſpūalia ſci pue **C**ū **M**tero.
 ſup illū locū. hoc gen⁹ demontoz nō eſt eſt niſi i oratio
 ne z ieiuniodicit ſic. **M**edicina eſt cuiſz morbo adhibē
 da. nō ei ſanat oculū qđ ſanat calcaneū. **I**eiunio ſanā
 tur corporales peſtes. **O**ſone ſanant peſtes a: eul men
 tis. **S**i aut qrat q iſta z triū ptiū ſatisfactionis ſit po
 tior. ſ. oſo elemoſina z ieiunū: **D**icēdū qđ ſi cōparent
 qtu ad obiectū qđ immediate reſpiciūt vel quantum
 ad materiā circa quam ſunt. ſic oratio eſt dignior z po
 tior aliis duab⁹. **O**ſo ei h3 deū p imediato obiecto. v3
 p3 ex ei⁹ diſſinitione. **N**ā oſo eſt prius affect⁹ mētis iſtē
 dens in deū **E**lemoſina aut habet p imediato obiecto
 miferiā proximi / ad hanc autez reuelandā ordinatur
Ieiunū aut pro imediato obiecto habet laſciuiā car
 nis: qz ad hāc reprimēdā terminat z ordinatur. **O**ſo
 enī ē circa ſpūalia. elemoſina aut z ieiunū circa corp
 ſalia. quare manifeſtum eſt qđ oratio ē dignior z potior
 elemoſina z ieiunio. zc. **S**i aut comparantur quātum

Capitulum. v.

ad arbitrium: sic elemosina est potior oratione et ieiunio. quia elemosina continet in se orationes et ieiunia. Ille enim qui dat elemosinam indiget obligari tempore ad orandum pro se deum et sic oratio includitur in elemosina. Ille enim qui facit elemosinam est princeps ieiunii. et abstinentie illius qui recipit eam et sic ieiunium in elemosina continetur. Non credo quod elemosina sit utilior et potior ad satisfaciendum ieiunio et oratione. Et ista videtur esse intentio beati pauli apostoli in prima epistola ad timotheum. capitulo. xi. ubi sic inquit. Exerce autem te ipsum ad pietatem. id est ad elemosinam nam corporales exercitatio. id est ieiunium ad modicum utilis est pietas autem ad omnia utilis est promissionem vite habens que est nunc et future

Capitulum. v. de mensura penitentie:

Quanto peccatum est grauius: tanto ceteris paribus debet fieri et imponi maior poenitentia seu satisfactio pro eo. Et dico ceteris paribus quia talis circumstantia posset esse ex parte persone peccantis. Vnde et ex parte peccati quod minus grauius peccatum debet imponi grauius poenitentia seu satisfactio sibi grata. Constat quod inficere matrem est grauius quam inficere uxorem et tamen diuine grauius poenitentia est iudicanda a uxoricida quam matricida. Et ratio: quia poenitentia debet esse talis quod sit remedium peccati propter tunc et cautela futuri: et quoniam homines sunt magis poenitentiam ad uxoricidium quam matricidium: id est magis retrahantur a matricidio quam uxoricidio. Et simili causa poenitentia in matricidio debet imponi iuuentibus lubrico quam senibus ceteris paribus quanto peccatum est grauius: tanto maior poenitentia est imponenda pro eo. Ad videndum ergo quomodo poenitentia pro vno quoque peccato sit imponenda. videndum est de gradibus peccatorum quod scilicet peccatum est grauius altero pro quo sciendum quod grauius peccatorum potest attendi tribus modis. Vno modo circa idem peccatum. et hoc duobus modis

Uno modo ex parte cause inducentis ad peccatum. Nam secundum
 quod dicitur gre. Peccatum tribus modis committitur. scilicet ignorantia
 infirmitate aut certa scia studio aut malicia perpetratur. unde
 peccatum quod perpetratur ex infirmitate grauius est quam
 perpetratum ex ignorantia: sed multo grauius est si per
 petretur ex certa scia. de pe. di. ii. Sciendum. Quod maior
 pena est imponenda pro peccato perpetrato ex infirmitate. scilicet
 ex tentatione seu fragilitate: quam pro peccato perpetrato ex
 ignorantia: sed multo maior pro peccato perpetrato ex cer
 ta malicia. Necesse est contra illud Ambrosii dicitur. Grauius
 peccat qui sibi permittit impunitatem quam peccat: sed non graui
 uissime: quod ignorat exponendum est grauiissime. scilicet percu
 sione: quod spualiter pena non agitur de peccato quod igno
 rat. unde Iohannes crisostomus. Vel os aureum nullum inuenitur
 tale remedium contra peccatum sicut eorum memoria continua. de
 pe. di. iii. Judas. et hoc intellige cum homo recordatur de
 peccato ad penitentiam non ad delectationem. Alio modo potest at
 tendi grauius circa idem peccatum ex parte ipsius peccati: ut dicit
 Augustinus. Sicut tribus gradibus peruenit ad peccatum. scilicet sugge
 stione delectatione et sensu ita ipsius peccati sunt tres diffe
 rentie. scilicet in peccatum in corde: peccatum in ope et ore et peccatum con
 suetudine: itaque peccatum in ope est grauius quam peccatum in corde
 sed grauissimum est in consuetudine. Quod tres differente peccato
 rum intelliguntur per tres mortuos quos Christus legit suscitaf
 se. scilicet filium archisimagochi: filium vidue et lazaram puellam sus
 citauit in domo: ecce peccatum operationis. lazaram quateriduanum in mo
 numeto: ecce peccatum consuetudinis. Item puellam suscitauit
 probo tantum: puerum verbo et motu: lazaram verbo et actu et
 lachrymis: Et hoc ad ostendendum quod maior est peni
 tentia imponenda pro peccato operationis quam cogita
 tionis et multo maior pro peccato consuetudinis. Alio

Capitulum. v.

modo pot attendi grauiasiter diuersa pctā: ita tñ q
sint eiusdē gñis: sicut dicit aug. de pctō luxurie dices.
Adulteriū malū vincit fornicationē: vincit adulteriū
ab incestu. Per⁹ ei est mfe q̄ cū alia muliere conu-
bere. S; hor⁹ oīz pessimū qd cōtra naturā fit. Tertio
mō pot attendi grauitas i pctis: et hoc mē pctā diuerso
rū generū: sicut dicit aug. q̄ grauius est homicidium
q̄ adulteriū. xxxiii. q. ii. Si qd verius. Et vniuersa s̄
oīa pctā q̄ directe cōmittūtur cōtra deū: sicut p̄dolatrī
a heresis blasphemīa et similia sunt grauiora aliis. de
hoc tamē dicit in tertia parte qñ agef de decē p̄ceptis.
¶ Quid quō est grad⁹ i pctis. vidēdū ē quō debeat sa-
cerdos se h̄re cīca impositionē pn̄e. Circa qd sciend⁹
q̄ cōis sentētia doctorū tenet q̄ oēs pn̄e sunt arbitra-
rie. i. arbitrio sacerdotis sūt taxādē: et hoc p̄sideratis
criminū qualitate et q̄titate. Itē p̄sone dignitate offi-
cio paupertate infirmitate sc̄debulitate cōplexione con-
suetudine societate lachrymis deuotione religione: et
t̄p̄is qualitate: ac oīb⁹ circūstantiis sup̄positis. et no-
ta q̄ circa impositionē penitentiāz bonū est scire cas⁹
penitēntiales quos ponit Iherosolē. in summa sua titu.
de pe. vbi dicit q̄ q̄ ipos ignorat: nō meref habere no-
mē sacerdotis: et d; p̄stitēti pctōz sacerdos declarare q̄
ad hoc d; esse discret⁹ penitentiā tñ pot moderare s̄m
qualitatem: et sic pot dicere pro quo: pctō tu debes sic
penitere: sed forte vita tua non sufficeret: idō tibi ta-
lem et. p. omnib⁹ pctis tuis cōcedo tibi q̄ indulgentie
facere p̄sint tibi et oīa bona q̄ facies et mala q̄ pro a-
more dei sustinebis: m̄lgo p̄ penitētia. Unde leo p̄-
pa. T̄ p̄a penitūdinis. i. penitētie habita moderatio-
ne: constituenda sunt tuo iudicio prout conuerforum
id. est penitentiū animos p̄sperperis esse deuotos.

Itē in octaua sinodo iuit positū in iudicio eorū q̄ presunt vel q̄to t̄p̄e: vel quali mō penitere debeat q̄ delinquit. xx. vi. q. vii. T̄p̄e. z. c. hoc fit. Hoc idem dicit h̄ie ro. de pe. di. i. Abscurā. s. arbitrio sacerdotis esse decrectū t̄p̄s p̄n̄e. vt aut magis particulariter sciant sim/ plices sacerdotes quō in impositiōe p̄n̄arū pcedere debeat. Sciendū q̄ regulariter pro p̄uicio: adulterio fornicatione: homicidio voluntario: z ceteris criminib⁹ capitalib⁹ est septēnis penitētia imponēda z hoc dupli rōne. Vna: q̄ dñs p̄cepit mariā sororem moysi z aaron lepra percussam: p quam itelligit lepra cuiuslib⁹ pcti mortalis septē dieb⁹ manere extra castra: z post mūdationē redire ad castra. H̄ec rō ponit. xxxiii. q. ii. H̄oc ip̄s. Et sc̄d̄ hoc p diē intelligim⁹ annum. Iuxta p̄bū dñi dicētis p pphetā. Diē p anno tibi dedi. Alia rō est: vt sicut p pctiū mortale pctōr amittit septifoundā gram spūsancti: ita p p̄n̄iam septēnez eam recuperet. ¶ Notandū q̄ lz dictum sit q̄ pro h̄mōi criminib⁹ sit iponēda septēnis p̄n̄ia: tū magis vel minus aspera dz imponi prout maioritas vel minoritas criminis p̄satis ceteris circūstantiis hoc exposcit. vt in sequenti⁹ bus apparebit. Sūt aut plures casus in quib⁹ p̄pter peccātis dignitatē: vel pcti enormitatē iponit maior penitētia: vel etiā ex variis cāis minor. H̄ā p̄b̄ si fornicationem fecerit dz agere p̄n̄iam. z. annorum sc̄d̄ fornā traditam. lxxxi. di. p̄p̄ter. Et istud intelligunt q̄dam de simplici fornicatione. Alii vero z forte melius de incestu z adulterio: z qui cognouit consanguineam vel affinem. ¶ Item si presbyter cognouit filiam suam spiritualemente quam baptizauit: vel de sacro fonte leuauit vel cuius confessionem audiuit: vel in confessione tenuit: debet habere penitentiā. xii. annorū z

Capitulum v.

debet deponi: et ipsa debet etiam relinquere res suas pauperibus. et in monasterio deo usque ad mortem seruire. xxx. q. i. Si quis sacerdos. Item qui cognouit monialē de agere peniam decem annorum: et sicut ipsa sine forma positā. xxxvii. q. i. De filia. r. c. i. De uolū. Patricida de penitere decem annis scilicet forma satis aspera positā. xxxiii. q. iii. Latorē. Proxide ad huc imponet maior peniam. xxxiii. q. ii. Admonere. Notandū etiam quod parentibus in quorū lectis inveniuntur filii mortui ille ex cuius culpa pergit si sit solus de induci ut staret monasterium eiusdem episcopi ubi peccata sua deplorat perpetua peniam. Si tamen si poterit ad hoc propter carnis fragilitatem induci: cetera est ei licentia contrahendi infirmitatū ipsa sibi in seculo permanenti graui peniam. Sicut de induci ingredi monasterium in aliis duobus casibus: quorum vnus est quando alter coniungū uelut nisi forte coniungat uellet sicut ingredi. Alius casus est si habeat filios puos a quibus non potest recedere: nisi aliquis tamen mens deum sine suspicionem illos educaret. Si autem scilicet illud acciderit: puta quod negligenter collocauit filium secum in lecto et in mane inuenit eum extinctum deus ut dicunt aliqui doctores agere peniam trium annorum: quorum vnus sit in aqua et pane. extra de his qui occiderunt filios. c. l. ii. r. iii. q. i. Consultuisti. Pro homicidio casuali imponenda est peniam. v. annorum quando culpa precessit casum aliter nulla: nisi forte ad cautelam. l. de eos. r. duobus ca. sequenti. Et credo quod idem est iudicium de homicidio necessario. De ista materia uidetur in tertia parte de decem preceptis. De uitio sodomitico quod sit detestabile patet per Augustinum dicitur quod longe maioris criminis est quam matrem cognoscere. per tres etiam per penam sodomitis inflictam: qui in ignem et sulphure de celo missis perierunt. Istud etiam peccatum clamat spualiter in uisita ad dominum. vñ i. gen. dicit

dñs. Clamor sodomoz & gormozreoz venit ad me. q̄a
 vt dicit aug. Violat p̄ istud pctm̄ societas q̄ i nobis dz
 esse cū deo cū ip̄a natura cui⁹ ipse ē actor libidinis per
 ueritate polluit. xx. rit. q. vii. Flagi. De isto ē pctō dī
 cit aug. Quidēs de⁹ in humana natura istī nefas cōtra
 nat̄a fieri. fere desit icarnari & infinita mala de isto ne
 fando crimine possunt dici est enī tante maledictionis
 q̄ non solus actus s; etiā prolatio siue noiatio os loq̄n
 tis aures audiētū ipsa quodā modo polluit elemēta.
 Et istud male cogitāt hyspani p̄ueri enī in cunabu
 lis existentes & etiam mulieres muliebz post postrave
 recundia istud nephandū & execrabile verbum qd̄ ca
 stellant nomināt oib⁹ verbis suis imiscēt. vii credo q̄
 p̄ hmōi nephandissimo crimine sit grauissima iūgen
 da pena. Multa alia crīa ponūt ī diuersis capitulis l
 corpore decretoz pro quibus maior pena q̄ septēnis
 est imponēda. q̄ dimitto hīc. qz talia crīa de iure & cons
 uetudine reseruantur iudicio epozum quos credo ta
 lta iura melius scire me: & tñ id iustice credo oēs p̄nias
 hodie esse arbitrarīas. i. arbitrio sacerdotū taxandas
 penfatis cōtritiōe & pditiōe pctōz & oibus aliis circū
 stantīs vnde posset esse tanta p̄tritiō p̄tētis qd̄ p̄ ma
 ximo pctō ē modica imo quasi nulla p̄nīa imponēda:
 Sicut fecit dñs. Clemens papa quartus q̄ dū equis
 ret quadā die p̄ romā quedā mulier q̄ de remotis p̄ta
 bus venerat accessit ad eum portās vñū puulū puerū
 brachijs & voce magna cū magnis lachrymis clama
 uit. p̄ n̄ sc̄rē miserē met peccatricis. & da mihi p̄nīā
 qz habui filiū meū quē hīc porto a filio meo. Et papa
 corā oītib⁹ absolut eā a peccato. & imposuit ei p̄nias
 vt ieiunaret sextas ferias p̄ annū in pane & aqua. Et
 mulier recedens & reuoluēs se cum grauitatē peccati

Capitulum. v.

et paruitate pnie credidit q papa nō bñ intellexisset eā
 et in crastinū accessit ad papā: et p̄fessa est sicut prius et
 papa absoluit eā: ip̄posita pnia sibi q dicebat trita p̄f
 n̄. et Pulier itaq; recedēs / et secū vt prius pctm̄ / p̄niam
 q; reuoluēs iterato ad papā rediit. et corā oib⁹ vt prius
 p̄fessa est. quā papa absoluit ip̄ponens ei p̄niam q; dice
 ret vnū p̄f n̄. et cū interrogaret papa quare ita modū
 cam p̄niam sibi ip̄poneret. R̄ndit papa q; pl⁹ ascendit cō
 tritio dolor et verecūdia quā passa est ita publice p̄fitē
 do pctm̄ suū q̄ si oib⁹ diebus vite sue ieiunasset cū pa
 ne et aqua. Exēplo ergo istocōfessor i ip̄positiōe pnie. d̄z
 attendere cōtritiōē dolorē et verecūdiā cōfitēris. et sc̄d̄z
 q; videbit maiorē vel minorē cōtritiōem d̄z ip̄dere ma
 iorem vel minorē p̄niam. ¶ Notādū tñ q; pctō vbi d̄z
 fieri renunciatio: sicut i simonia: vel restitutio. sicut in
 furto rapina depredatione incendio vsura fraudulēta
 et dolosa negotiatiōe. ludo sc̄d̄m̄ distinctionē sup̄apo
 sitam debet ip̄oni p̄niam. q; renūciat aut restituat si p̄t
 si nō p̄t q; habeat aim restituendū et doceat qd̄ nō p̄t
 et pmittat qd̄ si de⁹ det sibi de q; qd̄ restituet alias non
 absoluat nec ei p̄niam ip̄onat. ¶ Notādū qd̄ sacerdos sc̄p
 d̄z imponere p̄niam p̄ cōtritiū cōfidētē ipsi peccato
 vt superbo ofonē auaro elemosinā luxurioso ieiuniū:
 et si videat expeditis peregrinationē. vel loci mutatio
 nem vt sic maceretur caro et refrenē a delectatione ex
 memoria facti vel aspectu p̄sonē vel locū cū qua vel in
 quo peccauit et p̄petratū fuit pctm̄. lxxi. di. Valet xv.
 q. i. Pulier. ¶ Notādū isuper qd̄ sacerdos debz caue
 re nec imponat p̄niam seruo p̄ quā fiat p̄iudiciū d̄no
 nec discipulo per quam fiat p̄iudiciūz magistro nec
 ecōtra. Et maxime etiam caueat circa virū et vxorem
 ne imponat p̄niam talē alteri per quā alius possit de

uentre i cognitiōez pcti. Sz pone alqs pñtetur d peccatis suis. r d se penitere. nō tñ vult subire onus pñte dices se dlicatu: i firmū r male pplexionatū. r sñtia qd faciet de isto: Dico q si dicat se penitere de pctis. r proponat de cetero abstinere. cū allegat i firmatatem vñ iracilitatē r recusat aspitatē satisfactiōis. sacerdos dz tñ sū iducere. vt aim paratū ad oēs satisfactiōnē hēat sñs bi onidēdo magnitudinē pctōz suoz. r q r q̄ta bona amisit ppter ista: q̄ oia recuperabit per pñiaz onidēdo etiā q̄ r q̄ta xps sustinuit p pctis nris q̄ tñ erat sūme delictar. r quot r q̄ta sustinuerūt sc̄ti martyres r sancte p̄giles tenere r delicate a pctis imunes. subiungat ergo sacerdos q̄ta ergo pena debet tot r tātis pctis q̄ tu pmissisti: r multa talia dz onidēre et. Et si cū oib⁹ istis non p̄t ipm iducere ad pñiam: i ponat ei talē quā verisim̄ credat eum portare posse. Et ad hoc inuitat nos xpi crēplū q̄ nunq̄ legit graue impoluisse pñiaz nisi vade. r āptius nolī peccare. Cū Jo. cris. sup illuz locū. Alligāt onera graua. r c. dt. Si eram⁹ propt penitētiā modicā i ponentes nōne melius ē p̄p̄ mīaz dei dare rōnē q̄ propter numiā crudelitates succūbere penitētē. xxvi. q. vii Obligāt. Aug. Et nō p̄t gaudere sacerdos dō imoda purgatiōe peccatoris gaudeat salte q̄ liberatū a gehanna mittit ad purgatorū. Et q̄ p̄z q̄ si pñia nō sit p̄digna p̄plebif purgatorio. Referēda ad supradicta q̄ diligēnt volumus annotari. Itē pōe Aliqs cōfitef pctā sua r bñ vult abstinere ab vno. r ab altero nō nunq̄d admittend⁹ est ad pñiam? Dico q̄ sacerdos dz cōfessionem illi⁹ audire r recipe nō tñ dz eū absoluerē. sed debet de peccatis sibi confessis salubritus consiliū quod poterit exhibere r consulere q̄ faciat aliquā pñiam de peccatis suis: r iudicat eum ad

Capitulum.v.

bonū q̄tū poterit: z oia bona q̄ ip̄e de p̄sillo sacerdot̄
 faciet q̄tūcūq; i forma. i. sine caritate facta q̄uis non
 valeat sibi directe ad vitā eternā obtinēdā trivalebūt
 sibi ad q̄ttuor vel ad aliqua ip̄oz. p̄rio ad extremi iu
 dicii supplicii tollerabili⁹ subeūdū de pe. dist. iiii. Si q̄s
 Secdo ad t̄pālē prosperitatē obtinēdā de pe. di. iii.
 Lauendū. xxi. q. i. si q̄l. Tertio ad hoc vt illustret̄ cor
 eius ad p̄niam. de pe. di. iii. Flens in fine. Quarto qz
 dyabol⁹ nō pōt t̄m ei nocere: sicut p̄z de iudeo de q̄ nar
 rat gre. in dyalogo. qz se signauerat dyaboli non po
 tuerunt. ei nocere. Ex p̄dictis p̄z qz ad hoc qz p̄nia sit
 satisfactoria. z meritoria o3 qz sit facta i charitate. i. il
 le q̄ facit eā sit sine pctō mortali. S3 pone alicui fuit i
 iuncta p̄nia z añq; implet p̄niam suā labit i pctm̄ mor
 tale. z exis in pctō p̄plet p̄niam iūctā: postea redit ad
 statū gr̄e nunquid valet ista p̄nia. vl̄ tenet̄ ea z iterare
 Ad hoc vt sc̄tus Th̄o. an. iiii. suo qz qdā sunt opera sa
 tisfactoria qz effectus manet postqz ip̄a facta sunt si
 cut postqz facta est elemosina adhuc manet eius effe
 ctus s3 diminutio subst̄tie t̄pālīs dantis. Si r̄ postqz
 aliquis ieiunauit adhuc remanet effectus ieiunii q̄ est
 debilitas corp̄is ieiunātis. z illa q̄uis sint i pctō mor
 tali facta. t̄m nō o3 qz reiterent̄. Alia sūt opa satisfacto
 ria q̄ postqz sunt facta nichil remanet de eis sicut ōo
 z ideo si fiant in pctō mortali o3 qz reiterent̄. Qū si alicui
 fuit p̄nia iunctū qz dicat centū p̄d̄ n̄ si d̄cat ea
 exis i pctō mortali non implet p̄niaz. Imo o3 qz iteret ea
 exis in gr̄a fec⁹ est de elemosina ieiunio. vt dicitur est
 Circa hoc sciendū qd̄ opera facta in charitate mortifi
 cant̄ per se quens peccatum mortale: z viuificant̄ post
 ea post veram penitentiam si sequatur. Sed illa que
 nunqz fuerūt viua. i. illa que fuerunt facta in peccato

mortali nūq̄ p̄t viuicari. vñ p̄. Illa reuiuiscunt que mortificata fuerunt. S̄ nō reuiuiscūt q̄ mortua facta fuerunt. **C**La. vi. vtrū vn⁹ possit satisfacere p̄ alio

Nunc restat videre vtrū vn⁹ possit satisfacere p̄ alio. Circa qd̄ notādū q̄ ille p̄ quo ali⁹ satisfaciat aut est viuus: aut est mortuus: si sit viuus: aut ipse p̄ se satisfacere aut nō. si p̄t dico q̄ vnus nō p̄t satisfacere p̄ alio. Et rō q̄ me mouet ad hoc est ista **E**quitas ei iusticie erigit vt q̄ peccauit satisfacere: et hoc si p̄t: s̄ ille peccauit et p̄t p̄ se satisfacere: ergo oꝝ q̄ satisfaciat. Si aut nō p̄t p̄ se satisfacere tūc dico q̄ ali⁹ p̄t satisfacere pro eo. S̄ ad hoc req̄runt multa qd̄a ex parte illi⁹ qui satisfaciat: qd̄a ex parte illi⁹ p̄ quo satisfaciat. qd̄a ex parte vtriusq̄. quedā ex parte operis satisfactorii. **E**x parte illi⁹ q̄ satisfaciat req̄rit propinq̄tas. s̄ q̄ ille qui satisfaciat sit obligat⁹ propinq̄tate sanguinis illi p̄ quo satisfaciat. Sicut credo q̄ si p̄t eēt ipso tens ad satisfaciendū fili⁹ possit ceteris p̄currētib⁹ satisfacere p̄ eo. et rō est. q̄ p̄t et fili⁹ sūt q̄ si vna p̄sona ex pte illi⁹ p̄ q̄ satisfaciat req̄rit necessitas. s̄ q̄ indiget. et etiā impossibilitas. s̄ q̄ nō possit pte satisfacere. **E**x pte vtriusq̄ req̄rit charitas. s̄ q̄ vterq̄ sit in charitate: q̄ charitas est radix merēdi. sine illa nullū est op⁹ satisfactoriū. **E**x pte opis satisfactorii req̄rit q̄ ille q̄ satisfaciat p̄ alio satisfaciat plus q̄ ille p̄ quo satisfaciat. Si cut ille pro quo satisfaciat esse obligat⁹ ad ieiunādū sextā feriā oporteret q̄ ille q̄ satisfaceret pro eo amplius ieiunaret. Credo etiā q̄ oportet q̄ fiat auctoritate superioris. Si autem ille pro quo satisfaciat sit mortuus aut est in paradiso. et tunc non indiget q̄ aliq̄s pro eo satisfaciat. quia vt dicit beatus Augustinus. In iuriam facit martyr qui pro martyre orat quod

Tertia pars.

Intelligendū est de q̄z exiite in padiso. vt exp̄sse d̄: de
cel. nūl. cū marthe. Aut est in inferno: r tūc s̄m opiuo-
nē oīz theologoz: nūhīl qd̄ sit pro eo proficit sibi: quia
in inferno nulla est redemptio. Aut est i purgatorio r
tūc pōt satisfieri auiuis pro eo. Et ita d̄t aug. in lib. de
agēdis circa mor. vbi d̄t. Non estimem⁹ ad mortuos p
q̄b⁹ curā gerim⁹ puenire: nisi qd̄ pro eis siue altaris:
siue elemosinarū siue ofoniū suffragiis su p̄plicet. xui. q
ii. Ad estimem⁹. r greg. Hie defūctorū q̄ttuor modis sol-
uunt: aut oblationib⁹ sacerdotū: aut ofonib⁹ sc̄tōrum
aut viuoꝝ caroꝝ elemosinis aut ieiuniis cognatorum
Licet autē de p̄nia multa essent dicēda: hec t̄m q̄ dicta
sunt breuitatis cā sufficiāt. Sup op̄is imperfectiōe
veniā postulās a lectore: vt q̄ corrigenda viderit r ad-
denda: nō inuidētū aīo s̄z benigno corrigat r emendet

¶ Finit secunda pars principalis huius libri. In-
cipit tertia pars de articulis fidei: r his que pertinet
ad informationem populi.

Quoniam d̄ns ac maḡ n̄r ies⁹ x̄ps de mūdo
ascensur⁹ ad p̄m: discipulos quō se habes-
rent ad fideles quos suo redierat sanguine
dicat. Euntes in mūdū vniuersū docete oēs
gentes. In quo rectores eccl̄iaz discipulis succeden-
tes instruit r monuit vt sibi subditos doctrina sua sa-
lutifera informarēt: quod in veteri lege est pulcherrīe
figuratū vbi legit: qd̄ in rōali iudicio qd̄ sacerdos ge-
rebat i pectore doctrina r v̄itas erant sculpta. In q̄
re dabat̄ intelligi. q̄ euāgelici sacerdotes veritatis do-
ctrinā in se d̄nt gerere: r eā suis subditis annūciare a
lioqn̄ s̄ntā maledictiōis incurrit: sicut eis̄ esa d̄ns om̄ia
tur dicēs. v̄vobis canes. muti n̄ valētes latrare: meri-
to el̄ rector eccl̄iastic⁹ canis d̄t q̄ latratu p̄dicatiōis r

doctrine euāgelice lupos. i. demones arcere dz a grege dñi ⁊ domū dñi petis alios excitare. Sz tūc mutus efficiat: dū desidia torpet. vel ex ignorantia tacet. ⁊ tō merito a dño reprobaf. qz ex ore sūmope vigilare dz ⁊ solerti ac sollicito aīo laborare ne diuine scie ignar⁹ exi stat qñimo tñi de ea scire tenet q sciāt suū offm debite exequi: ⁊ sibi pplm cōmissum formare. ⁊ hoc quantum ad ea q pplis dz scire: q̄ quo ad nūc pñt reduci ad quin q̄. s. ad credēda/ ad petēda/ ad faciēda/ ad fugiēda ⁊ ad sperāda. Dz ergo rector ecclīastic⁹ sibi subditos instruere qd credēdū/ qd petēdū/ qd faciēdū/ qd fugiēdū ⁊ qd sperādū. Prīmū cōtinet i articulis fidei. Secūdū i petitionib⁹ dñi ce oratiōis. Tertīū ⁊ quartū i pceptis decalogi. Quintū in dotib⁹ glie padū. ⁊ de istis in tertia pte agēdū. ⁊ scdm hoc ista tertia ps diuidit i quattuor ca. ¶ Ca. i. erit de articulis fidei. Scdm de petitionib⁹ orōis dñice. Tertīū de decē pceptis. Quorum de dotibus beatorū

Ca. i. de articulis fidei

Teste apostolo sine fide impossibile est placere deo Fides enī est fundamētū oim bonorū operū sine qua oīs edificatio cōstrūta perit atq; cadit. Ista autē fides in articulis fidei cōpletissime continet qui articuli in simbolo cōtinentur. Notandū ergo q quat tuos sunt symbola que lz in verbis sint varia in sensu tñ et sua sunt vnum. Prīmū vocat symbolū apłorum. scz credo: qd dñi in cōpletorio ⁊ prima: ⁊ vocat symbolū apłorū: qz apłi recepta spūsc̄ti grā illud composuerunt: et vocat ex hoc symbolū: qz dñi de singulis et bol⁹ qz quilibet iporum possit bolū suum. vii bea. petri sc̄i: pit dicens. Credo in deum patrem omnipotentem ⁊ ceteri autē apostoli fuerunt profecuti. Secundum credo vocatur symbolum nicenum: qz sancti patres in ni

Manipu.

q i

Capitulum I.

zens synodo posuerunt illud et cantant in missa sicut dicitur
 fuit in omni parte tractatus de eucharistia. c. x. Tertium
 vocat symbolum athanasii: quod scriptus athanasius ipsum pro
 fuit et istud dicit in omni die. f. Quicumque vult saluus esse
 Quartum potest vocari symbolum innocentianum siue la-
 teranense. quod fuit propositum sub innocentio in concilio la-
 teranensi. Et ponitur extra de sum. tri. et si. cath. c. Fir-
 miter credimus. Et ita sicut in quatuor euangelis tota ve-
 ritas doctrine et fidei christiane comprehenditur ita in quatuor
 symbolis omnes articuli fidei continentur. Et sicut omnium
 quatuor euangeliorum est eadem doctrina. ita omnium istorum sym-
 bolorum est una sententia atque fides. ut sic iuxta visionem ezechie
 lis. rota sit in medio rote. Habet ita ergo istorum quatuor sym-
 bolorum sunt articuli fidei quod quod articuli fidei ab aliis
 dicitur esse. xii. et ab aliis quibusdam. xiiii. illi qui dicunt eos esse. xii.
 distinguunt eos penes numerum. xii. apostolorum que ut
 dictum est symbolum propositum. et fidem catholicam pre-
 dicauerunt atque ecclesia fundauerunt. Illi autem qui dicunt
 esse. xiiii. distinguunt eos esse penes mysteria de quibus sunt.
 Cum ergo materia de qua sunt articuli fidei sit diuinitas et
 humanitas que dominus noster iesus christus verus deus et verus homo est igitur
 scissos sunt. vii. articuli pertinentes ad diuinitatem et se-
 ptem pertinentes ad humanitatem. Articuli pertinentes ad diu-
 nitatem distinguuntur sic. quod unus respicit essentiam tres respi-
 ciunt personam. et tres opera personarum. Articulus ille qui respicit
 essentiam est credere in trinum deum et unum. unum. v. et in essentia
 et trinum in personis. Et contra istum articulum errauit
 manicheus quod posuit duos deos. unum bonum et alterum
 malum. Et ad remouendum istum errorem cum diceret
 in symbolo apostolorum solus. Credo in deum. In symbolo nice-
 no fuit additum in unum deum et de isto articulo: in symbo-
 lo athanasii. Fides autem catholica hec est. ut unum deum

In trinitate: trinitate i unitate veneremur: quasi dicat Credam⁹ deū eē unū i cēntia ⁊ trinū i psonis. Articuli autē p̄tinetes ad psonas sūt tres. ¶ Primus est credere i p̄sona p̄ris. ⁊ de isto articulo d̄r i vtroq; simbolo. p̄rem oipotētē. ita q̄ p̄r est p̄ria p̄sona i trinitate nō quidē p̄uoutate nature/vel t̄p̄is: sed solū p̄uouitate originis. ¶ P̄sona patris a nullo originat̄ s; alie p̄sone ougnant̄ ab ea. ⁊ istud tāḡit̄ in simbolo athanasii cū d̄r P̄r a nullo est factus: nec creat⁹: nec ḡnit⁹. ¶ Scōs articulus de illis q̄ p̄tinet̄ ad p̄sonas est credere i p̄rsona filii. ⁊ de isto d̄r i vtroq; simbolo. Et i iesum xpm̄ filium e⁹ unicū d̄m̄ n̄m̄: ita q̄ debem⁹ credere q̄ p̄rsona filii nō sit: nec creatur: sed a p̄re generatur. ⁊ hoc tāḡitur i simbolo athanasii cū dicit̄. Filius a patre solo est: non factus: nec creatus: sed ḡnitus. Contra istum articulum errauit arrius q̄ d̄r filii dei esse creatum ⁊ minorā p̄re. id̄ p̄tra erro^r arrii fuit additum in simbolo niceno. D̄cū de deo lunē de lumine dei verū de deo d̄o ḡnitū nō fecit̄. s; enī xps̄ sit mior p̄re inq̄tūm hōit̄ i q̄rū de⁹ est equalis p̄rit̄a d̄r athanasii. Equalis p̄r̄i s̄m̄ d̄ unitatē: minor p̄re s̄m̄ humanitatem. Fuerunt ei alii h̄retici vocati Ambrite: q̄ dixerūt filii esse ḡnitū a p̄re ex⁹ se. ⁊ nō fuisse ab e⁹ nō ⁊ p̄tra istū erro^r fuit additū in simbolo niceno. et ex p̄re natum a⁹ oia secula: ¶ Tertio articulo de illis q̄ p̄tinet̄ ad p̄sonas est credere i p̄rsona sp̄s̄ sancti. Et de isto articulo d̄r in simbolo ap̄st̄o^r. Credo in sp̄m̄ sanctū ita q̄ debemus credere sp̄m̄ s̄. tm̄ esse verū deum ex patre ⁊ filio p̄cedētē: ita dicit̄ athanasius. Spiritus sanctus a patre ⁊ filio nō factus: nec creatus: nec ḡnit⁹ sed procedens. Contra istum articulum errant greci dicentes: spiritum sanctum a solo patre procedere.

Capitulum. i.

Et cōtra erroꝛē eozꝝ addit ecclesia romanaꝝ symbolo
nico. Qui ex patre filioꝝ pcedit. Fuerūt ēt aliqꝫ hel
retici qꝫ dixerūt spūscm̄ eē creatā. ⁊ nō deū. vñ cōtra
erroꝛē illoꝝ additū fuit in niceno symbolo. Qui cuz
p̄re ⁊ filio simul adoraz ⁊ glorificat. Nulla ei creatura
dꝫ adorari equale adoratiōe cū deo. Contra istos tres
articulos de trinitate psonaz errauit sabellus qꝫ posuit
p̄fusiōē psonaz. dicens qꝫ eadē p̄fōa qñqꝫ erat p̄r qñ
qꝫ filius: qñqꝫ spūsc̄tū. p̄ra quē erroꝛē dē anathasi.
Alia enī ē p̄fōne p̄fōis: alia filii: alia spiritus sancti. Un
de sciēdū qꝫ vna p̄fōa est alia ab altera. non tñ ē aliud
vñ ista est vera p̄r est alius a filio. sꝫ ista est heretica. ⁊
falsa. p̄r ē aliū a filio. qꝫ hec dictio alius qꝫ ē masculini
gñis dicit diuersitatē in p̄fōna. sꝫ hec dictio aliū que ē
neutri gñis dicit diuersitatē in essentia. Alii tres arti
culi p̄tinent ad opera trinitatis. Quozꝝ opozꝝ quedam
p̄tinent ad opꝫ nature. s. ad opꝫ creationis. ⁊ d̄ hoc est
vñ articulus qꝫ dicit qꝫ debemus credere deū esse crea
tozem oim̄ creaturaz. ⁊ de isto articulo d̄ in symbolo
aploꝝ creatorē celi ⁊ t̄re. p̄ra istum articulum errauit
manicheꝫ. qui dicit qꝫ deꝫ bonus bona creauit iuisibi
lia. sꝫ deus malꝫ creauit res visibiles. vñ cōtra erroꝛē
suū fuit additū in symbolo niceno. Visibilitū oim̄. ⁊ in
uisibilitū. Nota. dū tñ qꝫ in symbolo apoloꝝū dicit
creatorē. In symbolo autem niceno dicitur factorem.
Et oīa est inter creare ⁊ facere. creare ei est aliud ex
nichilo producere. sed facere est producere aliquid ex
aliquo. Quē ergo deus creauit in principio angelos. et
materiā oim̄ tā celestīū qꝫ terrestriū: ex qua postea fe
cit alia. id̄ d̄ creatorē. qꝫ vero postea ex illa materia fe
cit omnes alias creaturas: ideo d̄ factorem. Quozꝝ
sūt dci quedam p̄tinet ad opus gratie. s. ad opus iu

fificationis: et de hoc est vnus articulus quo credere
 debem⁹ q̄ per gr̄am fideles sp̄ualiter vniuntur et remittuntur
 pct̄a fidelibus vnitis i vniuersitate ecclesie. et catho-
 lice fidei. Et de hoc d̄r in simbolo ap̄loꝝ. Sc̄tam eccle-
 siā catholicā. i. vniuersaliter sc̄toꝝ cōtionē remissionem
 pct̄oꝝ. Et in isto articulo p̄prehenduntur oīa sacramē-
 ta ecclesie. Et q̄cqd̄ sacrosct̄a romana ecclesia. de baptis-
 mo et eucharistia et aliis sacramentis ecclesie i quib⁹
 fideles ecclesie adiucē p̄cipiāt et cōicāt et p̄ que fit re-
 missio pct̄oꝝ p̄cipit et docet esse credendū. Contra istū
 articulū errauit Pelagius qui posuit q̄ p̄ solū actū i
 beri arbitrii absq̄ gr̄a dei poterat haberi remissio pec-
 catoꝝ. Contra etiā istū articulū errauerūt Iacobite. et
 Nicolaitē/ iouiniani/ et vualdēsēs. et vniuersaliter oēs
 heretici iudei/ sarraceni/ gētilēs/ pagani/ et q̄cūq̄ d̄ ba-
 ptismo eucharistia: et aliis sac̄is credūt aliter q̄ sac̄ta
 romana ecclesia. Contra etiā hūc articulū errāt sp̄aliter
 greci et oēs alii scismatici. q̄ negāt sacrosanctā ecclesiam
 romanā esse caput et magistrā oīm ecclesiarū. Cū cōtra
 istū erroꝝ fuit additū in simbolo niceno vnam aplicā
 ecclesiam Contra etiā erroꝝ donati qui posuit ba-
 ptismū iterari fuit additū in simbolo niceno Confiteor
 vniū baptisma. et c. Q̄perū etiā dei q̄dā p̄tinet ad opus
 gl̄ie. s. ad op⁹ gl̄ificationis. et de hoc est vn⁹ articulus. v3
 q̄ credim⁹ virtute dei oēs resurrecturos tam bonos q̄
 malos et bonos esse premiādos: et malos esse puniēdos
 Et de isto articulo d̄r in simbolo ap̄loꝝ. Carnis resur-
 rectionē et vitā eternā. Et in simbolo niceno. Et expe-
 cto resurrectionē mortuoꝝ et vitā venturi seculi. Con-
 tra istū articulū errabāt saducei q̄ negabāt resurrecti-
 onē eē vēturā. Contra etiā istū articulū errauit plato qui
 posuit resurrectionem esse naturalē. et sic fieri virtute

Capitulum. i.

nature. s. in fine magni ani q̄ complebit: vt dicebat in.
 xxxvi. millibus anis. Cōtra etiam istum articulum er-
 ravit origenes qui posuit malos in inferno puniri solū
 vsq̄ ad diē iudicii. Cū cōtra istos errores dī i symbo-
 lo athanasii. Ad cui⁹ aduētū hoc ē virtute cui⁹ cōtra
 errozē platōis: oēs hoies resurgere hīc cū corpōibus
 suis p̄tra errozē saduceoz. Et reddiruri sunt de factis
 pp̄tis rōnā. Et q̄ bona egerūt ibūt i vitā eternā q̄ ve-
 ro mala i ignē eternū. Cōtra origenis errozē. Isti sunt
 ergo septē articuli ptinētes ad diuinitatē. ¶ Aliū autē
 septē articuli ptinēt ad humanitatē. p̄xi⁹ ē de cōce-
 ptioe filii dei. s. credere q̄ fili⁹ dī p̄cept⁹ fuit i vtero ma-
 tris btē marie: q̄ gl̄s virtute sp̄sūcti. ⁊ de hoc dī i symbo-
 lo ap̄for. Qui p̄cept⁹ est de sp̄sūctō. Et in simbolo ni-
 ceno. Qui p̄pter nos hoies ⁊ p̄pter n̄rā salutē descē-
 dit de celis. ⁊ icarna t⁹ ē dī sp̄sūctō. Cōtra istū articulū
 erravit manicheus dicēs. dei filiū nō verā carnē: s; fā-
 tasticā assumpsisse. Et cōtra istū errozē dī i simbolo a-
 thanasii. Perfect⁹ de⁹ p̄fectus hō: ex aīa rōali ⁊ hūa-
 na carne sub s̄stens. ¶ Secundus articulus de ptinētib⁹
 ad hūanitatē ē de natiuitate xp̄i. s. credere filiū dei ab
 eterno natū a patre: natū ex maria virgine: ⁊ tpe quo
 hōgo extitit aīe ptum i ptu ⁊ post ptū: ⁊ de isto articu-
 lo dī in vtroq̄ simbolo. Nat⁹ ex maria virgine. Cōtra i-
 stum articulum errāt p̄fidi iudei negātes dei filiū ex
 maria virgine natum. Cōtra etiam istum articulū er-
 ravit nephandus ille iouinianus dicēs: q̄ licet beata
 virgo cōceperit virgōtū in ptu fuit corrupta. Et con-
 tra istū errozē dī. Nat⁹ ex maria virgine. ¶ Terti-
 us articulus est de passione xp̄i. s. q̄ credim⁹ dei filium p̄
 salute n̄ra passum crucifi sum mortuū ⁊ sepultū. ⁊ hoc
 quo ad naturā hūanam: q; natura diuina nihil patiel

bas. Et de isto articulo dicit in vtroq; simbolo. **P**assus
 sub pontio pylato crucifixus mortuus et sepultus
Contra istum articulum erravit spurcissim⁹ machome
 tus: q; dicit in altero canone suo dicat xps ex maria
 virgine natu. tñ negat passum vel crucifixum fuisse. sed
 vñ aliū loco ei⁹. **C**ontra istū articulū erravit origenes
 dicens xpm nō solū passum fuisse p hoibus: imo etiā p
 demonib⁹ in aere: qñ ascēdit ad celū. **E**t ptra istū erro
 rē dī in simbolo niceno. **Q**ui ppter nos hoies et ppe
 nostram salutē descendit de celis. **Q**uartus articu
 lus pñēs ad hūanitatē est de descēsu ad inferos. scilz.
 q; credimus q; aīa xpi q; morte separata fuit a corpe
 vñtā tñ diuinitati corpe etiā diuinitati vñtō in sepul
 chro remanēte. descēdit ad lymbū scōrū patrū q; est que
 dam pars inferni. et sanctos patres q; in fide de xpo in
 carnado: et i caritate decesserāt: ide liberauit peccatorū
 bus in inferno remanentibus dānatis et de isto articu
 lo dī in vtroq; simbolo. **D**escēdit ad inferos. **Q**uin
 tus articulus est de resurrectione. s. q; credim⁹ dei filiū
 resurrexisse a mortuis tertia die sūm q; scripture pphē
 tarū p̄dixerāt. **E**t de isto articulo dī simbolo niceno:
Tertia die resurrexit a mortuis. **U**nde notandum qd
 xps fuit i sepulchro tñ. lx. hōis. s. dī ibi fuisse trib⁹ die
 bus qd sūm Aug. intelligēdū est p sinodoche v̄t pōatur
 pars diei p toto die. **U**n̄ ille xps fuit ibi p vltimaz par
 tem diei veneris. q; in completorio illius diei fuit poss
 tus in sepulchro. et fuit ibi per totā diem sabbati. et per
 primam partē diei dominice q; in auroza resurrexit
Septus articulus est de ascensu ad celos. scz q; cre
 dimus q; xl. dies a resurrectione sua christus cum ma
 gna comitua angelorum et animarum sanctorum pa
 trum quaz ab inferno retraxerat ascēdit ad celos. **E**t

Capitulum.ii.

de isto articulo habetur i vtroq; simbolo. **A**scendit ad celos sedet ad dexterā dei r̄ sita oī potēt̄. **S**eptim⁹ articulus est de aduētū ad iudiciū. s. credere q̄ xp̄s in fine mūdi i forma hūana apparebit cū p̄tute magna r̄ p̄tate i valle iosaphat: r̄ ibi iudicabit bonos r̄ malos. **E**t de illo articulo d̄r i vtroq; simbolo. **I**nde v̄tur⁹ est iudicare viuos r̄ mortuos. **I**sti ergo sūt. xiiii. articuli fides: quoz̄ septē p̄tinet ad diuinitatē: r̄ septē ad humanitatē. **E**t istos articulos d̄r sacerdotes suos subditos edocere: r̄ maxime istos qui p̄tinet ad humanitatē. r̄. potissime de illis de quib⁹ ecc̄lia solēnisat: sicut est articulus p̄ceptionis de quo fit festū in annūciatōe b̄tē in marie. r̄ articulus de natiuitate de quo fit festus in natali d̄r r̄ articulus de passione. de quo fit festū i parascue. r̄ articulus de resurrectione. de quo fit festū i pacha r̄ articulus de ascensione. de quo fit festū in ascē sione d̄r. **I**stos etiā articulos cū articulo de aduētū ad iudiciū quib⁹ fidelis postq̄ venit ab annos discretionis tenetur scire explicitē. **E**t de istis articulis ad humanitatē p̄tinentib⁹ habentur p̄sus. **M**ascif̄ ablutur. pat̄r descendit ad ima. **S**urgit r̄ ascendit venit discernere cuncta. **H**ec est catholica fides quā corde credo r̄ ore p̄fiteor. in qua fide volo viuere r̄ mori pro testās me in oibus credere sicut sacrosancta romana ecclesia credit. **E**t si quid minus benedixerim. totū re uoco. vt non habeatur pro bene dicto.

¶ Ca. ii. de petitionibus ofonts d̄rice

Modū r̄ formā orādī saluator tradēs discipulis ait inathe. vii. c. r̄ luce. xii. **L**ū oratis dicite p̄f̄ n̄r qui est in celis r̄c. **T**irca qd̄ notādū q̄ i oratio c̄ cellit oēs alias ofones in trib⁹. p̄rio rōne magistri q̄ eā p̄posuit q̄ fuit xp̄s ver⁹ de⁹ r̄ verus hō in quo oēs

thesauri sapie & scie dei sūt absconditi. Quāto ergo magister q̄ istā ofonē p̄posuit excellit oēs alios magistros tāto ista ofo excellit oēs alias ofones. vñ ista ofo vocatur dñica ofo. q̄ dñs dñantiū composuit eā & ordinauit. Secūdo excellit oēs alias ofones rōne forme. Est enī ofo benignissima & breuissima. ita q̄ nemo se p̄t excusare & dicere q̄ ratione p̄lixitatis generet tediū vel fastidiū. & h̄ sit breuis in verbis ē tñ multū pfunda isensu. & ad impetrandū efficacissima. Unde de ea dicit sapiens. Breuis ofo penetrat celos. Tertio excellit ofis alias ofones rōne materie. de qua est. In ipsa ei continent oīa necessaria: tam ī ista vita q̄ ī alia. Unde notādū ē q̄ saluator in ista ofone p̄cedit sic. Primo docet nos captare dei beniuolentiā. Secūdo docet nos modū orādi & formā. Prīmū facit cū dicit. P̄ noster. &c. Secūdo facit cū dicit. Aduentat regnū tuum. &c. Circa prima duo facit. Primo docet nos captare dei beniuolentiā. Secūdo docet nos captare ofonis efficaciam sibi sanctificet nomen tuū. Dicim⁹ ergo P̄ noster qui es in celis. Primo p̄itemur deū esse oīm rerū p̄ncipiū & pater. Secūdo allegam⁹ p̄uilegiū nostrū q̄ dicimus noster. Tertio nominam⁹ p̄pū nomen eius. q̄ qui es Quarto assignamus sibi certū domiciliū q̄ in celis. Dicim⁹ ergo pater noster qui es in celis. Ubī sciendū q̄ scdm̄ q̄ dicit Ebrardus p̄ accipit quinq; modis. Primo mō dicitur p̄ ratione cure. Secūdo ratione genture. Tertio rōe etatis. Quarto ratione honoris. Quinto ratiōe creationis. Istis q̄nq; modis deus est pater oīz. Primo rōe cure ita ponit ap̄ls paul⁹ dicēs oēm sollicitudinē v̄sam ponētes in deū qm̄ ipse curaz gerit p̄ oībus. Et ipsemet x̄ps d̄t in math. Nolite solliciti ēē dicētes quid manducabim⁹ aut qd̄ bibem⁹ aut

Capitulum. li.

quo operemur. scit enim p̄r v̄r celestis. q̄r oibus his idē
geti s. Secundo deus est pater oim rōne geniture. v̄r
de eo dicit ap̄ls. Volūtarie genuit nos verbo veritatis
vt scim⁹ inittū aliquod creature ei⁹. v̄r quisq̄ p̄t dicit
illud psalmiste. Dñs dixit ad me filius meus es tu ego
hodie genuit te. Et de quolibet dicit de⁹ illud. in. ii. li.
regū. Ego ero illi in patrē. z ip̄e erit michi in filium.
Tertio de⁹ est pater oim rōne etatis z antiquitatis. Q̄n̄
de eo dicit dan̄. Antiqu⁹ dixit sedet. z libi vcz conscia
rū apti sunt corā eo. v̄r possumus dicere illud qd̄ dicit
ap̄ls. Q̄nū patrē habem⁹ deum. Quarto de⁹ ē p̄r oim
rōne honoris. q̄r debem⁹ deū honorare sp̄ali honore. z
reuerētia q̄ a doctoribus latría d̄r. qui honoz nulli crea
ture d̄r exhiberi: nec decet v̄r qlibet dicere potest illud
qd̄ d̄r in Math. Confitebor tibi dñe de⁹ p̄r celi z terre.
ita q̄ fieri. Ibi ibidē ē q̄ laudare siue honorare. Quis
to de⁹ est p̄r oim ratione creationis. vnde moyses. Nū
quid nō ip̄e est p̄r tu⁹ qui possidet. z fecit. z creavit re.
Q̄n̄ ex hoc q̄ dicim⁹. P̄r habemus fiducia illi⁹ q̄ iusta
ofone petim⁹ obtinendi. Q̄n̄ possum⁹ arguere sic. Pa
ter dat filio illud qd̄ petit ab eo. si illud petitur sic tu
stū z filio necessariū. s̄z deus est p̄r oim z illud q̄ in ista
ofone petim⁹ est iustissimū z valde nobis necessarium
quare fiducia habem⁹ q̄ de⁹ totū dabit nobis. Et fun
dat ista rō supra p̄bū saluatoris in luca vbi d̄r. Si vos
cū sitis mali noscitis dare filiis vestris q̄tomagis p̄r
celestis dabit sp̄m bonū. petētib⁹. se. q. d. q̄ inmo dabit.
Scd̄o l ofone illa allegam⁹ p̄rilegiū n̄m cū dicim⁹ n̄
vbi notandū q̄ lz vt supra dictū est de⁹ sit p̄r oib⁹ illis
q̄nos modis: tū nostrū q̄ sum⁹ regenerati aq̄ baptisma
tis est sp̄aliter p̄r. Unde nos baptizati z regenerati in
p̄o possumus dicere p̄r n̄. q̄ nos sum⁹ liberati ab eo

misericordi⁹ adoptati speciali⁹. educati nobili⁹ & salu
 bai⁹ informati. Dico ergo qd^e us è spā lit⁹ p^r n^r: q^z nos
 xpiani sum⁹ ab eo redēpti. & liberati misericordi⁹. Q^u
 possum⁹ de eo dicere illud qd^e d^r in apocalip^s. I^h. edem⁹
 sti nos de⁹ in sanguine tuo. De qua redemptiōe dicit
 bt⁹ pet⁹. Nō ex corruptilib⁹ auro vel argēto redē
 pti estis de vana v^ra cōuersatiōe: s^z p^rciōsissimo sangui
 ne immaculati agni dñi n^ri iesu xpi. Scdo dico qd^e
 est spāliter p^r n^r: q^z nos xpiani sum⁹ ab eo adoptati
 speciali⁹. Et de hoc dicit apl^s. Misit de⁹ spm̄ filii sui
 in corda nostra: in quo clamamus abba p^r: vt adopti
 onem filiorum dei recipere⁹. Tertio dico qd^e deus est
 specialiter pater noster: q^z xpiani sum⁹ ab eo educati
 nobilit⁹. In sacramēto ei eucharistie pascit nos deus
 corpore et sanguine xpi. Ita dicit ipsemet Iesus in io
 hāne. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere
 est potus. De isto cibo dicit psalmista. Panes angelo
 rum manducauit homo. De quo pane dicit xps. Qui
 manducauerit ex hoc pane viuet in eternum. vnde ec
 clesia tñi beneficium recognoscens i vocem gratiaru⁹
 actiōes proumpēs dicit. Q^u suauis est domine spi
 ritus tuus qui vt dulcedinem tuā in filios demōstra
 res: pane de celo prestito / esuriētes humiles replēbo
 nis: fastidiosos diuites dimittens inanes. Quarto di
 co qd^e deus est specialr pater noster: quia nos chustias
 ni sum⁹ ab eo informati salubrius. Et hoc p euange
 licam doctrinam que sola doctrina est salutifera & salu
 bus. Et istam doctrinam dauid petebat cum dicebat.
 Bonitatem & disciplinaz & scientiam doce me. De ista
 doctrina dicit sapiens. Audi fili mi doctrinam patris
 tui. Ex hoc ergo qd^e dicim⁹ pater noster habemus fidu
 ciā qd^e a deo in ista oratiōe: quod petim⁹ dabit nobis vt

Capitulum.ii

arguam⁹ sic. Principale attrahit ad se min⁹ principale
 ⁊ accessoriū. extra de cōse. eccle. vel altaris. Si ecclesiā
 li. vi. sed deus dedit semetipm nobis hō vocamus eum
 nrm: ⁊ respectu ei⁹ oia sunt accessoria. ergo certi sum⁹
 q^o oia ista dabunt nobis a deo. Et fundat ista rō sup
 verbo apli dicentis i epla ad rōanos. Si de⁹ p nobis
 quis ptra nos q^o etiā p pūo filio suo non peccit: sed p
 nobis oibus tradidit illū. quō etiā nō cū illo oia dona
 uit nobis quasi dicat q^o imo. Tertio in ofone ista noia
 mus p pūū nomen dei: cū dicim⁹ q^o es. Circa q^o sciēdū
 q^o hūis sū doctores in vita ista nesciam⁹ nomē p pūū
 dei: n̄ inter oia alta noia q^o dñr de deo istud nomē q^o es.
 est magis sibi propriū qd̄ p̄ hoc. qz moysi itrogantē
 qd̄ responderet filius israel si interrogaret qd̄ erat pro
 priū nomen dei dixit de⁹ dices sic filius israel qui est int̄
 sit me ad vos. Dicim⁹ ergo deo q^o es. qz de⁹ est firma en
 titas. qz nunq̄ dñciēs. s; oēs p̄ficiens summa bonitas
 oibus sufficiens: pura veritas oēs erudiēs vera chari
 tas oēs reficiēs. Dico q^o dicimus deo qui es. qz ip̄e est
 firma entitas nunq̄ deficiens. vñ ip̄e de se dixit i exod.
 Ego sū q^o sum ⁊ psal. A seclō ⁊ vsq; i seclā tu es. Secūdo
 dicim⁹ deo qui es. qz deus est summa bonitas sufficiens
 vñ vocāti se bonū dixit de⁹. Nemo bonus nisi sol⁹ dñs
 Et de eo dicit psalmista. Bonus es tu ⁊ in bonitate tua
 doce me iustificationes tuas: ⁊ apostol⁹. Sufficientia
 nostra ex deo est. Tertio dicimus deo qui es. qz de⁹ est
 pura veritas oēs erudiens. vnde dicit p̄s in iohanne
 Ego sum via vita ⁊ v̄itas. ⁊ in matheo. Nūq; scim⁹
 qz verax es: ⁊ viam dei in veritate doces. Quarto dici
 mus deo q^o es: qz ip̄e est vera caritas oēs reficiens. Cū
 in p̄ma canonica Johis. De⁹ caritas est. ⁊ qui manet
 in caritate in deo manet ⁊ de⁹ in eo: ⁊ ip̄emet dicit sū

matheo. Venite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ onerati estis
 ⁊ ego reficiā vos. Dicēdo ergo q̄ es fiducia h̄m̄ q̄ d̄
 q̄ est firma entitas nulli deficiet s̄ p̄ficiet q̄ est summa
 bonitas oībus sufficiet q̄ est pura veritas oēs erudit
 er. q̄ est vera caritas oēs reficiet. Quarto dico q̄ ista
 oīoe captādo dei beniuolentiā assignam⁹ sibi certū do-
 mīcīū cū dicim⁹ in celis. Circa q̄ notād q̄ celū q̄ ad
 nūc est q̄druplex q̄ est celū sup̄naturale / materialespi-
 rituale ⁊ intellectuāle. Celū sup̄naturale est ipsa trini-
 tas. ⁊ de isto celo d̄ i. genesi. Suspice. respice celū. i. tri-
 nitate ⁊ nūera stellas. i. p̄fectiones si potes. Celū mate-
 riale quo ad nūc ē celū ep̄ireū. de quo d̄ in gen. In p̄n-
 cīpio creauit deus celū ⁊ terrā. ⁊ q̄ celū stellatū alias
 sc̄m̄ scribit. intelligit celū emp̄ireū. Celū sp̄uale est de-
 uota aīa de quo d̄ in psal. Dñs i. celo sedes eius. Celū
 intellectuāle est natura āgelicade quo ibidē Verbo dñi
 celi firmati sūt. i. angeli p̄firmati sūt in bono. ⁊ i. quoli-
 bet illorū celorū est de⁹. q̄ i. primo celo. i. in trinitate ē in-
 diuisus p̄ essentiā. In sc̄do celo. s. ep̄ireo est clare uisus
 per gl̄iam. In tertio celo. i. aīa deuota est inhabitans
 per gr̄am. In q̄rto celo. i. angelica natura est ip̄azele
 uās p̄ excellētā. de p̄no d̄ i. prima canōica ioh. Tres
 sunt qui testimoniū dāt in celo p̄f. v̄bū / ⁊ sp̄ū s̄ctus
 ⁊ hi tres vnū sunt per cēntriā. De secūdo p̄f in apoca.
 Apertum est ostium in celo ⁊ archa testamenti uisa ē.
 Archa testamenti est deus qui. ut dicit apl̄s noui testa-
 menti mediator est. De tertio celo d̄ in psal. Ad te le-
 uauit oculos meos in montes qui habitas in celis. i. in
 animabus deuotis. De quarto dicitur in psalmista
 Eleuata est magnificentia tua super celos. glof. idest
 super nouem choros angelorum. Dicendo ergo in ce-
 lis habemus fiduciā q̄ quia dñs est in primo celo i. p̄

Capitulum.ii.

sum transformabimur qz i scdo p ipz habitabimur qz
i tertio p ipz uiuificabimur: qz i qarto p ipz eleuabimur
r sic finit pua ps ofonis dnice i q captabam⁹ dei beni
Sed q scda ps ofonis dnice i q optam⁹ (uolentia,
siue pctum⁹ ofonis efficaciam dcedo. Scificetur
nomē tuuz. r est pua petitio in ordine: s; est uolūta in re
seu intēione. ¶ **P**ro quo notādū q ad hoc q nra ora
tio hēat efficaciam. i ad hoc q nra oŕo exaudiat a deo
requiruntur quatuor. s. q fiat cū firmitate fidei/ cū
bonitate rei/ cū deuotiōe al: r q fiat in noie xpi. **D**ico
pilo q ad hoc q oŕo nra hēat efficaciam: o; q fiat cū fir
mitate fidei. Sicut ei instrumentū inefficax est: nisi sit s
bito modo signatum: ita oratio est inefficax: nisi sit si
gnaculo fidei signata: r iō dicebat xps. **Q**uicquid orā
tes petitis credite. i. signaculo fidei signate r accipie
tis: r fiet uobis. vii d; i ioh. Scim⁹ qz pctōres non ex
audit de⁹: ut autem dicit apōstolus. **D**e qd non est ex
fide: pctū est. r iō ut xps dicit. **V**eri adoratores/ ado
ra bunt pŕez i spū r ueritate/ uerz fidei. **S**ecundo o; q
fiat cū bonitate rei. i. q in oratiōe nō petant nociua/ s;
utilia. Sicut ei libellus ineptus est nullus: ita oratio
inepta est nulla. **I**n cui⁹ signum dicit xps. **P**etititis et
non accipietis: eo q male petitis. **T**ertio oportet q fi
at cum deuotione anīmi. Sicut ei ad hoc q fumus as
cendat a thuribulo: oportet q sit ibi ignis: ita ad hoc
q oratio ascendat ad deum. oportet q sit igne charis
tatis accensa. **I**n cuius signum legitur in apoc. **S**tes
tit angelus iuxta arā templi habens thuribulum au
reum in manu sua: r data sunt ei incensa multa/ q sūt
orationes sanctorum. r ascendit fumus aromatum in
conspētu dei de manu angeli. ita petebat dauid i xpo
Dirigatur domine ad te oratio mea. sicut incensum

in cōspectu tuo. Quarto q̄ fiat in noīe xp̄i. Sicut enī
 pcurator: nō d̄z agere nisi noīe pcuratorio. alias istud
 qd̄ facit nō valet ita cū sim⁹ orando pcuratores xp̄i si
 velimus exaudiri opz q̄ petam⁹ i noīe xp̄i. vñ xps d̄t.
 Quicquid petieritis patrez in noīe meo dabit vobz
 Ita quattuor optamus esse in oratione nostra cū dici
 mus. Scificetur nomē tuū tāgunt tria hoc quod d̄
 scificetur sc̄bz quod sc̄m̄ p̄t capi tribus modis. Uno
 mō idem q̄ firmū in quo est firmitas fidei. Secundo
 modo idem est q̄ sine terra. in quo est utilitas rei.

Alio modo idem est q̄ sanguine tinctū in quo animi
 deuotio designat. Quartum tāgitur in hoc q̄ dicitur
 nomen tuū. De quo noīe d̄: i marco. In nomine meo d̄
 montia et̄scent: linguis loquentur nouis: serpētes tol-
 lent: et si mortiferū quid biberint non eis nocebit super
 egros manus imponent et bene habebunt. Et sic ter
 minatur secunda pars orationis dñice in qua optam⁹
 sed petimus orationis efficaciam

Sequit̄ et̄ia p̄ principalis orōnis dñice in q̄ doce
 mur h̄e formā et modum orādi. cū d̄: adueniat
 regnū tuū. Circa q̄ sciēdū q̄ ab hoc loco vsq̄ in finez
 p̄tinent sex petitiōes in q̄bus petim⁹ oē q̄ est nobis ne
 cessariū. tā in vita nra q̄ in aīa. Cū ei tota p̄fectio ho
 minis p̄sistat in duob⁹. s. in delectatione malī. et in per
 secutione boni iuxta illud psal. Declina a malo et fac
 bonū. in ista orōe petimus a deo vt nobis p̄ferat bonū
 et auferat malū. Quāntū ad collectionem boni ponun
 tur tres petitiōes. Cum enim sit triplex bonum. scilz
 bonum glorie: bonum gratie: et bonū nature. istud tri
 plex bonum nobis dari petimus. Nam nobis bonum
 glie dari petimus cum d̄cimus Adueniat regnū tuū
 scz regnū paradisi: et est sensus q̄ p̄ n̄r quies in celis

Capitulum.ii.

petim⁹ q̄ regnū tuū adueniat. i. ad nos veniat. ¶ **S**z
 quare meli⁹ dicim⁹ adueniat regnū tuū: q̄ dicamus
 adueniam⁹ i regnū tuū. Dico q̄ ad denotādū q̄ grā
 paradisi nō h̄t ex proprijs meritis s̄z ex mera grā dei.
 Juxta s̄būm apli dicētis. Non ex opib⁹ iusticie q̄ feci
 mus nos: s̄z km̄ m̄am suā saluos nos fecit: iō d̄r adue
 niat regnum tuum. i. ex grā tua nobis aduēiat. Nō āt
 dicim⁹ adueniam⁹: q̄ vt dictū est ex meritis n̄ris non
 possum⁹ in illud venire: Nemo ei p̄t venire ad me: n̄
 si pater me⁹ traxerit illum. vt d̄r in ioh. De isto regno
 s̄t aug. loq̄ns in persona xpi. Venale habeo. Quia re
 gnū celoz. quod emitur paupertate rerum. utilitate / la
 boze / reque / tristitia / gaudio / morte / vita. Bonū gra
 tie petim⁹: cū dicim⁹. Fiat voluntas tua sicut in celo ⁊
 in terra. Ad cui⁹ euidentā sciendū q̄ h̄vocatur i sa
 cra scriptura terra. vñ psal. *Terra mea sicut terra sine a
 qua tibi.* Nū de hoīe iusto d̄r ibidē: b̄ndixisti d̄se terras
 Angeli autē ⁊ sancti in paradiso stantes vocantur ce
 lum. vñ psal. *Celi enarrant gloriā dei.* Est ergo sens⁹
 q̄ p̄ noster qui es in celis fiat voluntas tua in terra
 hoc est hoībus terrenis sicut fit in celo. id est sicut fit i
 angelis ⁊ b̄tis: vel per terrā intelligit ecclesia militās
 p̄ celū ecclesia triūphās vt fit sensus. Sicut in eccle
 sia triumphante fit volūtas tua: ita in ecclesia militā
 te petimus quod fiat. Que autē est ista voluntas nos
 docet apostolus dicens. *Hec est voluntas dei sc̄tificatio*
v̄sa. Et dicitur fiat voluntas tua non autem nostra q̄
 vt dicit christus. Non omnis qui dicit in domino do
 mine intrabit regnum celorum: sed qui facit volunta
 patris mei qui est in celis: ipse intrabit in regnum celo
 rum. Bonum nature petimus. Panem nostrum
 quotidianum da nobis hodie. ¶ **P**ro quo sciendum

q panis dicitur a pā grece qd est totum latine. in hoc ergo
 q petimus panem: petim⁹ oīa q necessaria sunt ad su-
 stentationem hui⁹ miserime rtransitioe vite. Nec istud
 est cōtra illud qd dictū ē supra i ha pte tractat⁹ quar-
 ti ca. de ofone vbi dicebat q in ofone non sunt t̄palia
 petēda qd intelligendū est q in ofone nō sunt petēda
 t̄palia directe r p se. s; in q̄tū sunt necessaria ad habē-
 dū celestia r eterna. sic enī bñ p̄it peti. vñ greg. i col-
 lecta. Sic trāseam⁹ p bona t̄palia vt non amittamus
 et̄na. Vel itelligendū q non sunt petēda bona t̄pa-
 lia ad supfluitatē/ s; ad sustētationē. r sic petimus ea
 hic cū dicim⁹ hodie: qz nō petim⁹ nisi q̄tū ē necessariū
 pro die. Et ita petebat Salomō cū dicebat Diuitias
 r paupertates ne dederis mihi: s; t̄m victui meo tribue
 necessaria. Et paulus hōntes alimēta quib⁹ tegamur
 his cōtenti sumus. ¶ Notandū ē q triplex est panis
 quem petim⁹ in ista oratione. Prim⁹ est spūalis panis
 austere p̄iē. Iste est panis ordeaceus de q̄ dicit ioh. est
 puer vn⁹ q hz quinq; ordeaceos panes. quib⁹ panes
 sūt quib⁹ partes p̄fecte p̄iē. s; p̄tricio/ cōfessio/ satisfactio
 elemosina/ oīo r teiumū. De quib⁹ dictū est supra
 in secunda parte. Secundus panis est sacramentalis
 eucharistic. de quo pane dicit in ioh. Hic est panis q
 de celo descendit. Si quis māducauerit ex hoc pane
 viuet in eternum. In fortitudine isti⁹ panis ambulāt
 fideles vsq; ad mōtem paradisi. Tertius panis est ma-
 terialis t̄palis substantie: de quo pane dicit in gene. In
 sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo. et istos tres panes
 petim⁹ in ista oratione iuxta verbū saluatoris in luca
 dicentis. Amice accommoda michi tres panes. Iste ergo
 tres petitiōes respiciūt collationē boni. Sūt et ali-
 que q respiciūt ablationē mali. Circa qd notandum q

Manipu.

ri.

Capitulum.ii.

duplex ē malū. s. malū culpe & malū pene. Malū culpe
est duplex. s. p̄teritū & futurū s̄m hoc ergo sūt tres pe
ccationes ablationis mali. In p̄ia petim⁹ malum cul
pe p̄teritoꝝ nobis dimitti cum dicimus. Dimitte no
bis debita n̄ra. sicut & nos dimittimus debitorib⁹ n̄ris
Ista debita sunt p̄c̄tā iuxta p̄bolas xp̄i quā p̄posuit
symon leproso dicens. Duo debitores erāt cuidam fe
neratori. &c. Que p̄bola sc̄dm glo. intelligit de debito
peccati. Ista debita petimus nobis dimitti a deo sicut
dimittimus debitorib⁹ n̄ris. i. illis q̄ cōtra nos peccave
runt. & istud intelligit de debito iniuriarū quas debe
mus dimittere. Alioquin nisi dimittam⁹ de⁹ nō dimit
tet nobis dicēte. De⁹ p̄r v̄r celestis non dimittet vobis
nisi dimiseritis vnusquisq̄ de cordibus vestris in qua
ent mensura mensi fueritis: eadem remetiet vobis. Si
ergo vis q̄ de⁹ dimittat tibi peccata tua dimitte tu ill
q̄ p̄tra te peccauerunt alioqn diceſt tibi. Et ore tuo te
iudico. sive neq̄: dicis enī dimitte michi sicut dimittos
tu non dimittis. ergo tu dicis q̄ tibi nō dimittā. S3 nū
qd̄ ille q̄ existit in fraterno odio dicēs istā ofonem pec
cat. Dico q̄ nō q̄ nō dicit ea i p̄sona p̄p̄ia. s3 in p̄sōa
ecclie qd̄ p̄z: q̄ d̄t nobis & non michi. & iō cū vnuerſa
lis ecclia q̄ regit a sp̄s̄c̄tō nō possit errare nūq̄ erra
tur i dicēdo istā rōnē. In sc̄da petitiōe petimus nobis
a malo culpe p̄cauari. cū dicimus & ne nos iducas i tē
tationē. p̄ro quo sciendū q̄alisi tēratio sumit i bonū
vt p̄z in genesi q̄i d̄r. Tentauit de⁹ abrahā & i lib. sa
pientie. De⁹ autem tentauit eos: & inuenit eos dignos
se. Et d̄r deus duobus modis. tentare. Vno mō p̄missi
ue vt approbet. & ita sumitur q̄i d̄r. Deus tentauit il
los id est tentari permisit. & isto modo tentauit deus
Job. Alio mō d̄r tentare. vt exemplum virtutis aliis

osideret. et hoc modo tetrauit de⁹ abrahā vt osideret vir-
 tutē obedientie eius. et de tali tetrauitōe nō intelligimus
 hic. Aliqñ etiā tetrauitio sumit in malum: et est duplex.
 Hā qdam est ab hoste i. a demone: qdā a carne: in qstū
 s. caro. consurgit aduersus spm̄. Tetrauitio q̄ est ab ho-
 ste non est pctm̄: nisi cōsentiat sibi: imo si fiat resisten-
 tia est multum meritoria. et isto modo fuit tetrauitus xps
 vt dicit Math. iiii. Ductus est iesus in desertū a spiritu
 vt tetrauit a dyabolo. Tetrauitio q̄ est i carne sp̄ prouenit
 ex pctō in qstū. s. ipa rebellio carnis ad spm̄ prouenit
 ex pctō parentū in nobis. et est materialiter ipm̄ pec-
 catū originale modo rebellio ista qstū ad suum princi-
 pium nō est in ptate nostra. put dicit q̄ p̄uim mot⁹ si
 sunt in ptate nostra: sed resistere illi rebellionī siue ali-
 cere istos p̄ios mot⁹ bñ est in ptate nostra: et ideo cō-
 sentire tetrauitio: siue sit ab hoste: siue a carne: semp̄ ē
 pctm̄. ita q̄ si sit cōsensus cū deliberatione est peccas-
 tum mortale: si sit cōsensus subditus et quasi subrepti-
 uus est solum pctm̄ veniale. Modo ergo nō petimus
 in hac petitione ne tetrauitur: sed petim⁹ ne in tetrauitio-
 nem inducamur. Tūc autem in tetrauitionez iducimur
 cū tetrauitio consentim⁹: nō in ista ofone nihil petim⁹
 deo: nisi q̄ det nobis s̄tutez resistendi tetrauitio. quod
 ap̄ls p̄mittit eū facturū dicens. Fidelis de⁹ q̄ non p̄-
 mittet vos tetrauiti supra id qd̄ potestis: s̄z faciet cū ten-
 tatione p̄uentum: ita vt vos possitis resistere. In vlti-
 ma petitione petimus nos a malo: pene liberari cum
 dicimus. S̄z libera nos a malo: ita q̄ hoc itelligit de
 malo pene etne qd̄ est simplr malū. Hā malū pene tē-
 poralis p̄t eē: et ā aliqñ bonū: sicut bonū sc̄tis martyri-
 bus fuit pati et sustinere penas multas et tormentā mul-
 ta. Unde a tali malo nos non petimus liberari: sed a

Capitulum.iii.

malo pene esse. Juxta quod petit ecclesia dicens. A libera me domine de morte eterna. In fine omnium petitionum subiungitur. Amen. i. ita fiat quasi confirmatio omnium petitionum. Sic ergo in oratione distincta sunt septem petitiones. i. quatuor prima petitionis est confirmatio: cum dicimus. Sanctificet nomen tuum quod si dicam. sicut nomen tuum est sanctum et firmum: ita illud quod petimus in ista oratione sit firmum. id est ista petitionis est prima in ordine. tertia est ultima in intentione. In aliis sex petitionibus petimus nobis omne bonum proferri. et a nobis omne malum auferri. Donet dominus ut hec omnia nobis concedantur et ista sufficiant. Et tunc ad nunc. quod forte alias de ista materia latius loquamur.

Ca. iiii. de decem preceptis legis

Interroganti iuuenti quid faceret ut vitam eternam possideret respondit iesus. Si vis ad vitam ingredi serua mandata: quasi diceret Ingressus ad vitam eternam est observatio preceptorum. et mandatorum. quod quidem mandata sunt precepta decalogi. et decalogus dicitur a decas quod est decem et logos sermo: quod si decem preceptorum sermo. Sunt ergo decem precepta legis: quorum quodam ordinat hominem ad deum: quodam in primum precepta autem quod ordinat hominem ad deum sunt tria. scilicet cum deus homo est deo obligatus ad tria. Sicut enim vassallus deo suo tria. scilicet fidelitatem et ut cognoscat illum dominum reuerentiam ut non faciat ei opprobrium. famulatum ut impeditur et debet esse obsequiosus sic quilibet de dictamine iuris naturalis est obligatus deo ad ista tria. et ideo primum est istud preceptum. Non habebis deos alienos coram me. secundum est istud. Non assumes nomen dei tui in vanum: tertium est istud. Memoro ut diem sabbati sanctifices. Precepta autem quod ordinat hominem ad proximum sunt septem. Ordinata sunt ei homo ad proximum duobus modis. scilicet ut bonum

Sibi faciat et ne sibi noceat. Quātū ad primū est vnum
preceptū. s. honora p̄rem tuum et m̄rem tuā. Quantum
ad sc̄dm sunt sex. p̄t ei h̄ nocere primo tribus modis
vno mō facto. alio mō p̄bo. alio mō voluntate. Facto
p̄t sibi nocere tribus modis. s. vel in propria p̄sona v̄ in
p̄sona sibi p̄iuncta: vel in p̄pria sub̄st̄tia. Quātū ad
p̄mū est istud p̄ceptū. Nō occides. Quantum ad sc̄dm
Non mechaberis. Q̄tū ad tertū. Non furtum facies
Q̄tum ad hoc vt noceat h̄ p̄rio suo verbo est istud.
Non falsū testimoniū dices. Q̄tū ad hoc vt non noceat
h̄ primo suo volū tate: sūt duo alia. Aut non noceat
sibi volū tate libidinis. et tunc est istud Nō concupisces
uxorem p̄mi tui. Ne aut noceat sibi voluntate cupi
ditatis est istud. Non p̄cupisces rē alienaz. s. seruū: vel
ancillā: nō bouē vel asinū ne sibi noceat voluntate cupi
ditatis. Ista ergo sunt decē p̄cepta legis. De quorū
quorū aliqua per ordinem sunt dicenda.

De primo precepto.

Nimū p̄ceptū est. Non habebis deos alle
nos corā me. Ita q̄ i isto p̄cepto prohibe
tur oīs ydolatria. oīs heresis et oēs sp̄s
sortilegii. siue diuinationes quocūq; mō
fiāt siue fiāt in igne. siue in aere: siue in a
q̄ siue i terra siue in corporib; mortuorū si
ue i aspectu garrū v̄ v̄ollatū auū siue in carracterib;
siue in vana asp̄ctione psalterii. vel euāgeliorū vel al
terarū scripturarū. Et regularit̄ oīs diuination quocūq;
p̄dictorū modorū: vel q̄litercūq; aliter fiat p̄hibita
est i precepto isto. et est maledicta a deo et sc̄ta matre ec
clesia tāq; ydolatria et infidelitas reprobata. Cū eni su
tura q̄ solū dei sūt p̄ tales sup̄stitiōes inuenire aliq; la
borāt. deitatis iura creaturis attribuūt. Ita p̄t eis.

De primo precepto.

dicēs. *Isidoro* et nouissima annūciatus mīx: et dicā q̄ dīa
estis vos. et *Aug.* Nō obseruetis dies q̄ p̄dicunt̄ egypti-
aci: aut kalendas ianuarii: i q̄b⁹ cāuener̄ q̄dā p̄stī-
tutiōes et comestiōes adiuuicē fiebāt dona donant̄: et q̄
si i principio anni boni facti augurio: aut aliquos mē-
ses dies aut t̄pa: vel annos. aut lune aut solis cursum
q̄ qui has et quascūq̄ diuinatiōes: aut auguria facit
aut obseruat: aut attendit: aut p̄sentit obseruātib⁹: aut
talib⁹ credit. aut ad domum eorū vadit: aut i sua domo
inducit vel interrogat: sciat se xp̄ianā fidē et baptisimū
p̄uaricasse: et paganū et apostatā inimicū dei esse: et irā
dei grauer et in eternū incurrisse: nisi ecclīastica emē-
dat⁹ p̄nā deo recōlicet. Nota tñ q̄ agricolē q̄ obuāt
t̄pa ad seminādū v̄l ad arbores succidēdas: v̄l ad cō-
similia q̄ certā et naturalē h̄nt causā seu rōnē nafalez
et medici q̄ ad medicinas dādas: vel minutiōes facien-
das. et ad similia obseruāt dies certos: et t̄pa certa: nō
hic p̄dēnant̄. Cū ei oīa ista inferiora subsint q̄tuz ad
corporalē naturā influētie corporū celestū nō est phi-
bitū: imo est necessariū et debitū respicere in istis: et at-
tendere fluxū stellarū et planetarū. Sed cū aīa rōalis i
nullo subsit influētie corporū celestū: dicēte salomo-
ne ac etiā p̄tolomeo. Nā sapiēs dñabit̄ astris. respicere
talia i his q̄ a libero arbitrio p̄cedūt est sup̄sticio
sum et vanū. vñ ex clamore comūctis p̄noscicare pluuiā
futurā nō est sup̄sticiosum: cū talia aīalia ex dispositi-
one aeris et mutatione tēporis possint in corporib⁹ su-
is talem sentire mutationē. ¶ Notandū etiā q̄ si ali-
quis vel aliqua colligat aliquā herbā: discendo symbo-
lum fidei: vel orōnē dñicā: et ponat eā sup̄ aliquā infir-
mū ista intēdiē v̄l i istis de⁹ creator oīz: vt deus hono-
retur: nō reprobat̄ dūmō nulla obseruātia sup̄sticioſa

De.ii. precepto.

obseruet vel imisceat. xxvi. q. v. Non licet. r. q. v. Non
obseruetis. Et istud habedū est p regula gnā in ista
materia: q ois inq̄sitiō q̄ sit per inuocationē. demonuz
factā vel exp̄ssam: quocūq; mō fiat siue p characteres:
siue p figuras. siue alio quocūq; mō est in isto p̄cepto.
prohibita. ¶ Sed quid erit de istis cōiuris in quibus
ponunt r recitant noīa dei r angeloz r ponunt mul
ta bona verba. Dico q in talibus ē cauēdū: ne sub spe
cie boni lateat malum. Unde diuigenter est aduertēdū
ne inter illa noīa imisceānt nomina ignota q̄ magis sūt
noīa demonum q̄ angeloz. Cū ei secūdū q̄ dicit beda
nulla sit falsa doctrina q̄ non aliqua vera falsis adm̄
sceat. impossibile est q in istis sup̄stitionib⁹ non adm̄
sceatur aliqua vera cū falsis r aliqua bona cu3 malis
r qz modicū fermentū totā massam corrūpit q̄tūcūq;
sint ibi multa bona. si sint. ibi aliqua mala totum est
spectum r corrūptū. Quia etiā āgelus malus se trā
figuratur in angelum lucis: non est credendū istis fā
tasticis qui dicunt se videre angelos vel aliquos san
ctos. vnde dicit ap̄ls. Probate sp̄s si ex deo sint

De.ii. precepto.

Secūdū p̄ceptū est. Nō assumes nomē dei tui i va
num. Ita q in isto p̄cepto p̄hibent p̄io r sp̄ā
oēs sp̄s piurū q̄ sūt multe. Ad cui⁹ eutdētiā sciēdū q̄
adhoc q̄ iuramentū sit licitū oz q̄ ibi sint tria. s. veritas
iudiciū r iusticia. Ita dicit dñs p osee prophētā iura
būt dicit dñs in veritate r iusticia r iudicio. xxiij. q. ii.
Ad aduertēdū. Veritas ei sp̄ eē dñi i p̄scia iurātis. vt fir
miter sciat ita eē sicut iurat aliter si solū credit r non
sciat p certo. ita eē nō dñi de certa scia. s. de credulitate
iurare. Iudicium dñi h̄ic dñs rēta deliberatio. vt scznōt
turet etiā verū nisi p̄opter necessitatē. i. cū dicit alicui⁹

De tertio precepto.

aliquid verū qđ ei expedit: vel vtile est credere. ⁊ non
vult credere simplici affectiōi. Iusticia dī vt illud qđ
iurat licitū sit ⁊ honestū extra de iuraturā. c. et si xps
Quocūq; ergo mō iuret si iuramētū sit assertoriū siue
pmissoriū: si aliqđ istoz deficiat siue q; iuret falsū vel
verū: cū iurans credit iurare falsum: siue iuret abiq;
aliqua necessitate: siue iuret aliqđ illicitū sp̄ ē p̄iuriuz
⁊ est directe cōtra illd̄ p̄ceptū. ¶ Sed qđ fiet de istis
iuramētis quotidianis q̄ sūt ex quadā leuitate: vt ex
quadā mala cōsuetudine: nunqđ ibi ē p̄iuriū cū desi-
ciat ibi iudiciū? Dico q; sic: sed si fuerit de re licita ⁊ si
ne intentione decipiendi vel fallendi: non est nisi peccatū
veniale: sed si fiat de re illicita: vel cū intētiōe decipien-
di ⁊ fallēdi est peccatū mortale. Cū notādū q; cū iuramē-
tū nō fuerit institutū: vt sit viculū maq̄tatis: iuramētuz
qđ fit de re illicita: vel cōtra caritatē: ⁊ quod nō p̄t sal-
uari sine interitu eterne salutis: sicut si iurā ē me ali-
quē interfecituz: vel nō daturū elemosinā vel aliqđ ta-
le p̄iuriū nō est aliquaten⁹ obseruandū. vñ sacro. In
malis pmissis: fidē rescinde. In turpi voto muta de-
cretū. xxi. q. ii. In malis. Notandū etiā q; secundario
phibet hic iuramētū qđ fit p̄ falsos deos quod nō d̄z
fieri a xp̄ianis: tñ credo q; xp̄ian⁹ vbi esset expediens
posset recipere iuramentum a sarracenis p̄ deos suos
Notādū insup q; nō est iuramētū p̄ creaturas: nisi p̄ a-
liq̄s: vt p̄ euangelū: p̄ altare/ per crucē/ per reliquias
scōp. In manu etiā epi pōt iurari. xxi. q. i. Si aliqua
⁊ q. v. Qui p̄iurat. Cū nota q; qui iurat p̄ creaturam
non cōcessam: d̄z accerrime puniri: vt dicit Ray.

De tertio precepto.

Tertiu p̄ceptū est. Abemēto vt diē sabbati sc̄ifici-
ces. Ita q; in isto p̄cepto p̄cipit p̄mo ⁊ p̄cipalis

obseruare dies dñica. ⁊ ex pñt scipiuntur alie festiuitates
 soiēnes q̄ ponunt de cōse di. iii. p̄nūciandū. ⁊
 sunt iste. Natiuitas dñi / sc̄toꝝ stephani / iohānis euā /
 geliste / innocentiū / siluestri / circūcisio dñi / epyphania
 dñi / purificatio b̄e marie / ḡgn̄is / iuētio sc̄e crucis / s̄
 ctū pascha cū ebdomada tres dies rogationū / ascēsiō
 dñi dies p̄thecostes sc̄i iohānis baptiste duodeci a /
 p̄loꝝ ⁊ marie petri ⁊ pauli: q̄ totū mundū sua p̄dica
 tiōe illuminauerūt / sc̄i laurētii / assūptio virginis ma
 rie natiuitas ⁊ cōceptio eiusdem dedicatio sc̄i micha
 elis dedicatio cuiuscūq̄ oratorii seu ecclie festū oīz s̄
 ctōꝝ martini / ⁊ ille festiuitates quas singuli epi i suis
 ep̄anb⁹ cū clero collaudauerūt celebrare: qui vicini: s̄
 p̄morātib⁹ indicēde sūt: nō tñ ḡnālter oīb⁹. Tñ hoc v̄l
 timū intellige de sc̄is canonisatis ab ecclia romana:
 q̄ eps nō posset p̄ se aliquē sc̄m canonisare. extra de
 re. ⁊ ve. sc̄toꝝ. c. i. Reliquē vere festiuitates nō sūt cogē
 de ad seruandū vel phibēde. Hec itaq̄ scripta sūt
 ⁊ determinata i. c. p̄allegato. p̄nūciandū. Itē euse
 bius papa statuit festū inuētiōis sc̄e crucis. v. nonas
 maii solēnter celebrari. de p̄ce. di. iii. Crucis. Nota ēē
 q̄ in. c. p̄dicto p̄nūciandū. nō sit mētio de festo an
 nūciationis b̄e marie: cū tñ sit festus solēne ⁊ celebre
Sed forte diceret aliq̄s istud p̄ceptū de die sabbati
 nō de die dñico esse intelligendū. Ad cui⁹ euidētiā est
 notādū q̄ in lege veteri fuerūt q̄dā p̄cepta ceremoniā
 lia q̄dā moralia. Cerimonialia erāt illa q̄ p̄tinebant
 ad sp̄uālē cultū dei: sicut q̄ tali die fieret sacrificiū ta
 le v̄l tale / ⁊ t̄ q̄ p̄tinebāt ad ceremonias illi⁹ ppli sicut
 q̄ iduerent tali veste ⁊c. ⁊ ista p̄cepta ex quo xp̄s sur
 rexit. ⁊ fuit p̄mulgatū euāgelii nō fuerūt obseruata
 imo q̄ ea obſuaret peccar̄ mortali. moralia aut̄ erāt

De tertio precepto.

illa q̄ erant de dictamine legis nature: sicut seruire deo
honorare parētes. ⁊ similia. Et ista precepta adhuc
manēt i s̄tute sua. modo p̄ceptū de obseruatiōe sabba
ti p̄tin erat morale q̄tum ad hoc. s. vt debitus honor i
p̄deret deo. ⁊ istud est de dictamine legis nature. Sed
q̄ tali determinata talis honor i p̄deret magis q̄ alia
die erat certinontale. In q̄tū requies illi⁹ diei erat figu
ra illius sabbati magni. quo resequit de⁹ in sepulchro.
⁊ iō q̄tū ad illd̄ cessauit illd̄ p̄ceptū ita q̄ dies sabba
ti fuit mutata in die d̄n̄icā: ⁊ hoc rōnabilr. In hac efi
die mund⁹ sūpsit exordiu. resurrexit x̄ps mors interit
⁊ vita accepit p̄ncipiū. ⁊ ista est intētiō br̄i pauli ad col
locei. vbi dicit. Nemo vos iudicet i cibo aut potu: aut
in pte diet. festi: aut neomente: aut sabbatorū q̄ sūt ym
bra futuroꝝ. Et de hoc multū disputat ap̄ls ad hebre
os. iiii. ⁊. iiii. c. ⁊ habentur sup hoc multa. c. de p̄se. di. iiii.
In diebus festiuis d̄n̄it vacare hoies hymnis / psalmis
⁊ cāticis sp̄ualib⁹ ⁊ aliis bonis operib⁹ magis q̄ aliis
dieb⁹. ⁊ iō magis d̄n̄it abstīnere ab oi opere seruili. non
solū a pctō qd̄ pp̄rie seruile d̄. q̄ facit hoiez seruūdia
boli. sed etiā ab operibus mecanicis. ⁊ negotiis secula
rib⁹. nec mercatū fiat. nec placitū: nec aliqs ad penam
seu mortē iudicet: nec sacra iurenf: nisi pro pace fēda
de p̄se. di. iiii. Rogationes de his mecanicis ⁊ aliis secu
laribus officiis exp̄ssit d̄ns dicens. Sex diebus opa
beris. septimo autē die q̄ ē sabbatū d̄n̄i dei tui nō facies
opus tuū / filius tu⁹ / filia tua / seruus tuus ⁊ ancilla tua
tumentū ⁊ aduena q̄ est iter portas tuas. ¶ Hora ē
q̄ p̄pter p̄culū hostiū. v̄l tēpestatis imminētis p̄nt fru
ctus colligi i dieb⁹ d̄n̄icis ⁊ festiuis. ita tñ q̄ de illis p̄
posse studeāt illi quoz sunt largiores elemosinas ero
rogare. Scolares ēt illis diebus p̄nt scribere i quānis

suas lectiones suas quas per ebdonadam audierūt,

¶ De quarto precepto.

Quartū preceptū r p̄m de illis q̄ ptinet ad pro-
ximū est honora prez tuū r matrē tuā. Ita q̄
in isto precepto directe precipitur q̄ parētes honore-
mus. Et est intelligēdū nō solū de honore reuerentie sic
qd̄ genua flectent corā eis r q̄ osculentur ei man⁹ et
similia: sed etiam de honore subsidii r puidētie. s. q̄ p̄-
uideatur eis in necessariis s̄m facultatē vniuscuiusq̄
Moise etiā patris r matris intelligunt̄ prelati ecclie r
magistri r dñi t̄pales q̄b⁹ ē honor debitus exhibend⁹.
Homine etiam patris r matris intelligūtur oēs pro-
ximi: quib⁹ sunt opa mie exhibēda. In operū nūc: q̄-
dā sunt spūalia: r q̄dā corpalia. Spūalia sūt ista p̄su-
lere ne: cātes/corrigere delinq̄ntes/remittere iniuriā
tib⁹/cōsolari tristes/supportare iportunos/orare pro
p̄secutorib⁹. vñ h⁹. Cōsule/castiga/solare/remitte/fer-
ora. Corpalia sūt ista. P̄ascere esuriētes/potare sitiē-
tes/vestire nudos/visitare infirmos/redimere capti-
uos/colligere in hospicio vagos sepelire mortuos. vñ
p̄sus. Visito/poto/cibo/redimo/tego/colligo/condo.

¶ De v. precepto.

Quintū preceptū r scōz ad p̄m est. Nō occides
supple iuste. In quo p̄cepto p̄hibet̄ homicidiū
r sub noie homicidiū intelligit̄ ois iniuria corpalis q̄
pōt inferri primo. p̄ hoc quo notādū q̄ duplex est ho-
micidiū. quoddā est spūale: r quoddā ē corpale. Spūale
fit quib⁹ modis. s. odiēdo. vñ Johānes i p̄ma canoni-
ca sua. Qui odit fratrem suū homicida est: detrahēdo
male p̄sulēdo nocēdo. Et de his trib⁹ habetur de pe-
di. i. homicidiorum. r ca. Dis iniquitas. r. c. Nōli pu-
tare. vel victum subtrahendo. di. lxxvi. P̄asce fame

De v. precepto.

morientē si nō paullū occidisti. Et q̄s lz istoz homicidiorū fm doctores est pctm̄ mortale. Homicidiiū copale sc̄bz doctores fit duob⁹ modis. Unūmō s̄bo alio mō facto. Verbo fit tribus modis. s. precepto p̄sillo/ r defē sione. di. i. Si q̄s vidēs de pe. di. i. Periculose Et quod libet istoz si fiat iniuste ē pctm̄ mortale. Facto fit q̄tuor modis. s. iusticia necessitate. casu r voluntate. Iusticia. vt cū iudex vel minister reum iuste cōdennarū ad mortē occidit hoc homicidiū si fiat ex litore vel amore fundendi sanguinē humanū. lz talis mortis iuste. qz meretur mortē: n̄ iste qui occidit peccat mortaliter ppter intētionē corruptam. Si autē fiat more iusticie nec peccat iudex p̄dēnādo eū ad mortem. nec precipiendo ministro q̄ occidat eū nec minister exequendo mādātum iudicis. dūmō faciat seruato ordine iuris. Probat̄ hoc ex s̄bo apli in eplā. ad ro. His anīa p̄tātib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit. r seq̄t̄ Ad ei sine eā gladium portat dei eū minister est. r iudex in trā et qui male agit. Si fiat in necessitate. d̄stingue. quia aut illa necessitas fuit euitabilis. puta qz poterat euadere absqz occidēde hōis. tunc ē reus homicidii: r dz agere p̄nias tā q̄ pro peccato mortali aut fuit leuitabil. qz occidit hominē absqz homicidii meditatione imo cū dolore al se r sua defendendo siue liberando r i isto casu nō dz peccare. necz astringit̄ ad p̄niam tñ dz dolere r suis peccatis ascribere. q̄ in tantam poterit venire culpam. Vbi culpa non est. vt. c. Interfecisti extra de homicidio. Si autē fiat casu: d̄stingue: aut iste dabat operā rei licite v̄l illicite. si dabat operam rei illicite. puta qz proiecit lapidem per loca que consueverunt homines transire: vel dum furabatur equum vel bouem. aliquis ab equo vel boue p̄cusus interit. r. In isto casu talis est sima

pluſter reus homicidii. Si autē dabat operā rei licite. puta: qz arbores ſibi neceſſarias icidebat vel deponēbat ſenū de curru / z ſimilia. Si adhibuit diligentiā quā debuit. ſ. reſpiciēdo vel pclamando nō min⁹ tarde. vel lente. ſz tpe pgruo z alte. Ita qz ſi aliqz erat ibi vel veniebat poterat fugere. vel ſibi cauere. nō i putat ſibi p batur hoc. di. l. Sepe ptingit extra de homicidio. Quidam. Si autem homicidium fiat voluntarie ſine omni diſtinctione tenendum eſt eē grauiffimū z enorme peccatum. di. l. Si quis voluntarie. zc

De ſexto precepto

Sextū pceptū eſt Non mechaberis. Ita qz in iſto pcepto prohibetur ois ꝑcubitus ꝑter qz cū legitima ꝑore. Que autē z quot ſunt ſpecies talis concubitus: vide ſupra parte ſecunda tractatu. ii. cap. ix.

De ſeptimo precepto.

Septimū pceptū eſt. Non furtū facies Ita qz iſto pcepto ꝑhibet furtū / uſura / fraus / rapina / dol⁹: z generaliter omnis acquiſitio illicita aliene rei quocunqz modo palliato / ſiue pacto fiat.

De octauo precepto.

Octauū pceptū eſt. Non falſū teſtioniū dices. ita qz in iſto pcepto ꝑhibet oē mēdaciū. ¶ Prō q nota dum qz ſcōm au. lib. de mēdacio: octo ſunt gēra mendaciorū. Prīmū ē qz ſit ꝑtra doctrinā fidei. z bonorū morū. vt dicere ꝑm non eſſe natū. de pura ſgine maria. vñ nō eſſe paſſum in cruce. vel aliud ſimile contra articulos fidei. vel bonos mores. Scōd⁹ eſt qd nulli ꝑdeſt z alicui obest. vt eſt mendacium detractoris vel falſi teſtis in cā criminali. Tertū eſt quod ꝑdeſt vni z abest alteri. vt teſtimonium falſi teſtis in cauſa pecuniaria. Quartū eſt quod ſit ſola mentiēdi libidine: quaſi

De ix. et x. preceptis.

in ecclā et utilitate. Qui nuntium equum sit placendi cupiditate. ut mēdaciū adulatoris. Septimū est quod nulli obest: et pdest alicui ad euitandū periculum pecunie: ut si quis sciens pecuniā alicuius tollēdam a fure vel predone mētiret: iurās se nescire vbi sit. Septimū ē qd nulli obest et pdest alicui ad euitandū periculū psonę: ut si quis grat ad mortē: et aliqis mētias iurās se nescire vbi sit. Octauū est quod nulli obest et pdest alicui ad hoc ut ab immundicia corporali aliqis tueat: ut si volēti corrumperē virginē mētias aliqis dicēdo eam esse piugatā: vel se nescire vbi esset illa. Hęc ut seruaref ei⁹ hęc iurās. ¶ Alia distinctio ponit ab eodē aug. s qd mendaciorum aliud est pnciosum. et istud cōprehendit quinque gñā distinctionis. et istud est sēp pctm̄ mortale. xxi. q. ii. Primum. Aliud est viciosum: et aliud cōprehēdit tria vtiā gñā pñe distinctōis: et istud est pctm̄ veniale. Aliud est iocofum: et credo ē qd istud est pctm̄ veniale. qd itel ligo qsi ille cui dī nouit rēcā iocādi fuisse dictā et qd nō dicat ex libidine mētendi. De mendacio adulationis. Nota qd aliquis potest adulari alteri tribus modis. Uno mō attribuēdo ei bonū qd nō hz. et isto modo dicunt aliq qd est peccatū mortale: et aliqui qd est veniale. Alio mō pbando malū quod habet: et istud secundū omnes est mortale. Alio modo extollendo bonū quod habet: et istud secundum omnes est veniale.

De nono et decimo preceptis.

¶ **N**onū et decimū pceptū phibēt actū iteriorē. s a actū volūtatis. vcz qd null⁹ cōcupiscat alienā vxorē: et sub noīe vxoris itelligit hęc qz mulier: qd ut dicit apo. Quicūqz viderit mulierē ad concupiscendū eā: tam mechatus est in corde suo. et qd non cōcupiscat rē alienā ad possidendum. Hęc autem decem pcep-

De. iiii. dotibus beatorum; Fo. cxxxv.

ptoz legis. quedā sūt affirmatiua. qdaz negatiua. Et p3 differentia istoz; qz affirmatiua obligant semper. s; nō ad semper. sed pro loco et tpe negatiua aut obligāt semper et ad semper. De istis decē pceptis habētur illi versus. Unū crede deū. ne iures vana p tpm. Sabba ta scifices/ et venerare parentes. Non sis occisor: fur/ mech/ testis iniquus. Uiciniq; thozū reiq; caucto suas

Cap. iiii. de dotibus beatorum.

Quia teste augu. nullum bonum irremuneratum neq; malum impunitum remanebit. Ideo vltio videndum est de dotibus beatorum. i. de pzijs que habebunt illi qui obseruabunt ista pcepta.

Notandum ergo q obseruationibus istozū pceptorū dabunt septē dotes glorie in paradiso. tres ex pte anie et quattuor ex parte corporis. Pzia dos ex pte anie ē clara visio dei. s. q videbimus eū clare sine aliq velamēte. Et i ista visioe pssit tota nostra bitudo. Tii aug. Visio ē tota merces. Et ista clara visio succedit visioi fidei. Ita dicit paulus apostolus videm⁹ nūc. s. i vita istap speculum in enigmate. s. fidei. tūc aut. s. in paradiso facie ad faciem. Secunda dos ex pte ale est firma tentio q. s. ita firmiter tenebim⁹ deum q nullo modo timebimus eum amittere Et de ista tentione dicit in canticis Tenui eum nec dimittā. Et ista firma tentio succedit fruii spet. Tertia dos ale beate erit pfecta fructio. s. q anima beata perfecte fruatur deo: et adheret ei et satisfabitur et delectabitur in eo. vii psal. Satiabor cū ap paru erit glia tua et ista perfecta fructio succedit amo ri caritatis. et de istis trib⁹ modis dicit aug. Videbimus amabimus/ et laudabimus/ et istud officium habebim⁹ in paradiso: scilicet videre/ amare/ et deum laudare **C** Post resurrectionem autem habebimus quattuor

De dotibus beatorum.

botes ex parte corporis: quia corpora nostra erunt agilia. i. mouebuntur per quuncunq; spacium sine aliqua fatigatione et labore. Erunt etiam impassibilia quia a nullo poterunt pati. Erunt etiam immortalia quia nullo modo poterunt mori. Erunt etiam clarissima: unde saluator. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. cui⁹ regni concives nos faciat rex regum et dominus dominantium Iesus christus Amen.

Optata felix conspicio.

Hæc circa officium curatorum breuiter a me scripta sunt vt simplices in aliquibus instruantur: et magis prouecti ad altiora inuestiganda laborent. obsecrans vt si in libello isto lector aliqua vtilia inueniat: ipse attribuat soli deo grates referens: q; mihi peccatori aliquam scintillam intelligentie impartiri dignatus est. Illa autem q; minus benedicta sunt: mee ignorantiam aut inaduertentie ascribens: charitate ue corrigat et pro me peccatore preces ad dominum fundat.

Tabula libri qui Manipulus curatorum appella-
tur incipit feliciter

Iber iste prima sui diuisione in tres
partitur partes principales. In pri-
ma parte agitur de sacramētis & his
que pertinent ad ipsorum sacramen-
torum administrationez. & pars illa
principalis diuiditur in septem tra-
ctatus. Secunda pars incipit. **Uer?**

deus ac pius samaritanus in qua agitur de penitētis
& his que pertinent ad confessionum audientiam. & pe-
nitentiariū in positionem & continet quattuor tracta-
tus. Tertia pars incipit ibi. Quoniam domin? ac ma-
gister & est de articulis fidei & de preceptis legis & con-
tinet quattuor capitula

¶ De sacramentis in generali.

**¶ Tractatus primus prime partis principalis est de
sacramentis in generali. & habet tria capitula**

Cap. i. de distinctione sacramentorum fo. ii

Cap. ii. de virtute & efficacia sacramentorum fo. iii

Cap. iii. de numero sacramentorum fo. v

**¶ Tractatus secundus prime partis principalis est
de baptismo. & habet octo capitula.**

Cap. i. quid est baptismus & unde dicatur fo. v.

Cap. ii. de materia baptismi fo. vi.

Cap. iii. de forma baptismi. fo. vii.

Cap. iiii. de ministro baptismi fo. viii

Capitulum. v. de suscipientibus baptismum fo. x. i

Cap. v. de ritu baptismi fo. x. ii.

Cap. vi. de effectu baptismi. fo. eodem

Cap. viii. de annexis baptismi. fo. x. iiii.

¶ De confirmatione.

Manipu-

ff

Tabula.

¶ Tractatus tertius prime partis principalis est de confirmatione et habet septem capitula

Ca. i. quid est confirmatio.	folio. xv
ca. ii. de materia confirmationis	folio idem
ca. iii. de forma confirmationis	fo. xvi
ca. iiii. de ministro confirmationis	fo. idem
cap. v. de suscipientibus confirmationem	folio. xvii
ca. vi. de ritu confirmationis	fo. idem
ca. vii. de effectu confirmationis	folio. xviii

¶ De sacramento eucharistie.

¶ Tractatus quartus prime partis principalis est de sacramento eucharistie. et habet undecim capitula

Ca. i. quid est eucharistia et unde dicatur	fo. xviii
ca. ii. de ministro eucharistie	fo. xviii
ca. iii. de materia sacramenti eucharistie	fo. xxi
Ca. iiii. de forma eucha. et consecrationis sanguinis	fo. xxi
De forma consecrationis sanguinis	fo. xxv
ca. v. de loco ubi missa debet celebrari	folio. xxviii
ca. vi. quo tempore missa debet celebrari.	folio. xxx
ca. vii. quotiens in die missa debet celebrari.	fo. xxxi
ca. viii. de vesti. qb⁹ sacer. induit in missa.	fo. xxxii
ca. ix. quib⁹ d⁹ dari sacm eucharistie	fo. xxxiii
ca. x. de ritu quo debet dici missa	fo. xxxviii
ca. xi. de defectibus qui pnt occurrere in missa.	fo. xl

¶ De sacramento ordinis.

¶ Tractatus quintus prime partis principalis est de sacramento ordinis et habet quinque capitula.

Capitulum primum quid est ordo	folio. xlviii
ca. ii. quot sunt ordines	folio. xlix.
ca. iii. an in quolibet ordine imprimatur character. id est	
ca. iiii. in quo actu i quolibet ordine imprimatur character. id est	
ca. v. que requiruntur in suscipiente ordines	fo. li.

Tabula.

De sacramento extreme unctionis

Tractatus sextus prime partis principalis est de sacramento extreme unctionis et habet septem capitula

- Ca. i. de materia extreme unctionis fo. liii
- ca. ii. de forma extreme unctionis. idem
- ca. iii. quis sit minister extreme unctionis. idem
- ca. iiii. quis sit effectus extreme unctionis fo. liiii
- ca. v. in quibus debet dari istud sacramentum. idem
- ca. vi. in quibus partibus corporis debet fieri istud sacramentum idem
- ca. vii. an debeat extrema unctio iterari fo. lv.

De sacramento matrimonii

Et primo de sponsalibus

Tractatus septimus prime partis principalis est de sacramento matrimonii et habet duas partes

Prima est de sponsalibus et habet quinque capitula

- Ca. i. qui sint sponsalia et vide dicantur fo. lv
- ca. ii. qualiter contrahantur sponsalia idem
- ca. iii. in qua etate possunt contrahi sponsalia idem
- ca. iiii. quis sit effectus sponsalium fo. lvi.
- ca. v. quibus casibus dissoluntur sponsalia idem

Secunda pars huius septimi tractatus prime partis principalis est de matrimonio et habet octo capitula.

- Ca. i. quid est matrimonium et vide dicatur fo. lvii.
- ca. ii. qualiter contrahitur matrimonium idem
- ca. iii. quoniam ubi et quibus sponsis fuit institutum matrimonium. fo. lvii
- ca. iiii. quod fuit causa institutionis matrimonii. idem
- ca. v. qui possint contrahere matrimonium idem
- ca. vi. quot modis dicitur matrimonium idem
- ca. vii. quot sunt bona matrimonii. fo. lix
- ca. viii. est de impedimento matrimonii. idem

Et istud. viii. ca. ultra subditur in sexdecim capitula

Tabula.

Ca. i. huius octavi ca. de impedimento erroris	fo. lx.
ca. ii. de impedimento conditionis.	ibidem.
ca. iii. de impedimento voti.	ibidem.
ca. iiii. de impedimento cognationis carnalis.	ibidem.
ca. v. de impedimento cognationis spūalis.	fo. lxii.
ca. vi. de impedimento legalis	fo. lxiii.
ca. vii. de impedimento criminis.	fo. lxiiii.
ca. viii. de impedimento disparitatis cultus	ibidem.
ca. ix. de impedimento violentie.	fo. lxv.
ca. x. de impedimento ordinum.	ibidē.
ca. xi. de impedimento lgaminis.	fo. lxvi.
ca. xii. de impedimento publice honestatis iusticie	ibidē.
ca. xiii. de impedimento affinitatis	fo. lxvii.
ca. xiiii. de impedimētis ipotentie coeundi.	fo. lxviii.
ca. xv. de impedimento temporis seriarum	ibidē.
ca. xvi. de interdicto ecclesie.	fo. lxix.

Secūda ps hui⁹ libri in q̄ agit de penitētiis ⁊ hiis
S̄ q̄ p̄tinet ad p̄fessionū auditiā ⁊ p̄niaz impositio-
nem subiūitur in quattuor tractatus principales

De penitētia in generali.

Tractatus primus sc̄de partis est de penitētia in
generali habens quattuor capitula.

Ca. i. qd̄ est p̄nia ⁊ vñ dicat ⁊ quot sunt ei⁹ spēs.	fo. lxx.
ca. ii. de solenni penitētia	fo. lxxi.
ca. iii. de publica penitētia	fo. lxxii.
ca. iiii. de p̄iuata penitētia	ibidem.

De contritione

Tractatus secundus secunde partis principalis est
de contritione. ⁊ habet septem capitula

Ca. i. quid est contritio.	fo. lxxiii.
ca. ii. de quantitate contritionis	fo. lxxiiii.
ca. iii. de qualitate contritionis	fo. lxxv.

Tabula.

Ca. iiii. q̄tum debet durare contritio.	fo. lxxvi
ca. v. de quibus debet esse contritio.	idem.
ca. vi. que sunt cause inductiue p̄tritionis	fo. lxxviii.
ca. vii. de effectu contritionis.	fo. lxxix.

¶ De confessione.

¶ Tractat⁹ tertius est de confessione ⁊ h̄z. xi. capitula.

Ca. i. de institutione confessionis	fo. lxxx.
ca. ii. de illis qui tenentur ad confessionem.	fo. lxxxii.
ca. iii. de t̄pe quo quis tenet ad p̄fessionem.	fo. lxxxiii.
ca. iiii. cui facienda est confessio.	fo. lxxxv.
ca. v. de quibus debet fieri confessio.	fo. lxxxix.
ca. vi. qualis debet esse confessio	fo. xcii.
ca. vii. de iteratione confessionis:	fo. xcvi.
ca. viii. quō d̄z se h̄re sacerdos ad confessiones.	fo. xcvi.
ca. ix. de interrogationibus faciendis in confessione ibid̄	
ca. x. de p̄tate clauium ⁊ effectu cōfessionis.	fo. cv.
ca. xi. de sigillo confessionis	fo. cv.

¶ De satisfactione.

¶ Tractatus quartus est de satisfactione. ⁊ habet sex capitula.

Ca. i. quid est satisfactio	fo. cix.
ca. ii. de elemosina.	idem.

¶ Et subdividitur istud capitulum i quattuor capitula considerata.

Primum considera. circa elemo. s. de quib⁹ d̄z fieri. fo. cx.

Sec⁹ d̄z considera. circa elemo. s. q̄s p̄t facere elemosi. cxii.

Tertium considera. circa elemo. cui d̄z dari. fo. cxiii.

Quartū considera. circa elemosinā quō d̄z fieri. fo. cxiiii.

Ca. iiii. principale quarti tractatus est de ieiunio que ē sec⁹a pars satisfactionis. Et subdividit̄ istud capitulum in quattuor capitula siue considerationes fo. cxviii.

ca. i. quot magis dicitur ieiunium	fo. cxviii.
------------------------------------	-------------

Tabula.

Ca. ii. quando fuit institutum ieiunium.	idem
ca. iiii. quot requiruntur ad ieiunium.	idem.
ca. iiii. quot bona facit ieiunium.	ibid
Ca. iiii. principale huius quarti tractatus est de oratione que est tertia pars satisfactionis.	ibidem
ca. v. de mensura penitentie.	fo. cxxv.
ca. vi. vtrum quis satisfacere possit pro alio.	fo. cxx.
De articulis fidei ⁊ preceptis decalogi.	fo. cxx.
T ertia pars principalis huius libri in qua agitur de articulis fidei ⁊ de his que pertinent ad populi informationem diuiditur in quattuor capitula.	
Ca. i. de articulis fidei.	f. cxxii
ca. i. de petitionibus orationis diuine.	fo. cxxiiii.
ca. iiii. quod nouem continet portiones est de decem preceptis legis	fo. cxxx
De primo precepto.	fo. cxxxi
De secundo precepto.	fo. cxxxi
De tertio precepto.	fo. cxxxii.
De quarto precepto	fo. cxxxiiii
De quinto precepto	idem
De sexto precepto.	fo. cxxxv
De septimo precepto	idem.
De octauo precepto	idem
De nono ⁊ decimo preceptis.	fo. cxxxv
Ca. iiii. est de dotibus beatorum	fo. cxxxvi

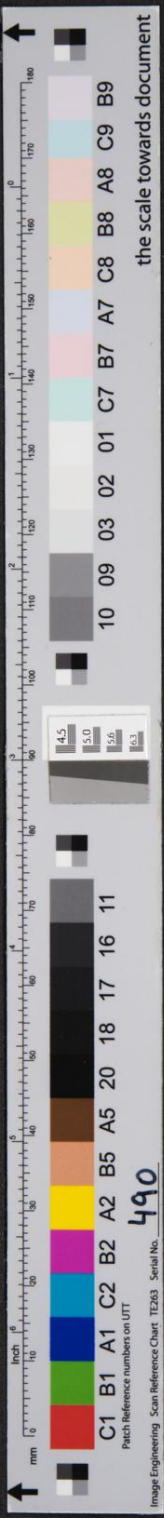
Celeberrimi viri dñi Guidonis de monte rocheri liber: qui Manipulus curatorum nuncupatur feliciter explicit. Impressus Parisijs pro Johanne paruo comorante in vico sancti Jacobi sub intersignio Lili Aurei Anno dñi Millesimo quingentesimo decimo octauo. Die vero secunda Mensis Maij

Part
de lab
per q
cu q
ad ecc
a ped
pont
nomi

huc
Et
huc p
Re
Licit
Et

Co
gran
Canc
Jacq

the scale towards document

3

fo. lxxvi
idem.
fo. lxxviii.
fo. lxxix.

ti. capitula.
fo. lxxx.
fo. lxxxii.
fo. lxxxiii.
fo. lxxxv.
fo. lxxxix
fo. xcii
fo. xcvi.
xcz. fo. xcvi.
fessioe ibid
fo. cvi
fo. cxi

z habet sep

fo. cix
idem
ttuoz capta

fieri. fo. cx
elemosi. cx.
i. fo. cxii.
fieri. fo. cxiii.
eiunio que e
ud capitula
fo. cxiii.
fo. cxiiii